

ROCZNIK
POLSKIEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
ROK 2016/2017

POLSKA AKADEMIA UMIEJĘTNOŚCI

ROCZNIK
POLSKIEJ AKADEMII
UMIEJĘTNOŚCI

ROK 2016/2017

KRAKÓW 2017

Redaktor tomu
Szczepan BILIŃSKI

© Copyright by Polska Akademia Umiejętności
Kraków 2017

ISSN 1230-7033

POLSKA AKADEMIA UMIEJĘTNOŚCI
Ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków

Kancelaria
tel. 12 424-02-00
fax 12 422-54-22
e-mail: office@pau.krakow.pl

Dystrybucja
tel. 12 424-02-12
e-mail: wydawnictwo@pau.krakow.pl

Księgowność
tel. 12 424-02-03

Obj.: ark. wyd. 12,50; ark. druk. 17,25

TREŚĆ

Skład Polskiej Akademii Umiejętności (według stanu w dniu 24 czerwca 2017)

Rada	11
Członkowie	13
Honorowy	13
Krajowi	13
I. Wydział Filologiczny	13
Czynni	13
Korespondenci	14
II. Wydział Historyczno-Filozoficzny	15
Czynni	15
Korespondenci	17
III. Wydział Nauk Ścisłych i Technicznych	18
Czynni	18
Korespondenci	19
IV. Wydział Przyrodniczy	20
Czynni	20
Korespondenci	21
V. Wydział Lekarski	22
Czynni	22
Korespondenci	23
VI. Wydział Twórczości Artystycznej	24
Czynni	24
Zagraniczni	25
I. Wydział Filologiczny	25
II. Wydział Historyczno-Filozoficzny	26
III. Wydział Nauk Ścisłych i Technicznych	27
IV. Wydział Przyrodniczy	29
V. Wydział Lekarski	30
VI. Wydział Twórczości Artystycznej	31

Działalność PAU od czerwca 2016 do kwietnia 2017

Protokół Uroczystego Posiedzenia Naukowego PAU w dniu 19 listopada 2016 . . .	35
Protokół Walnego Zgromadzenia PAU w dniu 18 marca 2017	38
Protokół Walnego Zgromadzenia PAU w dniu 24 czerwca 2017	40
Protokół Uroczystego Posiedzenia Publicznego PAU w dniu 24 czerwca 2017 . . .	43
Sprawozdanie sekretarza generalnego PAU za okres od czerwca 2016 do kwietnia 2017	45
Report of the Secretary General of the Polish Academy of Arts and Sciences for the period from June 2016 to April 2017	67
Kandydaci na członków PAU w roku 2017	75
Protokół posiedzenia Komisji Rewizyjnej Polskiej Akademii Umiejętności	78
Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU o przyjęciu sprawozdania finansowego za rok 2016	85
Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU o podziale zysku za rok 2016	85
Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU w dniu 24.06.2017 w sprawie wyrażenia zgody na rozporządzenie majątkiem nieruchomości PAU	86
Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU w dniu 24.06.2017 w sprawie wyrażenia zgody na rozporządzenie majątkiem nieruchomości PAU	87
Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU w dniu 24.06.2017 w sprawie upoważnienia Zarządu PAU do prowadzenia negocjacji dotyczących rewitalizacji nieruchomości PAU w Warszawie	88
Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU w dniu 24.06.2017 dotycząca Towarzystwa Naukowego Warszawskiego	89
Członkowie PAU wybrani podczas Walnego Zgromadzenia Akademii w dniu 24 czerwca 2017	90
Członkowie zagraniczni PAU wybrani w 2016 roku	98
Posiedzenia Wydziałów PAU od czerwca 2016 do kwietnia 2017	101
Posiedzenia Komisji Naukowych PAU od czerwca 2016 do kwietnia 2017	103
Posiedzenia Stacji Naukowych i Komisji PAU działających poza Krakowem od czerwca 2016 do kwietnia 2017	133
Książki i czasopisma wydane od czerwca 2016 do kwietnia 2017	136
Sprawozdanie z działalności Polskiego Instytutu Naukowego w Kanadzie w roku akademickim 2016/2017	138
Z działalności Archiwum Nauki PAN i PAU w 2016 roku	141
Sprawozdanie z działalności Fototeki Lanckorońskich PAU za okres od czerwca 2016 do kwietnia 2017	146
Informacja o wykorzystanych w 2016 r. stypendiach Fundacji Lanckorońskich i Fundacji z Brzezia Lanckorońskich	147
Wyciąg z protokołu posiedzenia Komisji Stypendialnej PAU do rozdziału stypendiów Fundacji Lanckorońskich i Fundacji z Brzezia Lanckorońskich na rok 2018	154

Wykłady

Janusz JURCZAK, <i>Maria Skłodowska-Curie – uczona bez granic</i>	161
Jan WOLEŃSKI, <i>Leon Petrażycki o prawie i moralności</i>	171

Zmarli

Członkowie PAU zmarli od czerwca 2016 do czerwca 2017	185
Honorowy	187
Ks. kard. Franciszek Macharski, 20 V 1927–2 VIII 2016, <i>Władysław Stróżewski</i>	187
Wydział II	189
Krajowi	189
Andrzej Tomczak, 12 IX 1922–8 II 2017, <i>Janusz Mallek</i>	189
Jan M. Małecki, 8 XII 1926–12 VI 2017, <i>Jacek Purchla</i>	194
Zagraniczni	198
Andrzej Żaki, 6 IX 1923–4 I 2017, <i>Janusz Kruk</i>	198
Józef Modrzejewski-Mélèze, 8 III 1930–29 I 2017, <i>Jerzy Wyrozumski</i>	201
Zbigniew Brzeziński, 28 III 1928–26 V 2017, <i>Andrzej Mania</i>	204
Wydział III	212
Krajowi	212
Adam Bielański, 14 XII 1912–4 IX 2016, <i>Ewa Broclawik</i>	212
Andrzej Zygmunt Hryniewicz, 29 V 1925–13 X 2016, <i>Andrzej Fuliński</i>	214
Bolesław Szafirski, 26 VI 1935–6 XI 2016, <i>Wojciech Słomczyński, Wiesław Pleśniak</i>	216
Roman Pampuch, 4 III 1927–13 II 2017, <i>Jerzy Lis, Zygmunt Kolenda</i>	219
Wiesław Czyż, 2 V 1927–8 IV 2017, <i>Andrzej Białas</i>	223
Zagraniczny	227
Siegmund Brandt, 17 VII 1936–28 VIII 2016, <i>Andrzej Kajetan Wróblewski</i>	227
Wydział IV	230
Krajowi	230
Krzysztof Bieniarz, 20 VIII 1933–25 VII 2016, <i>Włodzimierz Popek, Marian Tischner</i>	230
Andrzej Krzysztof Tarkowski, 4 V 1933–23 IX 2016, <i>Maria A. Ciemierych-Litwinienko, Barbara Płytycz</i>	233
Aleksander Koj, 26 II 1935–29 XII 2016, <i>Włodzimierz Korohoda</i>	235
Jerzy Znosko, 20 I 1922–11 I 2017, <i>Krzysztof Birkenmajer</i>	240
Jerzy Adam Gracjan Vetulani, 21 I 1936–6 IV 2017, <i>Irena Nalepa, Elżbieta Pyza</i>	243
Stanisław Przystański, 3 IX 1927–22 IV 2017, <i>Włodzimierz Korohoda</i>	250
Zagraniczny	254
Andrzej A. Wieliczko, 27 VI 1931–11 XI 2015, <i>Teresa Madeyska, Józef Edward Mojski, Leszek Starkel</i>	254

Wydział V	258
Krajowi	258
Krzysztof Wędzony, 20 II 1955–19 XI 2016, <i>Edmund Przegaliński, Ryszard Przewłocki</i>	258
Mariusz Maciej Żydowo, 2 VII 1925–30 IV 2017, <i>Janusz Limon</i>	261
Wydział VI	264
Krajowy	264
Andrzej Wajda, 6 III 1926–9 X 2016, <i>Krzysztof Zanussi</i>	264
Zagraniczny	267
Stanisław Skrowaczewski, 3 X 1923–21 II 2017, <i>Krzysztof Meyer</i>	267
Alfabetyczny spis członków PAU	271

SKŁAD
POLSKIEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
(według stanu w dniu 24 czerwca 2017)

RADA

Prezes – **prof. dr hab. Andrzej Białas**
Wiceprezes – **prof. dr hab. Andrzej Borowski**
Wiceprezes z Warszawy – **prof. dr hab. Andrzej K. Wróblewski**
Sekretarz Generalny – **prof. dr hab. Szczepan Biliński**
Delegat Walnego Zgromadzenia – **prof. dr hab. Jerzy Wyrozumski**

Wydział I Filologiczny

Dyrektor – **prof. dr hab. Lucjan Suchanek**
Wicedyrektor – **prof. dr hab. Jan Michalik**
Sekretarz – **prof. dr hab. Roman Mazurkiewicz**

Wydział II Historyczno-Filozoficzny

Dyrektor – **prof. dr hab. Andrzej Mączyński**
Wicedyrektor – **prof. dr hab. Janusz Kruk**
Sekretarze – **prof. dr hab. Andrzej Kastory**
prof. dr hab. Jacek Purchla

Wydział III Nauk Ścisłych i Technicznych

Dyrektor – **prof. dr hab. Andrzej Fuliński**
Wicedyrektor – **prof. dr hab. Ewa Broclawik**
Sekretarz – **prof. dr hab. Jerzy Jurkiewicz**

Wydział IV Przyrodniczy

Dyrektor – **prof. dr hab. Elżbieta Pyza**
Wicedyrektor – **prof. dr hab. Tadeusz Niedźwiedź**
Sekretarze – **prof. dr hab. Barbara Płytycz**
prof. dr hab. Jerzy Starzyk

Wydział V Lekarski

Dyrektor – **prof. dr hab. Wiesław Pawlik**

Wicedyrektor – **prof. dr hab. Jan Albrecht**

Sekretarz – **prof. dr hab. Tomasz Brzozowski**

Wydział VI Twórczości Artystycznej

Dyrektor – **prof. dr hab. Tadeusz Boruta**

Wicedyrektor – **prof. dr hab. Krzysztof Skórczewski**

Delegat Rady do Współpracy z Zagranicą

– **prof. dr hab. Janusz K. Kozłowski**

Delegat PAU do Współpracy z Ukrainą – **prof. dr hab. Jan Machnik**

Delegat PAU we Wrocławiu – **prof. dr hab. Andrzej Wiktor**

Komisja Rewizyjna – **prof. dr hab. Ryszard Nycz**

prof. dr hab. Leszek Starkel

prof. dr hab. Agnieszka Zalewska

CZŁONKOWIE

Honorowy

Ks. kard. Franciszek Macharski – wybrany 24 czerwca 2006. Zmarł 2 sierpnia 2016.

Krajowi

I. WYDZIAŁ FILOLOGICZNY

Czynni

Jerzy Axer – wybrany na członka korespondenta 21 czerwca 1997, na członka czynnego 22 czerwca 2013.

Jerzy Bartmiński – wybrany na członka korespondenta 21 czerwca 2008, na członka czynnego 14 czerwca 2014.

Krystyna Bartol – wybrana na członka korespondenta 23 czerwca 2012, na członka czynnego 24 czerwca 2017.

Andrzej Bogusławski – wybrany na członka korespondenta 26 czerwca 1993, na członka czynnego 19 czerwca 2004.

Andrzej Borowski – wybrany na członka korespondenta 18 czerwca 2005, na członka czynnego 18 czerwca 2011.

Paulina Buchwald-Pelc – wybrana na członka korespondenta 14 czerwca 2003, na członka czynnego 18 czerwca 2016.

Jerzy Danielewicz – wybrany na członka korespondenta 14 czerwca 2003, na członka czynnego 19 czerwca 2010.

Michał Glowński – wybrany na członka korespondenta 9 marca 1991, na członka czynnego 26 czerwca 1993.

Maciej Grochowski – wybrany na członka korespondenta 24 czerwca 2006, na członka czynnego 14 czerwca 2014.

Maria Janion – wybrana na członka czynnego 3 maja 1990.

Józef Korpanty – wybrany na członka korespondenta 23 czerwca 2007, na członka czynnego 24 czerwca 2017.

Teresa Kostkiewiczowa – wybrana na członka korespondenta 17 czerwca 2000, na członka czynnego 23 czerwca 2007.

- Adam Malkiewicz** – wybrany na członka korespondenta 24 czerwca 2006, na członka czynnego 14 czerwca 2014.
- Julian Maślanka** – wybrany na członka korespondenta 9 marca 1991, na członka czynnego 21 czerwca 1997.
- Jan Michalik** – wybrany na członka korespondenta 20 czerwca 1998, na członka czynnego 24 czerwca 2006.
- Teresa Michalowska** – wybrana na członka korespondenta 19 czerwca 1999, na członka czynnego 24 czerwca 2006.
- Stanisław Mossakowski** – wybrany na członka korespondenta 18 czerwca 2005, na członka czynnego 18 czerwca 2011.
- Alina Nowicka-Jeżowa** – wybrana na członka korespondenta 24 czerwca 2006, na członka czynnego 22 czerwca 2013.
- Jan Ostrowski** – wybrany na członka korespondenta 19 czerwca 2010, na członka czynnego 20 czerwca 2015.
- Jadwiga Puzynina** – wybrana na członka korespondenta 26 czerwca 1993, na członka czynnego 19 czerwca 1999.
- Stefan Sawicki** – wybrany na członka korespondenta 26 czerwca 1993, na członka czynnego 19 czerwca 1999.
- Stanisław Stabryła** – wybrany na członka korespondenta 9 marca 1991, na członka czynnego 23 czerwca 2007.
- Lucjan Suchanek** – wybrany na członka korespondenta 20 czerwca 1998, na członka czynnego 23 czerwca 2007.
- Zuzanna Topolińska** – wybrana na członka czynnego 9 marca 1991.
- Franciszek Ziejka** – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 22 czerwca 2002.

Korespondenci

- Edward Balcerzan** – wybrany 17 czerwca 2000.
- Wojciech Balus** – wybrany 20 czerwca 2015.
- Kazimierz Bartoszyński** – wybrany 14 czerwca 2003.
- Leszek Bednarczyk** – wybrany 9 marca 1991.
- Włodzimierz Bolecki** – wybrany 23 czerwca 2012.
- Wiesław Boryś** – wybrany 23 czerwca 2007.
- Wojciech Chlebda** – wybrany 18 czerwca 2016.
- Magdalena Danielewicz** – wybrana 24 czerwca 2017.
- Mirosława Hanusiewicz-Lavallee** – wybrana 20 czerwca 2015.
- Alicja Helman** – wybrana 25 czerwca 1994.
- Kazimierz Korus** – wybrany 20 czerwca 2015.
- Maria Korytowska** – wybrana 22 czerwca 2013.

Hanna Kowalska-Stus – wybrana 24 czerwca 2017.
Jerzy Limon – wybrany 13 czerwca 1992.
Jarosław Mariusz Ławski – wybrany 24 czerwca 2017.
Roman Mazurkiewicz – wybrany 22 czerwca 2013.
Sergiusz Michalski – wybrany 22 czerwca 2002.
Ryszard Nycz – wybrany 19 czerwca 2004.
Henryk Antoni Podbielski – wybrany 19 czerwca 2004.
Maria Poprzęcka – wybrana 17 czerwca 2000.
Jan Prokop – wybrany 24 czerwca 2006.
Piotr Salwa – wybrany 24 czerwca 2006.
Tadeusz Sławek – wybrany 18 czerwca 2016.
Marek Stachowski – wybrany 20 czerwca 2015.
Marian Stala – wybrany 22 czerwca 2013.
Ryszard Tokarski – wybrany 18 czerwca 2016.
Tadeusz Witczak – wybrany 18 czerwca 2011.
Maciej Włodarski – wybrany 24 czerwca 2017.
Wiesław Wydra – wybrany 18 czerwca 2016.
Marta Wyka – wybrana 19 czerwca 2010.
Roman Maria Zawadzki – wybrany 20 czerwca 2009.
Antoni Ziemba – wybrany 20 czerwca 2015.

II. WYDZIAŁ HISTORYCZNO-FILOZOFICZNY

Czynni

Krzysztof Baczkowski – wybrany na członka korespondenta 20 czerwca 1998, na członka czynnego 20 czerwca 2009.
Maria Bogucka – wybrana na członka korespondenta 24 czerwca 1995, na członka czynnego 19 czerwca 2004.
Juliusz Domański – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 14 czerwca 2003.
Stanisław Grodziski – wybrany na członka czynnego 9 marca 1991.
Michał Heller – wybrany na członka korespondenta 24 czerwca 2006, na członka czynnego 20 czerwca 2015.
Feliks Kiryk – wybrany na członka korespondenta 24 czerwca 2006, na członka czynnego 24 czerwca 2017.
Jerzy Kłoczowski – wybrany na członka korespondenta 13 czerwca 1992, na członka czynnego 18 czerwca 2005.

- Janusz Krzysztof Kozłowski** – wybrany na członka czynnego 9 marca 1991.
- Jan Machnik** – wybrany na członka korespondenta 13 czerwca 1992, na członka czynnego 24 czerwca 1994.
- Jan M. Malecki** – wybrany na członka korespondenta 13 czerwca 1992, na członka czynnego 24 czerwca 1995. – Zmarł 12 czerwca 2017.
- Janusz Mallek** – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 20 czerwca 2009.
- Andrzej Mączyński** – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 18 czerwca 2011.
- Jerzy Pelc** – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 2002, na członka czynnego 20 czerwca 2009. – Zmarł 2 czerwca 2017.
- Stanisław Salmonowicz** – wybrany na członka korespondenta 13 czerwca 1992, na członka czynnego 24 czerwca 1995.
- Henryk Samsonowicz** – wybrany na członka korespondenta 26 czerwca 1993, na członka czynnego 24 czerwca 1995.
- Romuald Schild** – wybrany na członka korespondenta 23 czerwca 2001, na członka czynnego 20 czerwca 2009.
- Władysław Stróżewski** – wybrany na członka czynnego 9 marca 1991.
- Jerzy Strzelczyk** – wybrany na członka korespondenta 24 czerwca 1995, na członka czynnego 23 czerwca 2007.
- Stanisław Suchodolski** – wybrany na członka korespondenta 18 czerwca 2005, na członka czynnego 18 czerwca 2011.
- Lech Szczucki** – wybrany na członka korespondenta 9 marca 1991, na członka czynnego 26 czerwca 1993.
- Piotr Sztompka** – wybrany na członka korespondenta 9 marca 1991, na członka czynnego 13 czerwca 1992.
- Andrzej Tomczak** – wybrany na członka korespondenta 9 marca 1991, na członka czynnego 18 czerwca 2005. – Zmarł 8 lutego 2017.
- Stanisław Waltoś** – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 21 czerwca 2008.
- Jan Woleński** – wybrany na członka korespondenta 23 czerwca 2001, na członka czynnego 23 czerwca 2012.
- Zenon Woźniak** – wybrany na członka korespondenta 21 czerwca 1997, na członka czynnego 20 czerwca 2009.
- Jerzy Wyrozumski** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
- Andrzej Zoll** – wybrany na członka korespondenta 26 czerwca 1993, na członka czynnego 22 czerwca 1996.

Korespondenci

Leszek Balcerowicz – wybrany 24 czerwca 2006.
Józef Borzyszkowski – wybrany 22 czerwca 2013.
Andrzej Bronk – wybrany 20 czerwca 2009.
Sylwester Czopek – wybrany 20 czerwca 2015.
Janina Gajda-Krynicka – wybrana 22 czerwca 2013.
Antoni Gąsiorowski – wybrany 20 czerwca 2009.
Wojciech Iwańczak – wybrany 20 czerwca 2015.
Andrzej Kastory – wybrany 19 czerwca 2010.
Agnieszka Kijewska – wybrana 18 czerwca 2016.
Stefan Karol Kozłowski – wybrany 20 czerwca 2009.
Janusz Kruk – wybrany 19 czerwca 2010.
Joanna Maria Kurczewska – wybrana 18 czerwca 2011.
Ewa Lętowska – wybrana 21 czerwca 1997.
Piotr Łossowski – wybrany 9 marca 1991.
Andrzej Mania – wybrany 18 czerwca 2016.
Krystyn Matwijowski – wybrany 22 czerwca 1996.
Lech J. Mróz – wybrany 14 czerwca 2014.
Jerzy Nalepa – wybrany 22 czerwca 1996.
Henryk Olszewski – wybrany 26 czerwca 1993.
Krzysztof Ożóg – wybrany 18 czerwca 2016.
Maksymilian Pazdan – wybrany 23 czerwca 2001.
Aleksander Posern-Zieliński – wybrany 19 czerwca 2010.
Andrzej Póltawski – wybrany 18 czerwca 2011.
Jacek Purchla – wybrany 18 czerwca 2011.
Jerzy Rajski – wybrany 13 czerwca 1992.
Marek Safjan – wybrany 23 czerwca 2001.
Zofia Sokolewicz – wybrana 21 czerwca 2008.
Stanisław Soltysiński – wybrany 9 marca 1991.
Karol Tarnowski – wybrany 18 czerwca 2011.
Michał Tymowski – wybrany 18 czerwca 2011.
Wacław Uruszcza – wybrany 23 czerwca 2012.
Zofia Włodek – wybrana 21 czerwca 1997.
Ryszard Wójcicki – wybrany 20 czerwca 1998.
Jerzy Zajadło – wybrany 20 czerwca 2015.
Marek Ziółkowski – wybrany 19 czerwca 2010.

III. WYDZIAŁ NAUK ŚCISŁYCH I TECHNICZNYCH

Czynni

- Andrzej Białas** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
- Adam Bielański** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989. – Zmarł 4 września 2016.
- Zbigniew Ciesielski** – wybrany na członka korespondenta 23 czerwca 2001, na członka czynnego 22 czerwca 2013.
- Wiesław Czyż** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989. – Zmarł 8 kwietnia 2017.
- Andrzej Fuliński** – wybrany na członka korespondenta 21 czerwca 1997, na członka czynnego 24 czerwca 2006.
- Kazimierz Grotowski** – wybrany na członka korespondenta 13 czerwca 1992, na członka czynnego 22 czerwca 1996.
- Andrzej Hrynkiewicz** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989. – Zmarł 13 października 2016.
- Mieczysław Mąkosza** – wybrany na członka korespondenta 21 czerwca 1997, na członka czynnego 14 czerwca 2014.
- Zenon Mróz** – wybrany na członka korespondenta 18 czerwca 2005, na członka czynnego 18 czerwca 2016.
- Józef Nizioł** – wybrany na członka korespondenta 13 czerwca 1992, na członka czynnego 22 czerwca 2013.
- Roman Pampuch** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989. – Zmarł 13 lutego 2017.
- Stanisław Penczek** – wybrany na członka korespondenta 23 czerwca 2012, na członka czynnego 24 czerwca 2017.
- Wiesław Antoni Pleśniak** – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 24 czerwca 2017.
- Stefan Pokorski** – wybrany na członka korespondenta 23 czerwca 2001, na członka czynnego 23 czerwca 2012.
- Andrzej Schinzel** – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 2002, na członka czynnego 19 czerwca 2004.
- Józef Siciak** – wybrany na członka czynnego 17 listopada 1989.
- Andrzej Smolarski** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
- Adam Sobiczewski** – wybrany na członka korespondenta 21 czerwca 1997, na członka czynnego 22 czerwca 2013.
- Ryszard Sosnowski** – wybrany na członka korespondenta 17 czerwca 2000, na członka czynnego 20 czerwca 2009.
- Andrzej Staruszkiewicz** – wybrany na członka czynnego 9 marca 1991.
- Adam Strzałkowski** – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 21 czerwca 1997.

Andrzej Trautman – wybrany na członka korespondenta 17 czerwca 2000,
na członka czynnego 24 czerwca 2017.

Michał Turała – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 2002,
na członka czynnego 18 czerwca 2011.

Zenon Waszczyszyn – wybrany na członka czynnego 17 listopada 1989.

Andrzej Kajetan Wróblewski – wybrany na członka korespondenta
20 czerwca 1998, na członka czynnego 19 czerwca 2004.

Agnieszka Zalewska – wybrana na członka korespondenta 22 czerwca
2013, na członka czynnego 24 czerwca 2017.

Kacper Zalewski – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.

Marek Zralek – wybrany na członka korespondenta 19 czerwca 1999,
na członka czynnego 22 czerwca 2013.

Korespondenci

Zbigniew Adamczyk – wybrany 24 czerwca 2006.

Romuald Będziński – wybrany 18 czerwca 2016.

Iwo Białynicki-Birula – wybrany 26 czerwca 1993.

Jakub Bodziony – wybrany 9 marca 1991.

Bogdan Bojarski – wybrany 17 czerwca 2000.

Ewa Broclawik – wybrana 19 czerwca 2010.

Tomasz Dietl – wybrany 20 czerwca 2009.

Tomasz Dohnalik – wybrany 21 czerwca 1997.

Wojciech Dziembowski – wybrany 21 czerwca 1997.

Henryk Górecki – wybrany 17 czerwca 2000.

Janusz Jurczak – wybrany 18 czerwca 2016.

Jerzy Jurkiewicz – wybrany 19 czerwca 2010.

Jan Kisiński – wybrany 20 czerwca 2009.

Zygmunt Kolenda – wybrany 22 czerwca 1996.

Andrzej Korbel – wybrany 22 czerwca 2002.

Stanisław Kwapien – wybrany 20 czerwca 2015.

Janusz Lipkowski – wybrany 23 czerwca 2012.

Jerzy Łuczka – wybrany 18 czerwca 2016.

Bogdan Marciniec – wybrany 18 czerwca 2016.

Maria Nowakowska – wybrana 24 czerwca 2017.

Wiesław Pawlucy – wybrany 19 czerwca 2004.

Krzysztof Redlich – wybrany 23 czerwca 2007.

Jakub Siemek – wybrany 24 czerwca 1995.

Józef Smak – wybrany 25 czerwca 1994.

Bolesław Szafirski – wybrany 9 marca 1991. – Zmarł 6 listopada 2016.

Gwidon Szefer – wybrany 9 marca 1991.
Ryszard Tadeusiewicz – wybrany 20 czerwca 1998.
Andrzej Tylikowski – wybrany 22 czerwca 2013.
Andrzej Udalski – wybrany 19 czerwca 2004.
Andrzej Witkowski – wybrany 20 czerwca 1998.
Maciej Wojtkowski – wybrany 18 czerwca 2016.

IV. WYDZIAŁ PRZYRODNICZY

Czynni

Stefan Witold Alexandrowicz – wybrany na członka korespondenta 13 czerwca 1992, na członka czynnego 22 czerwca 1996.
Szczepan Biliński – wybrany na członka korespondenta 13 czerwca 1992, na członka czynnego 21 czerwca 2008.
Krzysztof Birkenmajer – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
Jerzy Fedorowski – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 14 czerwca 2003.
Krystyna Grodzińska – wybrana na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 18 czerwca 2005.
Wincenty Kilarski – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
Aleksander Koj – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989. – Zmarł 29 grudnia 2016.
Włodzimierz Korohoda – wybrany na członka korespondenta 9 marca 1991, na członka czynnego 24 czerwca 1995.
Adam Kotarba – wybrany na członka korespondenta 24 czerwca 1995, na członka czynnego 19 czerwca 1999.
Janusz Kotlarczyk – wybrany na członka korespondenta 26 czerwca 1993, na członka czynnego 14 czerwca 2003.
Jan Kozłowski – wybrany na członka korespondenta 20 czerwca 1998, na członka czynnego 18 czerwca 2016.
Adam Łomnicki – wybrany na członka korespondenta 26 czerwca 1993, na członka czynnego 22 czerwca 1996.
Anna Medwecka-Kornaś – wybrana na członka czynnego 14 czerwca 2003.
Józef Edward Mojski – wybrany na członka korespondenta 17 czerwca 2000, na członka czynnego 18 czerwca 2005.
Elżbieta Morycowa – wybrana na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 24 czerwca 2017.

- Wojciech Narębski** – wybrany na członka korespondenta 13 czerwca 1992, na członka czynnego 21 czerwca 1997.
- Stanisław Nawrocki** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
- Roman Ney** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
- Tadeusz Niedźwiedź** – wybrany na członka korespondenta 23 czerwca 2001, na członka czynnego 21 czerwca 2008.
- Stanisław Przestalski** – wybrany na członka korespondenta 25 czerwca 1994, na członka czynnego 17 czerwca 2000. – Zmarł 22 kwietnia 2017.
- Leszek Starkel** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
- Andrzej Tarkowski** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989. – Zmarł 23 września 2016.
- Marian Tischner** – wybrany na członka korespondenta 9 marca 1991, na członka czynnego 21 czerwca 1997.
- Marian Truszczyński** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
- Jerzy Vetulani** – wybrany na członka korespondenta 9 marca 1991, na członka czynnego 22 czerwca 1996. – Zmarł 6 kwietnia 2017.
- January Weiner** – wybrany na członka korespondenta 24 czerwca 1995, na członka czynnego 14 czerwca 2003.
- Kazimierz Zarzycki** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
- Jerzy Znosko** – wybrany na członka czynnego 13 czerwca 1992. – Zmarł 11 stycznia 2017.

Korespondenci

- Grzegorz Bartosz** – wybrany 20 czerwca 2009.
- Tadeusz Bielicki** – wybrany 21 czerwca 1997.
- Krzysztof Bieniarz** – wybrany 20 czerwca 1998. – Zmarł 25 lipca 2016.
- Barbara Bilińska** – wybrana 19 czerwca 2004.
- Jadwiga Bryła** – wybrana 26 czerwca 1993.
- Tadeusz Chrobak** – wybrany 18 czerwca 2016.
- Wojciech Froncisz** – wybrany 26 czerwca 1993.
- Zbigniew Maciej Gliwicz** – wybrany 22 czerwca 1996.
- Anna Grabowska** – wybrana 18 czerwca 2016.
- Aleksander Guterch** – wybrany 19 czerwca 1999.
- Czesław Jura** – wybrany 9 marca 1991.
- Małgorzata Kossut** – wybrana 23 czerwca 2001.
- Andrzej Kostrzewski** – wybrany 14 czerwca 2003.
- Marek Antoni Krapiec** – wybrany 23 czerwca 2012.
- Barbara Kwecińska** – wybrana 20 czerwca 2009.
- Andrzej B. Legocki** – wybrany 22 czerwca 1996.

Jerzy Józefat Lipa – wybrany 17 czerwca 2000.
Maria Grażyna Lanczont – wybrana 20 czerwca 2009.
Teresa Madeyska – wybrana 19 czerwca 2004.
Jacek Matyszkiewicz – wybrany 14 czerwca 2014.
Piotr Migoń – wybrany 22 czerwca 2013.
Maciej Jan Nałęcz – wybrany 19 czerwca 1999.
Barbara Płytycz – wybrana 19 czerwca 1999.
Elżbieta Pyza – wybrana 20 czerwca 2009.
Józef Razowski – wybrany 9 marca 1991.
Ewa Wanda Roniewicz – wybrana 20 czerwca 2015.
Tadeusz Sarna – wybrany 23 czerwca 2012.
Jerzy R. Starzyk – wybrany 20 czerwca 2009.
Kazimierz Strzałka – wybrany 24 czerwca 2006.
Leon Stuchlik – wybrany 9 marca 1991.
Jacek M. Szymura – wybrany 19 czerwca 2004.
Andrzej Ślaczka – wybrany 26 czerwca 1993.
Krzysztof Turlejski – wybrany 24 czerwca 2017.
Alfred Uchman – wybrany 18 czerwca 2011.
Krystyna Wasylińska – wybrana 13 czerwca 1992.
Grzegorz Węgrzyn – wybrany 20 czerwca 2015.
Stefan Wierzbowski – wybrany 24 czerwca 1995.
Andrzej Wiktor – wybrany 21 czerwca 1997.
Michał Woyciechowski – wybrany 24 czerwca 2017.
Maciej Żylicz – wybrany 23 czerwca 2001.

V. WYDZIAŁ LEKARSKI

Czynni

Jan Albrecht – wybrany na członka korespondenta 17 czerwca 2000,
na członka czynnego 20 czerwca 2009.
Tomasz Brzozowski – wybrany na członka korespondenta 21 czerwca
2008, na członka czynnego 22 czerwca 2013.
Mieczysław Choraży – wybrany na członka czynnego 24 czerwca 1995.
Anna Członkowska – wybrana na członka korespondenta 19 czerwca
1999, na członka czynnego 20 czerwca 2009.
Jan Doroszewski – wybrany na członka czynnego 25 czerwca 1994.
Andrzej Górski – wybrany na członka korespondenta 14 czerwca 2003,
na członka czynnego 20 czerwca 2009.

- Jan Górski** – wybrany na członka korespondenta 14 czerwca 2003, na członka czynnego 18 czerwca 2011.
- Ryszard Jerzy Gryglewski** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
- Włodzimierz Januszewicz** – wybrany na członka czynnego 3 maja 1990.
- Jerzy Kawiak** – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 24 czerwca 2006.
- Paweł Kisielow** – wybrany na członka korespondenta 13 czerwca 1992, na członka czynnego 18 czerwca 2005.
- Franciszek Kokot** – wybrany na członka czynnego 9 marca 1991.
- Stanisław Jan Konturek** – wybrany na członka czynnego 30 maja 1986.
- Wojciech Kostowski** – wybrany na członka czynnego 26 czerwca 1993.
- Janusz Limon** – wybrany na członka korespondenta 18 czerwca 2005, na członka czynnego 19 czerwca 2010.
- Stanisław Moskałewski** – wybrany na członka korespondenta 14 czerwca 2003, na członka czynnego 20 czerwca 2015.
- Włodzimierz Ostrowski** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
- Wiesław W. Pawlik** – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 1996, na członka czynnego 17 czerwca 2000.
- Tadeusz Popiela** – wybrany na członka czynnego 22 czerwca 1996.
- Edmund Przeglasiński** – wybrany na członka korespondenta 9 marca 1991, na członka czynnego 19 czerwca 1999.
- Włodzimierz Ptak** – wybrany na członka czynnego 16 listopada 1989.
- Czesław Radzikowski** – wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 2002, na członka czynnego 22 czerwca 2013.
- Ewa Szczepańska-Sadowska** – wybrana na członka korespondenta 23 czerwca 2001, na członka czynnego 18 czerwca 2011.
- Michał Tendera** – wybrany na członka korespondenta 21 czerwca 2008, na członka czynnego 22 czerwca 2013.
- Andrzej Trzebski** – wybrany na członka czynnego 3 maja 1990.
- Marek Zembala** – wybrany na członka czynnego 9 marca 1991.
- Mariusz Żydowo** – wybrany na członka czynnego 3 maja 1990. – Zmarł 30 kwietnia 2017.

Korespondenci

- Stefan Angielski** – wybrany 18 czerwca 2005.
- Włodzimierz Buczek** – wybrany 18 czerwca 2011.
- Andrzej Budaj** – wybrany 24 czerwca 2017.
- Stanisław Czekalski** – wybrany 18 czerwca 2011.
- Stanisław Jerzy Czuczwar** – wybrany 23 czerwca 2012.

Wenancjusz Domagała – wybrany 20 czerwca 1998.
Józef Dulak – wybrany 18 czerwca 2011.
Jerzy Hołowiecki – wybrany 20 czerwca 1998.
Barbara Jarzab – wybrana 23 czerwca 2007.
Jacek Jassem – wybrany 22 czerwca 2013.
Roman Kaliszan – wybrany 20 czerwca 2009.
Kalina Kawecka-Jaszcz – wybrana 23 czerwca 2012.
Marek Krawczyk – wybrany 14 czerwca 2014.
Jerzy W. Łazarewicz – wybrany 19 czerwca 2010.
Ludwik Kazimierz Malendowicz – wybrany 23 czerwca 2012.
Maciej Tadeusz Malecki – wybrany 24 czerwca 2017.
Lucyna Mastalerz – wybrana 24 czerwca 2017.
Jacek Musiał – wybrany 22 czerwca 2013.
Michał Myśliwiec – wybrany 14 czerwca 2014.
Krzysztof Narkiewicz – wybrany 23 czerwca 2012.
Ewa Niżankowska-Mogilnicka – wybrana 24 czerwca 2006.
Andrzej Pilc – wybrany 18 czerwca 2005.
Barbara Elżbieta Przewłocka – wybrana 24 czerwca 2017.
Ryszard Przewłocki – wybrany 18 czerwca 2005.
Stanisław Pużyński – wybrany 23 czerwca 2001.
Marek Sanak – wybrany 21 czerwca 2008.
Krzysztof Selmaj – wybrany 23 czerwca 2001.
Aleksander Skotnicki – wybrany 23 czerwca 2012.
Stanisław Szala – wybrany 14 czerwca 2003.
Tadeusz Stanisław Tolloczko – wybrany 21 czerwca 2008.
Tomasz Trojanowski – wybrany 21 czerwca 2008.
Anetta Undas – wybrana 18 czerwca 2016.
Krzysztof Wędzony – wybrany 18 czerwca 2011. – Zmarł 19 listopada 2016.
Kazimierz Wierchowski – wybrany 3 maja 1990.
Andrzej Więcek – wybrany 18 czerwca 2011.
Marian Zembala – wybrany 19 czerwca 2010.

VI. WYDZIAŁ TWÓRCZOŚCI ARTYSTYCZNEJ

Czynni

Tadeusz Boruta – wybrany 20 czerwca 2015.
Witold Cęckiewicz – wybrany 16 listopada 1989.
Bronisław Chromy – wybrany 25 czerwca 1994.

Marian Fikus – wybrany 18 czerwca 2011.
Stefan Gierowski – wybrany 14 czerwca 2014.
Julia Hartwig – wybrana 20 czerwca 2015.
Krzysztof Ingarden – wybrany 20 czerwca 2015.
Ryszard Krynicki – wybrany 20 czerwca 2015.
Konrad Kucza-Kuczyński – wybrany 22 czerwca 2013.
Ewa Lipska – wybrana 20 czerwca 2009.
Krystian Lupa – wybrany 24 czerwca 2017.
Lech Majewski – wybrany 24 czerwca 2017.
Krzysztof Meyer – wybrany 18 czerwca 2011.
Adam Myjak – wybrany 20 czerwca 2009.
Stanisław Niemczyk – wybrany 24 czerwca 2017.
Wiesław Ochman – wybrany 19 czerwca 2010.
Ryszard Kazimierz Otręba – wybrany 22 czerwca 2002.
Krzysztof Penderecki – wybrany 25 czerwca 1994.
Stanisław Rodziński – wybrany 25 czerwca 1994.
Andrzej Seweryn – wybrany 17 czerwca 2000.
Krzysztof Skórczewski – wybrany 22 czerwca 2013.
Paweł Maria Taranczewski – wybrany 24 czerwca 2006.
Mieczysław Tomaszewski – wybrany 18 czerwca 2005.
Andrzej Wajda – wybrany 25 czerwca 1994. – Zmarł 9 października 2016.
Adam Zagajewski – wybrany 24 czerwca 2006.
Krzysztof Zanussi – wybrany 25 czerwca 1994.
Kazimierz Gustaw Zemła – wybrany 14 czerwca 2003.

Zagraniczni

I. WYDZIAŁ FILOLOGICZNY

Xaverio Ballester – wybrany 22 czerwca 2013.
Alfred Bammesberger – wybrany 14 czerwca 2003.
Pietro Boitani – wybrany 9 marca 1991.
Giovanna Brogi Bercoff – wybrana 18 czerwca 2016.
Petar Ž. Bunjak – wybrany 24 czerwca 2017.
Bernard Paul Crossley – wybrany 23 czerwca 2001.
Alain van Cruyten – wybrany 19 czerwca 2004.
Joachim Dalfen – wybrany 22 czerwca 1996.
Maria Delaperrière – wybrana 18 czerwca 2005.
Hans Jürgen Diller – wybrany 22 czerwca 1996.
Rolf Fieguth – wybrany 22 czerwca 2002.

Hermann Fillitz – wybrany 20 czerwca 1998.
David Frick – wybrany 18 czerwca 2016.
Bernhard Gajek – wybrany 19 czerwca 1999.
György (George) Gömöri – wybrany 21 czerwca 2008.
Sante Graciotti – wybrany 3 maja 1990.
Stephen Harrison – wybrany 18 czerwca 2016.
Maryla Laurent-Zielińska – wybrana 22 czerwca 2013.
Aleksander W. Lipatow – wybrany 18 czerwca 2005.
Ryszard Löw (Loew) – wybrany 23 czerwca 2007.
Luigi Marinelli – wybrany 18 czerwca 2005.
Anne Markham Schulz – wybrana 14 czerwca 2014.
Michał Masłowski – wybrany 19 czerwca 2010.
Alain Michel – wybrany 22 czerwca 1996.
Nulló Minissi – wybrany 19 czerwca 1999.
Hugo Montgomery – wybrany 21 czerwca 1997.
Rostysław Radyszewski – wybrany 23 czerwca 2012.
François Rosset – wybrany 19 czerwca 2010.
Hans Rothe – wybrany 9 marca 1991.
Joseph Rykwert – wybrany 20 czerwca 1998.
Alexander M. Schenker – wybrany 21 czerwca 1997.
Robert Schilling – wybrany 22 czerwca 1996.
Brigitte Schultze – wybrana 18 czerwca 2005.
Heinz Schuster-Šewc – wybrany 20 czerwca 1998.
Swietłana Tolstojowa – wybrana 24 czerwca 2017.
Boris A. Uspienski – wybrany 18 czerwca 2011.
Stephanie Roberta West – wybrana 23 czerwca 2012.
John E. C. T. White – wybrany 21 czerwca 1997.
Anna Wierzbicka – wybrana 19 czerwca 2004.
Peter Wiesinger – wybrany 21 czerwca 1997.

II. WYDZIAŁ HISTORYCZNO-FILOZOFICZNY

Olivier Aurenche – wybrany 18 czerwca 2016.
Shlomo Avineri – wybrany 22 czerwca 2013.
Daniel Beauvois – wybrany 21 czerwca 1997.
Dan Berindei – wybrany 22 czerwca 1996.
Emil Brix – wybrany 18 czerwca 2011.
Zbigniew Brzeziński – wybrany 9 marca 1991. – Zmarł 26 maja 2017.
Francesca Cantù – wybrana 22 czerwca 2013.

Ivan Čolović – wybrany 24 czerwca 2017.
Norman Davies – wybrany 26 czerwca 1993.
Tadeusz Gromada – wybrany 18 czerwca 2016.
Bernhard Hänsel – wybrany 22 czerwca 1996.
Jarosław Hrycak – wybrany 22 czerwca 2013.
Hans-Adolf Jacobsen – wybrany 9 marca 1991.
Marco Jačov – wybrany 22 czerwca 1996.
Hans Kahl – wybrany 20 czerwca 1998.
Zenon Kaluża – wybrany 22 czerwca 2002.
István Kovács – wybrany 23 czerwca 2012.
Bernard Michel – wybrany 26 czerwca 1993.
Józef Modrzejewski-Mélèze – wybrany 25 czerwca 1994. – Zmarł 30 stycznia 2017.
Eduard Mühle – wybrany 18 czerwca 2016.
Juraj Pavúk – wybrany 21 czerwca 1997.
Ryszard Pipes – wybrany 24 czerwca 1995.
Roman Plečkaitis – wybrany 24 czerwca 1995.
Krzysztof Pomian – wybrany 21 czerwca 2008.
Rajmo Pullat – wybrany 23 czerwca 2001.
Pál Raczky – wybrany 18 czerwca 2011.
Göran Rystad – wybrany 22 czerwca 1996.
Winfried Schich – wybrany 23 czerwca 2007.
Gottfried Schramm – wybrany 24 czerwca 1995.
Robert Sokolowski – wybrany 24 czerwca 1995.
Andrzej Sulima-Kamiński – wybrany 21 czerwca 1997.
Cesare Vasoli – wybrany 13 czerwca 1992.
Olli Vehviläinen – wybrany 21 czerwca 1997.
Piotr Stefan Wandycz – wybrany 9 marca 1991.
Donald Cameron Watt – wybrany 26 czerwca 1993.
Rudolf Welser – wybrany 22 czerwca 2013.
Hans-Leo Weyers – wybrany 9 marca 1991.
Roland Wittmann – wybrany 19 czerwca 2004.
Klaus Zernack – wybrany 13 czerwca 1992.
Andrzej Żaki – wybrany 19 czerwca 1999. – Zmarł 4 stycznia 2017.

III. WYDZIAŁ NAUK ŚCISŁYCH I TECHNICZNYCH

Halina Abramowicz – wybrana 14 czerwca 2014.
Ugo Amaldi – wybrany 24 czerwca 2017.
James Daniel Bjorken – wybrany 18 czerwca 2005.

Siegmund Brandt – wybrany 18 czerwca 2011. – Zmarł 28 sierpnia 2016.
Sava Bratoš – wybrany 19 czerwca 1999.
Romuald Brazis – wybrany 24 czerwca 1995.
Andrzej Jerzy Buras – wybrany 18 czerwca 2011.
Wit Busza – wybrany 20 czerwca 1998.
Michel Che – wybrany 19 czerwca 2010.
Krzysztof Cios – wybrany 19 czerwca 2004.
Leszek Feliks Demkowicz – wybrany 22 czerwca 2013.
Hans Jürgen Grabke – wybrany 13 czerwca 1992.
Kálmán Győry – wybrany 18 czerwca 2016.
Rolf-Dieter Heuer – wybrany 23 czerwca 2012.
Sigurd Hofmann – wybrany 23 czerwca 2012.
Henryk Iwaniec – wybrany 24 czerwca 2006.
Andrzej Joachimiak – wybrany 23 czerwca 2012.
Marek Karliner – wybrany 24 czerwca 2017.
Christer Oscar Kiselman – wybrany 22 czerwca 2002.
Jacek Klinowski – wybrany 26 czerwca 1993.
Giulio Maier – wybrany 21 czerwca 2008.
Herbert A. Mang – wybrany 19 czerwca 2004.
Tadeusz B. Massalski – wybrany 22 czerwca 1996.
Krzysztof Matyjaszewski – wybrany 24 czerwca 2017.
Siergiej Michajłowicz Nikolskij – wybrany 19 czerwca 2004.
Janusz Nowotny – wybrany 20 czerwca 2009.
Walter Oelert – wybrany 19 czerwca 2004.
Yuri Oganessian – wybrany 18 czerwca 2016.
Peter Pflug – wybrany 14 czerwca 2014.
Herwig Schopper – wybrany 20 czerwca 2015.
Rolf H. Siemssen – wybrany 18 czerwca 2005.
John F. Smith – wybrany 24 czerwca 2006.
Paul Söding – wybrany 22 czerwca 2002.
Volker Hermann Soergel – wybrany 25 czerwca 1994.
Daniel Stroock – wybrany 19 czerwca 2004.
Tomasz Robert Taylor – wybrany 20 czerwca 2015.
Sir John Meurig Thomas – wybrany 20 czerwca 1998.
Martinus Veltman – wybrany 21 czerwca 2008.
Israel E. Wachs – wybrany 18 czerwca 2005.
Frank Wilczek – wybrany 23 czerwca 2007.
Stanley George Wojcicki – wybrany 22 czerwca 2013.
Arnold Wolfendale – wybrany 20 czerwca 2009.
C. Pierre Zaleski – wybrany 24 czerwca 2006.
Jan Charles Zarnecki – wybrany 22 czerwca 2013.

IV. WYDZIAŁ PRZYRODNICZY

- William Richard Allen** – wybrany 19 czerwca 1999.
Andrzej Bajer – wybrany 14 czerwca 2003.
Andrzej Bartke – wybrany 22 czerwca 1996.
Björn Berglund – wybrany 25 czerwca 1994.
Andrij Bogucki – wybrany 21 czerwca 2008.
Leszek K. Borysiewicz – wybrany 22 czerwca 1996.
Pavel Bosák – wybrany 23 czerwca 2007.
Eric H. Brown – wybrany 13 czerwca 1992.
Adam Chrzanowski – wybrany 17 czerwca 2000.
Peter Fritz – wybrany 21 czerwca 2008.
Kenneth Gregory – wybrany 24 czerwca 1995.
Claudine Kieda – wybrana 18 czerwca 2011.
Franz Kockel – wybrany 23 czerwca 2001.
Wighart von Koenigswald – wybrany 26 czerwca 1993.
Maxime G. Lamotte – wybrany 13 czerwca 1992.
Vojen Ložek – wybrany 19 czerwca 1999.
Georg Matthess – wybrany 25 czerwca 1994.
Gedyminas Motuza – wybrany 22 czerwca 2002.
Dumitru T. Murariu – wybrany 14 czerwca 2014.
Krzysztof Palczewski – wybrany 20 czerwca 2015.
Benno Parthier – wybrany 20 czerwca 1998.
Charles Alexander Pasternak – wybrany 22 czerwca 2002.
Jerzy Rzędowski – wybrany 24 czerwca 2017.
Michael Sela – wybrany 20 czerwca 1998.
Nicholas John Severs – wybrany 22 czerwca 1996.
Rostyslav Stoika – wybrany 22 czerwca 2002.
Mario Suwalsky – wybrany 22 czerwca 2013.
Wacław Szybalski – wybrany 23 czerwca 2012.
Krystyna Urbańska – wybrana 23 czerwca 2007.
Otto H. Walliser – wybrany 26 czerwca 1993.
Andreas Wetzel – wybrany 18 czerwca 2016.
Andriej A. Wieliczko – wybrany 19 czerwca 2004. – Zmarł 11 listopada 2015.
Lewis Wolpert – wybrany 21 czerwca 1997.
Josef Zemann – wybrany 20 czerwca 1998.
Peter A. Ziegler – wybrany 24 czerwca 1995.
Magdalena Żernicka-Goetz – wybrana 18 czerwca 2016.

V. WYDZIAŁ LEKARSKI

- Philip W. Askenase** – wybrany 13 czerwca 1992.
Eric A. Barnard – wybrany 17 czerwca 2000.
Giovanni Batista Marini Bettolo – wybrany 9 marca 1991.
Benjamin Michael Chain – wybrany 17 czerwca 2000.
François Chapeville – wybrany 9 marca 1991.
Vittorio Colizzi – wybrany 21 czerwca 1997.
Zbigniew Darzynkiewicz – wybrany 22 czerwca 1996.
Klaus Eichmann – wybrany 18 czerwca 2005.
Hans-Dieter Flad – wybrany 17 czerwca 2000.
Edward D. Frohlich – wybrany 24 czerwca 1995.
Detlev Ganten – wybrany 9 marca 1991.
Willem Hendrik Gispén – wybrany 14 czerwca 2003.
Manfred Göthert – wybrany 21 czerwca 1997.
Armas Ralph Gustaf Gräsbeck – wybrany 20 czerwca 1998.
Jolanta Gutkowska – wybrana 18 czerwca 2011.
Anne-Lise Haenni – wybrana 21 czerwca 1997.
John Andrew Hansen – wybrany 24 czerwca 2006.
Jacek Hawiger – wybrany 9 marca 1991.
Stephen Townley Holgate – wybrany 23 czerwca 2001.
Horst Kleinkauf – wybrany 13 czerwca 1992.
Joseph Knoll – wybrany 24 czerwca 1995.
Łukasz Kulczycki – wybrany 19 czerwca 2004.
Jerzy W. Kupiec-Weglinski – wybrany 18 czerwca 2016.
Salomon Z. Langer – wybrany 9 marca 1991.
Łukasz Lebioda – wybrany 24 czerwca 1995.
Janusz Lipski – wybrany 24 czerwca 2006.
Uriel Z. Littauer – wybrany 21 czerwca 1997.
Tadeusz Maliński – wybrany 23 czerwca 2012.
Feliks Milgrom – wybrany 24 czerwca 1995.
N. Avrion Mitchison – wybrany 9 marca 1991.
Salvador Moncada – wybrany 25 czerwca 1994.
Rodolfo Paoletti – wybrany 13 czerwca 1992.
Naropantul Appaji Rao – wybrany 19 czerwca 1999.
Mariusz Z. Ratajczak – wybrany 21 czerwca 2008.
Alfredo Salerno – wybrany 21 czerwca 1997.
Tadeusz Samorajski – wybrany 25 czerwca 1994.
Arne Schousboe – wybrany 19 czerwca 2004.
Maria Zofia Siemionow – wybrana 23 czerwca 2012.
Helmut F. Sinzinger – wybrany 26 czerwca 1993.

Bronisław Slomiany – wybrany 9 marca 1991.

Akira Terano – wybrany 19 czerwca 1999.

Torkel Wadström – wybrany 20 czerwca 1998.

Sylvester Wizi – wybrany 14 czerwca 2003.

VI. WYDZIAŁ TWÓRCZOŚCI ARTYSTYCZNEJ

Karol Berger – wybrany 24 czerwca 2017.

Arata Isozaki – wybrany 22 czerwca 1996.

Alina Kalczyńska-Scheiwiller – wybrana 18 czerwca 2011.

Adam Korpak – wybrany 23 czerwca 2012.

Stanisław Skrowaczewski – wybrany 19 czerwca 2004. – Zmarł 21 lutego 2017.

Tomas Venclova – wybrany 23 czerwca 2007.

**DZIAŁALNOŚĆ PAU OD CZERWCA 2016
DO KWIETNIA 2017**

Protokół Uroczystego Posiedzenia Naukowego PAU w dniu 19 listopada 2016

Posiedzeniu przewodniczył prezes PAU prof. Andrzej Białas.

W punkcie 1. prezes powitał wszystkich zgromadzonych, a szczególnie zaproszonych gości. Imiennie wymienił: wiceprzewodniczącego Sejmiku Małopolskiego pana Kazimierza Barczyka, prezesa Krakowskiego Oddziału PAN prof. Andrzeja Jajszczyka, panią prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. Dorotę Malec, prorektora Uniwersytetu Pedagogicznego prof. Roberta Stawarza, dyrektora Instytutu Fizyki Jądrowej prof. Marka Jeżabka, prezesa Warszawskiego Towarzystwa Naukowego prof. Janusza Lipkowskiego, konsula honorowego Republiki Austrii w Krakowie pana Andrzeja Tombińskiego, pełnomocnika regionalnego Rządu Kurdystanu w Polsce pana Ziyada Raoofa oraz panią Zofię Gołubiew.

Następnie prezes poinformował zgromadzonych o kilku ważnych wydarzeniach, które miały miejsce w PAU od ostatniego (czerwcowego) posiedzenia. Szczególną uwagę zwrócił na: konferencję naukową „Tożsamość i samoidentyfikacja bałkańskich narodów, mniejszości etnicznych i religijnych po rozpadzie Jugosławii” (12–13 października), symposium „Ergonomia w produkcji, przetwarzaniu i dystrybucji surowców biologicznych” (4 listopada), pierwsze spotkanie z cyklu „O sztuce”, zorganizowane przez Wydział VI (26 października), oraz przygotowaną przez Archiwum Nauki PAN i PAU wystawę *Łącząc miłość nauki z miłością ojczyzny* (18 listopada). Prezes zapowiedział następujące wydarzenia: IV Debatę PAU (zatytułowaną „Finansowanie nauki”) w Tomaszowicach, konferencję naukową „Zima w mieście. Różne oblicza kultury miasta” oraz sesję naukową „Gerard Labuda – pierwszy prezes odrodzonej PAU”.

Wśród wydawnictw, które ukazały się od ostatniego ZO PAU, prezes zwrócił uwagę na słownik biograficzny autorstwa prof. Istvána Kovácsa *Honwedzi, emisariusze, legioniści* oraz na album *Ars Vitrea. Collected Writings on Mediaeval Stained Glass*.

Punkt 2. porządku dziennego – wręczenie dyplomów nowym członkom PAU – prowadził sekretarz generalny PAU prof. Szczepan Biliński. Zgodnie ze zwyczajem, dyplomy wręczali prezes PAU oraz dyrektorzy kolejnych Wydziałów PAU, którzy także prezentowali sylwetki nowo wybranych członków.

Wydział I Filologiczny – dyplomy wręczyli prezes oraz dyrektor Wydziału prof. Lucjan Suchanek. Dyplomy odebrali: członek czynny prof. Paulina Buchwald-Pelc, członkowie korespondenci: prof. Wojciech Chlebda, prof. Ryszard Tokarski i prof. Wiesław Wydra, oraz członek zagraniczny prof. David Frick. Dyplom członka korespondenta prof. Tadeusza Sławka nie został wręczony, gdyż zainteresowany nie mógł przybyć na posiedzenie.

Wydział II Historyczno-Filozoficzny: dyplomy wręczyli prezes oraz dyrektor Wydziału prof. Andrzej Mączyński. Dyplomy otrzymali nowi członkowie korespondenci: prof. Agnieszka Kijewska, prof. Andrzej Mania i prof. Krzysztof Ożóg.

Wydział III Matematyczno-Fizyczno-Chemiczny¹: dyplom wręczyli prezes oraz dyrektor Wydziału prof. Andrzej Fuliński. Dyplomy odebrali: członek czynny prof. Zenon Mróz oraz członkowie korespondenci: prof. Romuald Będziński, prof. Janusz Jurczak, prof. Jerzy Łuczka i prof. Bogdan Marciniak. Dyplom członka korespondenta prof. Macieja Wojtkowskiego nie został wręczony, gdyż zainteresowany nie mógł przybyć na posiedzenie.

Wydział IV Przyrodniczy: dyplomy wręczyli prezes oraz dyrektor Wydziału prof. Elżbieta Pyza. Dyplomy odebrali: członek czynny prof. Jan Kozłowski oraz członkowie korespondenci: prof. Tadeusz Chrobak i prof. Anna Grabowska.

Wydział V Lekarski: dyplom wręczyli prezes oraz dyrektor Wydziału prof. Wiesław Pawlik. Dyplom odebrała prof. Anetta Undas – jedyny wybrany w tym roku członek korespondent.

W trzecim punkcie porządku odsłonięta została kopia portretu Piotra Moszyńskiego – dar Kolegium Rektorów Szkół Wyższych Krakowa. Portret odsłonił prezes Akademii prof. Andrzej Białas, delegat Walnego Zgromadzenia prof. Jerzy Wyrozumski oraz autor kopii pan Bogumił Książek. Tuż przed odsłonięciem prezes przypomniał zasługi Piotra Moszyńskiego dla Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, a pan Bogusław Rostworowski

---

¹ Obecnie: Nauk Ścisłych i Technicznych.

przedstawił testament Piotra Moszyńskiego, ozdobiony przez Józefa Mehoffera.

Na zakończenie posiedzenia prof. Sir Leszek Borysiewicz, członek zagraniczny PAU, wygłosił wykład *The Changing Face of Higher Education in Britain*².

Po wykładzie prezes zamknął posiedzenie i zaprosił zebranych na spotkanie towarzyskie.

Protokół sporządził sekretarz generalny
prof. Szczepan Biliński

---

² Autor nie dostarczył tekstu wykładu.

Protokół Walnego Zgromadzenia PAU w dniu 18 marca 2017

Posiedzeniu przewodniczył prezes PAU prof. Andrzej Białas.

Otwierając posiedzenie prezes powitał wszystkich zgromadzonych, a następnie przypomniał kilka ważnych wydarzeń, które miały miejsce od ostatniego Uroczystego Posiedzenia Naukowego PAU. Wymienił IV Debatę PAU poświęconą finansowaniu badań naukowych (Tomaszowice, 19–21 listopada 2016), dwie współorganizowane przez PAU konferencje międzynarodowe: „Zima w mieście. Różne oblicza kultury miasta” (1–2 grudnia 2016) i „Workshop on QCD and Diffraction – Saturation 1000+” (5–7 grudnia 2016), oraz dwie sesje zorganizowane przez Wydział II Historyczno-Filozoficzny PAU: debatę poświęconą setnej rocznicy wydania przez monarchów Niemiec i Austro-Węgier Aktu 5 listopada (21 listopada 2016) oraz sesję „Gerard Labuda – pierwszy prezes odrodzonej PAU” (15 grudnia 2016). Prezes podkreślił znaczenie IV Debaty w Tomaszowicach, w której udział wzięli wicepremier Jarosław Gowin oraz dwaj dyrektorzy departamentu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Prezes poinformował również zebranych o konferencjach i sesjach, które zostaną zorganizowane w najbliższej przyszłości. Wymienił, między innymi, konferencję Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce (PIASA), która odbędzie się w czerwcu 2017 r., 4th International Conference on the Initial Stages in the High-Energy Nuclear Collisions (18–22 października 2017), V Kongres Polskich Towarzystw Naukowych w Świecie (17–21 października) oraz konferencję „Mecenasi i darczyńcy w dziejach nauki polskiej. AU i PAU w kręgu społecznej troski” (16–17 listopada 2017).

Wśród wydawnictw, które ukazały się od ostatniego posiedzenia PAU, prezes zwrócił uwagę na kolejny, pięknie wydany numer – współfinansowanego przez PAU – czasopisma „Acta Militaria Maedievalia”.

Następnie prezes PAU oraz dyrektor Wydziału I prof. Lucjan Suchanek wręczyli dyplom członka korespondenta PAU prof. Tadeuszowi Sławkowi.

W 2. punkcie porządku dziennego sekretarz generalny poprosił prof. prof. Stanisława Stabryłę i Stanisława Czuczwarę o sprawdzenie protokołów Walnego Zgromadzenia w dniu 18 czerwca 2016 oraz posiedzeń uroczystych w dniach 18 czerwca i 19 listopada tegoż roku. Obaj profesorowie wyrazili zgodę. Protokoły zostały przyjęte i podpisane.

Punkt 3. porządku dziennego – prezentację kandydatów na członków PAU – prowadził sekretarz generalny PAU. Zgodnie ze zwyczajem, sylwetki kandydatów przedstawione zostały przez sekretarzy Wydziałów (por. s. 75–77). Po prezentacjach sekretarz generalny otworzył dyskusję. Pytań dotyczących zgłoszonych kandydatów nie było.

Z kolei, zgodnie z porządkiem dziennym, prezes PAU prof. Andrzej Białas poprosił przewodniczącą Komisji Rewizyjnej prof. Agnieszkę Zalewską o przedstawienie protokołu posiedzenia Komisji Rewizyjnej PAU (por. s. 78–84). Dyskusji nad sprawozdaniem Komisji Rewizyjnej nie było.

Po wyczerpaniu porządku obrad prezes zaprosił wszystkich zebranych do hallu na parterze, gdzie odsłonięta została tablica poświęcona Marii Skłodowskiej-Curie.

W ostatnim punkcie porządku dziennego prof. Janusz Jurczak przedstawił wykład *Maria Skłodowska-Curie – uczona bez granic* (por. s. 161–170).

Po wykładzie prezes zamknął posiedzenie i zaprosił zebranych na spotkanie towarzyskie.

Protokół sporządził sekretarz generalny
prof. Szczepan Biliński

Protokół Walnego Zgromadzenia PAU w dniu 24 czerwca 2017

Posiedzeniu przewodniczył prezes PAU prof. Andrzej Białas.

Po krótkim powitaniu prezes poprosił zgromadzonych członków korporacji o zgodę na wprowadzenie do porządku dziennego punktu dodatkowego: 3a. „Sprawa spadku po prof. Zbigniewie Hermanie i prof. Annie Dyaczyńskiej-Hermanowej”. W głosowaniu jawnym prośba ta została jednomyślnie zaakceptowana. Następnie prezes poprosił prof. prof. Teresę Madeyską i Jerzego Limona o sprawdzenie protokołu Walnego Zgromadzenia w dniu 18 marca 2017. Oboje wyrazili zgodę. Protokół został przyjęty i podpisany.

W punkcie 3. sekretarz generalny prof. Szczepan Biliński przedstawił sprawozdanie finansowe za rok 2016. Poinformował, iż zostało ono zaakceptowane przez Zarząd oraz Komisję Rewizyjną (protokół obrad Komisji Rewizyjnej był prezentowany podczas marcowego Walnego Zgromadzenia przez prof. Agnieszkę Zalewską). Audyt sprawozdania finansowego za rok 2016 (opinia i raport biegłego rewidenta) przygotowała wybrana przez Komisję Rewizyjną Kancelaria Biegłego Rewidenta PROFIN. Sekretarz generalny odczytał konkluzję raportu audytowego. W drugiej części swego wystąpienia sekretarz generalny przedstawił sytuację finansową PAU. Stwierdził m.in.:

Na zakończenie wspomnę o dwóch bardzo istotnych czynnikach, które wpłyną na finanse Akademii w kolejnych latach:

1. Ostatnią ratę odszkodowań otrzymaliśmy w tym roku. Tak więc, od roku 2017 na przychody z tego źródła liczyć nie możemy.
2. Nieruchomości Akademii, a więc budynek przy ul. Sławkowskiej, Dom Profesorski w Zawoi oraz budynek i pałac w Warszawie przy ul. Lwowskiej 13,

wymagają pilnych i kosztownych remontów. Niewykonanie remontów doprowadzi, z kolei, do spadku dochodów z działalności gospodarczej.

Z przyjemnością mogę Państwa poinformować, iż część problemów związanych z naszym majątkiem została już rozwiązana:

- Ośrodek Dom Profesorski w Zawoi został wydzierżawiony i przestanie przynosić straty; zostanie on wyremontowany przez dzierżawcę.

- Dwa piętra magazynów Biblioteki zostały już wyremontowane. Do końca tego roku zakończymy też remont ostatniego piętra tych magazynów.

- Środki na remont Małej Auli zostały zgromadzone (SKOZK i MNiSW), a przetarg na wykonanie tego remontu zostanie wkrótce ogłoszony.

- Kolejne pomieszczenia w głównej siedzibie PAU (ponad 300 m² na parterze na wprost wejścia z ul. Sławkowskiej) zostały wyremontowane i wynajęte. Wzrosną więc przychody z działalności gospodarczej.

- Dobry wynik finansowy roku 2016 pozwolił na całkowitą (przedterminową) spłatę kredytu. Tak więc ani spłata, ani obsługa kredytu nie będą obciążać budżetu PAU w kolejnych latach.

Sekretarz zarządził głosowanie nad dwiema uchwałami Walnego Zgromadzenia:

1. O przyjęciu sprawozdania finansowego za rok 2016.

2. O podziale zysku za rok 2016.

Obie uchwały podjęte zostały jednomyślnie (por. s. 85).

W punkcie dodatkowym (3a) sekretarz generalny szczegółowo przedstawił aktualny stan postępowania dotyczącego spadku po prof. prof. Zbigniewie Hermanie i Annie Dyaczyńskiej-Hermanowej. Następnie zaproponował przyjęcie dwóch uchwał „w sprawie wyrażenia zgody na rozporządzanie majątkiem nieruchomym PAU”. Obie uchwały przyjęte zostały jednomyślnie (por. s. 86, 87).

W punkcie 4. prezes prof. Andrzej Białas zaproponował powołanie Komisji Skrutacyjnej w następującym składzie: prof. prof. Wojciech Bałus (Wydział I), Janusz Kruk (Wydział II), Ewa Broclawik (Wydział III), Marek Krąpiec (Wydział IV), Józef Dulak (Wydział V), Krzysztof Skórczewski (Wydział VI). Wszyscy zainteresowani wyrazili zgodę na pracę w Komisji Skrutacyjnej, a Walne Zgromadzenie jednomyślnie zaakceptowało propozycję.

W punkcie 6. sekretarz generalny przedstawił stan prac nad przywróceniem prawidłowego stanu technicznego nieruchomości PAU, zlokalizowanej przy ul. Lwowskiej 13 w Warszawie. Powiedział m.in.:

najcenniejszą nieruchomością PAU (oczywiście poza budynkiem przy ul. Sławkowskiej w Krakowie) jest nieruchomość przy ul. Lwowskiej 13 w Warszawie. W skład tej nieruchomości wchodzi późnosedecyjna kamienica i zlokalizowany w oficynie tej kamienicy pałacyk Rusieckich. Techniczny stan tej nieruchomości jest bardzo

zły; wymaga ona pilnego i gruntownego remontu. Niestety, PAU nie posiada wystarczających środków na sfinansowanie takiego remontu. W tej sytuacji Zarząd PAU prosi Walne Zgromadzenie o wyrażenie zgody na rozpoczęcie działań w celu pozyskania partnera/inwestora zainteresowanego udziałem we wspólnym przedsięwzięciu. Przedsięwzięcie to polegałoby w pierwszej kolejności na wyremontowaniu nieruchomości, a następnie na jej wynajęciu i uzyskaniu w ten sposób przychodów. Przychody byłyby, co oczywiste, dzielone pomiędzy PAU i inwestora.

Następnie sekretarz generalny poprosił zgromadzonych o upoważnienie Zarządu PAU „do prowadzenia negocjacji dotyczących rewitalizacji nieruchomości PAU w Warszawie”. Proponowana uchwała podjęta została jednomyślnie (por. s. 88).

W punkcie „Wolne wnioski” prezes przedstawił propozycję uchwały Walnego Zgromadzenia dotyczącej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Uchwała została przyjęta jednomyślnie (por. s. 89).

Ponieważ innych wolnych wniosków nie było, prezes zamknął posiedzenie i zaprosił zebranych na krótką przerwę.

Protokół sporządził sekretarz generalny
prof. Szczepan Biliński

Protokół Uroczystego Posiedzenia Publicznego PAU w dniu 24 czerwca 2017

Posiedzeniu przewodniczył prezes PAU prof. Andrzej Białas.

W 1. punkcie prezes powitał wszystkich zgromadzonych, a szczególnie zaproszonych gości. Imiennie wymienił: panią Zofię Gołubiew, była dyrektor Muzeum Narodowego w Krakowie; panią Barbarę Nowak, kurator oświaty w Małopolsce; panią Agnieszkę Kamińską, konsula honorowego Malty; prof. Janusza Żmiję, przedstawiciela Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego; prof. Andrzeja Jajszczyka, prezesa Krakowskiego Oddziału PAN; prof. Marka Jeżabka, dyrektora Instytutu Fizyki Jądrowej, oraz prof. Zdzisława Pietrzyka, dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej.

W dalszej części przemówienia prezes przypomniał ważne wydarzenia, które miały miejsce od czasu marcowego Walnego Zgromadzenia PAU. Wymienił konferencję „Leon Wachholz – w 150. rocznicę urodzin i 75. rocznicę śmierci” (15 maja 2017), międzynarodową konferencję „Progress in Developmental Biology”, zorganizowaną przez Wydział IV (26 maja 2017), 75. Konferencję Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce (PIASA; 16–18 czerwca 2017) oraz VI European Strategy Forum on Research Infrastructures (ESFRI; 21 czerwca 2017).

Wśród wydawnictw, które ukazały się od ostatniego Walnego Zgromadzenia PAU, prezes zwrócił uwagę na dwie książki: VI tom dzieła *Po drogach uczonych. Z członkami Polskiej Akademii Umiejętności rozmawia Andrzej M. Kobos* i przygotowaną wspólnie z Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie oraz Instytutem Masaryka Akademii Nauk Republiki Czeskiej w Pradze publikację *Korespondencja Adama Vetulaniego z Miroslavem Boháčkiem*.

Kolejne dwa punkty porządku dziennego prowadził sekretarz generalny prof. Szczepan Biliński:

– Pkt. 2. Nagrodę im. T. Browicza otrzymał zespół w składzie: prof. Krzysztof Książek oraz dr hab. Justyna Miłucha-Pietrasik z Uniwersytetu Medycznego im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu za cykl publikacji dotyczących roli komórek mezotelialnych otrzewnej w rozwoju wewnątrz-otrzewnowych przerzutów komórek nowotworowych. Zgodnie ze zwyczajem, dyplomy wręczyli prezes PAU, dyrektor Wydziału V Lekarskiego prof. Wiesław Pawlik oraz pełnomocnik rektora UJ ds. Collegium Medicum prof. Marek Sanak.

Nagrodę im. T. Browicza dla młodych uczonych otrzymała dr med. Katarzyna Nazimek z Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego za cykl prac dotyczących mechanizmów oddziaływania leków przeciwdepresyjnych na odpowiedzi immunologiczne. Z powodu wyjazdu zagranicznego laureatki dyplom nie został wręczony.

– Pkt. 3. Nagrodę im. M. Mięśowicza otrzymał prof. Krzysztof Sacha z Instytutu Fizyki Uniwersytetu Jagiellońskiego za pracę *Modelling spontaneous breaking of time-translation symmetry*, opublikowaną w czasopiśmie „Physical Review A” w roku 2015. Dyplom wręczyli prezes PAU, dyrektor Wydziału III Nauk Ścisłych i Technicznych prof. Andrzej Fuliński oraz dyrektor Instytutu Fizyki Jądrowej prof. Marek Jeżabek.

W punkcie 4. porządku dziennego sekretarz generalny przedstawił sprawozdanie za okres od czerwca 2016 do kwietnia 2017 roku. Sprawozdanie to zostało zaakceptowane przez Zarząd PAU w dniu 5 czerwca 2017 roku. Integralną część sprawozdania stanowiły przeźrocza, wyświetlane podczas wystąpienia (pełny tekst sprawozdania wraz z informacjami uzupełniającymi w postaci tabel i zestawień por. s. 45–66; tłum. na jęz. ang. s. 67–74).

W punkcie 5. porządku przewodnicząca Komisji Skrutacyjnej prof. Ewa Broclawik przedstawiła listę nowo wybranych członków PAU (por. s. 90–97).

W ostatnim punkcie porządku dziennego prof. Jan Woleński wygłosił wykład *Leon Petrażycki o prawie i moralności* (por. s. 171–182).

Po wykładzie prezes zamknął posiedzenie i zaprosił wszystkich zebranych na spotkanie towarzyskie.

Protokół sporządził sekretarz generalny
prof. Szczepan Biliński

Sprawozdanie sekretarza generalnego PAU za okres od czerwca 2016 do kwietnia 2017

Niniejsze sprawozdanie obejmuje okres od czerwca roku 2016 do końca kwietnia 2017. W sprawozdaniu przedstawione zostaną, poza informacjami ogólnymi, materiały dostarczone przez poszczególne Wydziały i Komisje Polskiej Akademii Umiejętności.

Informacje ogólne

W skład korporacji Polskiej Akademii Umiejętności wchodzi 138 członków krajowych czynnych, 166 członków krajowych korespondentów oraz 182 członków zagranicznych. Po śmierci księdza kardynała Franciszka Macharskiego Akademia nie ma już członków honorowych. Tegoroczne wybory – zakończone przed przerwą – głosowaniem podczas Walnego Zgromadzenia PAU wyłoniły 11 członków czynnych, 11 nowych członków korespondentów oraz 7 członków zagranicznych. Dyplomy nowo wybranym członkom zostaną wręczone tradycyjnie podczas jesiennego Uroczystego Posiedzenia Naukowego Akademii w listopadzie br.

W roku sprawozdawczym na zawsze odeszli od nas:

Ks. kard. Franciszek Macharski – członek honorowy, zmarł 2.08.2016 r.

Z Wydziału II

Prof. Andrzej Żaki – członek zagraniczny, zmarł 4.01.2017 r.

Prof. Józef Modrzejewski Mèlèze – członek zagraniczny, zmarł 29.01.2017 r.

Prof. Andrzej Tomczak – członek czynny, zmarł 8.02.2017 r.

Prof. Zbigniew Brzeziński – członek zagraniczny, zmarł 26.05.2017 r.

Prof. Jan Małecki – członek czynny, zmarł 12.06.2017 r.

Z Wydziału III

Prof. Siegmund Brandt – członek zagraniczny, zmarł 28.08.2016 r.

Prof. Adam Bielański – członek czynny, zmarł 4.09.2016 r.
 Prof. Andrzej Hryniewicz – członek czynny, zmarł 13.10.2016 r.
 Prof. Bolesław Szafirski – członek korespondent, zmarł 6.11.2016 r.
 Prof. Roman Pampuch – członek czynny, zmarł 13.02.2017 r.
 Prof. Wiesław Czyż – członek czynny, zmarł 8.04.2017 r.

Z Wydziału IV

Prof. Krzysztof Bieniarz – członek korespondent, zmarł 25.07.2016 r.
 Prof. Andrzej Tarkowski – członek czynny, zmarł 23.09.2016 r.
 Prof. Aleksander Koj – członek czynny, zmarł 29.12.2016 r.
 Prof. Jerzy Znosko – członek czynny, zmarł 11.01.2017 r.
 Prof. Jerzy Vetulani – członek czynny, zmarł 6.04.2017 r.
 Prof. Stanisław Przestalski – członek czynny, zmarł 22.04.2017 r.

Z Wydziału V

Prof. Krzysztof Wędzony – członek korespondent, zmarł 19.11.2016 r.
 Prof. Mariusz Żydowo – członek czynny, zmarł 30.04.2017 r.

Z Wydziału VI

Andrzej Wajda – członek czynny, zmarł 9.10.2016 r.
 Stanisław Skrowaczewski – członek zagraniczny, zmarł 21.02.2017 r.

Działalność Wydziałów, Komisji i Stacji

Polska Akademia Umiejętności składa się z 6 Wydziałów. Liczbę członków poszczególnych Wydziałów oraz liczbę odbytych posiedzeń naukowych przedstawia tabela I (por. też s. 101–102).

Tabela I. Wydziały PAU
 Table I. Classes of the Academy of Arts and Sciences (PAU)

Wydział Class	Liczba członków czynnych Number of regular members	Liczba członków korespondentów Number of corresponding members	Liczba członków zagranicznych Number of foreign members	Liczba posiedzeń naukowych Number of scientific meetings
Wydział I Filologiczny Class I: Philology	23	29	37	7

Wydział II Historyczno-Filozoficzny Class II: History and Philosophy	25	36	32	5
Wydział III Nauk Ścisłych i Technicznych Class III: Sciences and Technology	23	30	38	–
Wydział IV Przyrodniczy Class IV: Natural Sciences	22	38	32	1
Wydział V Lekarski Class V: Medicine	26	30	39	1
Wydział VI Twórczości Artystycznej Class VI: Artistic Creativity	23	–	4	3
Razem Total	139	166	182	17
Całkowita liczba członków Total number of members	487			

Zaprezentowane liczby pokazują, że podobnie jak w latach poprzednich aktywność Wydziałów PAU była zróżnicowana. Posiedzenia Wydziałów „humanistycznych”, czyli Wydziału I i II odbywają się często i regularnie. Posiedzenia pozostałych Wydziałów są nieregularne lub nie odbywają się wcale. Myślę, że zróżnicowanie to jest uzasadnione i wynika ze specyfiki Wydziałów. Aktywność Wydziałów ścisłych i przyrodniczych przejawia się w nieco inny sposób. Wydziały te organizują konferencje, sesje, a nawet szkoły, często o zasięgu międzynarodowym. Podczas tych spotkań naukowych wygłaszane są liczne referaty, prezentowane są również tzw. doniesienia plakatuowe, przygotowywane przez młodych pracowników naukowych. Ten ostatni element aktywności uważam za szczególnie cenny dla Akademii.

W ramach PAU działa 37 Komisji. Komisje te dzielą się na Wydziałowe i Międzywydziałowe. Wydział I Filologiczny koordynuje prace 4 Komisji, zaś Wydział II Historyczno-Filozoficzny – 10. Przy Wydziale III Nauk Ścisłych i Technicznych działają 3 Komisje, a przy Wydziale IV Przyrodniczym – 5. Pozostałe Wydziały nie powołały dotychczas żadnej Komisji. W okresie sprawozdawczym zostały utworzone 2 nowe Komisje Wydziału II: Komisja Archeologii Krajów Śródziemnomorskich, której prze-

wodniczącą została wybrana prof. Ewdoksia Papuci-Władyka, i Komisja Medioznawcza – przewodniczącym został prof. Maciej Kawka.

Komisje Międzywydziałowe podlegają Radzie PAU; działa ich obecnie 16, w tym 4 w Katowicach, 1 we Wrocławiu i 1 w Gdańsku. Działalność Komisji, podobnie jak Wydziałów, jest silnie zróżnicowana i pozostaje w związku z dziedziną wiedzy, jaką dana Komisja reprezentuje. Tabele II–VI ukazują działalność Komisji.

Tabela II. Komisje Wydziału I Filologicznego PAU
Table II. Commissions of Class I

Komisja Commission	Posiedzenia naukowe Scientific meetings	Sesje naukowe Scientific sessions
Komisja Filologii Klasycznej Commission on Classical Philology	7	–
Komisja Neofilologiczna Commission on Modern Languages	7	–
Komisja Kultury Słowian Commission on Slavonic Culture	8	–
Komisja Historii Sztuki Commission on Art History	7	1

Tabela III. Komisje Wydziału II Historyczno-Filozoficznego PAU
Table III. Commissions of Class II

Komisja Commission	Posiedzenia naukowe Scientific meetings	Sesje naukowe Scientific sessions
Komisja Środkowoeuropejska Commission on Central Europe	8	1
Komisja Wschodnioeuropejska Commission on Eastern Europe	–	2
Komisja Prawnicza Commission on Law	3	–
Komisja Historii i Kultury Żydów Commission on the History and Culture of Jews	7	–
Komisja Prehistorii Karpat Commission on the Prehistory of the Carpathians	5	–

Komisja Nauk Ekonomicznych Commission on Economic Sciences	2	–
Komisja Etnograficzna Commission on Ethnography	5	1
Komisja Historii Wojen i Wojskowości Commission on the History of Wars and Military Science	8	–
Komisja Archeologii Krajów Śródziemnomorskich Commission on Archaeology of Mediterranean Countries	4	–
Komisja Medioznawcza Commission on Media Studies	1	–

Tabela IV. Komisje Wydziału III Nauk Ścisłych i Technicznych PAU
Table IV. Commissions of Class III

Komisja Commissions	Posiedzenia naukowe Scientific meetings	Sesje naukowe Scientific sessions
Komisja Astrofizyki Commission on Astrophysics	7	–
Komisja Nauk Technicznych Commission on Technical Sciences	8	1
Komisja Układów Złożonych Commission on Complex Systems	6	–

Tabela V. Komisje Wydziału IV Przyrodniczego PAU
Table V. Commissions of Class IV

Komisja Commission	Posiedzenia naukowe Scientific meetings	Sesje naukowe Scientific sessions
Komisja Geoinformatyki Commission on Geoinformatics	7	–
Komisja Paleogeografii Czwartorzędu Commission on Quaternary Palaeogeography	5	2
Komisja Biologii Rozwoju Commission on Development Biology	2	–

Komisja Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych Commission on Agricultural, Forest, and Veterinary Sciences	2	–
Komisja Geograficzna Commission on Geography	7	1

Tabela VI. Komisje międzywydziałowe PAU
Table VI. Inter-Class Commissions

Komisja Commission	Posiedzenia naukowe Scientific meetings	Sesje naukowe Scientific sessions
Komisja Historii Nauki Commission on the History of Science	9	–
Komisja Spraw Europejskich Commission on European Matters	3	–
Komisja Zagrożeń Cywilizacyjnych Commission on Threats to Civilization	5	–
Komisja Filozofii Nauk Commission on the Philosophy of Sciences	8	–
Komisja PAU do Oceny Podręczników Szkolnych Commission on the Evaluation of Textbooks	7	–
Komisja PAU do Badań Diaspory Polskiej Commission for the Studies on the Polish Diaspora	6	–
Komisja Przyrodniczo-Medyczna PAU we Wrocławiu Commission on Natural Sciences and Medicine in Wrocław	4	–
Komisja Antropologiczna Commission on Anthropology	1	–
Komisja Ergonomii Commission on Ergonomics	4	1

Komisja Zarządzania Kulturą i Mediami Commission on Culture and Media Management	5	–
Komisja Historii Śląska w Katowicach Commission on Silesian History in Katowice	1	–
Komisja Nauk Matematycznych w Katowicach Commission on Mathematical Sciences in Katowice	1	–
Komisja Nauk Przyrodniczych w Katowicach Commission on Natural Sciences in Katowice	1	–
Komisja Prawnicza w Katowicach Commission on Law in Katowice	3	1
Komisja Kaszubska w Gdańsku Kashubian Commission in Gdańsk	–	–
Polska Grupa CIHEC Polish CIHEC Subcommittee Commission Internationale d'Histoire Ecclésiastique Comparée	–	–

Pełne dane obrazujące aktywność Komisji PAU zostały zamieszczone w niniejszym „Roczniku” na s. 103–132. Znajdują się tam zarówno informacje o władzach Komisji, jak i szczegółowy spis zaprezentowanych referatów i wykładów. W tym roku po raz pierwszy publikujemy tam również wszystkie nadesłane streszczenia prac/wykładów, przedstawionych podczas spotkań Komisji.

Poza Wydziałami i Komisjami w strukturze Polskiej Akademii Umiejętności znajdują się dwie Stacje Naukowe. Stacja Naukowa w Katowicach i Stacja Naukowa w Gdańsku. Aktywność naukowa obu Stacji jest więcej niż zadowalająca. Dużą aktywność wykazują również Komisje działające poza Krakowem: Komisja Przyrodniczo-Medyczna PAU we Wrocławiu, Wszechnica Naukowo-Kulturalna w Gliwicach oraz Wszechnica PAU w Katowicach (por. s. 133–135).

Konferencje, sesje i przedsięwzięcia cykliczne

Bardzo ważnym elementem działalności PAU są konferencje i sesje naukowe. W okresie sprawozdawczym PAU zorganizowała lub współorganizowała 24 sesje i konferencje naukowe. 10 z tych konferencji miało charakter międzynarodowy. Spis wszystkich konferencji i sesji naukowych PAU przedstawiają poniższe zestawienia. Sesje zostały zgrupowane w następującym układzie: konferencje organizowane przez PAU, współorganizowane przez PAU (z udziałem innych podmiotów, głównie – co oczywiste – Uniwersytetu Jagiellońskiego), organizowane przez Wydziały PAU i w końcu organizowane przez Komisje PAU. Konferencje o zasięgu międzynarodowym zaznaczono*.

SESJE ORGANIZOWANE PRZEZ PAU SESSIONS ORGANISED BY PAU

*17–18.06.2016

Konferencja: *Polacy w nauce światowej*

Organizator: Polska Akademia Umiejętności

*29–30.09.2016, Biblioteka Polska w Paryżu

Konferencja: *Paris–Cracovie – Objectif Commun/Paryż–Kraków – wspólny cel*

Organizator: Polska Akademia Umiejętności

19–21.11.2016, Tomaszowice

IV Debata PAU: *Finansowanie nauki*

Organizator: Polska Akademia Umiejętności

SESJE WSPÓLORGANIZOWANE PRZEZ PAU SESSIONS CO-ORGANISED BY PAU

*6–7.06.2016

Konferencja: *American Ethnicity and East European Immigration*

Organizatorzy: Polska Akademia Umiejętności, Uniwersytet Jagielloński, Urząd Miasta Krakowa

*12–28.06.2016

XIV Konferencja „Przywracanie zapomnianej historii”: *Wyobrażenia o Europie Środkowo-Wschodniej w anglojęzycznych podręcznikach akademickich*

Organizator: Fundacja Przestrzeni Obywatelskiej i Polityki Społecznej

Współorganizatorzy: Narodowe Centrum Kultury, Muzeum Historii Polski, Studium Europy Wschodniej – Uniwersytet Warszawski, Polska Akademia Umiejętności, Georgetown University – Waszyngton

*25.07.2016

Konferencja naukowa: *Particle Production in Hadronic Collisions*

Organizatorzy: Polska Akademia Umiejętności, Uniwersytet Jagielloński

30.09.2016

III Konferencja Estreicherowska w 110. rocznicę urodzin Karola Estreichera jr.

Organizatorzy: Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych, Polska Akademia Umiejętności

*31.10.2016, Montreal

Międzynarodowe sympozjum naukowe: *Gombrowicz Bewildered/Gombrowicz désemparé*

Organizatorzy: Polska Akademia Umiejętności, Polski Instytut Naukowy w Kanadzie, Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Ottawie

*28.11.2016

Warsztaty: *Polish-French Workshop on Life Sciences*

Organizatorzy: Konsulat Generalny Republiki Francuskiej w Krakowie, Polska Akademia Umiejętności, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

*5–7.12.2016

Warsztaty: *Workshop on QCD and Diffraction – Saturation 1000+*

Organizatorzy: Instytut Fizyki Jądrowej PAN, Uniwersytet Jagielloński, Polska Akademia Umiejętności

SESJE ORGANIZOWANE PRZEZ WYDZIAŁY PAU
SESSIONS ORGANISED BY PAU CLASSES

28.09.2016

Sesja naukowa: *Sandomierz – miasto niespełnionych nadziei. W 730. rocznicę lokacji miejskiej*

Organizator: Wydział II Historyczno-Filozoficzny PAU

21.11.2016

Debata z okazji 100. rocznicy wydania przez monarchów Niemiec i Austro-Węgier Aktu 5 listopada 1916

Organizator: Wydział II Historyczno-Filozoficzny PAU

15.12.2016

Sesja naukowa: *Gerard Labuda – pierwszy prezes odrodzonej PAU. W stulecie urodzin*

Organizator: Wydział II Historyczno-Filozoficzny PAU

21.04.2017

Interdyscyplinarne sympozjum poświęcone pamięci profesor Jolanty Rokoszowej w 20. rocznicę śmierci: *Fenomen milczenia w kulturze i języku*

Organizator: Wydział I Filologiczny PAU

SESJE ORGANIZOWANE PRZEZ KOMISJE PAU
I STACJE NAUKOWE PAU
SESSIONS ORGANISED BY PAU COMMISSIONS
AND SCIENTIFIC STATIONS

22–23.09.2016, Katowice

Konferencja naukowa: *Między Śląskiem a Wileńszczyzną*

Organizatorzy: Uniwersytet Śląski w Katowicach, Stacja Naukowa PAU w Katowicach, Biblioteka Śląska w Katowicach

12–13.10.2016

Konferencja naukowa: *Tożsamość i samoidentyfikacja bałkańskich narodów, mniejszości etnicznych i religijnych po rozpadzie Jugosławii. Historia – polityka – kultura – język – media*

Organizatorzy: Komisja Środkowoeuropejska PAU, Instytut Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Instytut Politologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

4.11.2016

Sympozjum naukowe: *Ergonomia w produkcji, przetwarzaniu i dystrybucji surowców biologicznych*

Organizator: Komisja Ergonomii PAU

*1–2.12.2016

Polsko-czesko-słowacka konferencja naukowa: *Zima w mieście. Różne oblicza kultury miasta*

Organizatorzy: Komisja Etnograficzna PAU, Pracownia Etnologii w Krakowie Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego

17.12.2016

Konferencja naukowa: *Sprawa mordu na profesorach lwowskich nadal jest otwarta*

Organizatorzy: Uniwersytet Jagielloński, Komisja Wschodnioeuropejska PAU

17.02.2017

Sesja naukowa: *Badania archeologiczne i z zakresu archeologii środowiskowej w Rozprzy w Polsce środkowej*

Organizator: Komisja Paleogeografii Czwartorzędu PAU

3.03.2017, Katowice

Sesja naukowa: *Sędzia a Konstytucja. Kryzys sądownictwa konstytucyjnego a rozproszona kontrola zgodności prawa z Konstytucją RP*

Organizatorzy: Wydział Prawa i Administracji UŚ, Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, Krajowa Rada Sądownictwa, Naczelna Rada Adwokacka, Krajowa Rada Radców Prawnych, Rzecznik Praw Obywatelskich, Komisja Prawnicza PAU w Katowicach

9.03.2017

Sesja naukowa: *Karpacka*

Organizatorzy: Komisja Paleogeografii Czwartorzędu PAU, Komisja Geograficzna PAU

5.04.2017

IX „Spotkanie z Karłą” poświęcone działalności dobroczynnej i charytatywnej Karoliny Lanckorońskiej

Organizator: Komisja Historii Sztuki PAU

***28–30.04.2017, Gorlice, Kraków, Jaworzno, Legnica**

Obchody 70. rocznicy akcji „Wisła”: *Łemkowie, 1947–2017*

Organizator: Komisja Wschodnioeuropejska PAU

Trzeba też wspomnieć o otwartych dla szerszej publiczności spotkaniach cyklicznych: koordynowanym przez prezesa Seminarium PAU „Patriotyzm wczoraj i dziś” oraz organizowanej przez redaktora Mariana Nowego oraz śp. prof. Jerzego Vetulaniego Kawiarni Naukowej. W końcu warto zaznaczyć, iż w roku sprawozdawczym odbyła się czwarta już Debata PAU, poświęcona tym razem finansowaniu badań naukowych.

Działalność naukowa

Działalność badawcza PAU to głównie realizacja rozmaitych typów projektów badawczych, tzw. grantów. W roku sprawozdawczym 4 projekty zostały z sukcesem zakończone, 13 jest w trakcie realizacji, a 4 zostały przyznane. Cztery kolejne tabele (VII–X) przedstawiają listę projektów finansowanych przez Narodowy Program Rozwoju Humanistyki (5 projektów), Narodowe Centrum Nauki (4 projekty), Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (6 projektów) oraz Senat RP (2 projekty).

Tabela VII. Projekty badawcze realizowane
w PAU – NPRHTable VII. Research projects carried out
by PAU – National Programme for the Development of Humanities

Inwentaryzacja materiałów historycznych dotyczących emigracji polskiej w XIX wieku ze zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu i Towarzystwa Historyczno-Literackiego wraz z edycją źródłową wybranych materiałów	Dr hab. Janusz Pezda	31.01.2012– 30.01.2017 60 miesięcy przedłużono do 28.02.2017 61 miesięcy	zakończony completed
Zapomniane pomniki cywilizacji europejskiej. Spuścizna aktowa I Rzeczypospolitej w archiwach państw powstałych po rozpadzie ZSRR. Ze szczególnym uwzględnieniem zespołów ksiąg sądowych (do 1831 r.) w zasobach archiwalnych Ukrainy	Dr Mariusz Machynia	08.03.2013 – 07.03.2018 60 miesięcy	realizowany in progress
Opracowanie katalogów XIX-wiecznych druków wydanych na emigracji i ziemiach polskich ze zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu i Towarzystwa Historyczno-Literackiego	Mgr Lucyna Pyrzowska	20.05.2013 – 19.05.2018 60 miesięcy	realizowany in progress
Akta grodzkie i ziemskie z terenu dawnych województw krakowskiego i sandomierskiego. Edycja krytyczna ksiąg sądowych z XIV–XV wieku	Dr hab. Jan Wroniszewski, prof. UMK	20.08.2014– 19.08.2019 60 miesięcy	realizowany in progress
Opracowanie naukowe zbiorów rzeźby, malarstwa, miniatur i grafiki Towarzystwa Historyczno-Literackiego / Biblioteki Polskiej w Paryżu, w oparciu o prace inwentaryzacyjne i w połączeniu z wydaniem katalogów najciekawszych materiałów	Dr Anna Czarnocka	07.07.2014– 06.07.2019 60 miesięcy	realizowany in progress

Tabela VIII. Projekty badawcze realizowane w PAU – NCN
Table VIII. Research projects carried out by PAU – National Centre of Science

Badanie procesu hadronizacji poprzez analizę korelacji międzycząstkowych	Prof. dr hab. Andrzej Białas	05.03.2014–04.03.2017 36 miesięcy przedłużono do 4.12.2017 44 miesiące	realizowany in progress
Problem utworów osieroconych wobec pamięci kulturowej na przykładzie piśmiennictwa wybranych żydowskich filozofów i filologów z Uniwersytetu Jagiellońskiego (1918–1939)	Mgr Anna Dorota Smywińska-Pohl	26.01.2014–25.01.2018 48 miesięcy	realizowany in progress
Inwentarz rękopisów Archiwum Kapituły Kolegiackiej i Katedry Sandomierskiej, t. II	Prof. Feliks Kiryk	20.01.2016–19.01.2018 24 miesiące	realizowany in progress
Zachodnie Bałkany – alternatywna droga neolityzacji Europy	Prof. Janusz K. Kozłowski	2.06.2016–1.06.2019 36 miesięcy	realizowany in progress

Tabela IX. Projekty badawcze realizowane w PAU – MKiDN
Table IX. Research projects carried out by PAU – Ministry of Culture and National Heritage

PAUart. Katalog zbiorów artystycznych i naukowych Polskiej Akademii Umiejętności – etap 3. Nazwa programu: Dziedzictwo kulturowe Priorytet: Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego	Mgr Joanna Dzięwulska	1.06.2016 – 31.12.2017 19 miesięcy	realizowany in progress
Ochrona Polskiego Dziedzictwa Archiwalnego w Argentynie Nazwa programu: Dziedzictwo kulturowe Priorytet: Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą	Dr Krzysztof Smolana	1.02.2016–31.12.2016 10 miesięcy	zakończony completed

Gombrowicz Bewildered/ Gombrowicz désesparé. Międzynarodowe sympozjum naukowe w Montrealu Nazwa programu: Dziedzictwo kulturowe Priorytet: Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą	Mgr Monika Junkiewicz	4.01.2016– 31.12.2016 12 miesięcy	zakończony completed
Dawne fotografie polskich emigrantów z kolekcji artystycznej Biblioteki Polskiej w Paryżu Nazwa programu: Dziedzictwo kulturowe Priorytet: Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą	Mgr Anna Michalewicz	1.04.2016– 31.12.2016 8 miesięcy	zakończony completed
75. Konferencja naukowa Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce (PIASA) Nazwa programu: Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą Priorytet: brak	Mgr Katarzyna Dzięło	3.01.2017– 29.12.2017 12 miesięcy	realizowany in progress
Wydanie katalogu XVI-wiecznych rycin ornamentalnych w zbiorach Gabinetu Rycin Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie Nazwa programu: Wspieranie działań muzealnych Priorytet: brak	Mgr Magdalena Adamska	6.03.2017– 29.12.2017 10 miesięcy	realizowany in progress

Tabela X. Projekty badawcze realizowane w PAU – Senat RP
Table X. Research projects carried out by PAU – Polish Senate

Wykupienie koncesji i realizacja nagrobka Wiery Gran na cmentarzu Pantin w Paryżu	Mgr Anna Michalewicz	1.02.2017– 30.09.2017 8 miesięcy	realizowany in progress
V Kongres Polskich Towarzystw Naukowych w świecie „Polska inteligencja w świecie” 17–21 X 2017	Prof. Zygmunt Kolenda	2.01.2017– 31.12.2017 12 miesięcy	realizowany in progress

Poza wymienionymi „klasycznymi” grantami PAU realizuje bezterminowy projekt, finansowany przez Fundację Lanckorońskich. W ramach tego projektu opracowywane są relacje i dokumenty poszczególnych nuncjuszy apostolskich w Polsce od roku 1519 do czasów współczesnych. Każdego roku – zgodnie z umową zawartą z Fundacją – wydawany jest jeden tom serii *Acta Nuntiaturae Polonae*. W roku 2016 zakończyliśmy prace przy digitalizacji wszystkich dotychczas wydanych tomów *Nuncjatur*. W rezultacie wszystkie wydane tomy (jest ich 38) są dostępne w internecie. W połowie 2016 r. rozpoczęliśmy analogiczne prace digitalizacyjne serii źródłowej *Elementa ad Fontium Editiones* (76 tomów) oraz czasopisma „Antemurale” (28 tomów). Ponad połowa tomów tych serii została już zeskanowana i udostępniona.

Działalność wydawnicza

Ważną i integralną częścią aktywności badawczej PAU jest działalność wydawnicza. W roku sprawozdawczym opublikowano: 24 kolejne zeszyty czasopism, 13 tomów wydawnictw seryjnych oraz 4 monografie i książki (łącznie ponad 750 arkuszy wydawniczych). Warto podkreślić, że 11 czasopism PAU udostępniono bezpłatnie na stronach internetowych PAU (m.in. „Rocznik PAU”) oraz na Portalu Czasopism Naukowych Wydawnictwa UJ (pełny wykaz wszystkich wydawnictw PAU por. s. 136–137).

Poza własną działalnością wydawniczą w roku sprawozdawczym Akademia uczestniczyła w wydawaniu 3 czasopism o zasięgu międzynarodowym: „Acta Physica Polonica B”, „The Polish Review”, „Studia Politologica Ucraino-Polona”, oraz czasopisma popularnonaukowego „Wszechświat”. Coraz większym prestiżem cieszy się nasz tygodnik internetowy „PAUza Akademicka”.

Warto dodać, iż spośród czasopism wydawanych lub współwydawanych przez PAU jedno („Acta Physica Polonica B”) znajduje się na tzw. liście A MNiSW, dwa na liście C, a czternaście dalszych na liście B. Stosunkowo najwyższą punktacją mogą się pochwalić czasopisma: „Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica” (12 pkt), „Studia Historiae Scientiarum” (9 pkt) i „Kwartalnik Prawa Prywatnego” (8 pkt) (por. tabela XI).

Tabela XI. Czasopisma PAU na listach A, B i C MNiSW
 Table XI. PAU journals on A, B, and C lists of the Ministry of Science
 and Higher Education

Acta Physica Polonica B*	lista (list) A
Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica	lista B – 12 pkt
Studia Historiae Scientiarum	lista B – 9 pkt
Kwartalnik Prawa Prywatnego	lista B – 8 pkt
Studia Środkowoeuropejskie i Bałkanistyczne	lista B – 7 pkt
Kwartalnik Filozoficzny*	lista B – 7 pkt
Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych	lista B – 7 pkt
Geoinformatica Polonica	lista B – 6 pkt
Kultura Słowian. Rocznik Komisji Kultury Słowian	Lista B – 6 pkt
Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN	lista B – 6 pkt
Contributions in New World Archaeology	lista B – 6 pkt
Opinie Edukacyjne. Prace Komisji PAU do Oceny Podręczników Szkolnych	lista B – 5 pkt
Folia Quaternaria	lista B – 5 pkt
Acta Militaria Mediaevalia*	lista B – 3 pkt
Studia Politologica Ucraino-Polona*	lista B – 2 pkt
Folia Historiae Artium*	lista C – 10 pkt
The Polish Review*	lista C – 10 pkt

* czasopisma współwydawane (co-published journals)

Współpraca międzynarodowa

Z roku na rok coraz większego znaczenia nabiera współpraca międzynarodowa PAU. Obecnie Akademia ma podpisane umowy o współpracy z 16 Akademiami Nauk oraz innymi jednostkami naukowymi. Najaktywniejsza wymiana osobowa prowadzona jest z: Czeską AN, Słowacką AN oraz Węgierską AN. Dwie nowe umowy o współpracy zostały podpisane z Austriacką Akademią Nauk oraz Lwowskim Uniwersytetem Narodowym im. Iwana Franki. Przygotowywane jest przedłużenie umowy ze Słowacką AN i Węgierską AN (por. poniższe zestawienie).

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA INTERNATIONAL COOPERATION

- Ukraińska Akademia Nauk/Ukrainian Academy of Sciences
- Słowacka Akademia Nauk/Slovak Academy of Sciences
- Czeska Akademia Nauk/Czech Academy of Sciences
- Węgierska Akademia Nauk/Hungarian Academy of Sciences
- Słoweńska Akademia Nauk/Slovenian Academy of Sciences
- Macedońska Akademia Nauk/Macedonian Academy of Sciences
- Rumuńska Akademia Nauk/Romanian Academy of Sciences
- Europejskie Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów/European College of Polish and Ukrainian Universities
- Instytut Historii Litwy Republiki Litewskiej/Lithuanian Institute of History
- The ExtreMe Matter Institute
- Polskie Towarzystwo Naukowe w Żytomierzu/Polish Scientific Society in Zhytomir
- The Royal Society of Edinburgh
- Węgierska Akademia Sztuk/Hungarian Academy of Arts
- Biblioteka Naukowa Przykarpackiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankiwsku, Ukraina/Scientific Library of The Vasyl Stefanyk Ciscarpathian National University, Ukraine
- Austriacka Akademia Nauk/Austrian Academy of Sciences, **podpisana** w grudniu 2016
- Lwowski Uniwersytet Narodowy im. Iwana Franki/Ivan Franko National University of Lviv, **podpisana** w lutym 2017

Ponadto PAU jest członkiem dwóch organizacji międzynarodowych: Międzynarodowej Unii Akademii (UAI) oraz All European Academies (ALLEA). W roku 2016 rozpoczęliśmy ścisłą współpracę w ramach dwóch koordynowanych przez ALLEA programów, a mianowicie programu SAPEA oraz AGATE. Trzeba w tym miejscu wspomnieć również o współ-

pracy z Polskim Instytutem Naukowym (**PIASA**) w Stanach Zjednoczonych i Polskim Instytutem Naukowym w Kanadzie (**PINK**) w Montrealu. Oba te instytuty mają formalnie status stacji naukowych PAU. Wspólnie z Instytutem w Nowym Jorku wydajemy czasopismo „The Polish Review”, wspólnie z Instytutem w Montrealu organizujemy sesje naukowe w Kanadzie. Ostatnia z nich poświęcona była twórczości Witolda Gombrowicza (sprawozdanie z działalności PINK por. s. 138–140).

Działalność wspomagająca badania naukowe

W taką działalność zaangażowane są trzy jednostki PAU: Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie oraz Fototeka Lanckorońskich.

Biblioteka Naukowa to druga co do wielkości placówka tego typu w naszym mieście. Jej zbiory i dokonania w okresie sprawozdawczym prezentują kolejne tabele.

Tabela XII. Biblioteka Naukowa PAU i PAN
Table XII. The Scientific Library of PAU and PAN

Stan liczbowy zbiorów Biblioteki
Collection of the Library in numbers – 31.12.2016

Liczba druków ogółem Total number of prints w tym: including:	559 562 vol.
wydawnictwa ciągle periodicals	347 512 vol.
wydawnictwa zwarte monographs	212 050 vol.
Zbiory specjalne ogółem Special collections in total w tym: including:	175 915 vol. i jedn. inw.
stare druki old prints	17 120
rękopisy manuscripts	15 863
dypłomy pergaminowe parchment diplomas	627
druki ulotne occasional prints	11 145

kartografia cartography	12 224
grafika graphics	98 496
rysunki drawings	2 260
ekslibrisy ex librises	14 629
Ogółem liczba zbiorów Total collection amount	735 477 vol. i jedn. inw.

Tabela XIII. Nabytki Biblioteki Naukowej PAU i PAN w 2016 r.
Table XIII. Acquisitions of the Scientific Library of PAU and PAN in 2016

Wymiana Exchange	druków zwartych – 338 monographs wydawnictw ciągłych – 957 periodicals czasopism on-line – 116 tytułów on-line journals Łącznie: 1411 Total:
Dary i zakupy Donations and purchases	druków zwartych – 1036 monographs wydawnictw ciągłych – 764 periodicals Łącznie: 1800 Total:
Dary do zbiorów specjalnych i Gabinetu Rycin Donations to special collections and the Etchings Room	rękopisy – 498 manuscripts rycin – 212 illustrations ekslibrisów – 23 ex librises Łącznie: 733 Total:

Tabela XIV. Udostępnianie zbiorów Biblioteki Naukowej PAU i PAN w 2016 r.
Table XIV. Scientific Library of PAU and PAN: Visits in 2016

Liczba odwiedzin w czytelnich Number of visits in reading-rooms	2029

Udostępniono: Made available: książki books czasopisma journals	3361 vol. 2247 vol.
rękopisy manuscripts stare druki i atlasy antique books and atlases mikrofilmy microfilms ryciny, fotografie illustrations, photographs kwerendy pisemne surveys of the library holdings	359 jedn. inw. 33 jedn. inw. 756 jedn. 1958 jedn. inw. 154

Warto w tym miejscu podkreślić, iż w roku sprawozdawczym ukończono remont dwóch pięter magazynów bibliotecznych oraz klatki schodowej, łączącej te magazyny. Trzecie, ostatnie piętro tych magazynów zostanie odnowione jeszcze w tym roku. Równocześnie Zarząd PAU podjął decyzję o przeznaczeniu kolejnego pomieszczenia (zlokalizowanego w piwnicy budynku przy ul. Sławkowskiej 17) na dodatkowy magazyn dla Biblioteki PAU i PAN w Krakowie¹.

Archiwum Nauki jest jednostką wspólną Oddziału PAN w Krakowie oraz PAU. Z satysfakcją informuję, iż w czerwcu ubiegłego roku wszedł w życie nowy, długo oczekiwany statut Archiwum Nauki PAN i PAU, podpisany przez prezesa PAN prof. Jerzego Duszyńskiego i prezesa PAU prof. Andrzeja Białasa. W okresie sprawozdawczym jednostka ta zorganizowała 5 wystaw, 4 w pomieszczeniach Archiwum i jedną w siedzibie PAN w Warszawie. Listę wystaw zorganizowanych przez Archiwum prezentuje poniższe zestawienie (sprawozdanie z działalności Archiwum por. s. 141–145).

WYSTAWY ARCHIWUM NAUKI PAN I PAU EXHIBITIONS OF THE ARCHIVES OF THE SCIENCE OF PAN and PAU

- *Nauka ponad granicami – z zagranicznych kontaktów uczonych polskich w XX w.* Czerwiec–październik 2016.
- *Łącząc miłość nauki z miłością Ojczyzny. Ofiarodawstwo na rzecz Polskiej Akademii Umiejętności*, której towarzyszyła bogato ilustrowana publikacja o tym sa-

¹ Sprawozdanie z działalności Biblioteki zob. „Rocznik Biblioteki PAU i PAN w Krakowie”, T. 62: 2017, s. 285–306.

- mym tytule, zawierająca pierwszą część spisu ofiarodawców na rzecz PAU. Listopad 2016–marzec 2017.
- *Krzysztof Skórczewski. Miedzioryty. Dar dla Gabinetu Rycin* (współorganizowana przez Bibliotekę Naukową PAU i PAN w Krakowie). Maj–czerwiec 2016.
  - *Bogna Krsanodębska-Gardowska (1900–1986). Grafiki z kolekcji Gabinetu Rycin PAU* (współorganizowana przez Bibliotekę Naukową PAU i PAN w Krakowie). Maj–czerwiec 2017.
  - *Na falach Nilu. Z podróży Walerego Goetla do Afryki*. Wystawa plakatu przy Gabinecie Prezesa PAN w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie. Czerwiec 2016–maj 2017.

Fototeka Lanckorońskich

Fototeka Lanckorońskich stanowi własność PAU od roku 1929. Początkowo znajdowała się ona w stacji PAU w Rzymie, po wojnie została przejęta przez PAN, wreszcie w roku 2005 zwrócono ją PAU. W zbiorach fototeki znajduje się ponad 50 000 fotogramów. Zbiory te są w dalszym ciągu sukcesywnie porządkowane i opracowywane. Trwa również ich digitalizacja. Do końca roku 2016 przygotowano ogółem 800 rekordów opisowych i tyle samo digitalizatów fotografii. W związku ze zbliżającą się 90. rocznicą przekazania Fototeki Polskiej Akademii Umiejętności rozpoczęto przygotowania do wystawy jubileuszowej oraz publikacji przybliżającej historię zbioru fotografii zgromadzonych przez Karola Lanckorońskiego (sprawozdanie z działalności Fototeki por. s. 146).

Biblioteka Polska w Paryżu

Szczególnej uwagi wymaga Biblioteka Polska w Paryżu, stanowiąca współwłasność PAU i paryskiego Towarzystwa Historyczno-Literackiego. W każdym kolejnym roku budżetowym Akademia przekazuje Bibliotece z dotacji MNiSW 1 500 000 zł. Środki te z całą pewnością są niewystarczające. Niestety, prace nad ostatecznym uregulowaniem stanu prawnego i finansowego Biblioteki, prowadzone w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, wciąż nie zostały zakończone. W roku sprawozdawczym w PAU realizowane były trzy projekty badawcze, finansowane przez Narodowy Program Rozwoju Humanistyki, których celem jest inwentaryzacja materiałów historycznych, druków, zbiorów rzeźby, malarstwa i miniatur znajdujących się w zasobach BPP.

Nagrody, wyróżnienia i stypendia

Tak jak każdego roku, również w roku sprawozdawczym Polska Akademia Umiejętności przyznała wyróżnienia i nagrody. Niewątpliwie najbardziej prestiżową z nich jest Nagroda im. Erazma i Anny Jerzmanowskich. Nagroda

ta, ufundowana przez Władze Województwa Małopolskiego, przyznawana jest za działalność naukową, kulturalną i dobroczynną. W tym roku – ósmym po reaktywacji Nagrody – laureatem został prof. Krzysztof Penderecki. Uroczystość wręczenia Nagrody odbyła się 22.05.2017 r. na Wawelu.

Nagroda im. Tadeusza Browicza przyznawana jest przez PAU na wniosek Wydziału V Lekarskiego. W tym roku przyznano dwie takie Nagrody:

- Prof. dr hab. Krzysztof Książek oraz dr hab. Justyna Mikula-Pietrasik z Uniwersytetu Medycznego im. K. Marcinkowskiego w Poznaniu zostali wyróżnieni za cykl 5 publikacji dotyczących badań nad rolą komórek mezotelialnych otrzewnej w rozwoju wewnątrztrzewnych przerzutów komórek nowotworowych, natomiast
- dr med. Katarzyna Nazimek (UJ CM) otrzymała nagrodę dla młodych uczonych za cykl prac dotyczących mechanizmów oddziaływania leków przeciwdepresyjnych na odpowiedzi immunologiczne.

Z kolei, Nagroda im. Mariana Mięśowicza przyznawana jest na wniosek Wydziału III Nauk Ścisłych i Technicznych. W tym roku nagrodę tę otrzymał prof. Krzysztof Sacha (Instytut Fizyki UJ) za pracę *Modelling spontaneous breaking of time-translation symmetry*, opublikowaną w czasopiśmie „Physical Review A”.

Każdego roku dziesięcioosobowa komisja, pod przewodnictwem prof. Jerzego Wyrozumskiego, przyznaje stypendia Fundacji Lanckorońskich i Fundacji z Brzezia Lanckorońskich. W jej skład, poza przedstawicielami PAU, wchodzi również delegaci pięciu Uniwersytetów (Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Uniwersytetu Wrocławskiego) i dwoje delegatów Fundacji. Stypendia przyznawane są w pięciu dyscyplinach (archeologia śródziemnomorska, filologia klasyczna, historia, historia filozofii i historia sztuki); w roku sprawozdawczym otrzymało je 66 osób, które otrzymały stypendia w roku 2016 (do realizacji w roku bieżącym), oraz informacja o wykorzystaniu środków z poprzedniej edycji konkursu por. s. 147–153. Kolejne wnioski stypendialne zostały rozpatrzone przez komisję w dniu 12 czerwca 2017 (por. s. 154–157).

Powyższe sprawozdanie zostało przyjęte przez Zarząd PAU w dniu 5.06.2017 r. Integralną część tego sprawozdania stanowią załączniki, przedstawione w postaci tabel i zestawień. Sprawozdanie finansowe było przedmiotem obrad Zarządu PAU, Rady PAU oraz Komisji Rewizyjnej. Zostało ono jednomyślnie zaakceptowane przez wymienione gremia. Uzyskało również pozytywną opinię biegłego rewidenta, przygotowaną przez kancelarię PROFIN.

Sekretarz generalny PAU
prof. Szczepan Biliński

Report of the Secretary General of the Polish Academy of Arts and Sciences (PAU¹) for the period from June 2016 to April 2017

This report covers the period from June 2016 to April 2017. Apart from general information, it will include materials provided by particular Classes, Scientific Stations, and Commissions of the Polish Academy of Arts and Sciences.

General information

The Polish Academy of Arts and Sciences corporation consists of 138 regular members, 166 corresponding members, and 182 foreign members. Since the death of Cardinal Franciszek Macharski, there have been no honorary members. This year's elections, closed with the vote during the PAU General Assembly, resulted with the election of 11 regular members, 11 new corresponding members, and 7 foreign members. Traditionally, they will be awarded with the diplomas during the autumn Formal Scientific Meeting of the Academy in November.

In the reporting year, the following members passed away:

Cardinal Franciszek Macharski – honorary member, passed away on 2 August 2016.

From Class II

Professor Andrzej Żaki – foreign member, passed away on 4 January 2017.

Professor Józef Modrzejewski-Mélèze – foreign member, passed away on 29 January 2017.

Professor Andrzej Tomczak — regular member, passed away on 8 February 2017.

---

¹ Polska Akademia Umiejętności.

Professor Zbigniew Brzeziński – foreign member, passed away on 26 May 2017.

Professor Jan Małecki – regular member, passed away on 12 June 2017.

From Class III

Professor Siegmund Brandt – foreign member, passed away on 28 August 2016.

Professor Adam Bielański – regular member, passed away on 4 September 2016.

Professor Andrzej Hryniewicz – regular member, passed away on 13 October 2016.

Professor Bolesław Szafirski – corresponding member, passed away on 6 November 2016.

Professor Roman Pampuch – regular member, passed away on 13 February 2017.

Professor Wiesław Czyż – regular member, passed away on 8 April 2017.

From Class IV

Professor Krzysztof Bieniarz – corresponding member, passed away on 25 July 2016.

Professor Andrzej Tarkowski – regular member, passed away on 23 September 2016.

Professor Aleksander Koj – regular member, passed away on 29 December 2016.

Professor Jerzy Znosko – regular member, passed away on 11 January 2017.

Professor Jerzy Vetulani – regular member, passed away on 6 April 2017.

Professor Stanisław Przestalski – regular member, passed away on 22 April 2017.

From Class V

Professor Krzysztof Wędzony – corresponding member, passed away on 19 November 2016.

Professor Mariusz Żydowo – regular member, passed away on 30 April 2017.

From Class VI

Andrzej Wajda – regular member, passed away on 9 October 2016.

Stanisław Skrowaczewski – foreign member, passed away on 21 February 2017.

Activity of Classes, Commissions, and Stations

The Polish Academy of Arts and Sciences consists of six Classes. The number of members of particular Classes and scientific meetings is shown in the Table I on p. 46–47.

The presented numbers demonstrate that, as in previous years, the activity of PAU Classes was diversified. The meetings of the “humanities” Classes, i.e. Class I and II take place frequently and regularly. The meetings of the remaining classes are irregular or are not convened at all. I believe these differences are justified and due to the specificity of particular Classes. The activity of natural and science Classes manifests in different ways. These Classes organise conferences, sessions, and even schools, often on an international level. During these meetings, numerous lectures are given and poster reports prepared by young researchers are presented. In my opinion, this last activity element is particularly important for the Academy.

There are 37 Commissions within PAU. They are divided into Class Commissions and inter-Class Commissions. Class I: Philology coordinates the works of 4 Commissions, and Class II: History and Philosophy – of 10. Class III: Sciences and Technology has 3 Commissions, and Class IV: Natural Sciences – 5. The remaining Classes have not appointed any Commission so far. In the reporting period, 2 new Commissions of Class II were created: the Commission on Archaeology of Mediterranean Countries, the chairperson of which is Professor Ewdoksia Papuci-Władyka, and the Commission on Media Studies, the chairperson of which is Professor Maciej Kawka.

Inter-Class Commissions fall under the PAU Council; there is currently 16 of them, including 4 in Katowice, 1 in Wrocław, and 1 in Gdańsk. The activity of the Commissions, similarly to the activity of the Classes, is highly varied and related with the discipline represented by a given Commission. For the complete data on the Commissions’ activity containing information about the Commission authorities as well as a list of presented lectures, organised sessions and conferences see Tables II–VI on p. 48–51.

Apart from the Classes and Commissions, the PAU structure includes two Scientific Stations in Katowice and Gdańsk.

Conferences, sessions, and regular projects

Conferences and scientific sessions are an important element of PAU's activity. In the reporting period, PAU organised or co-organised 24 scientific sessions and conferences, including 10 on an international level. The list of all PAU scientific sessions and conferences, see Registers on p. 52–55. The sessions are grouped as follows: conferences organised by PAU, co-organised by PAU, organised by PAU Classes, and finally organised by PAU Commissions and Stations. International conferences were marked with an asterisk.

Regular meetings open to the wider public are also worth mentioning: the Seminar of the PAU “Patriotism yesterday and today” and Science Café organised by Marian Nowy, editor, and the late Professor Jerzy Vetulani. Finally, it is worth emphasising that in the reporting year, the fourth PAU Debate, this time on scientific research financing, took place.

Scientific activity

The PAU research activity focuses mostly on different types of research projects (grants). In the reporting year, 4 projects were successfully completed, 13 are in progress, and 4 were granted. The list of projects financed by the National Programme for the Development of Humanities (5 projects), National Centre of Science (4 projects), Ministry of Culture and National Heritage (6 projects), and the Polish Senate (2 projects) can be found in the Tables VII–X on p. 56–58.

Apart from the aforementioned “classic” grants, PAU is carrying out a project financed by the Lanckoroński Foundation. Within the project, reports and documents of apostolic nuncios in Poland from 1519 until the present day are studied. Each year — in accordance with the agreement concluded with the Foundation — a volume of the *Acta Nuntiaturae Polonae* series is published. In 2016, we finished the digitalisation of all the volumes of *Nuntiaturae* published so far. As a result, all 38 volumes are available in the internet. In the middle of 2016, we started digitalising the *Elementa ad Fontium Editiones* source series (76 volumes) and the “Antemurale” journal (28 volumes). Almost half of the volumes has already been digitalised and made available.

Publishing activity

Publishing activity is an important and integral part of the activity of the PAU. In the reporting year, the following were published: 24 journal

issues, 13 volumes of periodicals, 4 monographs and books (over 750 publisher sheets in total). It is worth mentioning that 11 PAU journals were made available on PAU websites (among others “Rocznik PAU”), and on the Scientific Journals Portal of the UJ Publishin House (full list of all PAU publications can be found on p. 136–137).

Apart from its own publishing activity, in the reporting year, the Academy participated in publication of 3 international journals: “Acta Physica Polonica B”, “The Polish Review”, “Studia Politologica Ucraino-Polona”, and a popular scientific journal “Wszecławiat”. Our internet weekly “PAUza Akademicka” is becoming increasingly prestigious.

It is worth noting that among the journals published or co-published by PAU one (“Acta Physica Polonica B”) is on the so-called A list of the Ministry of Science and Higher Education, two on C list, and 14 on B list. The following journals have the highest scores: “Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica” – 12 points, “Studia Historiae Scientiarum” – 9 points, and “Kwartalnik Prawa Prywatnego” – 8 points (see Table XI on p. 60).

International cooperation

Each year, the international cooperation of PAU is becoming more important. At present, the Academy has concluded cooperation agreements with 16 Academies and other research units. The most active personal exchange takes place with the Czech Academy of Sciences, the Slovak Academy of Sciences, and the Hungarian Academy of Sciences. Two new cooperation agreements were concluded with the Austrian Academy of Sciences and the Ivan Franko National University in Lviv. Extensions of the agreements with the Slovak Academy of Sciences and Hungarian Academy of Sciences are being prepared, see compilation on p. 61.

Moreover, PAU is a member of two international organisations: the International Academic Union (UAI) and the All European Academies (ALLEA). In 2016, we began close cooperation within two programmes coordinated by ALLEA, i.e. The SAPEA and AGATE programmes. It is worth mentioning the cooperation with the Polish Institute of Arts and Sciences in America (PIASA) in the US and the Polish Institute of Sciences in Canada (PINK) in Montreal. Both institutes have the formal status of PAU Scientific Stations. Together with the New York Institute, we publish the “The Polish Review” journal and together with the Montreal Institute, we organise scientific sessions in Canada. The last one was devoted to the work of Witold Gombrowicz.

Research support activity

Three PAU units are involved in this activity: The Scientific Library of PAU and PAN² in Kraków, The Archives of the Science of PAN and PAU in Kraków, and the Lanckoroński Phototeca.

The Scientific Library is the second largest facility of that kind in our city. Its collections and achievements in the reporting period are shown in Tables XII–XIV on p. 62–64.

It is worth mentioning that in the reporting year, two storage floors and the stairwell between them were renovated. The third floor will be renovated this year. At the same time, the PAU Management Board decided to use another room (located in the cellar of the building on Sławkowska 17 Street) as a storage space for the Scientific Library of PAU and PAN in Kraków.

The Archives of the Science are a common unit of the PAN branch in Kraków and PAU. I am glad to inform that in June last year the new, long-awaited statute of the Archives of the Science of PAN and PAU signed by the President of PAN, Professor Jerzy Duszyński and the President of PAU, Professor Andrzej Białas, entered into force. In the reporting period, the unit organised 5 exhibitions: 4 in the Archives facilities and one in the seat of PAN in Warsaw (list of exhibitions can be found on p. 64–65).

The Lanckoroński Phototeca has belonged to PAU since 1929. Initially, it was located in PAU Station in Rome. After the war, it was taken over by PAN. It was returned to PAU in 2005. It contains over 50,000 photograms, which are still successively organised, compiled, and digitalised. Until the end of 2016, 800 written records and photo digitalisations were prepared. In relation with the upcoming 90th anniversary of the donation of the Phototeca to the Polish Academy of Arts and Sciences, the preparations of the jubilee exhibition and publication on the photo collection of Karol Lanckoroński have started.

Polish Library in Paris

The Polish Library in Paris co-owned by PAU and the Historical-Literary Society in Paris requires special attention. Each financial year, the Academy transfers PLN 1,500,000 from the subsidy of the Ministry of Science and Higher Education to the Library. This is surely not enough. Unfortunately, the works on final regulation of the legal and financial status of the Library, conducted in the Ministry of Culture and National Heritage have not yet finished. In the reporting year, PAU carried out three research projects

---

² Polish Academy of Sciences.

financed by the National Programme for the Development of Humanities, aiming at inventorying historical materials, prints, sculpture, painting, and miniatures collection kept by the Polish Library in Paris.

Prizes, awards, and scholarships

As every year, in the reporting year PAU granted prizes and awards. The most prestigious is the Erazm and Anna Jerzmanowski Prize. The prize, founded by the Małopolska Province Authorities, is granted for cultural, scientific, and charitable activity. This year, for the eighth time after the reactivation of the prize, it was awarded to Professor Krzysztof Penderecki. The ceremony took place on 22 May 2017 in the Wawel Royal Castle in Kraków.

The Tadeusz Browicz Prize is awarded by PAU at the request of Class V. This year, two such prizes were given.

– Professor Krzysztof Książek and Justyna Mikula-Pietrasik, PhD from the Karol Marcinkowski Poznań Medical University were awarded for their series of 5 papers on the role of peritoneum mesothelial cells in the development of intraperitoneal metastases of cancer cells,

– Katarzyna Nazimek MD, PhD (UJ CM) was awarded a prize for young scholars for a series of papers on the mechanisms of the effects of antidepressants on immune responses.

The Marian Mięśowicz Prize is awarded at the request of Class III. This year, it was given to Professor Krzysztof Sacha (Institute of Physics, Jagiellonian University) for the paper *Modelling the Spontaneous Breaking of Time-Translation Symmetry* published in the “Physical Review A” journal.

Each year, a ten-person Commission chaired by Professor Jerzy Wyrozumski grants scholarships of the Lanckoroński Foundation and the Lanckoroński of Brzezine Foundation. Apart from PAU representatives, the Commission includes the delegates of five universities (Jagiellonian University, Adam Mickiewicz University, University of Warsaw, Nicolaus Copernicus University in Toruń, and Wrocław University), and of both Foundations. The scholarships are granted in five disciplines (Mediterranean archaeology, classical philology, history, history of philosophy, history of art); in the reporting year, 66 persons obtained them. The number of persons who were granted scholarships in 2016 (to be executed in the current year) and the information of the use of funds from the previous edition can be found on p. 147–153. The Commission considered further scholarship applications on 12 June 2017 (see p. 154–157).

The PAU Management Board approved this report on 5 June 2017. The annexes in the form of tables and compilations are its integral part. The financial report was subject to the meeting of the PAU Management Board, PAU Council, and Audit Committee. It was unanimously accepted by these bodies. It also obtained a positive statutory auditor opinion prepared by the PROFIN Tax Auditor's Office.

PAU Secretary General
Professor Szczepan Biliński

Kandydaci na członków PAU w roku 2017¹

Wydział I Filologiczny

Prezentuje sekretarz prof. Roman Mazurkiewicz

Na członków czynnych:

Prof. Krystyna Bartol

Prof. Józef Korpanty

Na członków korespondentów:

Prof. Magdalena Danielewicz

Prof. Hanna Kowalska-Stus

Prof. Jarosław Mariusz Ławski

Prof. Maciej Włodarski

Na członków zagranicznych:

Prof. Petar Ž. Bunjak

Prof. Swietłana Tolstojowa

Wydział II Historyczno-Filozoficzny

Prezentuje sekretarz prof. Andrzej Kastory

Na członka czynnego:

Prof. Feliks Kiryk

Na członka zagranicznego:

Prof. Ivan Čolović

---

¹ Prezentowani podczas Walnego Zgromadzenia PAU w dniu 18 marca 2017.

Wydział III Nauk Ścisłych i Technicznych

Prezentuje wicedyrektor prof. Ewa Broclawik

Na członków czynnych:

Prof. Stanisław Penczek
Prof. Antoni Pleśniak
Prof. Andrzej Trautman
Prof. Agnieszka Zalewska

Na członka korespondenta:

Prof. Maria Nowakowska

Na członków zagranicznych:

Prof. Marek Karliner
Prof. Krzysztof Matyjaszewski
Prof. Ugo Amaldi

Wydział IV Przyrodniczy

Prezentuje sekretarz prof. Barbara Płytycz

Na członka czynnego:

Prof. Elżbieta Morycowa

Na członków korespondentów:

Prof. Krzysztof Turlejski
Prof. Michał Woyciechowski

Na członka zagranicznego:

Prof. Jerzy Rzędowski

Wydział V Lekarski

Prezentuje sekretarz prof. Tomasz Brzozowski

Na członków korespondentów:

Prof. Andrzej Budaj
Prof. Maciej Małecki
Prof. Lucyna Mastalerz
Prof. Barbara Elżbieta Przewłocka

Wydział VI Twórczości Artystycznej

Prezentuje dyrektor prof. Tadeusz Boruta

Na członków czynnych:

Prof. Krystian Lupa

Lech Majewski

Stanisław Niemczyk

Na członka zagranicznego:

Prof. Karol Berger

Protokół
posiedzenia Komisji Rewizyjnej
Polskiej Akademii Umiejętności
(kontrola dokumentacji finansowo-księgowej za rok 2016)

Komisja Rewizyjna Polskiej Akademii Umiejętności, w składzie: prof. dr hab. Ryszard Nycz, prof. dr hab. Leszek Starkel i prof. dr hab. Agnieszka Zalewska, w obecności głównej księgowej PAU pani mgr Marzeny Panek, przeprowadziła w dniu 9 marca 2016 roku kontrolę dokumentacji finansowej Polskiej Akademii Umiejętności za rok 2016, a następnie drogą mailową uzyskała dodatkowe wyjaśnienia i uzgodniła niniejszy protokół. Komisja pragnie podziękować pani mgr Marzenie Panek za udzielenie wyczerpujących wyjaśnień dodatkowych, dotyczących sprawdzanych dokumentów.

Pani mgr Marzena Panek zatrudniona jest na stanowisku głównej księgowej PAU od 1 września 2016 roku, po odejściu na emeryturę pani mgr Anny Gibek.

Przeprowadzona kontrola skoncentrowała się na sprawach finansowych i merytorycznych, wynikających z analizy przychodów oraz kosztów i wydatków, w zakresie działalności statutowej, dedykowanych dotacji i grantów oraz działalności gospodarczej Akademii.

Zgodnie z praktyką lat ubiegłych Komisja Rewizyjna zwróciła szczególną uwagę na te elementy dokumentacji finansowej, które wskazują na zmiany w stosunku do wcześniejszej praktyki, utrudnienia w działalności Akademii w 2016 roku oraz możliwe przyszłe trudności.

Aktualnie trwa jeszcze szczegółowe sprawdzanie dokumentacji finansowo-księgowej za 2016 rok pod względem formalnym przez biegłego rewidenta z firmy PROFIN p. Annę Borowiec-Rogalską. Wiadomo już, że opinia będzie pozytywna i razem z raportem biegłego rewidenta będzie do wglądu w księgowości i w kancelarii PAU poczynwszy od maja br.

Na podstawie sprawdzonej przez Komisję Rewizyjną dokumentacji finansowo-księgowej przychodów oraz kosztów i wydatków za rok 2016 stwierdza się co następuje:

**Zestawienie przychodów i kosztów oraz stanu rachunków
Polskiej Akademii Umiejętności w 2016 roku**

I. Salda bankowe na dzień 1 stycznia

rachunek bieżący	1 917 501,84
rachunek funduszu socjalnego	65 773,84
rachunek funduszu celowego BPP	2 138 917,89
pozostałe rachunki	1 297 598,83
rachunek stypendium medycznego im. prof. Zbigniewa Hermana	602 059,48
kasa	4 115,21
kredyt do spłaty	–629 787,20

II. Przychody

1. Dotacje MNiSW:	
działalność statutowa	5 978 000,00
dotacja inwestycyjna	–
DUN	9 564,35
Narodowy Program Rozwoju Humanistyki	1 723 531,89
granty	327 123,74
2. Dotacje MSZ	–
3. Dotacje MKiDN	268 629,38
4. Dotacje Fundacji Lanckorońskich:	
stypendia naukowe (razem z londyńskimi)	425 037,96
<i>Acta Nuntiatorum Polonae</i>	93 240,79
konserwacja grafik	–
5. Pozostałe przychody statutowe:	
fundusze THL w Paryżu na stypendia naukowe	–
odsetki od kapitału – BPP	15 784,14
odsetki od kapitału – stypendium medyczne	13 509,43
fundusze na nagrody	10 000,00
Województwo Małopolskie	109 756,10
Urząd Miasta Krakowa	26 829,27
Narodowe Centrum Nauki	–
fundusze na publikacje	34 764,44
sprzedaż wydawnictw własnych	106 829,95
usługi Archiwum Nauki	9 551,23
usługi Biblioteki Naukowej	10 843,09
fundusze na konferencje	30 472,58

inne dotacje	55 790,48
usługi statutowe biura	183 863,63
6. Przychody z działalności gospodarczej:	
wynajem budynków w Krakowie	1 154 510,17
wynajem budynków w Warszawie	479 068,49
pozostałe przychody operacyjne i finansowe	224 150,06
dotacja NFRZK na remont Małej Auli	14 208,00
odszkodowania	300 000,00
Razem przychody:	11 605 059,17

III. Koszty i wydatki

1. Działalność statutowa:	5 978 000,00
działalność organizacyjna	1 823 095,47
działalność wydawnicza	316 819,44
działalność Biblioteki	2 099 362,87
działalność Biblioteki Polskiej w Paryżu	1 500 000,00
działalność Archiwum	197 334,75
współpraca zagraniczna	41 387,47
2. Granty:	327 123,74
konferencje DUN	–
Narodowy Program Rozwoju Humanistyki	1 723 535,22
program MKiDN	276 570,46
wydawnictwa DUN	–
programy MSZ	–
3. Koszty i wydatki Fundacji Lanckorońskich:	
stypendia naukowe	414 430,75
<i>Acta Nuntiaturae Polonae</i>	93 240,79
4. Pozostałe koszty statutowe:	
stypendia THL im. Marii Zdziarskiej-Zaleskiej	–
nagrody za osiągnięcia naukowe	13 000,00
Nagroda im. E. i A. Jerzmanowskich	108 563,90
koszty sesji naukowych współorganizowanych,	
pozostałych	69 214,91
koszty wydawnictw (wysyłka, publikacje,	
magazynowanie)	50 634,93
koszty współwydawców pisma internetowego	
„PAUza”	118 701,84
koszty współwydawania publikacji naukowych	36 713,97
koszty działalności gospodarczej Biblioteki	
Naukowej	11 680,49

koszty pozostałe działalności statutowej, w tym	
koszty obsługi i zarządu	537 898,26
Panteon Narodowy	–
„The Polish Review”	30 000,00
5. Działalność gospodarcza:	
koszty utrzymania Domu Profesorskiego w Zawoi	77 621,30
koszty utrzymania kamienicy w Warszawie,	
ul. Lwowska 13	172 375,31
koszty utrzymania Pałacu Rusieckich,	
ul. Lwowska 13	37 022,80
koszt obsługi działalności gospodarczej	375 444,73
wynajem budynków w Krakowie	377 972,97
pozostałe koszty operacyjne i finansowe	98 174,74
podatek dochodowy	22 699,00

Razem koszty: 10 950 620,11

IV. Salda bankowe na dzień 31 grudnia

rachunek bieżący	1 632 293,13
rachunek funduszu socjalnego	38 452,39
rachunek funduszu celowego BPP	2 222 551,24
rachunek funduszu na stypendia medyczne	
Anny Dyaczyńskiej-Herman i Zbigniewa	
Hermana	615 568,91
pozostałe rachunki	1 853 888,80
kasa	2 179,24
kredyt do spłaty	–536 170,16

W wyniku kontroli dokumentacji finansowo-księgowej za rok 2016 Komisja Rewizyjna wyciągnęła następujące wnioski:

- Przedstawiona dokumentacja, badana też przez biegłego rewidenta, jest przejrzysta, wystarczająco szczegółowa i na ogół pozwala na bezpośrednie porównanie z poprzednimi latami. Jedyna prośba na przyszłość dotyczy dodania informacji o przepływach zobowiązań finansowych między rokiem rozliczeniowym oraz rokiem go poprzedzającym i po nim następującym, co pozwoli na szybkie porównanie stanu rachunków na otwarcie i zamknięcie roku rozliczeniowego z bilansem przychodów oraz kosztów i wydatków w roku rozliczeniowym. To samo dotyczy wyodrębnienia przychodów w postaci darowizn rzeczowych, jak dwie cenne grafiki, ofiarowane PAU w 2016 roku.

- Osiągnięcia Polskiej Akademii Umiejętności w zakresie prac Komisji, organizacji lub współorganizacji konferencji, sesji i seminariów naukowych, a także dorobku wydawniczego oraz działalności popularyzacyjnej są utrzymane na uśrednionym poziomie z poprzednich lat. Na uwagę zasługuje powołanie Komitetu Wydawniczego, którego zadaniem jest ocena materiałów proponowanych do wydania przez PAU.
- W 2016 roku całkowite przychody Polskiej Akademii Umiejętności wynosiły 11 605 000 złotych i przekroczyły o 654 000 złotych łączne koszty i wydatki w wysokości 10 951 000 złotych¹. Wobec faktu, że w 2015 roku bilans był ujemny (–227 000 złotych), wzrost budżetowy względem 2015 roku wynosi 881 000 złotych. Oznacza to zatrzymanie niebezpiecznego zjawiska zmniejszania rezerwy budżetowej PAU, która w dużej mierze pochodziła z wpływów do budżetu związanych z odszkodowaniami, które PAU uzyskiwała za nieruchomości w Warszawie (ponad 2 000 000 złotych w 2014 i 500 000 złotych w 2015 roku).
- Podstawą finansowania działalności statutowej PAU jest dotacja z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, która od 2009 roku jest stała i wynosi 5 978 000 złotych. Koszty i wydatki związane z działalnością statutową PAU w 2016 roku przekroczyły tę dotację o około 227 000 złotych, w porównaniu z kwotą 672 000 złotych w 2015 i 737 000 złotych w 2014 roku. Analiza porównawcza poszczególnych kategorii wydatków w ramach tej dotacji jest trudna ze względu na różnice księgowania w poszczególnych latach. Można jednak stwierdzić, że zmniejszający się deficyt jest przejawem poprawiającej się sytuacji budżetowej, gdyż całkowite koszty i wydatki statutowe PAU, które są wyższe niż dotacja statutowa z MNiSW, są pokrywane z innych przychodów statutowych i z działalności gospodarczej PAU.
- Analiza innych przychodów statutowych PAU pokazuje, że w 2016 roku, w porównaniu z 2015 rokiem, zwiększyły się przychody z grantów NCN i z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki oraz dotacja z MKiDN. Te pozycje są jednak całkowicie zbilansowane po stronie kosztów i wydatków, podobnie jak stałe dotacje Fundacji Lanckorońskich. Dotacja DUN (Działalność Upowszechniająca Naukę) była w 2016 roku o 99 000 złotych niższa. Pozostałe przychody

---

¹ Przychody ostatecznie wynosiły 11 615 000 zł i przekroczyły o 664 000 zł łączne koszty; wzrost kwoty w pozycji „pozostałe przychody operacyjne i finansowe” o 10 000 zł związany jest z korektą umorzenia środków trwałych, zgodnie z zaleceniem biegłego rewidenta już po złożeniu sprawozdania Komisji Rewizyjnej.

statutowe są łącznie wyższe o 122 000 złotych, co uzyskane zostało, na przykład, przez efektywne wynajmowanie sal należących do PAU oraz pozyskanie dodatkowych sponsorów. Z kolei pozostałe koszty i wydatki obniżone zostały o kwotę blisko 215 000 złotych poprzez konsekwentne obciążanie częścią kosztów współorganizatorów sesji, konferencji i seminariów w PAU czy współwydawców materiałów, jak również ograniczenie subsydiowania działalności niemającej bezpośredniego związku z PAU.

- Bilans wszystkich przychodów oraz wydatków i kosztów statutowych, łącznie z dotacją MNiSW, był w 2016 roku ujemny i wynosił –356 000 złotych, co jest znaczną poprawą w stosunku do 2015 roku, kiedy wynosił –715 000 złotych.
- Analiza wydatków związanych z działalnością statutową PAU potwierdza konkluzję z 2015 roku, że swoboda manewru jest jednak ograniczona, gdyż ponad 4 000 000 złotych stanowią płace i wkład w utrzymanie Biblioteki Polskiej w Paryżu. Trudno też spodziewać się kolejnego tak dużego wzrostu, jak w 2016 roku oszczędności w innych kategoriach wydatków statutowych bez strat w działalności statutowej PAU. Dobrze więc byłoby, aby wynikiem prowadzonej w 2017 roku kategoryzacji instytucji naukowych, która także obejmie PAU, było podniesienie dotacji MNiSW. Można by wtedy też przyjrzeć się wynagrodzeniom pracowników PAU, w porównaniu z wynagrodzeniami w instytucjach o podobnym charakterze.
- Działalność gospodarcza PAU wiąże się głównie z nieruchomościami w Krakowie, Warszawie i Zawoi. W 2016 roku całkowite przychody z tej działalności wynosiły 2 172 000 złotych, a całkowite koszty i wydatki 1 161 000 złotych, dając dodatni bilans w wysokości 1 011 000 złotych (dla porównania – odpowiednie kwoty z 2015 roku to 2 164 000 złotych, 1 676 000 złotych i 488 000 złotych). Przychody uzyskane w 2016 roku są porównywalne z rokiem 2015, pomimo że wysokość odszkodowania za nieruchomości warszawskie wynosiła w 2016 roku 300 000 złotych, w porównaniu z 500 000 złotych w 2015 roku. Dużo niższe koszty i wydatki w 2016 roku wiązały się z mniejszymi kosztami utrzymania nieruchomości w Krakowie i w Warszawie oraz ze znacznym zmniejszeniem wydatków na prowadzenie remontów w Krakowie. Kwota 300 000 złotych, która wpłynęła do budżetu PAU w 2016 roku, była ostatnią ratą odszkodowania za nieruchomości warszawskie. Analiza działalności gospodarczej PAU pokazuje, że gospodarowanie nieruchomościami w Krakowie jest pod kontrolą i – pod warunkiem prowadzenia dalszych remontów – powinno być coraz bardziej dochodowe. Gospodarowa-

nie nieruchomościami w Warszawie i w Zawoi wymaga dalszej starannej analizy.

- W przypadku korzystania z usług obcych, zarówno w działalności statutowej, jak i gospodarczej, miały miejsce dalsze działania w kierunku zwiększenia oszczędności poprzez lepsze rozeznanie rynku.
- Dodatni bilans budżetowy PAU, wynoszący 654 000 złotych² w 2016 roku, został uzyskany zarówno dzięki zmniejszeniu ujemnego bilansu przychodów oraz wydatków i kosztów statutowych, jak też dzięki znacznie lepszej kontroli działalności gospodarczej PAU. Wynik ten dobrze rokuje na przyszłość, bo pozwoli na skompensowanie braku dalszych przychodów z odszkodowań warszawskich i na pewną swobodę (na poziomie 3% przychodów) w planowaniu wydatków.

W podsumowaniu protokołu należy stwierdzić, że w 2016 roku Polska Akademia Umiejętności w pełni rozwijała swoją działalność statutową w zakresie badań naukowych, działalności wydawniczej i popularyzatorskiej.

Kraków, 18 marca 2016

Prof. dr hab. Ryszard Nycz

Prof. dr hab. Leszek Starkel

Prof. dr hab. Agnieszka Zalewska

---

² Poprawnie: 664 000 zł (por. jw. przyp. 1).

Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU o przyjęciu sprawozdania finansowego za rok 2016

Walne Zgromadzenie Polskiej Akademii Umiejętności na posiedzeniu w dniu 24.06.2017 postanawia przyjąć sprawozdanie finansowe za rok 2016.

Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU o podziale zysku za rok 2016

Walne Zgromadzenie Polskiej Akademii Umiejętności na posiedzeniu w dniu 24.06.2017 postanawia, że zysk bilansowy za rok 2016 w kwocie 664 812,64 zł zostanie w całości przekazany na fundusz zapasowy PAU.

**Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU
w dniu 24.06.2017
w sprawie wyrażenia zgody na rozporządzanie
majątkiem nieruchomym PAU**

Na podstawie §7. Statutu, Walne Zgromadzenie członków PAU uchwała, co następuje:

§1.

Wyraża zgodę na rozporządzanie majątkiem nieruchomym PAU w postaci przeniesienia na Rafała Dyaczyńskiego 5/6 udziału we własności części domu mieszkalnego wraz z zabudowaniami gospodarczymi w Żywcu przy ul. Komorowskich 24 (dawniej Nawrotki nr 22), dla którego prowadzona jest przez Sąd Rejonowy w Żywcu V Wydział Ksiąg Wieczystych księga wieczysta nr BB1Z/00038575/4, które to rozporządzenie dokonane zostanie w wykonaniu zapisu testamentowego, wynikającego z testamentu własnoręcznego Anny Dyaczyńskiej-Herman, z dnia 30 grudnia 2003 roku, sporządzonego w Żywcu.

§2.

Upoważnia Zarząd PAU do podjęcia wszelkich czynności niezbędnych do rozporządzenia majątkiem nieruchomym PAU, o którym mowa w §1. niniejszej uchwały, w tym do dokonania wszelkich niezbędnych czynności faktycznych i prawnych, jakie okażą się konieczne dla wykonania niniejszej uchwały.

§3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU
w dniu 24.06.2017
w sprawie wyrażenia zgody na rozporządzanie
majątkiem nieruchomym PAU**

Na podstawie §7. Statutu, Walne Zgromadzenie członków PAU uchwała, co następuje:

§1.

Wyraża zgodę na rozporządzanie majątkiem nieruchomym PAU w postaci przeniesienia na Michała Dyaczyńskiego własności działki budowlanej z ogrodem o powierzchni 9 a 94 m², położonej w Żywcu – Sporysz, dla której prowadzona jest przez Sąd Rejonowy w Żywcu V Wydział Ksiąg Wieczystych księga wieczysta nr BB1Z/00004280/2, które to rozporządzenie dokonane zostanie w wykonaniu zapisu testamentowego, wynikającego z testamentu własnoręcznego Anny Dyaczyńskiej-Herman, z dnia 30 grudnia 2003 roku, sporządzonego w Żywcu.

§2.

Upoważnia Zarząd PAU do podjęcia wszelkich czynności niezbędnych do rozporządzenia majątkiem nieruchomym PAU, o którym mowa w §1. niniejszej uchwały, w tym do dokonania wszelkich niezbędnych czynności faktycznych i prawnych, jakie okażą się konieczne dla wykonania niniejszej uchwały.

§3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU
w dniu 24.06.2017
w sprawie upoważnienia Zarządu PAU
do prowadzenia negocjacji dotyczących rewitalizacji
nieruchomości PAU w Warszawie**

Na podstawie §7. Statutu, Walne Zgromadzenie członków PAU uchwa-
la, co następuje:

§1.

Upoważnia Zarząd PAU do prowadzenia negocjacji dotyczących rewi-
talizacji nieruchomości przy ul. Lwowskiej 13 w Warszawie.

§2.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**Uchwała Walnego Zgromadzenia PAU
w dniu 24.06.2017
dotycząca Towarzystwa Naukowego Warszawskiego**

W tym roku przypada 110. rocznica utworzenia Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i 65. rocznica przerwania jego działalności niesławną uchwałą Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 1952 roku, co doprowadziło następnie do wykreślenia go z rejestru stowarzyszeń, mimo że Towarzystwo nigdy nie rozwiązało się.

Z tej okazji Polska Akademia Umiejętności wyraża Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu uznanie za konsekwentne podtrzymywanie tradycji w bardzo trudnych warunkach po oficjalnym wznowieniu działalności przez jego członków w 1981 roku.

Polska Akademia Umiejętności niezmiennie podkreśla, że szacunek dla tradycji, jej pielęgnowanie i kontynuowanie jest fundamentem, na którym opiera się tożsamość Polaków i trwałość naszego Państwa. Toteż przechowanie wielkiej tradycji Towarzystwa – mimo wysoce niesprzyjających okoliczności – zasługuje na najwyższy szacunek.

Polska Akademia Umiejętności, uważając za konieczne naprawienie krzywd wyrządzonych przez komunistyczną władzę Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu, apeluje do właściwych władz państwowych o uznanie, że Towarzystwo reaktywowane w 1981 r. jest tożsame z Towarzystwem działającym w latach 1907–1952, co formalnie przywróci Towarzystwu ciągłość prawną.

Członkowie PAU wybrani podczas Walnego Zgromadzenia Akademii w dniu 24 czerwca 2017 roku¹

Krajowi

Wydział I Filologiczny

Członkowie czynni

Krystyna Bartol, prof. dr hab., specjalność naukowa: filologia klasyczna – hellenistyka; profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, kierownik Zakładu Hellenistyki Instytutu Filologii Klasycznej UAM, przewodnicząca Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN; członek: Rady Narodowego Centrum Nauki (2016–2020), Polskiego Towarzystwa Filologicznego, Network for the Study of Archaic and Classical Greek Song (Radbout University); laureatka: The Richard Prize (Corpus Christi College, Oxford), subsydium profesorskiego (program Mistrz Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, konkursów „The Griffiths Fund” (Jesus College, University of Oxford) i The Loeb Classical Library Foundation (Harvard University), Nagrody MNiSW (zespołowej); odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej; zainteresowania pozanaukowe: muzyka klasyczna, twórczość Bractwa Prerafaelitów. – Wybrana na członka korespondenta 23 czerwca 2012. – Kontakt: Instytut Filologii Klasycznej UAM, Collegium Maius, ul. Fredry 10, 61-701 Poznań, e-mail: krbartol@amu.edu.pl; krystynabartol@gmail.com

Józef Korpanty, prof. dr hab., specjalność naukowa: filologia klasyczna – literatura i kultura antyczna; emerytowany profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, były wieloletni dyrektor Instytutu Filologii Klasycznej UJ, były wykładowca Uniwersytetu Śląskiego. – Wybrany na członka korespondenta 23 czerwca 2007. – Kontakt: tel.: 692 229 916.

---

¹ Brak notki informacyjnej oznacza nieodesłanie przez członka PAU wypełnionej ankiety.

Członkowie korespondenci

Magdalena Danielewicz, prof. dr hab., specjalność naukowa: językoznawstwo; profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego, kierownik Katedry Lingwistyki Formalnej Wydziału Neofilologii UW; członek Polskiego Towarzystwa Językoznawczego; odznaczona: Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej; zainteresowania pozanaukowe: literatura piękna, historia sztuki. – Kontakt: e-mail: m.m.danielewicz@uw.edu.pl

Hanna Kowalska-Stus, prof. dr hab., specjalność naukowa: kulturoznawstwo; profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownik Katedry Kultury Bizantyńsko-Prawosławnej, sekretarz Komisji i Kultury Słowian PAU; członek: Międzynarodowej asociacji: Sławiański Mir (Moskwa), Komisji Emigrantologii Słowian PAN, Polskiego Towarzystwa Kulturoznawczego; laureatka Nagrody Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego; odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi; zainteresowania pozanaukowe: muzyka barokowa. – Kontakt: e-mail: kowalska.hanna@gmail.com

Jarosław Mariusz Ławski, prof. dr hab., specjalność naukowa: literaturoznawstwo (literatura od XVIII do XXI w.), komparatystyka; profesor na Uniwersytecie w Białymstoku, dziekan Wydziału Filologicznego, kierownik Katedry Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”, członek Komitetu Nauk o Literaturze PAN, redaktor naczelny Naukowych Serii Wydawniczych: „Czarny Romantyzm”, „Colloquia Orientalia Bialostocensia” oraz Naukowego Projektu Wydawniczego – Serii „Przełomy/Pogranicza”, przewodniczący Rady Naukowej „Bibliotekarza Podlaskiego. Ogólnopolskiego Naukowego Pisma Bibliotekoznawczego i Bibliologicznego”; członek: Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych (od 2012), Stowarzyszenia Naukowego „Oikoumene” (od 2013), Polskiego Stowarzyszenia Komparatystyki Literackiej (od 2013), Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza (od 1993), Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies (od 2015); laureat: Nagrody i Medalu Zygmunta Głogera I stopnia (2017), Nagrody Srebrnej Róży (2017); odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi (2014); osiągnięcia i zainteresowania pozanaukowe: eseistyka i krytyka literacka, literatura XVIII–XX w., faustyzm i bizantyzm, polsko-wschodnio-słowiańskie relacje kulturowe, związki geopolityki i kultury, Europa Środkowo-Wschodnia, filozofia, Mazury i in. – Kontakt: Katedra Badań Filologicznych „Wschód – Zachód”, UwB, Pl. NZS-u 1, 15-420 Białystok, e-mail: jlawski8@gmail.com

Maciej Włodarski, prof. dr hab., specjalność naukowa: literaturoznawstwo – historia literatury staropolskiej; profesor zwyczajny na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego; członek: Komisji Historyczno-literackiej PAN w Krakowie, Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza; laureat: Nagrody Indywidualnej Ministra Edukacji i Sportu (2002), wielokrotnie Nagrody JM Rektora UJ; odznaczony: Srebrnym Krzyżem Zasługi (2007), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (2014), Złotym Medalem za Długoletnią Służbę (2016). – Kontakt: maciej.wlodarski@uj.edu.pl

Wydział II Historyczno-Filozoficzny

Członek czynny

Feliks Kiryk, prof. dr hab., specjalność naukowa: historia – średniowieczna, regionalna; emerytowany profesor zwyczajny Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, redaktor naczelny „Rocznika Sądeckiego”; członek Polskiego Towarzystwa Historycznego; doktor honoris causa: Uniwersytetu Rzeszowskiego, Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. I. Franki, profesor honorowy Uniwersytetu w Kamieńcu Podolskim; laureat nagród: Prezydenta Miasta Krakowa, Wojewody Krakowskiego, Ministra Edukacji, Rektora Uniwersytetu Pedagogicznego, im. ks. prof. B. Kumora w kategorii „Książka o Sądecku”; odznaczony: Krzyżami Kawalerskim i Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, odznaką „Honoris Gratia” Prezydenta Miasta Krakowa; zainteresowania pozanaukowe: wiejska twórczość artystyczna, krajoznawstwo, sport. – Wybrany na członka korespondenta 24 czerwca 2006. – Kontakt: tel.: 12 411 52 92, 12 283 81 88.

Wydział III Nauk Ścisłych i Technicznych

Członkowie czynni

Stanisław Penczek, prof. dr hab., specjalność naukowa: chemia polimerów, kinetyka chemiczna; profesor w Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN (Łódź), były kierownik Zakładu Chemii Polimerów (1975–2004); członek Zarządu i Komitetu Wykonawczego Międzynarodowej Unii Chemii Czystej i Stosowanej (IUPAC; 2004–2014), prezes Europejskiej Federacji Polimerów (1997–1999), przewodniczący Światowego Kongresu Polimerów (2000); członek: rzeczywisty PAN, zagraniczny Niemieckiej Akademii Nauki i Sztuki (Pölnocnoreńskiej); doktor honoris causa: Uniwersytetu Piotra i Marii Cu-

rie (Paryż, 2003), Rosyjskiej Akademii Nauk (Moskwa, 2004); kawaler francuskiego Orderu Palm Akademickich; laureat nagród: PAN im. Marii Skłodowskiej-Curie (1990), „For Life Achievements” (Wiley, 2009), Fundacji na rzecz Nauki Polskiej (2015), profesor honorowy Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek honorowy Izraelskiego Towarzystwa Chemicznego; odznaczony: Medalem Osobistym Francuskiej Akademii Nauk i Japońskiego Towarzystwa Naukowego, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski; zainteresowania pozanaukowe: muzyka, tenis. – Wybrany do PAU na członka korespondenta 23 czerwca 2012. – Kontakt: tel.: +48 609 472 092.

Wiesław Antoni Pleśniak, prof. dr hab., specjalność naukowa: matematyka – analiza rzeczywista i zespolona, teoria aproksymacji; emerytowany profesor zwyczajny Uniwersytetu Jagiellońskiego, przewodniczący Komitetu Matematyki PAN; członek: Rady Naukowej Instytutu Matematycznego PAN, komitetów redakcyjnych pism „Annales Polonici Mathematici”, „Biuletyn PAN” (sekcja matematyczna) i „Commentationes Mathematicae”, Polskiego Towarzystwa Matematycznego, American Mathematical Society, członek korespondent PAN i Société Royale des Sciences de Liège; doktor honoris causa Université de Toulon; laureat nagród: Polskiego Towarzystwa Matematycznego im. S. Mazurkiewicza i S. Zaremby, Sekretarza Naukowego PAN (dwukrotnie), Wydziału III PAN, Ministra NiSW (dwukrotnie); odznaczony: Medalem Władysława Orlicza, Krzyżami Kawalerskim i Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej; zainteresowania pozanaukowe: muzyka, ogród. – Wybrany na członka korespondenta 22 czerwca 1996. – Kontakt: e-mail: Wieslaw.Plesniak@im.uj.edu.pl, tel.: +48 506 006 559.

Andrzej Trautman, prof. dr hab., specjalność naukowa: fizyka teoretyczna; emerytowany profesor Uniwersytetu Warszawskiego, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk; członek Towarzystwa Naukowego Warszawskiego; doktor honoris causa Uniwersytetu w Opawie (Czechy); laureat Nagrody Fundacji im. Jurzykowskiego; odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. – Wybrany na członka korespondenta 17 czerwca 2000. – Kontakt: Instytut Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu Warszawskiego, ul. Pasteura 5, 02-093 Warszawa.

Agnieszka Zalewska, prof. dr hab., specjalność naukowa: doświadczalna fizyka cząstek; profesor zwyczajny w Instytucie Fizyki Jądrowej PAN, kierownik Zakładu Fizyki Neutrin i Ciemnej Materii; były członek Komitetu Polityki Naukowej CERN (2004–2009) i była przewodnicząca Rady CERN (2013–2015); członek: Komitetu Identyfikującego członków Rady ERC (European Research Council) od 2014, Zarządu ESFERI

(European Strategy Forum on Research Infrastructure) od 2016, Polskiego Towarzystwa Fizycznego. – Wybrana do PAU na członka korespondenta 22 czerwca 2013. – Kontakt: e-mail: Agnieszka.Zalewska@ifj.edu.pl

Członek korespondent

Maria Nowakowska, prof. dr hab., specjalność naukowa: chemia fizyczna; profesor zwyczajny Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownik Zakładu Chemii Fizycznej i Elektrochemii oraz Zespołu Nanotechnologii Polimerów i Biomateriałów Wydziału Chemii UJ; członek Rady Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, przewodnicząca: Rady Naukowej Instytutu Katalizy i Fizykochemii Powierzchni PAN i Rady Fundacji „Prochemia”, członek Rad Naukowych: Centrum Badań Molekularnych i Makromolekularnych PAN w Łodzi, Centrum Materiałów Polimerowych i Węglowych PAN w Zabrzu, sekretarz Komisji Spraw Europejskich PAU; członek: Zespołu Biomateriałów Komitetu Nauk o Materiałach PAN, AcademiaNet: Leading Women Scientists; laureatka: Nagrody Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (1978, 1980, 2000, 2012), „Lauru Jagiellońskiego” – Nagrody Rektora UJ w dziedzinie nauk ścisłych i przyrodniczych (1998), World Intellectual Property Organization Certificate of Merit, Genewa (2011), kilkunastu Nagród JM Rektora UJ; odznaczona: Krzyżem Kawalerskim (2000) i Oficerskim (2011) OOP, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, austriackim Krzyżem Honorowym I klasy za zasługi w dziedzinie nauki i sztuki (2005); zainteresowania pozanaukowe: literatura, muzyka klasyczna. – Kontakt: nowakows@chemia.uj.edu.pl

Wydział IV Przyrodniczy

Członek czynny

Elżbieta Morycowa, prof. dr hab., specjalność naukowa: paleontologia, geologia; emerytowany profesor zwyczajny Uniwersytetu Jagiellońskiego, były kierownik Zakładu Paleozoologii w Instytucie Nauk Geologicznych UJ, były zastępca dyrektora ING UJ, były prodziekan Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UJ; członek: Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Komisji Nauk Geologicznych Oddziału PAN w Krakowie, The International Association for the Study of Fossil Cnidaria and Porifera, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika, Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych; laureatka: Nagrody Indywidualnej Ministra Szkolnictwa Wyższego; odznaczona m.in.: Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej; zainteresowania pozanaukowe: malar-

stwo (3 wystawy indywidualne oraz udział w ok. 30 wystawach zbiorowych). – Wybrana do PAU na członka korespondenta 22 czerwca 1996. – Kontakt: tel.: +48 605 622 615, e-mail: elzbieta.moryc@uj.edu.pl; elam@poczta.net

Członkowie korespondenci

Krzysztof Turlejski, prof. dr hab., specjalność naukowa: neurobiologia; profesor na Wydziale Biologii i Nauk o Środowisku Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego; członek: Polskiego Towarzystwa Badań Układu Nerwowego (PTBUN), Towarzystwa Naukowego Warszawskiego; odznaczony: Krzyżem Oficerskim i Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi; zainteresowania pozanaukowe: historia, fotografowanie, przyroda. – Kontakt: k.turlejski@nencki.gov.pl

Michał Woyciechowski, prof. dr hab., specjalność naukowa: ewolucjonizm, ekologia, entomologia; profesor zwyczajny w Instytucie Nauk o Środowisku Uniwersytetu Jagiellońskiego, wiceprzewodniczący Rady Naukowej Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie; członek: Rady Naukowej Muzeum i Instytutu Zoologii PAN w Warszawie, The International Union for the Study of Social Insects, Naukowego Towarzystwa Pszczelarskiego; laureat Nagrody Rektora UJ (trzykrotnie). – Kontakt: Instytut Nauk o Środowisku UJ, ul. Gronostajowa 7, 30-387 Kraków.

Wydział V Lekarski

Członkowie korespondenci

Andrzej Budaj, prof. dr hab., specjalność naukowa: kardiologia; kierownik Kliniki Kardiologii CMKP, Szpital Grochowski w Warszawie, członek i zastępca przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Kardiologii im. Prymasa Tysiąclecia Stefana Kardynała Wyszyńskiego; członek: European Society of Cardiology, Euroobservational Research Programme, Polskiego Towarzystwa Kardiologicznego (przewodniczący Komisji Wytycznych i Szkoleń); laureat: nagrody indywidualnej Ministra Zdrowia, Thomson Reuters Highly Cited Researchers; odznaczony: Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej; zainteresowania pozanaukowe: historia cywilizacji, żeglarsztwo. – Kontakt: tel./fax: +48 229 101 738, e-mail: abudaj@kkcmkp.pl

Maciej Tadeusz Malecki, prof. dr hab., specjalność naukowa: medycyna; kierownik Katedry Chorób Metabolicznych Wydziału Lekarskiego UJCM i Oddziału Klinicznego Chorób Metabolicznych Szpitala Uni-

wersyteckiego w Krakowie; członek: Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego, European Association for the Study of Diabetes, Study Group on Genetics of Diabetes – EASD; laureat: Lauru Jagiellońskiego (nauki medyczne), Nagrody im. Śniadeckiego, Nagrody im. Browicza (PAU), Nagrody Indywidualnej w konkursie na Najaktywniejszego uczestnika 7. Programu Ramowego z województw małopolskiego i podkarpackiego, Nagrody Prezesa Rady Ministrów za osiągnięcia naukowe; odznaczony: Brązowym, Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi; zainteresowania pozanaukowe: historia, szczególnie Polski i regionu Krakowa. – Kontakt: Katedra Chorób Metabolicznych UJCM, ul. Kopernika 15, 31-501 Kraków, tel.: 12 424 83 01, e-mail: maciej.malecki@uj.edu.pl

Lucyna Mastalerz, prof. dr hab., specjalność naukowa: medycyna – choroby wewnętrzne, alergologia, pulmonologia, immunologia kliniczna; profesor zwyczajny w II Katedrze Chorób Wewnętrznych im. Prof. A. Szczeklika UJCM, Klinika Pulmonologii, konsultant wojewódzki w dziedzinie chorób płuc, prezes elekt małopolskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Chorób Płuc; członek: ERS, ATS, EAACI, AAAAI, PTChP; laureatka: nagrody i wyróżnienia Rektora UJCM za opiekę nad Studenckim Kołem Naukowym, tytułu Najlepszy Lekarz Małopolski („Specjaliści godni polecenia” – ekspercki ranking, opublikowany w „Gazecie Krakowskiej”); zainteresowania pozanaukowe: teatr, poezja, „canoeing” (swoista „szkoła przetrwania” na terenach nieskażonych cywilizacją). – Kontakt: tel.: +48 695 290 661, e-mail: lmastalerz@wp.pl, lucyna.mastalerz@uj.edu.pl

Barbara Elżbieta Przewłocka, prof. dr hab., specjalność naukowa: biologia medyczna, neurofarmakologia; profesor w Zakładzie Farmakologii Bólu Instytutu Farmakologii PAN w Krakowie, przewodnicząca Komitetu Naukowego i Organizacyjnego Europejskich Szkół Bólu EFIC w Krakowie (odbywają się co dwa lata); członek: Rady Naukowej Instytutu Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego PAN w Warszawie, Komitetu Neurobiologii PAN, Komisji Patofizjologii Bólu Komitetu Nauk Neurologicznych PAN, Zarządu Polskiego Towarzystwa Badania Bólu, Polskiego Towarzystwa Badań Układu Nerwowego, Europejskiego Towarzystwa Neuropeptydowego; laureatka: Nagrody im. M. Kopernika, Nagrody im. T. Browicza (Wydziału V PAU; zespołowa), Wydziału Nauk Medycznych PAN i Sekretarza Naukowego PAN (zespołowe); odznaczona: Medalem im. Jędrzeja Śniadeckiego (Wydział Nauk Medycznych PAN), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Srebrnym Krzyżem Zasługi; zainteresowania pozanaukowe: literatura, muzyka poważna, praca redaktorska. – Kontakt: tel.: +48 287 800 055, e-mail: barbara.przewlocka@gmail.com

Wydział VI Twórczości Artystycznej

Członkowie czynni

Krystian Lupa, reżyser teatralny i scenograf; profesor PWST w Krakowie.

Lech Majewski, specjalność: sztuka, literatura, film, teatr, opera, muzyka; Visiting Professor: Canterbury University (Nowa Zelandia), Yale University, Harvard University (USA), National Film and Television School (Wielka Brytania), Accademia di Belle Arti di Roma (Włochy); prezes Stowarzyszenia Twórców i Mecenatów Kultury i Nauki „Angelus Silesius”; laureat międzynarodowych nagród w dziedzinie sztuki, literatury, filmu, muzyki, opery i teatru; odznaczony Medalem Prezydenta Republiki Włoskiej za wybitne osiągnięcia w sztuce; zainteresowania: astrofizyka, matematyka, filozofia. – Kontakt: lechmajewski@yahoo.com

Stanisław Niemczyk, mgr inż., architekt; odznaczony medalami: „Pro Ecclesia et Pontifice” (2000), „Per Artem ad Deum” (2011), „Zasłużony Kulturze – Gloria Artis” (2012) i Orderem „Ecce Homo” (2013); laureat Nagrody TOTUS (2014).

Zagraniczni²

Wydział I Filologiczny

Petar Ž. Bunjak

Swietłana Tołstojowa

Wydział II Historyczno-Filozoficzny

Ivan Čolović

Wydział III Nauk Ścisłych i Technicznych

Ugo Amaldi

Marek Karliner

Krzysztof Matyjaszewski

Wydział IV Przyrodniczy

Jerzy Rzędowski

Wydział VI Twórczości Artystycznej

Karol Berger

---

² Wybór członków zagranicznych, dokonany przez Walne Zgromadzenie PAU w dniu 24.06.2017, został zatwierdzony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Pana Andrzeja Dudę w dniu 25.09.2017. Notki informacyjne o nowych członkach zagranicznych zostaną zamieszczone w następnym „Roczniku PAU”.

Członkowie zagraniczni PAU wybrani w 2016 roku¹

Wydział I Filologiczny

Giovanna Brogi Bercoff, specjalność naukowa: slawistyka, językoznawstwo, literaturoznawstwo; profesor Uniwersytetu Mediolańskiego; członek zagraniczny Ukraińskiej Akademii Nauk, członek Academia Ambrosiana, prezydent Italian Association of Ukrainian Studies oraz International Commission for History of Slavic Studies, przewodnicząca Włoskiego Stowarzyszenia Studiów Ukrainistycznych, współtwórczyni periodyku „Ricerche slavistiche”, przewodnicząca komitetów redakcyjnych licznych periodyków i serii naukowych. – Kontakt: giovanna.brogi@tiscalinet.it

David Frick, specjalność naukowa: slawistyka, historia kultury, literaturoznawstwo; profesor w Zakładzie Języków i Literatur Słowiańskich Wydziału Historycznego Uniwersytetu Kalifornijskiego, Berkeley; Visiting Professor na Uniwersytecie Stanforda (2000–2001); członek rad naukowych licznych czasopism polskich i litewskich (m.in. „Polish Linguistics”, „Ruch Literacki”, „Rocznik Lituanistyczny”). – Kontakt: frick@berkeley.edu

Stephen Harrison, specjalność naukowa: filologia klasyczna, latynistyka; profesor literatury łacińskiej Uniwersytetu w Oxfordzie, profesor Uniwersytetu w Kopenhadze i w Trondheim (Norwegian University of Science and Technology); członek: Norweskiej Akademii Nauk, Academia Europaea i Academia Vergiliana di Mantova. – Kontakt: Stephen.harrison@ccc.oc.ac.uk

Wydział II Historyczno-Filologiczny

Olivier Aurenche, specjalność naukowa: prehistoria Bliskiego Wschodu, etnoarcheologia; emerytowany profesor Uniwersytetu Lumière-Lyon 2. – Kontakt: Maison de l’Orient, 1 rue Raulin F – 69007 Lyon, France.

---

¹ Por. *Członkowie PAU wybrani w 2016 roku*, „Rocznik PAU”, R. 2015/2016, Kraków 2016, s. 99–105.

Tadeusz Gromada, specjalność naukowa: historia Europy Środkowo-Wschodniej, dzieje emigracji polskiej; emerytowany profesor New Jersey University, członek (od 1961) i były prezes (2008–2011) Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku, były wiceprzewodniczący Fundacji Kościuszkowskiej, członek honorowy Związku Podhalan. – Kontakt: PIASA, 208 E 30th Street, New York, NY 10016, USA.

Eduard Mühle, specjalność naukowa: historia Europy Wschodniej i Środkowo-Wschodniej; profesor zwyczajny, dyrektor Instytutu Historii Europy Wschodniej i Środkowo-Wschodniej Wydziału Historii Westfalskiego Uniwersytetu w Münster; były dyrektor Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie (2008–2013), były dyrektor Instytutu Herdera do Badań nad Historią Europy Środkowo-Wschodniej – Instytutu Wspólnoty Leibniza w Marburgu (1995–2005); Senior Visiting Fellow w St Antony's College w Oxfordzie (2000–2001) i Wolfson College w Cambridge (2007); laureat Polskiego Honorowego Stypendium im. Aleksandra von Humboldta Fundacji na rzecz Nauki Polskiej (2013); współwydawca „Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung”; członek kilku międzynarodowych rad naukowych (instytutów, czasopism). – Kontakt: muehleed@uni-muenster.de

Wydział III Matematyczno-Fizyczno-Chemiczny²

Kálmán Györy, specjalność naukowa: matematyka, teoria liczb; emerytowany profesor Uniwersytetu w Debreczynie; przewodniczący Sekcji Matematycznej Węgierskiej Akademii Nauk (1999–2005), rektor i prorektor Uniwersytetu w Debreczynie (2001–2004), założyciel i lider Debreczyńskiej Szkoły Teorii Liczb; wiceprezydent Towarzystwa Matematycznego im. Janosa Bolyaia; członek Węgierskiej Akademii Nauk i Academia Europaea; Visiting Professor uniwersytetów w Paryżu, Lejdzie, Berkeley i Tokio; odznaczony Orderem Zasługi Republiki Węgierskiej, laureat Széchenyi Prize – nagrody przyznawanej przez Prezydenta Węgier; członek komitetu redakcyjnego Acta Arithmetica i 10 innych międzynarodowych czasopism. – Kontakt: gyory@science.unideb.hu

Yuri Oganessian, specjalność naukowa: fizyka jądrowa; dyrektor naukowy Laboratorium Reakcji Jądrowych im. Florowa w Zjednoczonym Instytucie Badań Jądrowych w Dubnej, kierownik Katedry Fizyki Jądrowej Uniwersytetu „Dubna”; doktor honoris causa Uniwersytetu Goethego we Frankfurcie, Uniwersytetu w Mesynie i Państwowego Uniwersytetu w Erywaniu; laureat Nagrody Państwowej ZSRR za osiągnięcia nauko-

² Obecnie: Nauk Ścisłych i Technicznych.

we (1976) i Nagrody Narodowej Federacji Rosyjskiej w dziedzinie Nauka i Technologia (2010), Alexander von Humboldt Award (1996) i Lise Meitner Prize (EFO, 2000); odznaczony Złotym Medalem Armeńskiej Państwowej Akademii Nauk (2003). – Kontakt: Flerov Laboratory of Nuclear Reactions, JINR, 141980 Dubna, Russia, e-mail: oganesian@jinr.ru

Wydział IV Przyrodniczy

Andreas Wetzel, specjalność naukowa: geologia, sedimentologia i ichnologia, sedimentacja i diagenеза skał drobnokrystalicznych, badania nad osadami karbonu, permu i jury w Szwajcarii; profesor geologii i sedimentologii w Instytucie Geologii i Paleontologii Uniwersytetu w Bazylei. – Kontakt: Geology-Paleontology Institute University of Basel, Petersplatz 1, P.O.Box 4001, Basel, Switzerland.

Magdalena Żernicka-Goetz, specjalność naukowa: biologia rozwoju, rozwój embrionalny ssaków, biologia komórek macierzystych; profesor, kierownik zespołu naukowego na Wydziale Fizjologii, Rozwoju i Neuro nauki Uniwersytetu w Cambridge; członek European Molecular Biology Organization (EMBO) i Academy of Medical Sciences w Wielkiej Brytanii; laureatka EMBO Young Investigators Award. – Kontakt: mz205@cam.ac.uk

Wydział V Lekarski

Jerzy W. Kupiec-Weglinski, specjalność naukowa: chirurgia, transplantologia; profesor chirurgii, patologii i medycyny laboratoryjnej w David Geffen School of Medicine, University of California, Los Angeles; dyrektor Dumont-UCLA Transplantation Research Laboratories, Department of Surgery, UCLA; doktor honoris causa Akademii Medycznej w Warszawie (2002); członek zagraniczny PAN (2005); laureat nagrody Amerykańskiego Towarzystwa Transplantologicznego (2006); odznaczony Medalem im. Mossakowskiego (2013). – Kontakt: Jkupiec@mednet.ucla.edu

Posiedzenia Wydziałów PAU od czerwca 2016 do kwietnia 2017

Wydział I Filologiczny

- 16.06.2016** – prof. Maryla Laurent-Zielińska, *Julia Lachowicz-Duval (Lwów 1878–Paryż 1957), czyli o zmaganiach polskich emigrantek we Francji międzywojennej*
- 14.10.2016** – prezentacja książki prof. Joachima Śliwy *Egipt w świadomości Polaków* (wspólne z Wydziałem II)
- 18.11.2016** – prof. David Frick (University of California, Berkeley), „Słowa uszczypliwe, słowa nieuczciwe”. *Język sporów sądowych a polemika wyznaniowa w dawnej Rzeczypospolitej*
- 16.12.2016** – prof. Franciszek Ziejka, *Na ratunek mowie ojczystej*
- 20.01.2017** – prof. Elwira Buszewicz, *Idea humanitas w środowisku Akademii Krakowskiej doby renesansu*
- 24.02.2017** – prof. Jan Ostrowski, *Cylindry i krynoliny a sprawa polska. Polityczne konotacje stroju w Polsce pod władzą carów*
- 17.03.2017** – prof. Albert Gorzkowski, „Człowiek, którego przenika ból”. *Biblia – troska – milczenie w twórczości Abrahama Joshuy Heschela*

Wydział II Historyczno-Filozoficzny

- 27.06.2016** – prof. Jan Machnik, *Rubieże kulturowe w czasach prahistorycznych w świetle odkryć polsko-ukraińskiej ekspedycji*
- 23.01.2017** – prof. Michał Kobusiewicz, *Polskie badania (1984–2014) sztuki naskalnej w północno-wschodniej Afryce. Problemy interpretacji*

- 27.02.2017** – prof. Krzysztof Ożóg, *Corpus academicum Cracoviense. Badania nad studentami i mistrzami Uniwersytetu Krakowskiego w okresie staropolskim*
- 24.04.2017** – prof. Janusz Sondel, wykład poświęcony pamięci prof. Fryderyka Zolla w setną rocznicę jego śmierci

Wydział IV Przyrodniczy

- 10.01.2017** – prof. dr hab. Krzysztof Turlejski, *Ewolucja układu nerwowego i zachowania*
- prof. dr hab. Michał Woyciechowski, *Demokracja wspierana konfliktami*

Wydział V Lekarski

- 25.01.2017** – prof. dr hab. med. Danuta Czarnecka, *Nadciśnienie tętnicze w podeszłym wieku i jego leczenie*

Wydział VI Twórczości Artystycznej

- 26.10.2016** – prof. Tadeusz Boruta, *Czy sztuka jest nauką?*
- 19.12.2016** – prof. Stanisław Rodziński, *O sztuce*
- 20.02.2017** – prof. Paweł Taranczewski, *Spór Czapskiego z malarstwem czystym*

Posiedzenia Komisji Naukowych PAU od czerwca 2016 do kwietnia 2017¹

Wydziałowe

KOMISJE WYDZIAŁU I FILOLOGICZNEGO

Komisja Filologii Klasycznej

Przewodniczący: Stanisław Stabryła
Zastępca przewodniczącego: Joachim Śliwa
Sekretarz: Kazimierz Korus

- 18.10.2016** – prof. dr hab. Stanisław Stabryła, *Świat pogański i świat chrześcijański w „Quo vadis” Henryka Sienkiewicza*
29.11.2016 – prof. Philip Hardie, *Paradox, Mirabilia, Miracles in Late Antique Latin Poetry*
13.12.2016 – mgr Paweł Zawora-Skabczewski, *Interpretacja galijskiego denara Cezara ze słoniem (CRRC 443/1)*
24.01.2017 – dr Agnieszka Heszen, *Polihymnia chrześcijańska. Greckie hymny III i IV wieku*
28.02.2017 – prof. Joachim Śliwa, *Egipt starożytny oczami Polaków*
21.03.2017 – dr hab. Joanna Komorowska, „*Nie pomogą ci dary Wenus*”: *Ioannes Tzetzes i astrologiczne odczytanie Homera*
25.04.2017 – dr hab. Hubert Wolanin, *Dlaczego trzeba (było) napisać gramatykę łacińską od nowa?*

---

¹ Brak streszczenia oznacza niedostarczenie go w terminie przez autora wystąpienia.

Komisja Historii Sztuki

Przewodniczący: Adam Małkiewicz
Zastępca przewodniczącego: Jan K. Ostrowski
Sekretarze: Kazimierz Kuczman
Joanna Ziętkiewicz-Kotz

- 6.10.2016** – mgr Piotr Hordyński, *Triumfy i pogrzeby Habsburgów. Trzy rolki akwafortowe z wieku XVI w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej*
- 10.11.2016** – prof. dr hab. Jan Ostrowski, *Mundury cywilne w Polsce w XVIII i XIX wieku. Ze studiów nad kostiumologią, obyczajem i malarstwem portretowym*
- 8.12.2016** – prof. dr hab. Piotr Krasny, *Exempla viva. Duchowni inspiratorzy pouczeń Karola Boromeusza o kształtowaniu sztuki sakralnej*
- 12.01.2017** – mgr Adam Spodaryk, *Stan i perspektywy badań nad twórczością Michała Lancza z Kitzingen*
- 16.02.2017** – mgr Krzysztof J. Czyżewski, dr Marcin Szyma, dr hab. Marek Walczak, *Z nowych badań nad sztuką w kręgu klasztoru Dominikanów w Krakowie*
- 9.03.2017** – dr Waldemar Komorowski, *Jak Kraków odzyskiwał średniowieczną skórę, czyli o odnowie elewacji ceglanych w wiekach XIX i XX*
- 20.04.2017** – dr hab. Marek Walczak, *Kilka uwag o stylu i ikonografii nagrobka króla Władysława Jagiełły*

Komisja Kultury Słowian

Przewodniczący: Lucjan Suchanek
Zastępca przewodniczącego: Maria Dąbrowska-Partyka
Sekretarz: Hanna Kowalska-Stus

- 24.06.2016** – ks. dr hab. Jan Nowak, *Życie i heroizm ks. Władysława Bukowińskiego w Kazachstanie. W przededniu beatyfikacji*
- 28.10.2016** – dr Marta Lechowska, *Perwersyjny heroizm. Wiaczesława (Iwanowicza) Iwanowa dialog z F. Nietzschem*
- 18.11.2016** – dr hab. Maciej Czerwiński, *Człowiek, nie heros. Aporie heroizmu w chorwackiej i serbskiej prozie wojennej (1945–1990)*
- 9.12.2016** – dr Norbert Morawiec, *Interpretacje heroizmu. Jozafat Kuncewicz w dziewiętnastowiecznej historiografii rosyjskiej*
- 20.01.2017** – prof. Aleksander Połunow, *Жертвы западного империализма: отдаленные народы Азии и Африки во внешней политике России в конце XIX–начале XX в.*

- 3.03.2017** – dr hab. Dymitr Romanowski, *Bohater i święty w twórczości Fiodora Dostojewskiego*
31.03.2017 – dr hab. Józef Kuffel, „*Heroiczna świętość*” i wybrane współczesne ujęcia mitu bohatera błądź jego imitacje
28.04.2017 – dr hab. Agnieszka Ziółowicz, *Norwidowskie miary i oglądy heroizmu*

Komisja Neofilologiczna

Przewodnicząca: Barbara Sosień
 Wiceprzewodnicząca: Marta Gibińska-Marzec
 Sekretarz: Ewa Łukaszyk

- 15.06.2016** – prof. dr hab. Maria Kłańska, *Poetyckie uniwersum Rose Auslaender*
19.10.2016 – prof. dr hab. Anna Sawicka, *Komu jest potrzebna literatura katalońska?*
16.11.2016 – prof. dr hab. Kazimierz Korus, *Godność człowieka (timé) w starożytnej kulturze greckiej*
7.12.2016 – dr Agnieszka Romanowska-Kowalska, „*Jestem lew iluzoryczny*”, czyli *Szekspir w przekładzie K. I. Gałczyńskiego*

Gałczyński tłumaczył Szekspira podczas ostatnich czterech lat życia, naznaczonych kłopotami wydawniczymi na tle politycznym i postępującym upadkiem na zdrowiu. Analiza porównawcza przekładów oraz powstałych równoległe utworów poetyckich wykazuje wyraźne ślady wzajemnych relacji między tymi dwoma rodzajami twórczości. Chociaż krytycy zarzucali przekładowi Gałczyńskiego zbyt dużą swobodę i brak językowej patyny, wielbiciele jego poezji chętnie czytali Szekspira, podążając za głosem tego wybitnego poety lirycznego i pełnego temperamentu satyryka karykaturzysty. Bezpośrednim poetyckim kontekstem dla przekładu *Snu nocy letniej* są utwory z okresu mazurskiego, które należą do najznakomitszych w jego twórczości lirycznej. Wzajemne oddziaływanie twórczości własnej i przekładowej jest widoczne na wielu płaszczyznach, począwszy od słów Tytania, stanowiących motto *Kroniki olsztyńskiej*, poprzez na nowo odkryte na Mazurach oczarowanie nocą i księżycem, skutkujące przekładowymi amplifikacjami metaforyki *Snu*, aż po realizację szeroko rozumianego programu poetyckiego, czerpiącego inspirację z renesansu. Inspiracje te są widoczne także w tłumaczeniu *Henryka IV*, sztuki bazującej na ostrych zestawieniach humoru i powagi oraz charakteryzującej się żywiołowością języka postaci. Tekst przekładu ujawnia całą paletę satyrycznych umiejętności Gałczyńskiego, który wiedział, że urok tej sztuki bazuje na nadmiarze, przesadzie

i przesycie, które zarazem śmieszą i straszą. Poeta tłumaczył Szekspira w okresie, kiedy powstały utwory będące jego najważniejszymi wypowiedziami metaartystycznymi, a praca przekładowa wpisała się w jego rozważania na temat istoty sztuki i roli artysty. Zarazem przekłady te niewątpliwie współtworzą silny w polskiej kulturze mit Gałczyńskiego jako „faceta księzycowego” i króla groteski.

18.01.2017 – prof. dr hab. Stanisław Koziara, *Uwagi filologa na marginesie współczesnych polskich przekładów Biblii*

W referacie podjęto próbę zwrócenia uwagi na niektóre aspekty filologiczne niezwykle licznych w ostatnich dziesięcioleciach rodzimych inicjatyw przekładowobiblijnych.

W pierwszej części wystąpienia wskazano na kilka cech charakteryzujących owe inicjatywy. Są nimi: 1) wielokonfesyjność prac przekładowych (tłumaczenia katolickie, protestanckie, ekumeniczne, laickie); 2) odejście w translacjach katolickich od wyłączności tłumaczeń z podstawy łacińskiej *Wulgaty* na rzecz oryginalnych języków biblijnych; 3) udział w roli tłumaczy/redaktorów wielu pokoleń biblistów, teologów oraz ludzi pióra; 4) sięganie po różne formy i techniki translacyjne (przekład dynamiczny, interliniarny, filologiczny, parafraza); 5) odwołanie się do nieliterackich zasobów polszczyzny (gwary, odmiany środowiskowe).

Druga, zasadnicza część referatu była próbą odpowiedzi na pytanie, czy i w jakim stopniu inicjatywy te stanowią kontynuację cech polskiego stylu biblijnego. W tym celu w syntetycznej formie przywołane zostały historyczne uwarunkowania oraz główne konstanty stylowe polszczyzny biblijnej, znajdujące reprezentacje głównie na płaszczyźnie leksykalnej, frazeologicznej, składniowej oraz stylistycznej. Ocena pod tym kątem nowszych, rodzimych inicjatyw przekładowobiblijnych ujawniła szereg zjawisk, będących pochodną ścierania się na tym polu dwóch podstawowych antynomii: historyczność vs współczesność oraz hieratyczność vs komunikatywność. Od umiejętnego ich pogodzenia zależy, zdaniem autora referatu, filologiczne powodzenie współczesnych przedsięwzięć translacyjnobiblijnych.

15.03.2017 – dr Michał Choiński, *Hiperbola w utworach pisarzy amerykańskiego Południa*

Celem referatu była analiza wybranych fragmentów utworów pisarzy amerykańskiego Południa (m.in. Lillian Smith, Kathrine Anne Porter oraz Harper Lee) z perspektywy figuratywności hiperbolicznej. Teksty Południa, wyrosłe z obszaru USA charakteryzującego się rasizmem, przemocą i silnym konserwatyzmem, stanowią niezwykle ciekawy i rozpoznawalny odłam literatury amerykańskiej. Odzwierciedla ona skomplikowane nastroje społeczne i konflikty rasowe, które w okresie Wielkiego Kryzysu, tzn. na przełomie

lat trzydziestych i czterdziestych ubiegłego stulecia, stały się szczególnie powszechne. Przyjęta w referacie perspektywa interpretacyjna zakłada, że większość elementów składowych tych tekstów, jak na przykład groteska, bazuje na toposie przesady oraz retorycznej tropie hiperboli. Odwołując się do teorii tropów w narracji, zaproponowanej m.in. przez Haydena White'a, autor pokazuje, w jaki sposób napięcia i konflikty stanowią podstawę narracyjności tekstów pisarzy amerykańskiego Południa.

12.04.2017 – dr hab. Anita Staroń, *Powieściopisarstwo Rachilde wobec tendencji estetycznych we Francji przełomu XIX i XX wieku*

Powieści Marguerite Eymery, piszącej pod pseudonimem Rachilde, cieszyły się na przełomie XIX i XX wieku sporą popularnością, a ich autorka miała ugruntowaną pozycję w świecie literackim, nie tylko ze względu na działalność powieściopisarską, ale również krytyczną: przez blisko 25 lat pisała do „Mercure de France” recenzje nowości powieściowych. Jednak w szerszym odbiorze jej twórczość postrzegana była przez pryzmat skandalizującej tematyki, jakiej istotnie Rachilde nie unikała. Również w dzisiejszej recepcji krytycznej ten element wysuwa się na plan pierwszy, co sprawia, że jej powieściopisarstwo podlega głównie analizom tematycznym (z których na osobną wzmiankę zasługują badania genderowe naukowców anglosaskich). To z kolei powoduje, że twórczość Rachilde umieszczana jest niemal powszechnie pod znakiem dekadentyzmu. Tymczasem jej estetyczna ewolucja wydaje się niezaprzeczalna; po rozpoczęciu kariery w epoce i środowisku dekadentckim, uległa ona wpływom symbolizmu (czasopismo „Mercure de France”, w którym odgrywała znaczącą rolę), by wreszcie w pierwszych latach XX wieku zainteresować się powieścią przygodową, przeżywającą wówczas (przynajmniej teoretyczny) renesans. Stąd propozycja periodyzacji, odzwierciedlającej rozwój tendencji literackich tamtego okresu, a zarazem wskazującej kolejne etapy w twórczości pisarki: 1880–1889 – *poetyka inwersji*, 1890–1900 – *poetyka sugestii*, 1901–1913 – *poetyka przygody*.

KOMISJE WYDZIAŁU II HISTORYCZNO-FILOZOFICZNEGO

Komisja Archeologii Krajów Śródziemnomorskich

Przewodnicząca: Ewdoksia Papuci-Władyka
 Zastępcy przewodniczącej: Janusz Czebreszuk
 Tomasz Scholl
 Sekretarz: Kamil Kopij

19.01.2017 – prof. dr hab. Ewdoksia Papuci-Władyka, *Interdyscyplinarne badania Uniwersytetu Jagiellońskiego w antycznym mieście Nea Pafos, stolicy hellenistycznego i rzymskiego Cypru*

Cypr, duża wyspa, położona we wschodniej części Morza Śródziemnego, od zarania dziejów odgrywała istotną rolę w rozwoju cywilizacji tego regionu. Wielki wkład w jej rozwój miały zwłaszcza miasta portowe, w tym Pafos. Miasto założone pod koniec IV lub na początku III w. p.n.e. w okresie hellenistyczno-rzymskim pełniło rolę stolicy Cypru. Dziś to jedno z najważniejszych starożytnych miast na Cyprze, a jego zabytki zostały wpisane na listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO. W roku 2017 Pafos pełni zaszczytną rolę Europejskiej Stolicy Kultury.

Od 2011 roku w mieście tym interdyscyplinarne badania prowadzi Zakład Archeologii Klasycznej Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie we współpracy z wieloma innymi instytucjami krajowymi i zagranicznymi.

Autorka wykładu, kierująca badaniami, przedstawiła pracę zespołów badawczych oraz najważniejsze rezultaty prac na agorze, rynku starożytnego miasta, i na innych jego obszarach. Zaprezentowała najciekawsze pozostałości odkrytej architektury: domniemaną świątynię, magazyny, małe sklepiki, baseny, studnie itp., ale również omówiła materiał tzw. ruchomy: naczynia ceramiczne, monety, obiekty metalowe, w tym unikatowe narzędzia chirurgiczne, obiekty szklane i in.

Więcej na stronie internetowej projektu: <http://paphos-agora.archeo.uj.edu.pl>

16.02.2017 – prof. dr hab. Janusz Czebreszuk, dr Maria Pappa, prof. Stelios Andreou, dr Jakub Niebieszczański, *Badania nad osadnictwem pradziejowym (neolit – początki epoki żelaza) w dolinie rzeki Anthemous w Środkowej Macedonii*

Polskie badania w dolinie rzeki Anthemous w Grecji północnej rozpoczęte zostały w 2010 roku dzięki współpracy Uniwersytetu Arystotelesa w Salonikach, Eforatu ds. Starożytności Regionu Salonik oraz Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Prace prowadzone przez zespół mają na celu poznanie dynamiki osadnictwa pradziejowego w dolinie, począwszy od neolitu do wczesnej epoki żelaza. Zastosowane metody mają charakter interdyscyplinarny, w których skład wchodzi zarówno doświadczenia archeologii osadniczej, jak i nauk przyrodniczych. W trakcie prac prowadzone były szczegółowe badania powierzchniowe z wykorzystaniem urządzeń GPS i opracowaniem wyników w oprogramowaniu GIS. Ponadto użyto szerokiego spektrum metod geoarcheologicznych, takich jak pobieranie rdzeni o nienaruszonej strukturze osadów, magnetometria czy prospekcja magnetometryczna.

Dzięki badaniam udało się zlokalizować cztery stanowiska neolityczne, włącznie z określeniem ich dokładniejszej chronologii oraz rozmiarów po-

przez analizy materiałoznawcze i przestrzenne. Ponadto zadokumentowano łącznie 12 stanowisk tellowych, pochodzących z epoki brązu, które na terenie północnej Grecji nazywane są *toumbami*. W wyniku badań geoarcheologicznych udało się również prześledzić zmiany krajobrazowe towarzyszące społecznościom pradziejowym, w postaci zmian koryt rzecznych, procesów erozji czy też powstawaniu aluwiiów.

Projekt badań jest finansowany w ramach projektów NCN nr: 2011/01/B/HS3/02175, 2013/09/N/HS3/01092 oraz 2016/21/B/HS3/00923.

16.03.2017 – posiedzenie naukowe poświęcone 25-leciu polsko-greckich badań nad prehistorią Grecji i basenu Morza Egejskiego:

– prof. Adamantios Sampson (Uniwersytet Egejski), *Excavations in the Sarakenos Cave and on the Aegean islands*

The Sarakenos Cave is situated in Boeotia, overlooking the Kopais basin, which was a lake in the past. It is one of the most important and the only well stratified prehistoric cave in mainland Greece. Twenty years of excavation at one site is not usual, but the privileged and enormous cave of Sarakenos with very thick deposits of different periods presents year by year great surprises such as the many hundreds of Neolithic figurines, the thousands of beads, metallic objects of Neolithic and Early Bronze Age and many human remains.

For the first time in Central Greece has been located an undisturbed layer of Mesolithic period having a duration of 3000 years (10000–7000 BP). This layer presents peculiarities and shows an isolated group of hunters and foragers using tools of limestone and exploiting the resources of the cave such as pigeons and other birds.

Layers of Final and Middle Palaeolithic have been found on the bedrock of two trenches, while so far very scanty lithics of these periods have been found in surveys around the Kopais area.

Every year in eight different trenches are excavated layers from the Palaeolithic to the Middle Bronze Age. Some years ago all the trenches have been unified covering an extent of 250 square meters. Trench F excavated since 2010 is the most important of the cave because of its extent, the important finds and the great thickness of the deposits.

– dr Magdalena Moskal-del Hoyo (Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk), dr Maria Ntinou (Uniwersytet w Walencji), *Contributions to the evolution of the Late Pleistocene environments in Greece*

– dr Jarosław Wilczyński (Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN), *Contributions to the changes in faunal record in the Late Pleistocene Greece*

- prof. Krzysztof Sobczyk (Uniwersytet Jagielloński), *Contributions to the Middle Palaeolithic in the Argolid*
- prof. Janusz K. Kozłowski (Uniwersytet Jagielloński), *Contributions to the Upper Palaeolithic and Mesolithic in Greece and in the Aegean Basin*

The result of the Greek-Polish investigations conducted in the last 25 years is the resolution of the number of fundamental questions concerning the Southern Balkans and the Aegean Sea basin. Most importantly, from the early phase of the Upper Palaeolithic in these territories a culture unit was identified, that so far has been known only from Italy, namely the Uluzzian. The presence of the Uluzzian in the territory of Greece could confirm the first expansion of Anatomically Modern Humans from the Near East to Southern Greece even before the Aurignacian. The evolution of the Aurignacian has been documented in several levels in the sequence of Klissoura Cave 1. The investigations in the Sarakenos Cave in Beotia have registered an independent development from the Final Palaeolithic to the Mesolithic and, consequently, independent beginnings of the Neolithic in continental Greece.

In turn, the investigations into the Mesolithic of the Aegean islands confirmed the vital role of marine contacts in between the various islands, which is documented by obsidian circulation. These marine contacts could have extended as far as the eastern part of the Mediterranean Basin. The result was the appearance of elements of the Neolithic package as early as the first half of the 9th millennium cal.BC on the island of Kythnos and Mesolithic assemblages representing Aegean tradition on Cyprus.

- dr Małgorzata Kaczanowska (Muzeum Archeologiczne w Krakowie), *New approach to the Neolithization of the Aegean Basin and of the Southern Balkans*

20.04.2017 – prof. dr hab. Piotr Dyczek, *Stolica Ilirii – Rhizon*

Komisja Etnograficzna

Przewodnicząca:	Róża Godula-Węclawowicz
Zastępca przewodniczącej:	Janusz Barański
Sekretarz:	Renata Hołda

30.06.2016 – dr Piotr Kletowski, *Antropologia audiowizualna – dyscyplina naukowa czy propozycja metodologiczna*

Antropologia audiowizualna jest dziedziną antropologii kultury, kładącą nacisk na badanie audiowizualnych przekazów, w tym przede wszystkim

filmów, traktowanych jako pełnoprawne świadectwa aktywności kulturowych współczesnych społeczeństw. Wydaje się, że dziedzina ta w swych metodologicznych poszukiwaniach nawiązuje do teoretycznych poszukiwań na gruncie akademickiego filmoznawstwa (i wyrosłego z niego medioznawstwa), kładąc większy nacisk nie tyle na kwestie związane z tekstem danego zjawiska, co bardziej z jego kulturowym kontekstem. Byłoby dużym uproszczeniem twierdzić, że każdy antropolog audiowizualny jest automatycznie filmoznawcą, a filmoznawca, badając kulturowy kontekst filmu, staje się antropologiem, ale można zaobserwować pewne zbieżne pola zainteresowań specjalistów obu dziedzin. W prezentacji, odnoszącej się do „fuzji metodologicznej” zastosowanej przeze mnie w mojej dysertacji habilitacyjnej – monografii włoskiego reżysera Piera Paolo Pasoliniego (*Pier Paolo Pasolini – twórczość filmowa*, Warszawa 2013) – skupiłem się na zjawiskach znajdujących się w obszarze antropologii audiowizualnej i filmoznawstwa, tworzących, w moim mniemaniu, metodologiczną propozycję do szczegółowego rozczytywania tekstów kultury, jakimi są audiowizualne przekazy, zwłaszcza filmy.

Pierwszym z nich, nawiązującym do zaproponowanych przez Claude’a Levi-Straussa (antropologia strukturalna) propozycji teoretycznych, jest „przestrzeń mitu” – traktowanie filmu jako przekazu będącego emanacją konkretnych „mitów założycielskich” (mit Edypa, mit Medeji, historia Chrystusa traktowana jako mit) czy też w ogóle mitów stających się podstawą narracji kulturowych (mity bohaterskie, mit orficki itd.). „Mitologiczna” analiza filmów (czy szerzej – tekstów audiowizualnych) ujawnia ich głębokie zakorzenienie w kulturze, tworzącej (okazuje się wciąż obecną i aktywną) strukturę (np. w kulturze anglosaskiej), objawiając się – w sposób często zaskakujący – w „produktach” popkulturowych, tworzonych przede wszystkim w celach merkantylnych (hollywoodzkie produkcje superbohaterskie, będące adaptacjami komiksów wydawnictwa Marvel).

Drugim obszarem poszukiwań metodologicznych antropologii audiowizualnej jest traktowanie filmów jako źródła wiedzy o współczesnych procesach kulturotwórczych, zachodzących w łonie badanej społeczności ludzkiej (jako świadectwo jej aktywności) – w tym wymiarze szczególny nacisk położony zostaje na badanie kina dokumentalnego, choć również – w nieco innym wymiarze – także na kino kreacyjne (w myśl zasady Wernera Herzoga, zakładającego, że film fikcji może być również rozpatrywany jako świadectwo kultury, tyle tylko, że poddane twórczemu zniekształceniu, nadającemu jednak ostatecznej wersji filmu dodatkowe, antropologiczne znaczenia, związane np. z samym procesem realizacji filmu). W tym obszarze antropologia audiowizualna do badania filmu sięga po teorię „opisu gęstego” Geertza.

Antropologia audiowizualna stanowi dziś bardzo ważne „medium badawcze”, za pomocą którego analizować można otaczającą nas wciąż zmieniającą się przestrzeń, kreowaną przede wszystkim przez obraz i połączony z nią dźwięk.

27.10.2016 – mgr Małgorzata Roeske, *Domowe „zaświaty”. O kulturowej roli strychu i piwnicy*

W swym wystąpieniu koncentrowałam się na jednostkowym doświadczeniu obcowania z szeroko pojętą przestrzenią mieszkalną. Punktem wyjścia moich rozważań było założenie o niejednorodności przestrzeni, w której na co dzień żyjemy. Zasadniczy jej podział wyznaczony jest poprzez obszar zasiedlony przez człowieka oraz niezamieszany. W obrębie pozornie oswojonej przestrzeni domostwa istnieją również miejsca niezasiedlone, ukryte – do takich należą właśnie strychy i piwnice.

Podstawowym założeniem wystąpienia była próba możliwie wieloaspektowego opisu obrazu strychu i piwnicy, utrwalonego w społecznych wyobrażeniach. Celem analizy było dążenie do wyjaśnienia fenomenu tych ukrytych przestrzeni domu, ze szczególnym uwzględnieniem ich warstwy symbolicznej, a także kulturowej i społecznej roli, jaką pełnią. W swym referacie jednocześnie starałam się udzielić odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu i w jakiej formie współczesne przedstawienia strychu i piwnicy reprodukują mityczną strukturę przestrzenną, wedle której dom odzwierciedla schemat kosmiczny. Szczególny nacisk położyłam na związek, jaki można zaobserwować pomiędzy trzema obszarami domu: strychem, mieszkaniem i piwnicą, jak również pomiędzy ukrytymi przestrzeniami domu i znajdującymi się w ich obrębie przedmiotami. Dalszym celem pracy jest próba konfrontacji fenomenologicznych ustaleń, dotyczących tychże przestrzeni, z etnograficznym materiałem uzyskanym w terenie.

17.11.2016 – mgr Paulina Maślona, *„Nadszedł czas upiorów”. Charakterystyka internetowego fandomu zabawek Monster High*

26.01.2017 – dr Grzegorz Odoj, *Konstruowanie nowej tradycji historycznej miasta postindustrialnego – przypadek Mysłowic*

Mysłowice były dotychczas mocno związane z tradycją przemysłową, która wyraźnie zaznaczyła się w dziedzinie specyficznych zjawisk kulturowych, relacji społeczno-ekonomicznych, jak i w miejskim krajobrazie. Dynamicznie zmieniające się oblicze Mysłowic zmusza do rewizji dotychczasowej tożsamości i wejścia na drogę budowania nowej, pozbawionej stygmatu industrializacji. Towarzyszy temu zestaw treści z przeszłości, które zostały uznane za ważne i godne zaakcentowania jako tworzywo no-

wej tożsamości miasta. Wybór tradycji, do której miasto chce nawiązywać, dokonuje się na wielu poziomach. Spektakularnym działaniem w tej mierze jest upamiętnianie pewnych wydarzeń poprzez uroczystości rocznicowe i jubileuszowe, inscenizacje plenerowe, stawianie obelisków, wmurowywanie tablic. Niepoślednią rolę w utrwalaniu odpowiednio skonstruowanej tradycji odgrywają różne formy jej obrazowania (m.in. widokówki, kalendarze). Przypadek Mysłowic jawi się jako szczególnie interesujący, gdy wziąć po uwagę rekonstruowanie przeszłości poprzez nadawanie znaczenia fragmentom przestrzeni publicznej (w sposób szczególnie waloryzowany jest w tym względzie tzw. „Trójkąt Trzech Cesarzy”). Wybór tradycji dokonuje się również w sferze symboliki (np. nowa interpretacja herbu miasta). Proces konstruowania tradycji historycznej i poszukiwania tożsamości ustanawia porządek symboliczny, który rzutuje na aktualny kształt świadomości społecznej myślowiczian, odpowiadającej spójnej wizji przeszłości.

16.03.2017 – dr Patrycja Trzeszczyńska, *Konstruowanie i praktykowanie pamięci o nieswojej przeszłości. Przykład Bieszczadów*

Wystąpienie oparte było na wnioskach z etnograficznych badań terenowych, prowadzonych przez autorkę od 2012 r. w Bieszczadach. Badania te poświęcone są problemowi pamięci kulturowej, w przypadku gdy pamięć odnosi się do przeszłości „przynależącej” do kogoś innego niż wspólnota pamiętających. Na podstawie materiału z badań zaprezentowano przykłady praktyk kulturowych, polegających na sięganiu po cudzą przeszłość oraz dopasowywaniu jej do współczesnych potrzeb mieszkańców i turystów. Bieszczady współczesne tworzy konglomerat ludzi, którzy mieszkają tu w sposób ciągły, wysiedlonych w ramach akcji „Wisła”, którzy wrócili w Bieszczady, oraz przyjezdnych obcych, którzy przywieźli tu z sobą własne lokalne zwyczaje, tradycje, potrawy, gwary, lokalne pamięci. Z owej wielości regionalizmów i lokalizmów powstaje osobliwa mieszanka, na którą nakładają się również intencjonalne próby poznania bojkowskiego (ukraińskiego) i żydowskiego dziedzictwa materialnego i niematerialnego w Bieszczadach. Powojenne i powysiedleńcze Bieszczady mają również swoją mitohistorię, własne pionierskie i zakapiorskie narracje pamięci, które splatają się z opowieściami o dawnej wielokulturowości, przywoływanej dziś wybiórczo i w wersji pop (festiwal, karczma, galeria sztuki).

Równocześnie rozważania nad sposobami konstruowania i praktykowania pamięci o nieswojej przeszłości można odnieść także do innych postmigracyjnych regionów, takich jak ziemie zachodnie i północne Polski.

Komisja Historii i Kultury Żydów

Przewodniczący: Leszek Hońdo
Zastępcy przewodniczącego: Michał Galas
Magdalena Ruta
Sekretarz: Anna Jakimyszyn-Gadocha

- 8.06.2016** – dr hab. Leszek Hońdo, *Nazistowskie, antropologiczne badania Żydów – Tarnów 1942 rok*
12.10.2016 – dr Ewa Węgrzyn, *Alija gomułkowska (1956–1960) – przyczyny, przebieg i proces adaptacji w Izraelu*
9.11.2016 – dr Alicja Maślak-Maciejewska, *Kaznodzieje i rabini krakowskiej synagogi postępowej – między niemieckością a polskością*
14.12.2016 – dr Agnieszka Jagodzińska, *Żydowskie reakcje na misję Londyńskiego Towarzystwa Krzewienia Chrześcijaństwa wśród Żydów, 1809–1939*
11.01.2017 – dr Dariusz Niemiec, *Badania archeologiczne przy Starej Synagodze w latach 2014–2016*
8.03.2017 – dr Maria Vovchko, *Konwersje żydowskie we Lwowie w II połowie XIX i na początku XX wieku Próba analizy*
12.04.2017 – dr Hanna Kozińska-Witt, *Administracyjna integracja dzielnic żydowskiej w organizm miejski Krakowa: początki okresu autonomicznego*

Komisja Historii Wojen i Wojskowości

Przewodniczący: Michał Baczkowski
Zastępca przewodniczącego: Andrzej Wojciech Essen
Sekretarz: Marek Herma

- 14.06.2016** – dr hab. Michał Jan Stachura, *Studia oblicza pola bitwy – nowa narracja czy nowa metoda historii starożytnej wojskowości*
11.10.2016 – dr hab. Roman Kochnowski, prof. UP, *Admirał Franz von Hipper ostatni dowódca Hochseeflotte*
8.11.2016 – dr hab. Piotr Olender, *Wpływ działań morskich na przebieg pierwszej wojny bałkańskiej*
13.12.2016 – dr hab. Andrzej Essen, prof. UP, *Syberyjska anabaza Legionu Czechosłowackiego w latach 1918–1920*
10.01.2017 – dr hab. Piotr Mikietyński, *Niemiecko-turecka współpraca wojskowa przed i w trakcie pierwszej wojny*
14.02.2017 – dr Piotr Nykiel, *„Każdy żeglarz, który atakuje fort jest głupcem”. Dardanele, 19 lutego–18 marca 1915*

14.03.2017 – dr hab. Marek Herma, prof. UP, *Wkład wiceadmirala Kazimierza Porębskiego w budowę zrębów organizacyjnych Marynarki Wojskowej odrodzonej Rzeczypospolitej Polskiej*

11.04.2017 – mgr Kamil Ruszała, *Uchodźcy wojenni w Austro-Węgrzech w trakcie pierwszej wojny światowej*

Komisja Medioznawcza

Przewodniczący: Maciej Kawka
Zastępcy przewodniczącego: Michał Drożdż
Kazimierz Wolny-Zmorzyński
Sekretarz: Paweł Płaneta

18.04.2017 – prof. dr hab. Maciej Kawka, *O języku tzw. postprawdy w mediach, czyli jak fikcja stała się rzeczywistością*

Komisja Nauk Ekonomicznych

Przewodniczący: Roman Niestrój
Zastępca przewodniczącego: Jacek Osiewalski
Sekretarz: Henryk Gurgul

14.06.2016 – dr Leopold Zgoda, *Wojciecha Gasparskiego kryterium „potrójnego E”*

29.11.2016 – dr hab. Marek A. Dąbrowski, *Kurs walutowy jako mechanizm absorpcji wstrząsów gospodarczych i finansowych w krajach na średnim poziomie rozwoju*

Komisja Prawnicza

Przewodniczący: Jerzy Pisuliński
Zastępca przewodniczącego: Arkadiusz Sobczyk
Sekretarz: Hanna Knysiak-Sudyka

23.01.2017 – dyskusja nad sytuacją prawną po zmianach w Trybunale Konstytucyjnym, wynikających z ustaw o statusie sędziów TK, o organizacji i trybie postępowania przed TK oraz ustawy wprowadzającej wspomniane ustawy; wprowadzenie do dyskusji: prof. dr hab. Andrzej Zoll

6.03.2017 – dyskusja nad projektowanymi zmianami kodeksu postępowania administracyjnego (projekt rządowy, druk sejmowy nr 1183 z 28 grudnia 2016 r.); wprowadzenie do dyskusji: prof. dr hab. Hanna Knysiak-Sudyka, *Projekt nowelizacji Kodeksu postępowania administracyjnego*

Kodeks postępowania administracyjnego został uchwalony w 1960 r. i od tego czasu podlegał licznym nowelizacjom. Wprowadzone zmiany spowodowały wzrost kazuistyki regulacji kodeksowej, jak również stopnia formalizmu czynności procesowych w postępowaniu administracyjnym ogólnym. Nadto ustawodawca wprowadził liczne rozwiązania odbiegające od regulacji kodeksowej w ustawach szczególnych. Powyższe czynniki, jak również proces przeobrażeń państwa, jego funkcji i zewnętrznych relacji wywołały konieczność podjęcia dyskusji o roli Kodeksu postępowania administracyjnego i jego przyszłości. Decyzją Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego nr 8 z dnia 10 października 2012 r. został powołany Zespół ekspercki do opracowania koncepcji modyfikacji postępowania administracyjnego, który w latach 2012–2016 opracował Raport pt. *Reforma prawa o postępowaniu administracyjnym* (Warszawa 2017, Naczelny Sąd Administracyjny). Pracom Zespołu przyświecała przede wszystkim intencja „zapewnienia odpowiedniej efektywności procedurze administracyjnej i zmniejszenia w sposób odczuwalny społecznych kosztów jej uruchamiania, a generalnie – zerwania z coraz bardziej anachronicznym, zarzuconym już gdzie indziej schematem regulacji” (Z. Kmiecik, s. 13 powołanego wyżej Raportu). Zespół przygotował kompleksową koncepcję modyfikacji Kodeksu postępowania administracyjnego, obejmującą w zasadzie wszystkie instytucje procedury administracyjnej. Zaproponowano również wprowadzenie do Kodeksu nowych instytucji, w szczególności mediacji, milczącego załatwiania spraw, decyzji generalnych, umowy administracyjnej, postępowania uproszczonego, postępowania z udziałem znacznej liczby osób. Zaproponowano również regulację dotyczącą kar administracyjnych oraz europejskiej współpracy administracyjnej.

Część – choć nie wszystkie – z zaproponowanych przez Zespół ekspercki rozwiązań została wprowadzona (z licznymi modyfikacjami) do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1183), który wpłynął do Sejmu w dniu 29 grudnia 2016 r. Projekt ten w założeniu ma wprowadzić regulacje skracające procedury administracyjne, zapewnić adekwatność administracyjnych kar pieniężnych do zaistniałych naruszeń. Projekt stanowi część przygotowanego przez Ministerstwo Rozwoju pakietu „100 zmian dla firm – Pakiet ułatwień dla przedsiębiorców”. Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw została uchwalona na posiedzeniu w dniu 9 marca 2017 r., a zgodnie z jej art. 18 wchodzi w życie z dniem 1 czerwca 2017 r. Powyższą ustawą wprowadzono do postępowania administracyjnego jurysdykcyjnego ogólnego nowe instytucje w postaci mediacji (rozdział 5a w dziale II Kodeksu postępowania administracyjnego), milczącego załatwienia sprawy

(rozdział 8a w dziale II K.p.a.) i postępowania uproszczonego (rozdział 14 w dziale II K.p.a.). W dodanym dziale IV K.p.a. uregulowano administracyjne kary pieniężne (sprawy nakładania lub wymierzania tychże lub udzielania ulg w ich wykonaniu), natomiast w dodanym dziale VIIIa K.p.a. uregulowano zasady europejskiej współpracy administracyjnej.

Ustawą z dnia 9 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz niektórych innych ustaw wprowadzono także istotne zmiany w ustawie z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 718 z późn. zm.), polegające m.in. na rezygnacji z wymogu wezwania do usunięcia naruszenia prawa przed wniesieniem skargi do sądu administracyjnego na inne niż decyzje i postanowienia akty lub czynności oraz wprowadzeniu nowego środka zaskarżenia decyzji kasacyjnej (wydanej na podstawie art. 138 § 2 k.p.a.) w postaci sprzeciwu od decyzji (dodany rozdział 3a w dziale III ustawy Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi; art. 64a–64e).

3.04.2017 – prof. dr hab. Arkadiusz Sobczyk, *Państwo zakładów pracy*

Przedmiotem posiedzenia Komisji była dyskusja nad tezą książki prof. Arkadiusza Sobczyka pt. *Państwo zakładów pracy*, a w szczególności promowanej w niej koncepcji postrzegania zakładów pracy jako wspólnot prawa publicznego. Fundamentem powyższej koncepcji jest założenie, że określone w Konstytucji RP oraz aktach prawa międzynarodowego prawa pracownicze są nie tylko prawami człowieka, ale wywołują także skutek wertykalny. Tym samym czynności pracodawcy realizujące te prawa mają charakter aktów prawa publicznego. Powyższym założeniom towarzyszy silne wyeksponowanie roli kodeksowego dobra zakładu pracy. Dobro to jest dobrem wspólnym społeczności skupionych wokół danego zakładu pracy, na którą składają się pracujący i zatrudniający. Tym samym zakłady pracy jawią się jako niepaństwowe, ale publiczne jednostki organizacyjne, zajmujące się nie tylko obsługą przedsiębiorstwa, ale także wykonywaniem obowiązków państwa w zakresie polityki społecznej. W konsekwencji prawo pracy jawi się jako prawo publiczne, stosujące administracyjną metodę regulacji w postaci aktów indywidualnych i generalnych, przypominających akty prawa miejscowego, wydawanych przez organy samorządu terytorialnego. Zresztą same zakłady pracy sytuowane są jako jeden z elementów organizacji państwa opartej na regule pomocniczości.

Dyskutowana książka kwestionuje związki prawa pracy z prawem cywilnym poprzez eksponowanie wartości społecznych, jakie kryją się za instytucjami prawa pracy. Z tego powodu dyskusja skoncentrowała się na ocenie możliwości cywilistycznego wyjaśnienia instytucji prawa pracy. Jako kierunki poszukiwań wskazywano koncepcję obowiązku korzystania z włas-

ności w sposób społecznie użyteczny oraz dopuszczalność kontraktowego zastrzegania dyrektywnych uprawnień w umowach o świadczenie usług. Dyskutowano na temat postrzegania prawa do pracy jako dobra osobistego oraz tkwiącego w tym potencjału dla ochrony roszczeń pracowniczych. Równocześnie jednak dostrzegano jakościową zmianę w sytuacji prawnika w przypadku uznania, że w relacjach zatrudnienia wchodzi on w kontakt z władzą publiczną, która z mocy swego umocowania, a nie z wyrażonej w umowie zgody ma obowiązek przestrzegać wartości konstytucyjnych.

Komisja Prehistorii Karpat

Przewodniczący: Jan Machnik
 Zastępcy przewodniczącego: Paweł Valde-Nowak
 Agnieszka Wacnik
 Sekretarz: Marcin Przybyła

- 14.06.2016** – mgr Jan Gancarski, *Odkrycie grodziska z epoki brązu w Brzezówce, pow. Jasło*
25.10.2016 – dr hab. Marcin Przybyła, *Prehistoryczna osada obronna na Górze Zyndrama w Maszkowicach*
29.11.2016 – dr Bogusław Choraży, mgr Bożena Choraży, *Stan badań archeologicznych Beskidu Śląskiego i przyległej części Pogorza Śląskiego*
10.01.2017 – mgr Piotr Kotowicz, prof. dr hab. Renata Madyda-Legutko, dr hab. Judyta Rodzińska-Nowak, *Przemiany kulturowe i osadnicze w rejonie góry Wroczeń (pow. sanocki) od okresu halsztackiego po okres rzymski*
30.03.2017 – prof. dr Maria Novotná, dr Marian Sojak CSc, *Pohrebisko v Spišskom Podhradí a vzťahy s mierzanowickou kultúrou*

Komisja Środkowoeuropejska

Przewodnicząca: Irena Stawowy-Kawka
 Zastępcy przewodniczącej: Józef Łaptos
 Andrzej Essen
 Sekretarz: Mirella Korzeniewska-Wiszniewska

- 21.06.2016** – dr hab. Andrzej Florian Dubicki, *Współpraca polsko-rumuńska w latach 1949–1962 w ramach RWPG*
18.10.2016 – prof. dr hab. Danuta Quirini-Popławska oraz mgr Krzysztof Frankowicz, *Dziela XVI-wiecznych padewskich profesorów prawa i filozofii w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej oraz ich proveniencja*

- 15.11.2016** – prof. dr hab. Andrzej Kastory, *Reperkusje polskiego kryzysu z grudnia 1980 r. na Zachodzie*
- 13.12.2016** – dr Paweł Skorut, *Rosja i panslawizm w polityce Tomasza Masaryka*
- 17.01.2017** – dr Renata Król-Mazur, *Realizacja potrzeb edukacyjnych i oświatowych mniejszości w Polsce – od teorii do rzeczywistości – casus mniejszości ormiańskiej*
- 21.02.2017** – prof. dr hab. Mariusz Misztal, *Geneza konfliktów religijnych i narodowościowych na Cyprze*
- 21.03.2017** – dr hab. Lilla Moroz-Grzelak, prof. PAN, *Cyryl i Metody w procesie inkulturacji Słowian*
- 25.04.2017** – dr hab. Piotr Kimla, prof. UJ, *Realizm polityczny a polskie myślenie o polityce*

KOMISJE WYDZIAŁU III NAUK ŚCISŁYCH I TECHNICZNYCH

Komisja Astrofizyki

Przewodniczący: Andrzej Staruszkiewicz
Zastępca przewodniczącego: Lech Sokołowski
Sekretarz: Andrzej Odrzywołek

- 10.06.2016** – prof. dr hab. Wojciech Florkowski, *Przejście fazowe QCD we Wczesnym Wszechświecie*
- 18.11.2016** – prof. dr hab. Jerzy Krzesiński, *Wątpliwa obecność układów planetarnych wokół niebieskich pulsujących podkarłów KIC 5807616 i KIC 10001893*
- 16.12.2016** – dr hab. Piotr Homola, *Cosmic-Ray Extremely Distributed Observatory: nowe możliwości badawcze w astrofizyce*
- 27.01.2017** – prof. dr hab. Marek Biesiada, *Soczewki grawitacyjne ważnym narzędziem współczesnej kosmologii*
- 24.02.2017** – dr hab. Janusz Brzywczy, *Energia symetrii materii jądrowej: Od jąder atomowych do gwiazd neutronowych*
- 24.03.2017** – dr hab. Marek Jamroz, *Aktywność i stagnacja czarnych dziur – czyli o cyklicznej emisji radiowej galaktyk*
- 21.04.2017** – dr Stanisław Bajtlik, *Astronomiczne okrycia w ostatnich kilkunastu miesiącach*

Komisja Nauk Technicznych

Przewodniczący: Kazimierz Furtak
Zastępcy przewodniczącego: Zenon Waszczyszyn
Jerzy Lis
Sekretarz: Wojciech Mitkowski

21.06.2016 – prof. dr hab. inż. Romuald Będziński, *Dysfunkcje narządu ruchu i implanty – spojrzenie inżyniera*

Choroby i dysfunkcje narządu ruchu są najczęstszą przyczyną bólu i ograniczenia jakości życia około 1 miliarda ludzi na świecie, zwłaszcza w starszym wieku. Choroby stawów u ludzi powyżej 65 roku życia stanowią ponad połowę wszystkich przewlekłych chorób. Reumatoidalne zapalenie stawów ogranicza aktywność ruchową w większym stopniu niż choroby serca, rak i cukrzyca, a liczba dzieci i dorosłych z RZS wzrosła w roku 2020 do 60 milionów. Istnieją skuteczne metody zapobiegania tym chorobom, ale musimy działać natychmiast. Choroby stawów, zespoły bólowe kręgosłupa, osteoporoza, urazy kończyn, wszystkie te patologie stanowią ogromne obciążenie zarówno dla poszczególnych jednostek, jak i dla całych społeczeństw oraz dla systemów opieki zdrowotnej na całym świecie.

18.10.2016 – dr hab. inż. Andrzej Szarata, prof. PK, *Metody oceny efektywności funkcjonalnej planowanych inwestycji infrastruktury transportowej*

Rozbudowa systemu transportowego w miastach wymaga bardzo wysokich nakładów finansowych oraz przemyślanej polityki transportowej. Wiąże się to z koniecznością podejmowania decyzji, których konsekwencje dla efektywności w przemieszczaniu się osób (i pośrednio towarów) mogą być bardzo dotkliwe. Aby zminimalizować ryzyko podjęcia błędnych lub nieefektywnych rozwiązań, coraz częściej stosuje się transportowe modele symulacyjne miast lub aglomeracji. Pozwalają one na testowanie możliwych rozwiązań i wskazują na kolejność oraz etapowanie inwestycji bez konieczności angażowania wysokich nakładów finansowych. Właściwie opracowany i skalibrowany model symulacyjny może stanowić bardzo dobre narzędzie wspomagające proces decyzyjny i minimalizujące ryzyko podjęcia niewłaściwych kroków. Analizując stan funkcjonowania systemu transportowego w miastach i aglomeracjach często posługujemy się odpowiednio skonstruowanymi modelami matematycznymi, odwzorowującymi relacje między różnymi środkami przewozów pasażerskich. Zależności te są wyjątkowo skomplikowane, ponieważ u podstaw podejmowania decyzji zawsze leży czynnik ludzki, który jest w swojej istocie nieprzewidywalny. Oczywiście podejmowane są próby matematycznego modelowania tych zachowań.

wań, lecz zawsze są one nacechowane wysokim stopniem uogólnienia, co wpływa na wyniki końcowe. Największą zaletą takich modeli jest jednak możliwość weryfikowania różnych scenariuszy zmian bez konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów – dla raz opracowanego modelu systemu transportowego można w sposób dowolny kreować i testować rozwiązania. Posługując się językiem prakseologicznej teorii organizacji, można powiedzieć, że model symulacyjny pozwala na imanentyzację, czyli „zastępowanie prób faktycznych pseudopróbami wykonywanymi w myśli”. Daje to nieograniczone możliwości dla planistów transportu i decydentów w zakresie testowania zmian w systemie transportowym bez konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów lub testowania pewnych rozwiązań na tkance miejskiej. W ramach prezentacji zostanie przybliżona procedura modelowania podróży, poczynając od zbierania niezbędnych danych, a skończywszy na prezentacji wyników gotowych modeli transportowych obszarów zurbanizowanych.

10.11.2016 (wspólne z Komisją Zagrożeń Cywilizacyjnych) – prof. dr hab. Stanisław Nagy, *Czy teza zawarta w haśle – Golden Age of Natural Gas – ma szansę spełnić się w następnym dwudziestoleciu?* (streszczenie zob. Komisja Zagrożeń Cywilizacyjnych, s. 130)

20.12.2016 – dr hab. inż. Paweł Skruch, *Kluczowe zagadnienia badawcze z zakresu automatyki w projektowaniu samochodów autonomicznych*

Samochód autonomiczny, inaczej określany jako samochód bez kierowcy, samojeżdżący, zrobotyzowany lub zautomatyzowany, to pojazd, który jest zdolny do wykrywania i interpretacji otoczenia, w celu poruszania się bez udziału człowieka jako osoby mającej czynny wpływ na jego ruch i zachowanie. Przewiduje się, że samochody autonomiczne będą miały w najbliższej dekadzie rewolucyjny wpływ na wiele dziedzin życia współczesnego człowieka. Głównym motywatorem i siłą napędową prac badawczych prowadzonych w tym obszarze jest wizja bezkolizyjnego i bezwypadkowego ruchu drogowego. Wykład koncentruje się na największych barierach i wyzwaniach związanych z opracowaniem i wdrożeniem autonomicznych systemów sterowania w pojazdach. Podczas wystąpienia przedstawiono aktualny stan prac badawczo-rozwojowych nad takimi systemami, scharakteryzowano najważniejsze elementy wyposażenia samochodu składające się na jazdę autonomiczną, zdefiniowano zagadnienia badawcze, których rozwiązanie będzie miało kluczowy wpływ na tempo wprowadzania samochodów autonomicznych do powszechnego wykorzystywania na drogach publicznych. W szczególności opisano i scharakteryzowano systemy sterowania działające w pętli sprzężenia zwrotnego, której stabilizujące

działanie jest ściśle powiązane z wykrywaniem i interpretacją otaczającej samochód rzeczywistości. Jest rzeczą oczywistą, że wprowadzenie jazdy w pełni autonomicznej nie nastąpi z dnia na dzień, lecz w miarę rozwoju technologii. Systemy już istniejące na rynku są stopniowo rozwijane i ich funkcjonalność będzie zmierzać w kierunku przejścia całościowej kontroli nad pojazdem.

17.01.2017 (Sekcja Nauki o Materiałach) – prof. dr hab. Konrad Szaciłowski, *Molekularna magia nanomateriałów*

Słowo „materiał” kojarzy się zwykle z substancją, w której występuje jeden rodzaj wiązania chemicznego: metaliczne w metalach, jonowe w ceramice i kowalencyjne w polimerach. Nowoczesna chemia materiałów oraz nanotechnologia oferują materiały, które wychodzą poza klasyczną systematykę, a dają ogromne możliwości aplikacyjne.

Wraz ze zmniejszeniem wielkości ziaren właściwości materiałów są w coraz większym stopniu determinowane przez atomy znajdujące się na powierzchni ziaren. Umożliwia to przede wszystkim wykorzystanie prostych reakcji chemicznych do modyfikowania właściwości chemicznych materiałów. Jest to szczególnie ważne w przypadku materiałów metalicznych i półprzewodnikowych, które dzięki rozdrobnieniu w nanoskali uzyskują zupełnie nowe właściwości fizykochemiczne, w szczególności katalityczne.

W przypadku prostych materiałów nieorganicznych (takich jak tlenki i siarczki metali) możliwe jest uzyskanie materiałów o niecodziennych właściwościach i zastosowaniach, w tym związanych z przetwarzaniem informacji. Modyfikacja powierzchni tlenków metali (np. jak ZnO czy TiO₂) oraz siarczków (CdS) daje materiały półprzewodnikowe, umożliwiające prostą i taną budowę elementów elektronicznych o bardzo skomplikowanej charakterystyce.

21.02.2017 (wspólne z Komisją Zagrożeń Cywilizacyjnych) – prof. dr hab.

Ryszard Tadeusiewicz, *Czy sztuczna inteligencja stanowi zagrożenie cywilizacyjne?* (streszczenie zob. Komisja Zagrożeń Cywilizacyjnych, s. 131)

21.03.2017 (Sekcja Inżynierii Lądowej i Wodnej) – prof. dr hab. Stanisław Gaca, dr inż. Mariusz Kieć, *Bezpieczeństwo ruchu drogowego jako problem badawczy*

Bezpieczeństwo ruchu drogowego w społecznym odbiorze utożsamiane jest zwykle z zawodnością funkcjonowania systemu „człowiek – pojazd – droga”. Skutkiem tej zawodności są kolizje i wypadki z ofiarami w ludziach, stanowiące jedno z istotnych zagrożeń cywilizacyjnych. Wypadki drogowe

charakteryzowane są zwykle poprzez różnego rodzaju opisy statystyczne. Takie opisy nie oddają jednak złożoności funkcjonowania wspomnianego systemu i nie są wystarczające do poszukiwań oraz wdrażania środków minimalizujących ryzyko zdarzeń drogowych. Służą temu zaawansowane, interdyscyplinarne badania naukowe, które w ujęciu sektorowym można odnieść do „człowieka jako uczestnika ruchu”, „drogi” i „pojazdu”, lecz z uwzględnieniem interakcji zachodzących pomiędzy wymienionymi czynnikami. Wykład poświęcony jest tego typu badaniom. We wprowadzeniu do wykładu przedstawiono społeczno-ekonomiczne tło problemów bezpieczeństwa ruchu drogowego. Motywem przewodnim wykładu są współczesne metody badań bezpieczeństwa ruchu drogowego i wpływ wyników tych badań na doskonalenie zasad projektowania oraz eksploatacji infrastruktury drogowej. Opisane zostały metody identyfikacji i kwantyfikacji wpływu różnych charakterystyk dróg oraz ruchu na zdarzenia drogowe, w tym z uwzględnieniem bardziej zaawansowanych metod analitycznych. Omówiono także nowy nurt badań z wykorzystaniem tzw. pośrednich miar bezpieczeństwa ruchu drogowego, które w wielu sytuacjach są bardziej efektywnym sposobem identyfikacji zagrożeń bezpieczeństwa ruchu niż dane statystyczne o wypadkach. Podsumowanie wykładu stanowi wskazanie przykładów praktycznych zastosowań wyników badań naukowych, w tym w odniesieniu do zarządzania prędkością jako środka poprawy bezpieczeństwa ruchu.

25.04.2017 (Sekcja Mechaniki i Budowy Maszyn) – dr hab. inż. Janusz Gołasz, prof. dr hab. inż. Bogdan Sapiński, *Semiaktywne tłumiki MR działające w trybie zaworowym*

W referacie scharakteryzowano samochodowe amortyzatory z cieczami magnetoreologicznymi (MR), działające w trybie zaworowym. Opisano typowe konfiguracje tłumików oraz elektrozaworów MR. Szczególną uwagę zwrócono na konstrukcje jedno- i dwururowe tłumików MR z zaworem mającym przynajmniej jedną szczelinę promieniową, które są stosowane w motoryzacji. Omówiono osiągi tłumików MR w stanie: ustalonym i przejściowym. Przedstawiono sprzężone modele elektro-hydrauliczne tłumików MR o parametrach skupionych oraz pokazano ich zastosowanie w odniesieniu do omawianych konstrukcji. Referat uzupełnia przegląd zintegrowanych konstrukcji tłumików MR z mechanizmami rekuperacji energii mechanicznej.

Komisja Układów Złożonych

Przewodniczący:
Sekretarze:

Jerzy Jurkiewicz
Paweł Góra
Zdzisław Burda

- 3.06.2016** – dr hab. Katarzyna Sznajd-Weron, *Czy psychologia może się spotkać z fizyką?*
21.10.2016 – prof. dr hab. Jerzy Łuczka, *O ujemnej mobilności*
9.12.2016 – prof. dr hab. Piotr Bożek, *Jaka jest najmniejsza kropla płynu?*
20.01.2017 – prof. Steven Bass, *The cosmological constant: what is it telling us?*
10.03.2017 – dr Andrzej Kułak, *Nieznana europejska historia tranzystora*
28.04.2017 – dr hab. Jarosław Kwapien, *Rola interpunkcji w lingwistycznym prawie Zipfa*

KOMISJE WYDZIAŁU IV PRZYRODNICZEGO

Komisja Biologii Rozwoju

Przewodnicząca: Elżbieta Pyza
Zastępca przewodniczącego: Andrzej Joachimiak
Sekretarz: Mariusz Jaglarz

- 25.11.2016** – dr hab. Bartosz Płachno, *Mikromorfologia i ultrastruktura kwiatów przedstawicieli rodziny Lentibulariaceae w odniesieniu do zapyłaczy*
13.01.2017 – prof. dr hab. Ewa Gregoraszczyk, *Intrygujące oblicze ksenobiotyków*

Komisja Geograficzna

Przewodniczący: Kazimierz Krzemień
Zastępcy przewodniczącego: Adam Kotarba
Tadeusz Niedźwiedź
Sekretarz: Bolesław Domański

- 16.06.2016** – prof. dr hab. Stefan Skiba, *Nowa systematyka gleb Polski*
13.10.2016 – prof. dr hab. Antoni Jackowski, dr hab. Elżbieta Bilska-Wodecka, dr hab. Izabela Sołjan, mgr Justyna Liro, *Tradycja polsko-francuskich relacji geograficznych*
10.11.2016 – dr hab. Mirosław Żelazny, *Wpływ wiatrolomu na zróżnicowanie przestrzenne składu chemicznego wód w zlewniach tatrzańskich*

- prof. dr hab. Leszek Starkel, *Paradoksy działalności fluwialnej w systemach młodych gór*
- 15.12.2016** – dr hab. Mirosław Mika, *Governance w lokalnym rozwoju turystyki*
- 12.01.2017** – dr hab. Jacek Szymańda, dr Piotr Gierszewski, prof. Milan Lehotski, *Wpływ zapór wodnych na funkcjonowanie systemów fluwialnych na przykładzie zapory we Włocławku (Wisła) i Gabčíkovie (Dunaj)*
- 9.02.2017** – dr Robert Guzik, *Transport publiczny a dostępność w obszarach wiejskich Szwajcarii*
- 20.04.2017** – dr Józef Partyka, *Obszarowa ochrona przyrody w Polsce i udział w niej geografa*

Komisja Geoinformatyki

Przewodniczący:	Tadeusz Chrobak
Zastępcy przewodniczącego:	Jacek Kozak Jan Romuald Olędzki
Sekretarz:	Konrad Eckes
Pełnomocnik ds. wydawnictw:	Jadwiga Maciaszek

- 8.06.2016** – prof. dr hab. Jacek Kozak, *Rekonstrukcja długookresowych zmian powierzchni lasów za pomocą różnorodnych danych przestrzennych: wybrane problemy metodyczne*
- 16.11.2016** – Wojciech Przybylski, *SMART CITY: technologia, moda czy nowy paradygmat zarządzania miastem?*
- 14.12.2016** – dr hab. inż. Sławomir Mikrut, *Mobilne Systemy Pomiarowe w opracowaniu innowacyjnej metodyki i informatycznego systemu zarządzania dla kodyfikacji linii kolejowej*
- 11.01.2017** – mgr inż. arch. kraj. Kamila Walenciak, *Koncepcja modelu postępowania badawczego dotyczącego wykorzystania wolontariackiej informacji geograficznej w procesie projektowania i rewitalizacji terenów zieleni miejskiej*
- 8.02.2017** – dr inż. Robert Marcjan, *Geoprzetwarzanie we wspomaganiu decyzji dla potrzeb poszukiwania osób zaginionych i prowadzenia akcji poszukiwawczo-ratowniczych*
- 8.03.2017** – Jean-Sébastien Bouffard, Stewart Wyseman, *Współczesne trendy w rozwoju geoinformacji na świecie na przykładzie rozwiązań kanadyjskiej firmy PCI Geomatics*
- 12.04.2017** – dr hab. Bogumił Szady, *Ontologia miejscowości w historycznych systemach informacji przestrzennej*

Komisja Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych

Przewodniczący: Jerzy Starzyk
Zastępca przewodniczącego: Jan Szarek
Sekretarz: Józef Walczyk

- 24.11.2016** – prof. dr hab. Teresa Fortuna, *Osiągnięcia naukowe Profesora Mieczysława Palasińskiego w zakresie technologii produktów roślinnych*
– prof. dr hab. Włodzimierz Popek, *Osiągnięcia naukowe Profesora Krzysztofa Bieniarza, członka korespondenta PAU, w zakresie ichtiologii i rybactwa*
17.02.2017 – prof. dr hab. inż. Monika Bugno-Poniewierska, *Innowacyjne narzędzia genetyki molekularnej w hodowli zwierząt*

Komisja Paleogeografii Czwartorzędu

Przewodniczący: Marek Krąpiec
Zastępcy przewodniczącego: Henryk Kubiak
Dorota Nalepka
Sekretarz: Aldona Mueller-Bieniek
Delegat ds. wydawnictw: Włodzimierz Margielewski

- 21.10.2016** – dr Daniel Okupny, prof. dr hab. Ryszard K. Borówka, *Geochemiczne badania osadów jeziornych i torfowych w Polsce środkowej*
18.11.2016 – Fatima Pawełczyk, Leszek Chróst, Tadeusz Magiera, Adam Michczyński, Jarosław Sikorski, Konrad Tudyka, Ewelina Zajac, *Chronologia i wyniki badań geochemicznych torfowiska Wolbrom (część południowo-wschodnia)*
16.12.2016 – dr hab. Wojciech Tylmann, prof. UG, *O poszukiwaniach jeziornych osadów laminowanych i ich przydatności do rekonstrukcji zmian środowiska w północnej Polsce*
20.01.2017 – dr hab. Tomasz Kalicki, prof. UJK, dr Adam Wawrusiewicz, mgr Marcin Frączek, *Kontekst środowiskowy subneolitycznego stanowiska Grądy-Woniecko w dolinie Narwi – pierwsze wyniki*
– mgr Marcin Frączek, dr Paweł Przepióra, dr hab. Tomasz Kalicki, prof. UJK, *Zespół Laboratoriów Naukowo-Badawczych IG UJK w Kielcach – datowania TL/OSL*
24.03.2017 – prof. dr hab. Mirosław Błaszkievicz, prof. dr hab. Achim Brauer, *Laminowane osady Jeziora Czechowskiego (Bory Tucholskie) i Gościąg (Kotlina Płocka) na linii europejskiego transektu paleoklimatyczno-paleośrodowiskowego okresu postglacjalnego*

KOMISJE MIĘDZYWYDZIAŁOWE

Komisja Antropologiczna

Przewodniczący: vacat
Zastępca przewodniczącego: Jan Chochorowski
Sekretarz: Marcin Brocki

25.11.2016 – dr hab. Marcin S. Przybyła, *Teoria ewolucji w archeologicznych badaniach nad dawnymi społeczeństwami*

Komisja PAU do Badań Diaspory Polskiej

Przewodniczący: Zygmunt Kolenda
Zastępcy przewodniczącego: Dorota Praszałowicz
                                                 Adam Stefan Walaszek
Sekretarz: Janusz Pezda

23.06.2016 – prof. dr hab. Roman Dąbek, *Dzieło Kopernika w myśli naukowej Nowej Hiszpanii i Meksyku*

20.10.2016 – dr Monika Jaglarz, *Diariusz Sejmu Wolnego Miasta Krakowa w zbiorach Biblioteki Polskiej w Paryżu*

17.11.2016 – dr Michalina Petelska, *Julia Ledóchowska i Georg Brandes. Działalność Polonii skandynawskiej na rzecz niepodległości Polski w latach 1915–1917*

26.01.2017 – prof. dr hab. Rafał Habielski, *Kajetan Morawski – ambasador wolnej Polski w Paryżu*

23.03.2017 – prof. dr hab. Artur Patek, *Polskie groby w Tel Awiwie*

20.04.2017 – dr Aneta Nisiobęcka, *Adaptacja Polaków z Francji do komunistycznej rzeczywistości w Polsce w okresie 1945–1954*

Komisja Ergonomii

Przewodniczący: Maciej Złowodzki
Zastępca przewodniczącego: Tadeusz Juliszewski
Sekretarz: Halszka Kontrymowicz-Ogińska

15.12.2016 – dr inż. arch. Bogdan Siedlecki, *Ergonomia światła – czyli jak poprawnie zamontować „żarówkę” – od biurka do bułwaru*

- 26.01.2017** – dr inż. arch. Bogdan Siedlecki, *Architecture Recovery – nowe spojrzenie na przyszłość architektury*
3.02.2017 – zwiedzanie wystawy *Energiewende – Transformacja energetyczna Niemiec* oraz odwiedzin w laboratoriach WIPiE
9.03.2017 – dr inż. arch. mgr sztuki Anna Taczalska, *Nowoczesne biuro – standard polski na tle zachodnioeuropejskich tendencji*

Komisja Filozofii Nauk

- Przewodniczący: ks. Michał Heller
Zastępcy przewodniczącego: Andrzej Staruszkiewicz
ks. Janusz Mączka
Sekretarze: ks. Wojciech Grygiel
Paweł Polak

- 20.06.2016** – dr Magdalena Senderecka, *Mózg a wiara. Neuronalne korelaty przekonań religijnych*
17.10.2016 – dr Bogdan Wszolek, *Międzygwiazdowe pasma rozmyte*
14.11.2016 – prof. dr hab. Andrzej Królak, *Fale grawitacyjne wykryte*
19.12.2016 – prof. dr hab. Jerzy Król, *Dziwna matematyczność Wszechświata*
16.01.2017 – ks. dr hab. Damian Wąsek, *Problemy i szanse teologii w dialogu z neuronaukami*
13.02.2017 – ks. prof. Józef Bremer SJ, *Tożsamość osoby w jej neuronaukowym obrazie*
20.03.2017 – prof. dr hab. Bartosz Brożek, *Szósty zmysł: jak myśl sięgnęła abstrakcji?*
10.04.2017 – prof. dr hab. Sławomir Leciejewski, *Cyfrowa rewolucja w badaniach eksperymentalnych*

Komisja Historii Nauki

- Przewodniczący: Jan Woleński
Zastępca przewodniczącego: Jerzy Kreiner
Sekretarz: Michał Kokowski

- 8.06.2016** – prof. dr hab. Janusz Kotlarczyk, *Badania interdyscyplinarne kopca Kraka. Wyniki, zaniechania i mity*
15.06.2016 – dr hab. Piotr Krzywiec, *Robert Townson (1762–1827) i jego podróż geologiczna w Tatry i do Wieliczki*
26.10.2016 – prof. Annette Vogt, *Women scientists in the European context in the 19th and early 20th century*

- 23.11.2016** – prof. dr hab. Michał Kokowski, *O nienaukowych podstawach bibliometrii*
14.12.2016 – mgr Paweł Brzegowy, dr Sławomir Dorocki, *Antoniego Rehmana droga do geografii*
25.01.2017 – dr hab. Tomasz Pudłocki, *Ludzie wobec wyzwań epoki – anglistyka w Uniwersytecie Jagiellońskim 1945–1952*
22.02.2017 – prof. dr hab. Jarosław Włodarczyk, *Giordano Bruno, Mikołaj Kopernik i Księżyc, czyli heliocentryzm w Anglii 1603 roku*
22.03.2017 – dr hab. Tomasz Mróz, *Badacze Platona i ich badania w zbiorze korespondencji Lewisa Campbella (1830–1908)*
26.04.2017 – dr Danuta Ciesielska, *O wybitnych matematykach, którzy byli zagranicznymi członkami AU i PAU*

Komisja PAU do Oceny Podręczników Szkolnych

Przewodniczący: Andrzej Kastory
Zastępcy przewodniczącego: Jerzy Kuczyński
Karol Sanojca
Sekretarz: Grzegorz Chomicki

Komisja odbyła 7 posiedzeń w dniach: 27.09, 25.10, 22.11.2016, 24.01, 28.02, 28.03, 25.04.2017 r., podczas których wygłoszono 6 wykładów, przedstawiono 3 opinie o podręcznikach i przeprowadzono 3 dyskusje panelowe².

Komisja Spraw Europejskich

Przewodniczący: Michał Turała
Zastępca przewodniczącego: Bolesław Ginter
Sekretarze: Maria Nowakowska
Jerzy Zdrada

- 27.06.2016** – prof. dr hab. Roman Kuźniar, *Europejski kryzys i polski zwrot*
27.02.2017 – prof. dr hab. Andrzej Mączyński, *Sądownictwo konstytucyjne jako element europejskiej kultury prawnej*
24.04.2017 – dr Maciej Kozłowski, *Prezydent Donald Trump. Jaka Ameryka, jaki świat?*

---

² Materiały z posiedzeń Komisji zostaną opublikowane w t. XV czasopisma „Opinie Edukacyjne PAU”.

Komisja Zagrożeń Cywilizacyjnych

Przewodniczący: Zygmunt Kolenda
Zastępcy przewodniczącego: Joanna Kurczewska
Janusz Szmyd
Sekretarze: Stanisław Nagy
Marcin Ślarzyński

9.06.2016 – dr hab. Dariusz Niedźwiedzki, *Dlaczego migracja nie jest zagrożeniem cywilizacyjnym?*

10.11.2016 (wspólne z Komisją Nauk Technicznych) – prof. dr hab. Stanisław Nagy, *Czy teza zawarta w haśle – Golden Age of Natural Gas – ma szansę spełnić się w następnym dwudziestoleciu?*

W roku 2011 Międzynarodowa Agencja Energetyczna (IEA) opublikowała raport pt. *Are We Entering a Golden Age of Gas?* (Czy wchodzimy w złotą erę gazu?). Wydawało się, że boom gazowy, wywołany inwestycjami w wydobycie gazu konwencjonalnego i niekonwencjonalnego w USA, a także program ograniczenia emisji CO² staną się „motorem” szybkiego wzrostu zużycia gazu w energetyce światowej i zwiększenia udziału gazu ziemnego w gospodarce. Gaz, według prognozy IEA, odgrywać ma kluczową rolę w okresie przejściowym między wdrożeniem nowych, efektywnych technologii energetycznych. Kryzys finansowy ograniczył popyt na surowce energetyczne, ale wydaje się, że wzrost zapotrzebowania na paliwa kopalne zostanie utrzymany w dłuższej perspektywie. Tempo wzrostu popytu na gaz osiągnie ok. 1,5% wg raportu IEA w długiej perspektywie, niemniej od 2014 roku obserwujemy wzrost zapotrzebowania na gaz – na razie w ilości 1% rocznie. Prognozowane w 2011 roku zużycie gazu w 2030 – to 4310 mld m³. Czynnikiem stabilizującym podaż gazu ziemnego w świecie jest wydobycie gazu ziemnego ze źródeł niekonwencjonalnych na skutek wdrożenia nowych technologii wiertniczych, które, zdaniem niektórych ekologów, stanowią zagrożenie dla środowiska. Szacuje się, że rezerwy gazu niekonwencjonalnego w świecie mogą wynosić aż $900 \cdot 10^{12}$ m³ ($180 \cdot 10^{12}$ m³ zasobów konwencjonalnych). Świat zmienił się bardzo od tego czasu na skutek spadku cen ropy naftowej, aktywności „ekologów”, protestujących przeciwko technologii szczelinowania odwiertów poziomych. Osiągnięcie celów gospodarki niskoemisyjnej nie jest takie oczywiste. Niskie ceny energii, redukcja inwestycji, a także wojna o restrykcyjne regulacje „proekologiczne” blokują rozwój przemysłu gazowego. W Polsce brak spójnej krajowej polityki energetycznej i niekorzystne ceny surowca skutecznie hamują rozwój energetyki gazowej. Na otwarcie „złotej ery gazu” trzeba poczekać przynajmniej do następnej dekady.

21.02.2017 (wspólne z Komisją Nauk Technicznych) – prof. dr hab. Ryszard Tadeusiewicz, *Czy sztuczna inteligencja stanowi zagrożenie cywilizacyjne?*

W badaniach naukowych i w opartych na ich wynikach osiągnięciach technicznych jest duży ładunek pozytywnych wartości. To jest właśnie główny mechanizm napędowy postępu cywilizacji! Jednak coraz częściej stykamy się też z sytuacjami powstawania cywilizacyjnych zagrożeń w następstwie pewnych odkryć naukowych lub dokonań technicznych. W 2016 roku wskazano jako źródło zagrożenia rozwój działu informatyki nazywanego sztuczną inteligencją (**AI**). Co więcej, w opublikowanym liście otwartym, wystosowanym przez Future of Life Institute, **AI** przedstawiono jako **jedno z największych zagrożeń dla ludzkości!** Sygnatariuszami listu jest wielu znanych ludzi nauki, m.in. prof. Stephen Hawking czy prof. Stuart Russell. Sprawę poparł finansowo Elon Musk.

W efekcie, w listopadzie 2016 roku na konferencji w Asilomar wypracowano kodeks 23 zasad bezpiecznej AI.

Kodeks ten wydaje się jednak mało praktyczny, a AI jest nadal intensywnie rozwijana przez placówki naukowe oraz ogromne ponadnarodowe firmy, takie jak Google czy Facebook.

Referat przedstawiony podczas wspólnych obrad Komisji Zagrożeń Cywilizacyjnych oraz Komisji Nauk Technicznych był próbą odpowiedzi na pytanie, czy to dobrze, czy źle, że sztuczna inteligencja stale się rozwija?

Odpowiedź oparto na konkretnym wskazaniu, co robi sztuczna inteligencja i w jaki sposób to robi. Konkluzja przedstawiona przez autora wskazywała na to, że obawy przeciwników AI są nieuzasadnione.

16.03.2017 – dr Franciszek Czech, *Zagrożenia naukowe w teoriach spiskowych*

20.04.2017 – dr Marcin Galent, *Postprawda – czy nowe technologie informatyczne mogą stanowić zagrożenie cywilizacyjne?*

Jednym z filarów współczesnej cywilizacji zachodniej jest dobrze funkcjonująca sfera publiczna, czyli przestrzeń, w której możliwa jest racjonalna komunikacja, wolna od przymusu. Sfera publiczna jest również fundamentem ustroju liberalno-demokratycznego, w którym oczekuje się, że dobrze poinformowani obywatele mają możliwość dokonywania wyborów politycznych w oparciu o powszechnie dostępną i zweryfikowaną wiedzę. Dlatego w cywilizacji zachodniej pod szczególną ochroną znajdują się praktyki społeczne związane z jej powstawaniem i rozpowszechnianiem. Wiele wskazuje na to, że współczesny ład instytucjonalny nie jest dostatecznie dostosowany do wyzwań wynikających z nasycenia relacji społecznych komu-

nikacją zapośredniczoną przez technologie cyfrowe. Ostatnie lata obfitują w przykłady braku adekwatności istniejących rozwiązań do rewolucyjnych zmian technologicznych.

W niniejszym referacie przedstawione zostały trzy konteksty, w jakich nasycenie komunikacji technologiami cyfrowymi wpływa negatywnie na współczesną sferę publiczną. Pierwszy z nich to polityczny mit Internetu, wywodzący się z tzw. „ideologii kalifornijskiej”. Kontekst drugi to zjawisko nieprawdziwych informacji, rozpowszechnianych przede wszystkim w mediach społecznościowych („fake news”). Trzeci kontekst to zdolność do zbierania i analizowania danych oraz wykorzystywania ich do wpływania na emocje społeczne.

Komisja Zarządzania Kulturą i Mediami

Przewodniczący:	Emil Orzechowski
Zastępca przewodniczącego:	Kazimierz Sowa
Sekretarz:	Joanna Szulborska-Łukasiewicz

- 1.06.2016** – dr hab. Grzegorz Mazurkiewicz, *Zarządzanie polskim systemem oświatowym wobec globalnych priorytetów i trendów edukacyjnych*
- 9.11.2016** – prof. dr hab. Wiesław Gumuła, *Przestrzeń publiczna w dobie finansjalizacji*
- 7.12.2016** – dr Joanna Dziadowiec, *Międzykulturowe festiwale folklorystyczne – synkretyczny system ochrony i zarządzania niematerialnym dziedzictwem kulturowym*
- 1.02.2017** – dr hab. Rafał Maciąg, *Najnowsze problemy zarządzania humanistycznego wobec cywilizacyjnych zmian wprowadzanych przez nowe technologie np. sztuczną inteligencję*
- 5.04.2017** – dr Marta Lenartowicz, *System społeczny jako rama poznawcza: Autopoiesis i ewolucja systemów społecznych nauki*

Posiedzenia Stacji Naukowych i Komisji PAU działających poza Krakowem od czerwca 2016 do kwietnia 2017

Stacja Naukowa PAU w Katowicach

Kierownik: Marek Zrałek
Sekretarz: Janina Szymanowicz

- 27.09.2016** – prof. dr hab. Wojciech Świątkiewicz, *Dziedzictwo tożsamości religijnej w kulturze Górnego Śląska*
25.10.2016 – prof. Marek Zrałek, *Odkryliśmy „Boską cząstkę” i co dalej?*
29.11.2016 – prof. zw. dr hab. Janusz Janeczek, *Mineraloga podróż do wnętrza człowieka*
24.01. 2017 – dr hab. Zygmunt Woźniczka, mgr Ewa Petrykiewicz, *Wyjątkowe Liceum Polonijne dla młodzieży ze wschodu*
28.02.2017 – prof. dr hab. Jerzy Wyrozumski, *Z dziejów Polski XIV w. Kazimierzowskie państwo prawa*
28.03.2017 – prof. dr hab. Krzysztof Meyer, *Polityczne tło przemian w muzyce XX wieku*

Komisje Stacji Naukowej PAU w Katowicach

Komisja Historii Śląska

Przewodniczący: Zygmunt Woźniczka
Sekretarz: Karol Makles

21.12.2016 – prof. dr hab. Ewa Kosowska, *Henryk Sienkiewicz a malarstwo Józefa Brandta*

Komisja Nauk Matematycznych

Przewodniczący: Aleksander Błaszczyk

Sekretarz: Andrzej Kucharski

23.11.2016 – prof. zw. dr hab. Roman Ger, *Wybrane zagadnienia analizy wypukłej*

Komisja Nauk Przyrodniczych

Przewodniczący: Wiktor Zipper

3.04.2017 – prof. dr hab. Tadeusz Niedźwiedź, dr hab. Ewa Łupikasza, *Znaczenie zmian klimatycznych w Arktyce dla klimatu Europy*

Komisja Prawnicza

Przewodniczący: Wojciech Popiołek

Sekretarz: Monika Jagielska

21.10.2016 – *Projekt ustawy o Trybunale Konstytucyjnym*

14.12.2016 – *Projekt ustawy o obrocie ziemią*

22.02.2017 – *Projekt ustawy o prokuraturze*

Wszechnica Naukowo-Kulturalna PAU w Gliwicach

29.09.2016 – prof. dr hab. Michał Tomczak, *Pogoda kosmiczna: Słońce i jego wpływ na Ziemię*

27.10.2016 – prof. dr hab. Marek Zrałek, *Odkryliśmy „Boską cząstkę” – i co dalej?*

24.11.2016 – prof. dr hab. Jan Duława, *Możliwości i granice medycyny – okiem lekarza*

13.12.2016 – prof. dr hab. Julian Gembalski, *Organy w historii kultury europejskiej*

26.01.2017 – prof. dr hab. Edward Nęcka, *Czy inteligencja się liczy?*

23.02.2017 – prof. dr hab. Łukasz Turski, *Czy w XXI wieku szkoła ma jeszcze sens?*

- 30.03.2017** – prof. dr hab. Mieczysław Choraży, *Fenomen życia – czy poznamy jego istotę?*
20.04.2017 – prof. dr hab. Paweł Nurowski, *Tajemnice planowania misji kosmicznych*

Stacja Naukowa PAU w Gdańsku

- 20.06.2016** – prof. dr hab. Cezary Obracht-Prondzyński, prof. dr hab. Józef Borzyszkowski, *Drugie spotkanie z „Mistrzem Nauki”*, poświęcone prof. dr hab. Januszowi Jasińskiemu z Olsztyna
6.10.2016 – prof. dr hab. Eugeniusz Stanisław Kruszewski, *Trzecie spotkanie z „Mistrzem Nauki”*, poświęcone dziejom i specyfice pracy naukowej na obczyźnie
1.12.2016 – *Czwarte spotkanie z „Mistrzem Gdańskiej Nauki”*, poświęcone prof. dr hab. Edmundowi Wittbrodtowi

Komisja Przyrodniczo-Medyczna PAU we Wrocławiu

Przewodniczący: Czesław Radzikowski
Zastępca przewodniczącego: Aleksandra Klimczak
Sekretarz: Katarzyna Prosek

- 30.09.2016** – prof. dr hab. Mariusz Wąsik, *Diagnostyka i terapia przeciwnowotworowa w dobie eksplozji badań genomowych*
19.10.2016 – prof. dr hab. Jerzy Kupiec-Wegliński, *PAN – Harvard – UCLA w 40 lat: refleksje naukowca lekarza nad rozwojem transplantacji narządów*
8.03.2017 – dr Jacek Toporski, MD, PhD, *Przeszczepianie haploidentycznych komórek krwiotwórczych u dzieci, czyli każdy pacjent ma dawcę*
12.04.2017 – dr Roman Krzysiek, MD, PhD, *Kontrola funkcji regulatorowych komórek Tregs Foxp3+ jako cel terapii przeciwnowotworowej*

Książki i czasopisma wydane od czerwca 2016 do kwietnia 2017

Wydawnictwa seryjne

- Acta Nuntiaturae Polonae*, t. LII: *Angelus Maria Durini*, vol. 1
Corpus Epistularum Ioannis Dantisci, part IV, vol. 3: *Inventory of Latin Letters to Ioannes Dantiscus with Addition of Letters in Spanish, Polish, Italian, Czech, Dutch and French, a. 1511–1548*, red. J. Axer i A. Skolimowska (współwyd. Instytut Artes Liberales UW)
Corpus Epistularum Ioannis Dantisci, part V, vol. 3: *Respublica Litteraria in Action. New Sources*, red. J. Axer i A. Skolimowska (współwyd. Instytut Artes Liberales UW)
Katalog rękopisów Biblioteki Polskiej w Paryżu, t. XI: Rękopisy nr 2064–2556
Komisja Historii Nauki. Monografie, t. 23: Stefan Witold Alexandrowicz, *Alojzy Alth (1819–1886) – geolog i adwokat*
Norwid i my... O Pracowni Słownika Języka Cypriana Norwida, pod red. T. Korpysza, J. Puzyniny, B. Subko, E. Teleżyńskiej
Prace Komisji Filologii Klasycznej Nr 48
Prace Komisji Historii Wojen i Wojskowości, t. X, red. W. Rojek i A. Kąstory
Prace Komisji Neofilologicznej, t. XIV (2016)
Sprawozdanie Komisji Przyrodniczo-Medycznej PAU we Wrocławiu za okres 2015–2016
Sylloge Nummorum Graecorum, Poland, Vol. I: *The Archaeological and Ethnographical Museum in Łódź*, Part 3: *Bosporus – Cilicia*
Wspólna sprawa. Studia i materiały do dziejów emigracji polskiej we Francji
Wykłady PAU, nr 10: A. K. Wróblewski, *Newton, Einstein i co dalej?*

Wydawnictwa pozaseryjne

- I. Kovács, *Honwedzi, emisariusze, legionieści. Słownik biograficzny polskich uczestników Wiosny Ludów na Węgrzech 1848–1849*, przeł. J. Snopek Kaszubi i Pomorze a Kraków. *O zainteresowaniach sprawami kaszubsko-pomorskimi w kręgu Polskiej Akademii Umiejętności*, red. J. Borzykowski
- L. Kalinowski, H. Małkiewiczówna, *Ars Vitrea. Collected writings on mediaeval Stained Glass*
- W. Domagała, *Stachury i Domagały Patologia znaczy słowo o chorobie*, t. 1, wyd. 3

Czasopisma

- Acta Militaria Mediaevalia, t. XII, 2016 (współwydanie)
- Contributions in New World Archaeology 2016, vol. 10 (współwydanie)
- Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, R. XX: 2016, z. 2–4 (współwydanie)
- Folia Historiae Artium 2016, t. 14
- Folia Quaternaria 2016, t. 84
- Geoinformatica Polonica 2016, t. 15
- Kultura Słowian. Rocznik Komisji Kultury Słowian, t. XII, 2016: *Kultura masowa w kulturach Słowian*
- Kwartalnik Filozoficzny, t. XLIV: 2016, z. 2–4 (współwydanie)
- Kwartalnik Prawa Prywatnego, R. XXV: 2016, z. 2–4; R. XXVI: 2017, z. 1
- Nowy Filomata, R. XX: 2016, nr 1–2
- Opinie Edukacyjne. Prace Komisji PAU do Oceny Podręczników Szkolnych, t. XIV, 2016
- Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN, R. LXI, 2016
- Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności, R. 2015/2016
- Studia Geomorphologica Carpatho-Balcanica, vol. L, 2016 (współwydanie)
- Studia Historiae Scientiarum, t. 15, 2016
- Studia Środkowoeuropejskie i Bałkanistyczne, t. XXIV, 2016

Publikacje współwydawane i współfinansowane, bez przyjęcia do magazynu

- Acta Physica Polonica B, vol. 47, 2016, nr 6–12; vol. 48, 2017, nr 14; Supplement; vol. 9, 2016, nr 2–4; vol. 10, 2017, nr 1–2
- Studia Politologica Ucraino-Polona, t. VI, 2016
- The Polish Review, 2016, nr 3–4; 2017, nr 1–2
- Wszechświat 2016

Sprawozdanie z działalności Polskiego Instytutu Naukowego w Kanadzie w roku akademickim 2016/2017

Zapowiedziana w zeszłorocznym sprawozdaniu przeprowadzka Polskiego Instytutu Naukowego w Kanadzie (PINK) do nowej siedziby odbywała się etapami przez całe lato 2016 r. 9 grudnia miało miejsce oficjalne otwarcie nowej siedziby Polskiego Instytutu przy ulicy Drolet w Montrealu. Należąca do PINK-u Biblioteka Polska zachowała status biblioteki afiliowanej z biblioteką Uniwersytetu McGill, mimo że jej siedziba nie mieści się już na terenie kampusu uniwersyteckiego. Zarówno władze Uniwersytetu, jak i zarząd Instytutu uznali, że należy kontynuować bliską współpracę obu bibliotek. Tym bardziej, że Wydział Historii Uniwersytetu poświęca coraz więcej uwagi tematyce krajów Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polski.

Najważniejszym wydarzeniem naukowym, zorganizowanym przez PINK w minionym roku akademickim, było międzynarodowe sympozjum poświęcone twórczości Witolda Gombrowicza *Gombrowicz Bewildered/Gombrowicz désesparé* (www.gombrowiczdesempare.com). Sympozjum, które odbyło się 31 października 2016 na Université du Québec à Montréal, zgromadziło literaturoznawców z Kanady, Polski, Francji, Stanów Zjednoczonych i Niemiec. Otworzył je prof. Jerzy Jarzębski z Uniwersytetu Jagiellońskiego referatem *Meurtre d'un écuréuil. Gombrowicz désesparé dans Les envoûtements*. Pozostali uczestnicy:

- Dr Tul'si Bhambry
- Agnès Domanski
- Prof. Dominique Garand
- Dr Gabriele Rita Hausch
- Prof. Michał Okłot
- Prof. Małgorzata Smorąg-Goldberg
- Dr Jan Sowa
- Prof. Marek Tomaszewski

- Prof. Tamara Trojanowska
- Izabela Zdun

Każdy kolejny referat poprzedzony był wybranym fragmentem prozy Gombrowicza w interpretacji znanej polsko-kanadyjskiej aktorki Liliany Komorowskiej. Sympozjum zostało zorganizowane wspólnie z Polską Akademią Umiejętności przy finansowym wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wygłoszone referaty zostaną opublikowane w formie książkowej wspólnie przez Instytut i Akademię.

Lista pozostałych ważniejszych konferencji naukowych i odczytów:

- Dr Jan Sowa: *Will European Union Survive? Revisiting the East-West divide*, Uniwersytet McGill, 1.11.2016
- Dr Jan Sowa: *Solidarity or the Climax of Polish High Modernism (1956–1981)*, Université de Montréal, 31.10.2016
- Prof. Przemysław Sapieha (Université de Montréal): *The aging eye*, PINK, 24.02.2017
- Prof. Tadeusz Kaczorowski (Université de Montréal): *Czy powinniśmy zmienić tradycyjną metodę pomiarów ciśnienia tętniczego?*, PINK, 21.04.2017
- Dr Mieczysław Marcinkiewicz: *Starzenie się mózgu i jak zachować jego sprawność do późnego wieku*, PINK, 21.05.2017

PINK jest coraz częściej zapraszany do współpracy nie tylko przez kanadyjskie uniwersytety, ale również tutejsze instytucje kulturalne. Przykładem może być współpraca Instytutu z montrealским Festiwalem Nowego Kina przy organizacji pokazu filmów Krzysztofa Kieślowskiego w ramach 45. edycji Festiwalu (5–16.10.2016). Na pokazie zaprezentowano filmy z wczesnego okresu twórczości reżysera, mniej znane tutejszej publiczności.

Nowa siedziba PINK-u znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie znanego z doskonałej akustyki kościoła św. Jana Chrzciciela. Instytut zorganizował tam dwa kolejne koncerty:

- 12.11.2016 – koncert z okazji Święta Niepodległości. W programie znalazły się utwory na dwa fortepiany Witolda Lutosławskiego, Karola Szymanowskiego, Aleksandra Tansmana i Romualda Twardowskiego w wykonaniu Justyny Gabzdyl i Natalii Mirzoewej. Współorganizatorem koncertu była Ambasada RP w Ottawie,
- 13.05.2017 – koncert sonat Ludwiga van Beethovena, Johannesa Brahmsa i Fryderyka Chopina w wykonaniu Justyny Gabzdyl (fortepian), Ewy Sas (skrzypce), Katarzyny Fraj (skrzypce) i Olgi Mizyuk (wiolonczela).

Drugi semestr roku akademickiego 2016/2017 to również okres przygotowań do kolejnego sympozjum, poświęconego tym razem życiu i działalności ambasadora Tadeusza Romera (1894–1978). Tadeusz Romer, dyplomata II Rzeczypospolitej, minister spraw zagranicznych w rządzie Stanisława Mikołajczyka, a po wojnie profesor Uniwersytetu McGill, był wieloletnim prezesem Polskiego Instytutu Naukowego w Kanadzie.

Na zakończenie warto wspomnieć, że w siedzibie Instytutu odbywają się liczne imprezy coraz prężniej działającego Stowarzyszenia Studentów Polskich na Uniwersytecie McGill. Zrzeszeni w Stowarzyszeniu studenci i absolwenci Uniwersytetu biorą czynny udział w pracach PINK-u. Ich zaangażowanie pozwala mieć nadzieję, że przejmą oni w przyszłości odpowiedzialność za działalność Instytutu.

Opracował
Stanisław Latek

Z działalności Archiwum Nauki PAN i PAU w 2016 roku

Nowy statut Archiwum Nauki PAN i PAU, podpisany przez prezesa PAN prof. Jerzego Duszyńskiego i prezesa PAU prof. Andrzeja Białasa, wszedł w życie z dniem 9 VI 2016 r.

Archiwum Nauki realizowało zadania statutowe zgodnie z założonym programem, przy obsadzie etatowej: 8,4 etatu PAN, 1,8 etatu PAU, wykonywane przez 14 pracowników. Pomocą służyli również wolontariusze (3 osoby) i praktykanci (3 osoby) oraz stażystka zatrudniona przez Urząd Pracy z Funduszy Europejskich.

Rada Naukowa, w składzie: prof. prof. Barbara Godzik, Adam Kotarba, Ryszard Nycz, Michał Turała (przewodniczący), Wacław Uruszcak (ze strony Polskiej Akademii Nauk); prof. prof. Stefan W. Alexandrowicz, Andrzej Banach, dr Barbara Berska, prof. prof. Jan Machnik, Krzysztof Stopka (ze strony Polskiej Akademii Umiejętności); dyrektor Archiwum dr Rita Majkowska (z urzędu), mgr Ewa Dziurzyńska (przedstawiciel pracowników, sekretarz Rady), obradowała 7 marca. Na posiedzeniu tym przyjęto jednomyślnie sprawozdanie za rok ubiegły i program pracy na rok 2017, przedstawione przez dyrektora Archiwum Nauki.

Archiwum, zgodnie z porozumieniem z 3 IV 2002 r., było finansowane przez obie Akademie.

W roku sprawozdawczym, dzięki wygospodarowanym funduszom własnym, Polska Akademia Nauk przeznaczyła środki na wyrównanie dysproporcji w wynagrodzeniach pracowników.

Polska Akademia Umiejętności sfinansowała digitalizację fragmentu materiałów ze spuścizny mongolisty Władysława Kotwicza (4892 skany) oraz pokryła wydatki związane z zabezpieczeniem i udostępnieniem on-line akt Towarzystwa Naukowego Krakowskiego z lat 1815–1872. Archiwum Nauki korzysta też nieodpłatnie z Pracowni Digitalizacyjnej PAU na potrzeby swoich badań. W 2016 r. nastąpił przyrost zasobu archiwalnego o 47,66 mb. W dniu 31 XII 2016 r. stan zasobu wynosił 1551,32 mb doku-

mentacji aktowej i pozaaktowej. Wśród nabytków znalazły się m.in. materiały neuropatologa Marii Dąbskiej (1925–2005), językoznawców Jadwigi Koniecznej-Twardzikowej (1932–2009) i Adama Twardzika (1937–2014), prawnika Kazimierza Przybyłowskiego (1900–1987), historyka Emanuela Rostworowskiego (1923–1989), geologa Jacka Rutkowskiego (1934–2016). Do wielu spuścizn dopływają przekazywane w darze dodatkowe materiały, wśród nich szczególne miejsce zajmują bogate materiały matematyka Andrzeja Pelczara (1937–2010). Ciągłe powiększa się o cenną dokumentację, odznaczenia i plakietki archiwum osobiste, przekazywane przez geologa i uczestnika bitwy pod Monte Cassino prof. Wojciecha Narębskiego (ur. 1925). Do szczególnie cennych darów należy zbiór okolicznościowych medali, ofiarowany przez historyków mediewistów Bożenę i Jerzego Wyrozumskich.

Systematycznie prowadzone były prace nad udostępnieniem zespołu archiwalnego Towarzystwa Naukowego Krakowskiego (1815–1872) on-line. Zdigitalizowana (8749 skanów) pierwsza część akt Towarzystwa (88 jednostek archiwalnych) w formie elektronicznego inwentarza została udostępniona w internecie w styczniu 2016 r. (www.inwentarz.tnk.pl).

Uruchomiona w 2015 r. strona internetowa (www.tnk.krakow.pl), poświęcona Towarzystwu Naukowemu Krakowskiemu, na której znalazły się informacje dotyczące obchodów 200-lecia powołania TNK, teksty i materiał ilustracyjny przybliżający jego działalność oraz wykaz 837 członków czynnych, korespondentów i honorowych wraz z datą ich wyboru, opracowaną na podstawie źródeł archiwalnych, jest systematycznie uzupełniana. W 2016 r. była wywoływana 181 136 razy, odwiedziło ją 13 914 osób.

W minionym roku kontynuowano również prace nad inwentarzami spuścizn m.in. mongolisty Władysława Kotwicza (1872–1944), historyka sztuki Karoliny Lanckorońskiej (1898–2002), prasoznawcy Czesława Lechickiego (1906–2001), rodzinnej spuścizny polonistki Mieczysławy Miteiry-Dobrowolskiej (1900–1992), tłumacza sanskrytu Eugeniusza Nowosielskiego (1894–1970).

Systematycznie katalogowane były fotografie i klisze, stanowiące część dokumentacji przechowywanej w zespołach archiwalnych. W roku ubiegłym skatalogowano 1345 fotografii, skanowaniu zabezpieczającemu poddano 253 fotografie. Stan skatalogowanych fotografii 31 XII 2016 r. wynosi 28 314 sztuk.

W 2016 r., w ramach projektu „PAUart Katalog on-line zbiorów artystycznych i naukowych” (www.pauart.pl), realizowanego przez Polską Akademię Umiejętności przy współudziale Archiwum Nauki, opracowano naukowo i wprowadzono do bazy danych 200 opisów katalogowych fotografii ze spuścizn geologa Walerego Goetla i fizyka Władysława Natansona.

Prowadzone są również prace nad ewidencją oraz zabezpieczeniem dokumentacji pozaaktowej – medali, odznaczeń i plakietek, niekiedy unikatowych, stanowiących część spuścizn uczonych. Zabiegom tym poddano 259 obiektów.

W ramach rokrocznie prowadzonych prac zabezpieczających zbiory archiwalne wykonano 11 061 skanów z różnych zespołów archiwalnych i umieszczono je na serwerze. Poddano konserwacji 134 obiekty, wytypowane z różnych zespołów archiwalnych.

Realizując nadzór archiwalny nad placówkami PAN oraz PAU, udzielono 16 konsultacji w sprawach kancelaryjno-archiwalnych. Prowadzono kontrole wewnętrzne oraz wykonano ekspertyzy w wybranych archiwach zakładowych instytutów PAN w Krakowie. W Archiwum Narodowym w Krakowie odbyło się spotkanie archiwistów zakładowych instytutów PAN na temat postępowania z zasobem historycznym, zorganizowane przez Oddział Nadzoru. Wśród wystąpień znalazł się referat pt. *Rola Archiwum Nauki PAN i PAU w sprawowaniu nadzoru wewnętrznego nad działalnością archiwów zakładowych jednostek organizacyjnych PAN w Krakowie w kontekście specyfiki zbiorów naukowych i zasobu archiwalnego*. W ramach cyklu spotkań archiwistów zakładowych krakowskich instytutów i placówek PAN w Instytucie Języka Polskiego PAN odbyło się posiedzenie połączone z pokazem archiwaliów i zwiedzaniem archiwum zakładowego.

W pracowni naukowej Archiwum Nauki ze zbiorów korzystało 214 czytelników, zanotowano 472 odwiedziny. Użytkownikom udostępniono 3828 jednostek archiwalnych, 1342 wol. wydawnictw zwartych, 379 wol. czasopism i 81 plików na nośnikach elektronicznych. W odpowiedzi na zapytania badaczy zrealizowano 82 kwerendy. Do celów wydawniczych i ekspozycyjnych udostępniono 302 skany fotografii oraz 9325 skanów materiałów archiwalnych. Wypożyczono do Archiwum Nauki na wystawy własne 2 obiekty. Ze zbiorów Archiwum Nauki wypożyczono 13 obiektów na wystawy obce.

W Archiwum Nauki praktyki I i II stopnia odbywało 3 studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przygotowano 6 pokazów archiwalnych z prelekcjami łącznie dla 67 osób.

Stale aktualizowana jest strona internetowa Archiwum (www.archiwum-nauki.krakow.pl). Odwiedziły ją 32 224 osoby.

W celu popularyzacji swych zbiorów Archiwum Nauki prowadzi działalność wystawienniczą. W roku 2016 prezentowane były w sali wystawowej Archiwum przy ul. Św. Jana 26 następujące wystawy:

– *Wznosząc gmach narodowej wiedzy. 200. rocznica powołania Towarzystwa Naukowego Krakowskiego* (9 XII 2015–30 III 2016);

– *Nauka ponad granicami – z zagranicznych kontaktów uczonych polskich w XX w.* (17 VI–28 X 2016);

– *Łącząc miłość nauki z miłością Ojczyzny. Ofiarodawstwo na rzecz Polskiej Akademii Umiejętności* (18 XI 2016–31 III 2017).

Zgromadziły one wielu gości z kraju i z zagranicy. Wystawom towarzyszyły bogato ilustrowane publikacje o tych samych tytułach.

Pozostałe ekspozycje to zorganizowana razem z Biblioteką Naukową PAU i PAN wystawa *Krzysztof Skórczewski. Miedzioryty. Dar dla Gabinetu Rycin* (16 V–6 VI 2016), również prezentowana w sali wystawowej Archiwum Nauki, oraz wystawy posterowe, oparte na wydrukach kopii archiwaliów ze zbiorów Archiwum Nauki, eksponowane w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie przy Gabinetcie Prezesa PAN, zatytuowane: *Przeżywamy straszne czasy... Wielka Wojna w pamiętnikach Ludmiły Wróblewskiej* (24 VIII 2015–31 V 2016); *Na falach Nilu. Z podróży Walerego Goetla do Afryki* (1 VI 2016–31 X 2017). Nieco inny charakter ma zamieszczony w internecie spacer wirtualny po wybranych wystawach z lat poprzednich, obejmujący też wyżej wymienioną wystawę z 2016 r., poświęconą ofiarodawstwu na rzecz PAU.

Materiały z zasobu Archiwum Nauki były również prezentowane na następujących wystawach obcych: *Z głową. Bez karabinu* w Muzeum Armii Krajowej (17 II 2016–10 I 2017); *Walczące miasto* w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa, Oddział Fabryka Schindlera (17 IX 2015–21 II 2016); *Jak pies z kotem* w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa (30 IV–25 IX 2016).

Informacje o wydarzeniach w Archiwum Nauki PAN i PAU ukazywały się m.in. na stronie internetowej PAN i PAU oraz w „PAU-zie Akademickiej”.

We współpracy z Archiwum Narodowym w Krakowie, Archiwum UJ, Biblioteką Jagiellońską, Biblioteką Naukową PAU i PAN w Krakowie i Muzeum Archeologicznym w Krakowie kontynuowano prace nad uzyskaniem wspólnych rozwiązań służących rozwojowi bazy danych „Spuścizna – archiwa, biblioteki, muzea krakowskie” oraz ułatwiających wprowadzanie informacji przez poszczególne instytucje. Stronę odwiedziło 46 614 osób.

Archiwum Nauki współpracowało z licznymi archiwami krajowymi i zagranicznymi. Kontynuowano współpracę z Instytutem Masaryka i Archiwum Akademii Nauk Republiki Czeskiej oraz z Archiwum Uniwersytetu Karola w Pradze. Przygotowano do druku trójjęzyczną – polsko-czesko-angielską – edycję źródłową korespondencji prawników Adama Vetulaniego i Miroslava Boháčka. W ramach trzyletniego (2016–2018) projektu pt. „Wymiana inspiracji i wiedzy w kontaktach czeskich i polskich uczonych”, realizowanego na podstawie umowy zawartej między Polską Aka-

demia Umiejętności i Akademią Nauk Republiki Czeskiej, pracownicy obu archiwów prowadzili kwerendy w Pradze i Krakowie. Na zaproszenie strony czeskiej pracownicy Archiwum Nauki wzięli udział i wygłosili referaty na konferencji „Věda překonává hranice? Mezinárodní konference, sjezdy a kongresy ve 20. a 21. Století” (Praga, 24–25 XI 2016) oraz podczas metodycznego seminarium „Zpracování složitých a rozsáhlých osobních a rodinných archivů se zřetelom k fondu – Zdeněk Nejedlý” (Praga, 25 X 2016), zorganizowanych przez Instytut Masaryka i Archiwum Akademii Nauk Republiki Czeskiej.

W ramach współpracy z Zakładem Turkologii i Ludów Azji Środkowej Wydziału Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego, po wstępnych rozmowach z prof. J. Tulisowem i dr A. Bareją-Starzyńską oraz dyrektorem Instytutu Historii i Archeologii Mongolskiej Akademii Nauk prof. Sampildonovem Chuluunem, zdigitalizowano materiały archiwalne ze spuścizny Władysława Kotwicz, dotyczące spisu powszechnego w Mongolii w latach 1915–1916, mające stanowić podstawę dla ich publikacji, zgodnie z podpisanym wspólnie porozumieniem.

Pracownikom i korzystającym ze zbiorów Archiwum Nauki służą bogate specjalistyczne księgozbiory: biblioteka Henryka Barycza, Biblioteka Rozdolska Lanckorońskich oraz księgozbiór podręczny. Jest on stale uzupełniany przez dary i zakupy. W 2016 r. wpłynęło 476 wol. wydawnictw zwartych i czasopism. Stan całego księgozbioru 31 XII wynosi 12 833 numery inwentarzowe. Do elektronicznej bazy bibliotecznej Archiwum Nauki, w ramach retrokonwersji, wprowadzono 1342 opisy bibliograficzne. Ogółem wprowadzono do bazy 7492 rekordy. Trwały prace nad księgozbiorem Henryka Barycza, wprowadzono do inwentarza 532 pozycje. Kolejne partie księgozbioru poddawane są odkwaszaniu (198 wol.), jak również za biegiem intrologatorskim (34 wol.).

W 2016 r. w serii wydawniczej Polskiej Akademii Umiejętności i Archiwum Nauki PAN i PAU „W służbie nauki” ukazał się nr 27: *Stanisław Estreicher 1869–1939. Materiały z posiedzenia naukowego w dniu 18 czerwca 2010 r.* Pracownicy Archiwum Nauki opublikowali artykuły m.in. w t. 21 „Krakowskiego Rocznika Archiwalnego” oraz w wydawnictwie *Towarzystwo Naukowe Krakowskie w 200-lecie założenia (1815–2015) – materiały z konferencji naukowej 9–10 XII 2015.*

Opracowała
Rita Majkowska

Sprawozdanie z działalności Fototeki Lanckorońskich PAU za okres od czerwca 2016 do kwietnia 2017

Fototeka Lanckorońskich jako jeden z największych monotematycznych zbiorów fotografii ponownie zaczyna wzbudzać coraz większe zainteresowanie uczonych (głównie archeologów i historyków sztuki). Dostrzegana jest zarówno wartość dokumentacyjna, jak i artystyczna tego archiwalnego zbioru dziewiętnastowiecznych fotografii. Zasób jest w dalszym ciągu sukcesywnie porządkowany i opracowywany. Trwa również jego systematyczna digitalizacja i towarzysząca jej popularyzacja zasobu. W części należącej do Polskiej Akademii Umiejętności do końca roku 2016 przygotowanych zostało ogółem 800 rekordów opisowych i tyleż samo digitalizatów fotografii. W części zasobu należącego do Polskiej Akademii Nauk w minionym okresie sprawozdawczym kontynuowano digitalizację 2718 obiektów z ich całkowitej (w tej części zasobu) liczby 5774 sztuk.

Rozpoczęto równocześnie prace nad przygotowaniem przewodnika po tej części zasobu oraz szerszej publikacji naukowej dotyczącej historii zbioru fotografii, zgromadzonych przez Karola Lanckorońskiego i przekazanych za pośrednictwem Karoliny Lanckorońskiej Polskiej Akademii Umiejętności w roku 1929.

Fototeka Lanckorońskich PAU, w związku ze zbliżającą się w roku 2019 dziewięćdziesiątą rocznicą przekazania Akademii daru fotografii, rozpoczęła starania o przygotowanie jubileuszowej wystawy.

W minionym okresie sprawozdawczym (marzec 2017) zasób Fototeki Lanckorońskich PAU powiększył się o 33 fotografie z albumu *Die Skulpturen des Pergamon-Museum in Photographien*, Verlag von Georg Reimer, Berlin 1903. Fotografie te stanowiły uprzednio część zbioru Karola Lanckorońskiego przetransportowaną z Rzymu do Kórnika (lata 70. XX w.), a następnie do Instytutu Sztuki PAN w Warszawie.

Opracował
Adam Korczyński

Informacja o wykorzystanych w 2016 r. stypendiach Fundacji Lanckorońskich i Fundacji z Brzezia Lanckorońskich

STYPENDIA FUNDACJI LANCKOROŃSKICH

Rzym (stypendia jednomiesięczne)

1. Mariusz Ausz, dr hab., Instytut Historii UMCS, adiunkt z habilitacją, temat: Dzieje polskiej i litewskiej prowincji pijarów w latach 1795–1939; 2. Olga Baron, mgr, UG, doktorantka; Stowarzyszenie Festiwal Kultury Żydowskiej, menadżer, temat: Franciszek Maria Lanci w Rzymie – edukacja i twórczość. Opinia: prof. dr hab. Małgorzata Omilanowska, UG; 3. Małgorzata Dąbrowska, dr hab., Instytut Historii UŁ, temat: Papieństwo a Bizancjum w latach 1370–1389. Papierowa unia?; 4. Wojciech Drelicharz, dr hab., Zakład Nauk Pomocniczych Historii UJ, adiunkt z habilitacją, temat: Dokument Monacha z 1198 r. dla bożogrobców miechowskich na tle średniowiecznej dyplomatyki łacińskich patriarchów Jerozolimy; 5. Dorota Gregorowicz, mgr, Instytut Historii UŚ, doktorantka, temat: Polityka i dyplomacja Stolicy Apostolskiej wobec abdykacji Jana Kazimierza, bezkrólewia lat 1668/1669 oraz elekcji Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Opinia: dr hab. Ryszard Skowron, prof. UŚ; 6. Dobrosława Horzela, dr, Instytut Historii i Kultury UPJPII, adiunkt; Instytut Historii Sztuki UJ, adiunkt, temat: Witraż z przedstawieniem Matki Boskiej z Dzieciątkiem z kościoła Dominikanów w Krakowie – geneza formy. Opinia: prof. dr hab. Wojciech Bałus, UJ; 7. Marzena Królikowska-Dziubecka, dr, Uczelnia Warszawska im. M. Skłodowskiej-Curie, temat: Dzieje rodziny Bacciarellich. Opinia: prof. dr hab. Andrzej Rottermund; 8. Agnieszka Paulina Lew, dr, Instytut Filologii Klasycznej UW, asystent, temat: Kwerenda do pracy habilitacyjnej: Edycja krytyczna *Szachów* Marka Hieronima Vidy. Opinia: prof. dr hab. Mikołaj

Szymański, UW; **9.** Barbara Lichocka, dr hab., Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych PAN, prof. nadz., temat: Zjawisko kopiowania monet w rzymskiej doktrynie prawniczej; **10.** Monika Małecka, mgr, Dział Zbiorów Specjalnych Biblioteki Kórnickiej PAN, starszy bibliotekarz, temat: Spuścizna artysty emigracyjnego Antoniego Madeyskiego. Inwentaryzacja ze zbiorów Archiwum Kościoła i Hospicjum Św. Stanisława. Opinia: prof. dr hab. Tomasz Jasiński, dyrektor Biblioteki Kórnickiej; **11.** Agnieszka Małek, dr, Instytut Amerykanistyki i Studiów Polonijnych UJ, adiunkt, temat: Polityka Królestwa Włoch wobec diaspory. Opinia: prof. dr hab. Dorota Praszałowicz, UJ; **12.** Adam Perłakowski, dr hab., Instytut Historii UJ, adiunkt z habilitacją, temat: Polityka Augusta III Wettyna, króla polskiego i elektora saskiego, wobec Królestwa Neapolu w latach 1738–1759; **13.** Monika Rekowska, dr hab., Instytut Archeologii UW, asystent, temat: Dekoracja architektoniczna Domu Leukaktiosa w Ptolemais (Libia) na tle podobnych założeń z okresu średniego cesarstwa; **14.** Maksymilian Sas, mgr, Instytut Historyczny UW, doktorant, temat: Nauczanie papieskie, kierowane do pogan oraz władców neofitów we wczesnym średniowieczu. Opinia: prof. dr hab. Roman Michałowski, UW; **15.** Magdalena Satora, dr, Katedra Historii Stosunków Międzynarodowych UKSW, adiunkt, temat: Protokoły paryskiego procesu przeciwko zakonowi templariuszy (1309–1311) – edycja krytyczna. Opinia: prof. dr hab. Andrzej Radziwiński, UMK; **16.** Masza Sitek, mgr, Wydział Historyczny UJ, doktorantka, temat: Twórczość Hansa Süssa von Kulmbacha w kontekście uwarunkowań ponadregionalnej wymiany artystycznej i kulturowej w pierwszych dekadach XVI w. Opinia: dr hab. Marek Walczak, UJ; **17.** Aleksander Stankiewicz, mgr, Wydział Historyczny UJ, doktorant, temat: Monografia twórczości architekta Krzysztofa Bonadury Starszego (czynny ok. 1615–1669). Opinia: dr hab. Andrzej Betlej, UJ; **18.** Arkadiusz Michał Stasiak, dr hab., Instytut Historii KUL, adiunkt, temat: Watykan wobec ewolucji teorii charyzmatu władzy monarszej w oświeceniowej Europie; **19.** Marek Walczak, dr hab., Instytut Historii Sztuki UJ, adiunkt, temat: Celem projektu (podjętego w wyniku umowy między Instytutem Historii Sztuki UJ a ks. archiprezbiterem drem Dariuszem Rasiem, proboszczem bazyliki Mariackiej w Krakowie) jest wszechstronne omówienie wszystkich zagadnień historycznych i artystycznych dotyczących skarba kościoła Wniebowzięcia NMP (Mariackiego) w Krakowie, od chwili powstania do momentu podjęcia projektu. Przez pojęcie „skarbiec” rozumieć się będzie zbiór wszystkich przedmiotów służących oprawie liturgii i kultów rozwijanych w kościele Mariackim od chwili powstania do współczesności. Podstawą projektu musi się stać analiza genetyczna i porównawcza najważniejszych sprzętów liturgicznych, paramentów i dzieł sztuki, a także kompleksowe rozpoznanie problematyki historycznej; **20.** Katarzyna

Żebrowska, mgr, Instytut Archeologii UW, doktorantka, temat: Opracowanie katalogu „tolosów” sycylijskich ze średniej i późnej epoki brązu. Opinia: prof. dr hab. Kazimierz Lewartowski, UW.

Wiedeń (stypendia jednomiesięczne)

1. Barbara Ciciora-Czwornóg, dr, UPJPII, pełny wymiar; Muzeum Narodowe w Krakowie, niepełny wymiar, temat: Kwerendy w wiedeńskich bibliotekach, mające na celu odnalezienie w dziewiętnastowiecznych publikacjach ilustracji, które skopiował Jan Matejko przebywając na stypendium w Wiedniu w 1860 r. – kontynuacja i dokończenie prac. Opinia: dr hab. Kazimierz Kuczman, prof. UPJPII; 2. Dorota Dukwicz, dr, Instytut Historii PAN, adiunkt, temat: Rzeczpospolita w relacjach austriacko-rosyjskich w dobie konfederacji barskiej i pierwszego rozbioru. Opinia: prof. dr hab. Wojciech Krieger, IH PAN; 3. Artur Goszczyński, mgr, Wydział Historyczny UJ, doktorant, temat: Korespondencja Lubomirskich z dworem cesarskim w Wiedniu w I poł. XVII wieku. Opinia: dr hab. Jarosław Stoliczka, UJ; 4. Julia Możdżeń, dr, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, specjalista projektu (kierownik grantu NPRH), temat: Opracowanie edycji najstarszego zachowanego zbioru gdańskich kronik miejskich, które zachowały się w kompilacji z 1528 r., sporządzonej przez Bernta Stegmanna. Opinia: prof. dr hab. Roman Czaja, UMK; 5. Mikołaj Tomszewski, mgr, UMK, doktorant, temat: Tomasz Czapski herbu Leliwa (1711–1784). Kwerenda źródłowa. Opinia: prof. dr hab. Krzysztof Mikulski, UMK.

Stypendia pieniężne

1. Agnieszka Fulińska, dr, starania o zatrudnienie na UJ w ramach grantu NCN, temat: Postać Aleksandra Wielkiego w propagandzie i legendzie napoleońskiej (1796–1870). Opinia: dr hab. Marek Zgórniak, prof. UJ; 2. Marcin Gadocha, dr, Instytut Historii UP w Krakowie, temat: Strategie rodzinne mieszczan lwowskich epoki nowożytnej. Opinia: prof. dr hab. Zdzisław Noga, UP; 3. Jerzy Kielbik, dr, Ośrodek Badań Naukowych w Olsztynie, adiunkt, temat: Struktury społeczne i procesy demograficzne w małych miastach Warmii i Prus Książęcych w XVII–XVIII wieku. Opinia: prof. dr hab. Stanisław Achremczyk, Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, Olsztyn; 4. Ewa Kurak, mgr, Instytut Historii UJ, doktorantka, temat: Życie oraz twórczość Bartłomieja Paprockiego (1543–1614) na terenie Czech i Moraw. Opinia: dr hab. Zenon Piech, prof. UJ; 5. Dominik Szulc, dr, Instytut Historii PAN, adiunkt stażysta, temat: Zabiegi o realizację

unii Polski i Litwy w latach 1501–1569. Opinia: dr hab. Henryk Lulewicz, prof. nadzw. IH PAN; **6.** Anna Wierzbicka, dr hab., Instytut Sztuki PAN, kierownik Pracowni Plastyki Współczesnej, temat: Świadczenia obecności. Polskie życie artystyczne we Francji w latach 1900–1939, część III: lata 1930–1939.

STYPENDIA FUNDACJI Z BRZEZIA LANCKOROŃSKICH

Londyn (stypendia jednomiesięczne)

1. Przemysław Adamczewski, dr, Instytut Nauk Politycznych PAN, adiunkt, temat: Kaukaz w planach politycznych Józefa Piłsudskiego w świetle dokumentów zgromadzonych w polskich archiwach w Londynie. Opinia: prof. Vazha Kiknadze, Instytut Historii i Etnologii Tbilisi; **2.** Wojciech Bałus, prof. dr hab., Instytut Historii Sztuki UJ, temat: Kościół Panny Marii w Studley Royal i symbolika przestrzeni w architekturze sakralnej kościoła anglikańskiego w XIX wieku; **3.** Magdalena Biniś-Szkopek, dr, Instytut Historii UAM, adiunkt, temat: Zebranie materiałów i przygotowanie szczegółowej bibliografii do planowanej książki habilitacyjnej o tytule roboczym „Wpływ prawa kanonicznego na sytuację prawną kobiet zamężnych w Polsce w XV w.” (The Influence of Canon Law on the Property Rights of Married Women in Poland in the 15th century). Opinia: prof. dr hab. Tomasz Jasiński, Biblioteka Kórnicka; **4.** Jan Jacek Bruski, dr hab., Instytut Historii UJ, nauczyciel akademicki, adiunkt, temat: Gen. Adrian Carton de Wiart i dwie brytyjskie misje wojskowe w Polsce (1919–1924; 1939); **5.** Michał Czerenkiewicz, dr, Biblioteka Narodowa, starszy bibliotekarz, temat: Antyczne źródła topiki parlamentaryzmu *versus* idea monarchii absolutnej w łacińskiej twórczości Krzysztofa Warszewickiego. Opinia: prof. dr hab. Andrzej Borowski, UJ; **6.** Dagmara Grajczak, mgr, Szkoła Podstawowa nr 9 w Słupsku, nauczyciel jęz. angielskiego, temat: Działalność Konsulatu Generalnego RP w Londynie w latach 1939–1945. Opinia: dr hab. Wojciech Skóra, prof. AP w Słupsku; **7.** Piotr Łukasz Grotowski, dr, UPJPII, adiunkt, temat: Wizerunek świętego w sztuce bizantyńskiej (VI–XV w.). Próba syntezy. Opinia: ks. dr hab. Dariusz Tabor CR, prof. UPJPII; **8.** Krzysztof Guzikowski, dr, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych US, temat: Opactwo cystersów z Clairvaux jako klasztor macierzysty dla opactw w strefie Bałtyku i na Wyspach Brytyjskich. Opinia: prof. dr hab. Jerzy Strzelczyk, UAM; **9.** Agnieszka Jankowska-Marzec, dr, Międzywydziałowa Katedra Historii i Teorii Sztuki ASP w Krakowie, starszy wykładowca, temat: Miejsce i rola kolekcji muzealnych w Akademii Sztuk Pięknych (wyższych szkołach

artystycznych) w Polsce i w Wielkiej Brytanii. Opinia: prof. dr hab. Wojciech Bałus, UJ; **10.** Jan Kaczorowski, mgr, Księgarnia Naukowa PWN, księgarz; Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UW, doktorant, temat: Odnalezienie, zbádanie i opracowanie źródeł na temat życia i twórczości artystów emigracyjnych Jerzego Hima i Jana Lewitta, którzy w latach 1933–1955 współtworzyli atelier graficzne Lewitt-Him (od 1937 r. na emigracji w Londynie). Opinia: dr hab. Małgorzata Komza, prof. UW. (z listy rezerwowej); **11.** Krzysztof Kania, dr hab., Zakład Historii XX w. UMK, adiunkt z habilitacją, temat: Edward Raczyński, Jan Nowak-Jeziorański. Listy; **12.** Agnieszka Kaniewska, mgr, Instytut Historyczny UW., doktorantka, temat: Polscy obywatele w Ałtajskim Kraju w latach 40. XX wieku. Działalność Delegatury Ambasady RP na Ałtajski Kraj w latach 1941–1943. Opinia: dr hab. Grzegorz Hryciuk, prof. UW.; **13.** Krzysztof Kloc, mgr, Katedra Najnowszej Historii UP, asystent, temat: Michał Sokolnicki 1880–1967. Piłsudczyk – historyk – dyplomata. Opinia: prof. dr hab. Mariusz Wołos, UP; **14.** Maciej Dariusz Kossowski, mgr, Instytut Historii Sztuki UW, doktorant, temat: Polski portret zbiorowy w służbie polityki dworu królewskiego w II połowie XVII w. na tle przedstawień wieloosobowych w malarstwie europejskim. Opinia: prof. dr hab. Juliusz A. Chrościcki, UPJPII; **15.** Adam Kucharski, mgr, UAM, doktorant, temat: Irlandzkie elity polityczne wobec Polski i Polaków w pierwszej połowie XIX wieku. Opinia: dr hab. Krzysztof Marchlewicz, prof. UAM; **16.** Kamila Łabno, mgr, Instytut Historii UP, doktorantka, temat: Życie i działalność Zofii Hertz (1910–2003). Opinia: prof. dr hab. Mariusz Wołos, UP; **17.** Sławomir Łaniecki, mgr, UKW w Bydgoszczy, doktorant, temat: 1) Generał brygady pilot Stanisław Skalski (1915–2004) – biografia. 2) Losy polskich lotników po powrocie do Polski po zakończeniu II wojny światowej. 3) Zebranie, opracowanie i publikacja najważniejszych i istotnych dokumentów archiwalnych dotyczących organizacji polskiego lotnictwa na Zachodzie w czasie II wojny światowej jako publikacji źródłowej. Opinia: prof. dr hab. Włodzimierz Jastrzębski, UKW; **18.** Anna Markiewicz, dr, Instytut Historii UJ, adiunkt, temat: Kwerenda dotycząca kontaktów kulturalnych oraz zagranicznych podróży na zachód Europy przedstawicieli rodzin szlacheckich i magnackich z terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów, odbywanych w 2. połowie XVII oraz początkach XVIII stulecia. Opinia: prof. dr hab. Krzysztof Ożóg, UJ; **19.** Tomasz Mróz, dr hab., Instytut Filozofii UZ, adiunkt, temat: Nowe źródła do dziejów polsko-szkockich relacji w dziedzinie filozofii; **20.** Anna Nadolska-Styczyńska, dr hab., Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej UMK, adiunkt, pracownik naukowo-dydaktyczny, temat: Jerzy Mikołaj Giżycki. Materiały do biografii (z listy rezerwowej); **21.** Andrzej Niwiński, prof. dr hab., Instytut Archeologii UW, temat: Dokumentacja (opisowa, foto-

graficzna i rysunkowa) i przygotowanie do publikacji unikatowego zespołu sarkofagów egipskich z XI–X w. p. n. e. w Muzeum Brytyjskim w Londynie; **22.** Joanna Orzeł, dr, Katedra Historii Nowożytnej UŁ, temat: Fantastyczni i realni przodkowie. Źródła pamięci kulturowej wybranych państw i narodów europejskich doby nowożytnej. Opinia: prof. dr hab. Stanisław Roszak, UMK; **23.** Katarzyna Pękacka-Falkowska, dr, Katedra Historii Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, adiunkt, temat: Stan wiedzy przyrodniczej i medycznej w siedemnastowiecznej Rzeczypospolitej Obojga Narodów w świetle raportów lekarskich z pierwszej dekuriu czasopisma „Miscellanea Curiosa, Sive Ephemeridum Medico-Physicarum Germanicarum” (1670–1680). Opinia: dr hab. Anita Magowska, prof. UM; prof. dr hab. Krzysztof Mikulski, UMK; **24.** Jarosław Pietrzak, dr, Instytut Historii UAM, temat: Maria Klementyna Sobieska (1701–1735). Losy tytułarnej królowej Anglii i Szkocji w świetle jej korespondencji z Royal Archives w Windsorze, National Archives i British Library w Londynie. Opinia: dr hab. Maciej Forycki, prof. UAM; **25.** Jan Pisuliński, dr hab., Instytut Historii URZ, prof., temat: Wielka Brytania wobec relacji polsko-ukraińskich okresu międzywojennego; **26.** Paweł Rokicki, dr, Instytut Studiów Politycznych PAN, adiunkt; IPN, umowa o pracę, temat: Wymiar sprawiedliwości Polskiego Państwa Podziemnego w okręgach wileńskim i nowogródzkim w latach II wojny światowej. Opinia: prof. dr hab. Grzegorz Nowik, ISPPAN; **27.** Mateusz Stępień, dr hab., Katedra Socjologii Prawa UJ, adiunkt, temat: Rekonstrukcja koncepcji prawa Bronisława Malinowskiego. Zapomniane manuskrypty, zdeponowane w London School of Economics; **28.** Krystian Maciej Szudarek, dr, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych USz., adiunkt, temat: Zagadnienie reformy Ligi Narodów w polityce zagranicznej Wielkiej Brytanii (1920–1939). Opinia: dr hab. Janusz Faryś, prof. zwycz., USz.; **29.** Agnieszka Szwach, dr, Instytut Filologii Obcych UJK, adiunkt, temat: Rola powieści Charlotte Lennox *The Life of Harriot Stuart, Written by Herself* w XVIII-wiecznej historii literatury brytyjskiej oraz jej tłumaczenie na język polski. Opinia: prof. dr hab. Danuta Hombek, UJK; **30.** Katarzyna Śliwak, mgr, Zespół Szkół Tekstylno-Handlowych, nauczyciel jęz. angielskiego, temat: Ministerstwo Wyznań i Oświecenia Publicznego w rządzie na uchodźstwie w latach II wojny światowej. Opinia: prof. dr hab. Jacek Piotrowski, UW; **31.** Izabela Towarnicka, dr, Muzeum Miejskie Wrocławia, asystent kustosa; Instytut Historii Sztuki UWr., doktorantka, temat: Historia i działalność XIX-wiecznej londyńskiej korporacji złotniczej w porównaniu z funkcjonowaniem wrocławskiego Cechu Złotników w XIX wieku. Opinia: prof. dr hab. Waldemar Okoń; **32.** Roman Wysocki, dr hab., Instytut Historii UMCS, adiunkt z habilitacją, temat: Od konfrontacji do pacyfikacji. „Częściowe wystąpienie” i akcja „karno-represyjna” w Galicji Wschod-

niej w 1930 roku; **33.** Krzysztof Zdulski, dr, Katedra Bliskiego Wschodu i Północnej Afryki UŁ, umowa o dzieło, temat: Wojsko Polskie na Środkowym Wschodzie, Armia Polska na Wschodzie w brytyjskich planach obrony tzw. frontu północnego, 1941–1942. Opinia: prof. dr hab. Marek Dziekan, UW; **34.** Aleksandra Ziober, mgr, Instytut Historyczny UW, doktorantka, temat: Bezkrólewia i elekcje w dawnej Rzeczypospolitej w świetle relacji posłów angielskich w XVII wieku. Opinia: dr hab. Filip Wolański, UW.

Wyciąg z protokołu posiedzenia Komisji Stypendialnej PAU do rozdziału stypendiów Fundacji Lanckorońskich i Fundacji z Brzezia Lanckorońskich na rok 2018

Dnia 12 czerwca 2017 odbyło się dwudzieste drugie posiedzenie Komisji Stypendialnej PAU do rozdziału stypendiów Fundacji Lanckorońskich i Fundacji z Brzezia Lanckorońskich. W posiedzeniu udział wzięli: prof. Jerzy Wyrozumski (przewodniczący Komisji), prof. Adam Małkiewicz (delegat PAU), prof. Andrzej Borowski (delegat PAU), prof. Maciej Salamon (delegat UJ), prof. Bogdan Rok (delegat UW), prof. Elżbieta Wesołowska (delegat UAM), prof. Janusz Tandecki (delegat UMK), prof. Kazimierz Lewartowski (delegat UW), Jadwiga Czartoryska (delegat Fundacji), Jakub Borawski (delegat Fundacji) oraz mgr Katarzyna Dziegło (sekretarz Komisji, PAU).

Złożono 47 podań o wyjazd do Rzymu, do Londynu – 50, do Wiednia – 30, o stypendia pieniężne – 30.

W wyniku postępowania kwalifikacyjnego stypendia na rok 2018 otrzymali:

Stypendia do Rzymu (jednomiesięczne)

1. Marta Baranowska, dr, Katedra Historii Doktryn Polityczno-Prawnych UMK, adiunkt, historia doktryn polityczno-prawnych, historia filozofii; 2. Renata Ciolek, dr hab., Instytut Archeologii UW, adiunkt, archeologia, numizmatyka antyczna; 3. Paweł Dettloff, dr, Instytut Sztuki PAN w Krakowie, adiunkt, architektura nowożytna, dzieje teorii i praktyki konserwatorskiej; 4. Olga Maria Hajduk, mgr, Instytut Sztuki PAN, doktorantka, historia sztuki nowożytnej; 5. Monika Kamińska, mgr, „Pryncypat. Prace o archeologiczna. Marcin Przybyła”, Kraków, archeologia, architektura wczesnośredniowieczna; 6. Krzysztof Kania, dr hab., Zakład Historii XX wieku UMK, adiunkt z habilitacją, najnowsza historia Polski i powszechna,

historia dyplomacji; **7.** Agata Aleksandra Kluczek, dr hab., Zakład Historii Starożytnej UŚ, adiunkt, historia starożytna; **8.** Kamil Kopij, dr, Instytut Archeologii UJ, pracownik naukowo-techniczny, archeologia klasyczna; **9.** Rafał Kowalczyk, dr hab., Instytut Historii UŁ, prof. nadzw., historia, historia społeczno-gospodarcza, historia wojskowości; **10.** Agnieszka Paulina Lew, dr, Instytut Filologii Klasycznej UW, asystent, filologia klasyczna, literaturoznawstwo; **11.** Przemysław Marciniak, dr hab., Katedra Filologii Klasycznej UŚ, kierownik Katedry, bizantynistyka, literaturoznawstwo; **12.** Monika Myszor-Cieciela, dr, Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, kustosz, filologia, literaturoznawstwo, edytorstwo naukowe; **13.** Anna Pięcińska, dr, Wydział Filologiczny USz., adiunkt; Wydział Historyczny UW, doktorantka, historia sztuki, językoznawstwo; **14.** Damian Pierzak, dr, nauczyciel języka łacińskiego w 3 śląskich liceach, filologia klasyczna, łacynistyka; **15.** Olimpia Skieterska, mgr, Wydział Historyczno-Socjologiczny UwB, doktorantka, historia starożytna; **16.** Aleksander Stankiewicz, mgr, Wydział Historyczny UJ, doktorant, historia sztuki; **17.** Bartłomiej Michał Wołyniec, mgr, Instytut Historii UJ, doktorant, historia; **18.** Anna Wotlińska, mgr, naczelnik Wydziału Edukacji Kulturalnej MKiDN, historia kultury, historia literatury, historia społeczna.

Na liście rezerwowej znaleźli się:

1^a loco Katarzyna Warcaba, dr, Katedra Filologii Klasycznej UŚ, adiunkt, literaturoznawstwo; **2ª loco** Wojciech Brillowski, dr, Instytut Historii Sztuki UAM, adiunkt, archeologia klasyczna.

Stypendia do Wiednia

1. Joanna Kaźmierczak, mgr, Instytut Historii Sztuki UW, historia sztuki nowożytnej; **2.** Michał Piekarski, dr, Instytut Historii Nauki im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów, adiunkt, historia nauki i kultury; **3.** Rafał Rosół, dr hab., Instytut Filologii Klasycznej UAM, adiunkt, filologia klasyczna; **4.** Maria Kazimiera Staniszevska, mgr, Instytut Historii Sztuki UJ, doktorantka, historia sztuki; **5.** Franciszek Wasyl, dr, Katedra Judaistyki UW, adiunkt, demografia historyczna; **6.** Dorota Wiśniewska, mgr, UW, doktorantka, historia nowożytna; **7.** Ewa Wólkiewicz, prof. dr hab., Instytut Archeologii i Etnologii PAN, prof. PAN, historia; **8.** Jakub Wysmulek, dr, Instytut Studiów Politycznych PAN, adiunkt, historia.

Na liście rezerwowej znalazła się:

Justyna Gałuszka, mgr, Instytut Historii UJ, doktorantka, historia nowożytna.

Stypendia pieniężne

1. Sławomir Augusiewicz, dr hab., Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM, adiunkt, historia nowożytna Polski i powszechna; **2.** Agata Jakubowska, dr hab., Instytut Historii Sztuki UAM, prof. nadzw., historia sztuki nowoczesnej; **3.** Krzysztof Jastalski, mgr, UMCS, doktorant, historia powszechna XIX wieku; **4.** Adam Perlakowski, dr hab., Instytut Historii UJ, adiunkt z habilitacją, historia nowożytna XVI–XVIII w.; **5.** Dominik Szulc, dr, Instytut Historii PAN, adiunkt stażysta, stosunki polsko-litewskie i dzieje wewnętrzne Wielkiego Księstwa Litewskiego w XV i XVI w.; **6.** Maciej Zakrzewski, dr, Wydział Historii i Dziedzictwa Kulturowego UPJPII, Biuro Badań Historycznych IPN, starszy specjalista, historia doktryn politycznych i prawnych.

Na liście rezerwowej znalazła się:

Sylwia Nehring, mgr, Wydział Nauk Historycznych UMK, doktorantka, historia.

STYPENDIA FUNDACJI Z BRZEZIA LANCKOROŃSKICH DO LONDYNU

1. Bartłomiej Bednarek, dr, Wydział Historyczny UW, adiunkt w ramach programu NCN FUGA, filologia klasyczna, historia kultury i religii; **2.** Barbara Maria Bibik, dr, Katedra Filologii Klasycznej UMK, adiunkt, tragedia antyczna, teatrologia, literaturoznawstwo; **3.** Piotr Bukowczyk, dr, bezrobotny, myśl polityczna; **4.** Hubert Chudzio, dr hab., Instytut Historii i Archiwistyki UP, prof. nadzw., historia (historia XIX i XX wieku); **5.** Katarzyna Dźwigała, mgr, Instytut Filologii Klasycznej UW, doktorantka, filologia klasyczna, literaturoznawstwo; **6.** Bartłomiej Dźwigała, dr, Instytut Nauk Historycznych UKSW, adiunkt, łacińska literatura średniowieczna, wyprawy krzyżowe i dzieje państw łacińskich na Bliskim Wschodzie; **7.** Magdalena Gibiec, mgr, UW, doktorantka, historia Europy Wschodniej w latach 1918–1939; **8.** Weronika Grochowska, mgr, Muzeum Narodowe w Gdańsku, adiunkt, UG, doktorantka, historia sztuki; **9.** Bartosz Janczak, mgr, Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach-Opolu, asystent muzealny, historia wojskowości Polski w latach 1920–1947; **10.** Krzysztof Kloc, mgr, Katedra Historii Najnowszej UP, asystent, historia; **11.** Weronika Kobylińska-Bunsch, mgr, Wydział Historyczny UW, doktorantka, historia sztuki; **12.** Joanna Komorowska, dr hab., Wydział Nauk Humanistycznych UKSW, prof. nadzw., literaturoznawstwo, hellenistyka; **13.** Magdalena Komorowska, dr, Wydział Polonistyki UJ, adiunkt, literatu-

roznawstwo; **14.** Paweł Koza, dr, Wyższa Szkoła Europejska, pismo „Kultura i Polityka”, redaktor, filozofia polityki; **15.** Jakub Linetty, mgr, Instytut Historii UAM, doktorant, historia, archeologia; **16.** Karol Łopatecki, dr hab., Instytut Historii i Nauk Politycznych UwB, adiunkt, historia prawa; **17.** Michał Marciak, dr, Zakład Historii Starożytnej i Orientalistyki URz., asystent naukowy, historia starożytna; **18.** Krzysztof Nowak, dr, Instytut Języka Polskiego PAN, adiunkt, filologia łacińska; **19.** Przemysław Parszutowicz, dr hab., Instytut Filozofii i Socjologii PAN, prof. nadzw.; Zakład Nauk Filozoficznych Politechniki Gdańskiej, prof. nadzw., historia filozofii nowożytnej i współczesnej; **20.** Jakub Pigoń, dr hab., Instytut Studiów Klasycznych UW, prof. nadzw., filologia klasyczna, latynistyka; **21.** Krzysztof Popek, mgr, Instytut Historii UJ, doktorant, historia XIX wieku, bałkanistyka; **22.** Marek Rodzik, mgr, Instytut Historii PAN, doktorant, historia najnowsza; **23.** Zofia Rzeźnicka, dr, Centrum Badań nad Historią i Kulturą Basenu Morza Śródziemnego i Europy Południowo-Wschodniej im. Prof. Waldemara Cerana, „Ceraneum” Uniwersytetu Łódzkiego; adiunkt, historia starożytna, historia Bizancjum; **24.** Kamila Siuda, mgr, animator kulturalno-muzealny w Domu Legend Toruńskich w Toruniu, antropologizacja archiwistyki; **25.** Alicja Śmigielska, mgr, Centrum Dokumentacji Zsyłek, Wypędzeń i Przesiedleń UP, samodzielny referent naukowo-techniczny, historia, kulturoznawstwo-amerykanistyka; **26.** Marcin Szerle, dr, Muzeum Emigracji w Gdyni, specjalista ds. badawczych, historia Polski XX wieku; **27.** Anna Tomaszewska, dr, Instytut Filozofii UJ, adiunkt, filozofia, historia filozofii nowożytnej; **28.** Krystyna Tuszyńska, prof. dr hab., Zakład Filologii Nowogreckiej UAM, kierownik Zakładu, retoryka i filozofia grecka; **29.** Przemysław Tysza, dr hab., Instytut Historii UMCS, adiunkt z habilitacją, historia średniowiecza; **30.** Dominika Uczkiewicz, mgr, doktorantka w Centrum Studiów Niemieckich i Europejskich im. Willy’ego Brandta UW, historia myśli polityczno-prawnej, historia najnowsza; **31.** Wojciech Walczak, dr, UwB, umowa o pracę, stosunki międzynarodowe, historia dyplomacji; **32.** Aleksandra Ziober, mgr, Instytut Historyczny UW, doktorant, historia nowożytna; **33.** Przemysław Marcin Żukowski, dr, Archiwum UJ, adiunkt, historia XX wieku, historia UJ 2. poł. XIX–XX w., historia społeczna; **34.** Janusz Zuziak, prof. dr hab., Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa, Akademia J. Długosza, nauczyciel akademicki, prof., historia (historia wojskowa).

Na liście rezerwowej znaleźli się:

1^a loco Henryk Głębocki, dr hab., Instytut Historii UJ, adiunkt z habilitacją, historia Europy Wschodniej w wieku XIX i XX; **2^a loco** Piotr Sawczyński, mgr, UJ, doktorant, historia filozofii politycznej.

WYKŁADY

Janusz JURCZAK

Maria Skłodowska-Curie – uczona bez granic¹

W bieżącym 2017 roku obchodzimy 150. rocznicę urodzin naszej znakomitej rodaczki, Marii Skłodowskiej-Curie, powszechnie uznawanej nie tylko za najwybitniejszą uczoną naszych czasów, ale także za jedną z głównych przedstawicielek ludzi nauki w panteonie twórców światowego dziedzictwa kultury. Nie będzie chyba przesadą stwierdzenie, że bohaterka naszego wykładu jest, obok Alberta Einsteina, najpopularniejszą uczoną w tzw. kulturze masowej, doskonale rozpoznawalną nawet w najbardziej egzotycznych krajach, w szerokich kręgach społeczeństw, począwszy od uczniów szkół podstawowych, po studentów uniwersytetów trzeciego wieku.

Niewielu ludzi w historii otrzymuje dar losu w postaci spiętrzenia obiektywnych trudności i barier, budowanych, często z niskich pobudek, przez otoczenie. Jeszcze mniejsza liczba tych „szczęśliwców” potrafi pokonać trudności i w konsekwencji przełamać bariery rozwoju dziedziny swej aktywności, a całkiem znikoma ich część dostępuje szczęścia wywierania trwałego wpływu na rozwój cywilizacyjny całych społeczeństw. W moim wystąpieniu pokrótce przedstawię splot okoliczności i faktów, które współkształtowały wybitne cechy charakteru naszej bohaterki, pozwalające zrealizować jej wielkie zamierzenia naukowe i społeczne.

Maria Salomea Skłodowska urodziła się 7 listopada 1867 roku w Warszawie przy ul. Freta 16, gdzie obecnie mieszczą się biura Polskiego Towarzystwa Chemicznego oraz muzeum jej imienia. Rodzice Marii – Władysław, doktor nauk matematyczno-fizycznych Uniwersytetu Petersburskiego, oraz Bronisława z Boguskich – byli nauczycielami szkół warszawskich i wywodzili się z drobnej szlachty mazowieckiej – naturalnego

---

¹ Wykład wygłoszony podczas Walnego Zgromadzenia PAU w dniu 18 marca 2017.

rezerwuaru kształtującej się ówczesznie inteligencji warszawskiej. Wypada w tym miejscu wspomnieć, że bliski kuzyn matki, Józef Jerzy Boguski – wcześniej współpracownik wielkiego rosyjskiego chemika Dymitra Mendelejewa – był profesorem i szefem chemiczno-fizycznego laboratorium w warszawskim Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, w którym młoda Maria stawiała swe pierwsze kroki badawcze.

Rok 1867 – rok urodzin Marii – to czas traumy narodowej po upadku powstania styczniowego, czas intensywnej rusyfikacji jako jednej z najgorszych form restrykcji popowstaniowych. Ale był to też czas wyboru drogi odbudowy narodowych elit, a także konieczności podniesienia poziomu wykształcenia społeczeństwa. Był to więc bardzo ważny w naszych dziejach okres ścierania się pięknej i głęboko zakorzenionej w polskiej tradycji myśli romantycznej z nurtem pozytywistycznym. W Warszawie myśl pozytywistyczna wydawała się lepiej przemawiać w okresie popowstaniowym do szerszych kręgów rodzącej się nowej inteligencji, co wymagało głębokiego przewartościowania dotychczasowych poglądów.

Maria rozpoczęła edukację w prywatnej szkole dla dziewcząt, ale wkrótce rodzina postanowiła przenieść ją do rządowego gimnazjum rosyjskiego, którego poziom był znacznie wyższy, stosowny dla jej wybitnych zdolności w zakresie przedmiotów ścisłych. Restrykcyjne gimnazjum z wykładowym językiem rosyjskim nie zniechęciło patriotycznie ukształtowanej uczennicy, o czym świadczyć może ten fragment listu do przyjaciółki: „Ja jednak kocham gimnazjum; może się roześmiejesz, a jednak powiem Ci, że je kocham i to bardzo...” W 1883 roku, mając niespełna 16 lat, ukończyła gimnazjum ze złotym medalem. Niestety, nawet tak wybitne zdolności i osiągnięcia nie otwierały przed kobietami możliwości studiów uniwersyteckich ani w Królestwie Polskim, ani w Galicji. Najbliższym celem marzeń Marii była paryska Sorbona, do której wzdychała też jej starsza siostra Bronisława, zamierzająca studiować medycynę. Siostry zawarły umowę, że pierwsza wyjedzie do Paryża starsza z nich, a młodsza będzie pracować w kraju jako guwernantka i część zarobionych w ten sposób pieniędzy przeznaczy na pomoc Bronisławie, a po kilku latach nastąpi rewanż. W latach 1884–1886 i później – 1889–1891, Maria uczęszczała na wykłady Uniwersytetu Latającego – zastępczej formy uczelni dla kobiet, w której wykłady prowadzone były w sposób tajny w prywatnych mieszkaniach, ale wykładowcami byli wybitni warszawscy profesorowie.

Na początku roku 1886 Maria opuszcza na trzy i pół roku Warszawę, aby objąć dobre płatną posadę prywatnej nauczycielki dzieci państwa Żorawskich w ich posiadłości w Szczukach pod Ciechanowem. Tam poznaje swą pierwszą miłość – Kazimierza Żorawskiego, studenta matematyki, późniejszego profesora i rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przeżyła

wtedy pierwszy poważny zawód w życiu osobistym, kiedy rodzice Kazimierza kategorycznie sprzeciwili się planom młodych. W czasie pobytu w Szczukach miała okazję wykazania swej wrażliwości społecznej i patriotycznej, organizując finansowaną z własnych oszczędności szkołę dla wiejskich dzieci, które uczyła czytać i pisać po polsku.

Po powrocie ze Szczuk do Warszawy Maria uzyskała, dzięki wspomnianemu już profesorowi Józefowi Jerzemu Boguskiemu, wymarzoną możliwość prowadzenia pracy badawczej w laboratorium Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. Uważa się powszechnie, że te eksperymentalne „wprawki” pomogły jej w wyborze kierunku planowanych studiów w Paryżu. Tak prostemu wyjaśnieniu roli tych „wprawek” przeczą jednak napisane po latach, już przez wielką uczoną, te ważne słowa: „Gdyby mnie w Warszawie dobrze nie nauczyli analizy profesor Napoleon Milicer i jego asystent doktor Kossakowski, nie wydzieliłabym radu...”

Na początku listopada 1891 roku wyjeżdża przyszła dwukrotna laureatka Nagrody Nobla do Paryża, gdzie oczekują siostra Bronisława wraz z mężem Kazimierzem Dłuskim, podobnie jak ona doktorem medycyny po studiach na Sorbonie. Dwudziestoczteroletnia wówczas Maria rozpoczyna studia fizyczne i matematyczne, połączone z intensywną pracą samokształceniową. Sukcesy przychodzą nadszpodziewanie szybko – w roku 1893 uzyskuje dyplom licencjata z pierwszą lokatą (była jedyną kobietą w grupie ubiegających się o ten stopień); już w następnym roku notuje kolejny sukces – licencjat z matematyki (z drugą lokatą). W tym samym 1894 roku poznaje o kilka lat starszego fizyka Piotra Curie.

Pomimo tych niewątpliwych sukcesów i rysującej się w ciepłych barwach kariery naukowej we Francji Maria postanawia wrócić do kraju i poszukać tu możliwości dalszego rozwoju naukowego. W rodzinnej Warszawie nie było w tym czasie żadnych prawnych możliwości pracy naukowej dla kobiet, wobec czego zwróciła swe nadzieje ku Galicji, oczekując przychylności tamtejszych uniwersytetów w Krakowie lub we Lwowie. Niestety, mimo osobistych zabiegów kandydatki i przychylności prof. Augusta Witkowskiego Uniwersytet Jagielloński nie zdecydował się zatrudnić doskonale wykształconej, świetnie zapowiadającej się Marii Skłodowskiej. Rozczarowana brakiem zainteresowania krajowych uniwersytetów jej ofertą pracy naukowej dla przyszłej Polski, Maria wraca do Paryża i poślubia w 1895 roku świeżo wypromowanego doktora fizyki Piotra Curie, który uzyskuje pozycję profesora w Wyższej Szkole Fizyki i Chemii Przemysłowej miasta Paryża. Z kolei Maria, po wygraniu konkursu na stanowisko profesora, otrzymuje pracę w Wyższej Szkole Normalnej dla Kobiet w Sevres, czas poświęcony której dzieliła z pożytkowanym na badania związane z pracą dyplomową na Sorbonie w laboratorium prof. Gabriela

Maria Skłodowska-Curie i Piotr Curie w ich pierwszym wspólnym laboratorium

Lippmanna, którą obroniła w 1897 roku. O tym okresie jej życia tak pisze prof. Andrzej Kajetan Wróblewski w swym doskonałym artykule, zatytułowanym *Promieniotwórczość odkrywana na raty*, opublikowanym w „Wiedzy i Życiu” w 1998 roku:

Trudno powiedzieć, jak potoczyłaby się historia promieniotwórczości, gdyby w końcu 1897 roku Maria Skłodowska-Curie nie zdecydowała zająć się systematycznie tak „nieciekawym” zagadnieniem, jakim wydawało się wówczas promieniowanie uranu. Skończyła właśnie swoją rozprawę dyplomową na temat właściwości magnetycznych hartowanej stali i gdyby kontynuowała te badania, zapewne jej nazwisko nie przeszłoby do historii.

Sama uczona tak po latach skwitowała ten fakt w autobiografii:

Zdecydowałam się wreszcie na temat mojej rozprawy doktorskiej. Uwagę moją zwróciły ciekawe wyniki badań Henri Bequerela soli rzadkiego metalu – uranu.

W przytoczonym wyżej artykule prof. Wróblewski przedstawia przekonujące powody jej sukcesu:

Jej pierwsza samodzielna praca na temat promieniotwórczości – nazwa właśnie przez nią zaproponowana – to zerwanie z praktykami ówczesnych badaczy nowych promieni. Po pierwsze, Maria Skłodowska-Curie użyła do badań precyzyjnego i czułego elektrometru – zamiast metody fotograficznej...

i dalej:

Po drugie, postanowiła zbadać dostępne minerały, skały i inne substancje. To zerwanie z przeszłością przyniosło od razu przełomowy wynik...

A tak przysłała noblistka opisuje okoliczności tego odkrycia we wstępie do swej rozprawy doktorskiej *Badanie ciał radioaktywnych*:

Okazało się, że wyniki, do jakich mnie ta praca doprowadziła, odsłaniają widoki tak ciekawe, że pan Curie, odstępując od swych robót, będących w biegu, przyłączył się do mnie i odtąd wspólnie nasze usiłowania skierowaliśmy ku wydobyciu nowych ciał promieniotwórczych i ich zbadaniu.

Niedługo po ogłoszeniu omówionej wyżej pierwszej pracy państwo Curie opublikowali w 1898 roku już wspólne doniesienie, poprzedzone morderczą pracą w słynnej „szopie”, mieszczącej się na dziedzińcu Szkoły Fizyki i Chemii Przemysłowej miasta Paryża, którą podsumowali w następujący sposób:

W poprzedniej pracy jedno z nas wykazało, że niektóre rudy (blendy smoliste, chalkolit, uranit) wykazują nawet większą aktywność od aktywności uranu i toru, i wyraziło opinię, że fakt ten należy przypisać jakiejś innej, nadzwyczaj aktywnej substancji, która znajduje się w tych rudach w bardzo nieznacznej ilości [...] Przypuszczamy, że ciało, które wyodrębniliśmy z blendy smolistej, zawiera nieznanego jeszcze metalu, zbliżonego do bizmutu pod względem właściwości chemicznych. Jeśli istnienie tego metalu się potwierdzi, proponujemy dla niego nazwę „polon” – od nazwy ojczyzny jednego z nas.

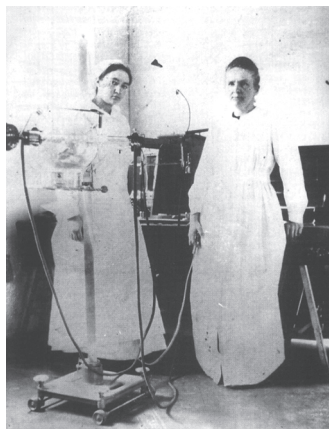
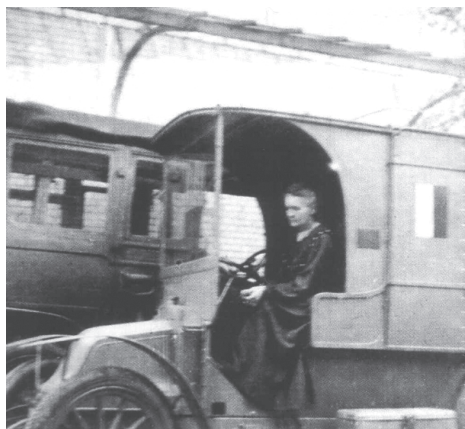
Wkrótce potem państwo Curie, z pomocą Gustava Bemonta, wyodrębnili z blendy smolistej drugi pierwiastek promieniotwórczy – rad, którego związki odegrały i do pewnego stopnia do dziś odgrywają poważną rolę w medycynie. W roku 1903 Becquerel oraz małżonkowie Curie zostali uhonorowani za wyniki swoich badań nad promieniotwórczością Nagrodą Nobla z fizyki. Pogłębienie wiedzy w tej dziedzinie ułatwi zainteresowanemu czytelnikowi zapoznanie się z wydaną przez Warszawski Uniwersytet Medyczny bardzo interesującą książką pióra prof. Marka Krawczyka, zatytułowaną *Historia pewnego wykładu*, opartą na prezentacji autora z roku 2011, przedstawionej na uroczystym otwarciu Międzynarodowego Roku Chemii, ogłoszonego przez UNESCO z okazji stulecia przyznania Marii Skłodowskiej-Curie Nagrody Nobla z chemii. Z kolei, tych czytelników,

których zainteresowała fascynująca historia odkrycia promieniotwórczości na raty, zachęcam do przeczytania wspomnianego artykułu prof. Andrzeja Kajetana Wróblewskiego.

Powróćmy do polonu i radu; państwo Curie, mimo że doskonale zdawali sobie sprawę z ważności swych odkryć i ich potencjalnych konsekwencji materialnych, nie opatentowali wyników badań, argumentując, że mają służyć nauce i szeroko pojętej ludzkości. Ponadto ogromną satysfakcję moralną dawały napływające informacje o pozytywnych wynikach stosowania radu w medycynie. Po uzyskaniu nagrody życie małżonków Curie zaczęło zmieniać się na lepsze. Piotr otrzymał Katedrę Fizyki na Sorbonie, a Maria została powołana do kierowania laboratorium usytuowanym przy tej Katedrze. W tym samym 1903 roku Piotr Curie został wybrany na zagranicznego członka korespondenta Akademii Umiejętności w Krakowie. Zaszczytu tego nie dostąpiła wtedy Maria, zagranicznym członkiem czynnym Akademii Umiejętności została dopiero w 1911 roku, po swej drugiej Nagrodzie Nobla.

W kwietniu 1906 roku, u szczytu powodzenia życiowego i naukowego, spotkała naszą bohaterkę niewyobrażalna tragedia – pod kołami ciężkiego wozu konnego zginął Piotr Curie. Jednak ukształtowana już w pełni uczona, o wyjątkowej osobowości i sile charakteru, nie poddała się nieszczęściu, w czym, oprócz wsparcia rodziny, pomogła jej nominacja – jako pierwszej w historii Sorbony kobiety – na katedrę uniwersytecką, początkowo jako profesora nadzwyczajnego, a po dwóch latach zwyczajnego.

Kolejny wielki przełom w życiu Marii Skłodowskiej-Curie przypadł na rok 1911, w którym ukończyła prace nad międzynarodowym wzorcem radu, a kilka miesięcy później przyznano jej drugą Nagrodę Nobla, tym razem z chemii. Godna podkreślenia była konkluzja wykładu noblowskiego, że nagrodzone odkrycia są dziełem dokonany wspólnie z mężem, a więc wyróżnienie jest także wyrazem hołdu dla pamięci Piotra Curie. Ale, jak wiele zdarzeń w życiu tej niezwyklej osobistości, wielkie sukcesy przeplatane były różnej miary przykrościami. W tym wypadku była to próba uniemożliwienia odebrania Nagrody Nobla ze względu na wywołany przez część establishmentu skandal, związany z jej prywatnymi relacjami z Paulem Langevinem, uciszona przez Marię jej godnym stwierdzeniem, że nie można mieszać jej życia prywatnego ze służbą publiczną i osiągnięciami naukowymi. Drugim poważnym zawodem było niepowodzenie jej starań o przyjęcie do Francuskiej Akademii Nauk; nigdy później nie zgodziła się na powtórne kandydowanie do żadnej z pięciu akademii tworzących Instytut Francji. Dopiero w 1922 roku zgodziła się kandydować do Narodowej Akademii Medycyny, do której została wybrana jako pierwsza kobieta

Ruchome punkty rentgenowskie Curie podczas I wojny światowej – Maria Skłodowska-Curie z córką Ireną

w historii tej zasłużonej, choć niewchodzącej w skład Instytutu Francji, instytucji naukowej.

W tym miejscu chciałbym zacytować dłuższy wyimek ze wspomnianej wyżej książki prof. Marka Krawczyka:

Geniusz Marii Skłodowskiej-Curie i wpływ jej odkryć na medycynę nie ogranicza się jedynie do radioizotopów. Była między innymi autorką pracy pt. *La radiologie et la Guerre*, wydanej w 1921 roku, a ponadto odegrała szczególną rolę w organizacji służb radiologicznych na froncie podczas I wojny światowej. Jej działania były szczególnie zauważalne na froncie francusko-belgijskim, gdzie zorganizowała przyfrontową sieć ambulansów, zwanych „małymi Curie”, w których znajdowały się przewożne aparaty rentgenograficzne. Maria Skłodowska-Curie była zaangażowana nie tylko w pracę organizacyjną, ale sama kierowała pojazdami (jako jedna z pierwszych kobiet zrobiła prawo jazdy) [...] Wraz z córką Ireną szkoliły także personel w obsłudze tych aparatów. Oblicza się, że w tych polowych stacjach radiologicznych badania wykonano u ok. trzech milionów francuskich żołnierzy, co powodowało wymierny efekt medyczny dla rannych z obrażeniami doznanymi w czasie walk. W 1918 roku szkolenia te prowadziła także dla żołnierzy armii amerykańskiej.

Druga Nagroda Nobla na dobre ugruntowała pozycję Marii Skłodowskiej-Curie, co pozwoliło jej, jak pisze prof. Krawczyk w *Historii jednego wykładu*:

...przekonać rząd Francji do przeznaczenia środków na budowę Instytutu Radowego – Institut du Radium (obecnie znanego jako Institut Curie). Powstał on w 1914 roku i prowadzono w nim badania z zakresu chemii, fizyki i medycyny.

I dalej:

Instytuty radowe jako centra leczenia chorych na nowotwory powstały w 30. latach XX wieku nie tylko w Europie. Dowodem na to jest powstały w 1923 roku Institut Curie de l'Indochine. Instytut ten istnieje do dzisiaj jako Narodowy Instytut Raka [...]. Potwierdza to tezę, jak piorunująco szybko przełomowe odkrycie Marii Skłodowskiej-Curie dotarło do świata...

Powróćmy do historii pierwszego z powstałych instytutów radowych, którego organizacji podjęła się osobiście Maria Skłodowska-Curie, traktując to jako wypełnienie testamentu Piotra Curie. W lipcu 1914 roku, tuż przed wybuchem I wojny światowej, ukończono budynek przeznaczony dla Instytutu, natomiast wspomniane wyżej laboratoria gotowe były na przełomie lat 1919/1920. I tu należy przypomnieć decyzję państwa Curie o niepatentowaniu swoich odkryć – nowo powstały Instytut nie mógł rozpocząć działalności radioterapeutycznej z powodu braku środków na zakup jednego grama radu o wartości około 100 000 \$. Z inicjatywy amerykańskiej dziennikarki W. B. Meloney została przeprowadzona w USA zbiórka pieniędzy na ten szczytny cel. W dowód wdzięczności beneficjentka przyjęła zaproszenie i udała się w 1921 roku z pierwszą wizytą do Ameryki. W następnym roku Liga Narodów mianowała ją członkiem Międzynarodowej Komisji Współpracy Intelktualnej, w ramach której brała aktywny udział w opracowaniu rezolucji otwierającej drogę do nadania uczonym i wynalazcom prawa własności, pozwalającego im czerpać korzyści materialne ze swoich odkryć.

W tym samym 1922 roku złożyła nasza wielka rodaczka bardzo ważną deklarację: „Moim najgorętszym marzeniem jest powstanie Instytutu Radowego w Warszawie”. Podczas swej wizyty w Polsce w 1924 roku potwierdziła i rozszerzyła swą poprzednią deklarację „dla badań naukowych i dla walki z rakiem”. Rząd polski mocno poparł tę inicjatywę, przeznaczając plac przy ul. Wawelskiej pod budowę Instytutu oraz wyrażając zgodę na ogólnopolską zbiórkę funduszy na ten cel. Już w następnym roku noblistka, podczas wizyty w ojczyźnie, wzięła udział wspólnie z prezydentem Stanisławem Wojciechowskim w uroczystości wmurowania kamienia węgielnego pod gmach Instytutu. W 1929 roku Maria Skłodowska-Curie wyjechała powtórnie do USA, gdzie od społeczeństwa amerykańskiego otrzymała drugi gram radu, tym razem przeznaczony dla Instytutu Radowego w Warszawie. Już w 1932 roku, podczas kolejnej wizyty w Warszawie, wraz z prezydentem Ignacym Mościckim wzięła udział w uroczystości otwarcia części szpitalnej Instytutu, podczas której posadziła trzy drzewa: w imieniu własnym, pani Meloney oraz pani prezydentowej Mościckiej. Drzewa te można podziwiać do dziś przed gmachem dawnego Instytutu Radowego przy Wawelskiej.

Rada Fizyki Solvaya – Maria Skłodowska-Curie jest jedyną kobietą wśród 24 uczonych, uczestniczących w pierwszym posiedzeniu Rady w Brukseli w 1911 roku

Maria Skłodowska-Curie zamierzała częściej przyjeżdżać do Warszawy, aby nadzorować budowlane prace wykończeniowe oraz wyposażanie i urządzenie laboratoriów. Niestety, pogarszający się stan zdrowia uniemożliwił realizację tych zamierzeń. Wielka uczona zmarła w wieku 67 lat 4 lipca 1934 roku w Sancellemoz, gdzie przebywała na leczeniu. Pochowana została na małym, cichym cmentarzu w Sceaux, rodzinnej miejscowości Piotra Curie. W 1995 roku odbył się jeszcze jeden pogrzeb – uroczyste przeniesienie prochów Marii Skłodowskiej-Curie i Piotra Curie do Panteonu, z udziałem prezydentów Francji – François’a Mitteranda, i Polski – Lecha Wałęsy.

Maria Skłodowska-Curie uzyskała w swym pracowitym życiu ogromną liczbę dowodów uznania w postaci nagród naukowych, doktoratów honorowych, orderów i odznaczeń państwowych, ale na zakończenie tego skromnego opracowania przytaczam dwie wypowiedzi wybitnych uczonych – Alberta Einsteina: „Pani Curie jest – z wszystkich ludzi na świecie – jedynym niezepsutym przez sławę człowiekiem”, oraz Glenna Seaborga: „Pierwiastek 96 nazwałem kiurem na cześć Piotra i Marii Curie, ich niepowtarzalnego, wiecznego wkładu do badań promieniotwórczości”.

Jestem głęboko przekonany, że dwie te wypowiedzi oddają precyzyjnie najważniejsze cechy osobowości naszej bohaterki, która w taki sposób sformułowała swoje przesłanie dla przyszłych pokoleń:

Rozwijać pracownie naukowe, które Pasteur nazwał „świętymi przybytkami ludzkości”, – ułatwiać zadanie tym, co pracują dla nauki, – otaczać opieką młodzież pragnącą wiedzy, aby pozyskiwać pracowników przyszłości, – stwarzać warunki, w których by wrodzone a cenne zdolności mogły się uświadamiać i poświęcać służbie ideału, jutro prowadzić społeczeństwo drogą rozwoju potęgi tak duchowej, jak materialnej.

Podziękowania

Serdecznie dziękuję moim współpracownikom – doktorom Pawłowi Stępińskowi i Piotrowi Grzegorzewskiemu, za pomoc w przygotowaniu prezentacji i tekstu wykładu.

BIBLIOGRAFIA

- E. Curie, *Maria Curie*, PWN, Warszawa 1997
F. Giroud, *Maria Skłodowska-Curie*, PIW, Warszawa 1987
J. Hurwic, *Maria Skłodowska-Curie and radioactivity*, Galant Edition, Warszawa 2011
M. Krawczyk, *Historia jednego wykładu czyli Maria Skłodowska-Curie w 100-lecie przyznania Nagrody Nobla z chemii*, Warszawski Uniwersytet Medyczny, Warszawa 2013
U. Krawiec-Wróbel, *Maria Skłodowska-Curie w Krakowie*, Foton 82, Jesień 2003
Marie Skłodowska-Curie – a Special Issue Commemorating the 100th Anniversary of Her Nobel Prize in Chemistry, Chemistry International 2011, Guest Eds: R. Guillaumont, J. Kroh, S. Penczek, J.-P. Vairon
M. Pilich, P. Pilich, *Nobliści znad Wisły, Odry i Niemna*, Muza SA, Warszawa 2005
S. Quinn, *Życie Marii Curie*, Prószyński i S-ka, Warszawa 1997
A. K. Wróblewski, *Promieniotwórczość odkrywana na raty*, Wiedza i Życie, 4/1998

Jan WOLEŃSKI

Leon Petrażycki o prawie i moralności¹

W tym roku mija 150 lat od urodzin Leona Petrażyckiego, teoretyka prawa. Przyszedł na świat 17(29) kwietnia 1867 w Kołłątajewie (gubernia witebska). Ojciec, Józef, powstaniec styczniowy, zmarł przed urodzeniem Leona – matką była Rozalia z domu Czarnocka. Młody Petrażycki poszedł do gimnazjum w Witebsku, które ukończył w 1885 r. Studia na Uniwersytecie w Kijowie rozpoczął od medycyny, ale po dwóch latach przeniósł się na prawo – dyplom uzyskał w 1890 r. Po studiach, dzięki stypendium od rządu rosyjskiego, wyjechał na studia zagraniczne do Niemiec. Tam rozpoczął karierę naukową, publikując dwie książki, w szczególności *Die Lehre von Einkommen* (Nauka o dochodzie, 1893–1895, dwa tomy).

Petrażycki jeszcze w czasie studiów zainteresował się rzymskim prawem cywilnym, w szczególności jego rolą w kształtowaniu ekonomiki. Temu były poświęcone jego książki, wydane w Niemczech. Był przekonany, że wielkość prawa rzymskiego, uważanego za jedno z najważniejszych osiągnięć cywilizacyjnych (wszak powiada się, że cywilizacja europejska wspiera się na trzech filarach: filozofii greckiej, prawie rzymskim i religii chrześcijańskiej), była m.in. wynikiem jego znakomitego przystosowania do ówczesnych warunków społeczno-ekonomicznych, a rzymscy prawnicy *jurisprudentes* (jurysprudencja to mądrość prawnicza) intuicyjnie wiedzieli, jak interpretować przepisy prawne, aby rzeczoną harmonię wspomagać i efektywnie rozwijać.

Petrażycki studiował w Niemczech w czasie szczególnym dla prawa. Jednym z ważnych zadań Cesarstwa Niemieckiego było prawne zjednoczenie

---

¹ Wykład wygłoszony podczas Uroczystego Posiedzenia Publicznego PAU w dniu 24 czerwca 2017.

państwa. Temu miał służyć m.in. nowy kodeks cywilny (*Bürgerliche Gesetzbuch*, w skrócie: BGB), uważany za dzieło wręcz narodowe. Świadczy o tym chociażby fakt, że gdy wreszcie został uchwalony w 1896 r., tzw. *vacatio legis*, czyli okres od ogłoszenia danej ustawy do początku jej stosowania, ustalono aż na cztery lata. Projekt BGB został poddany szerokiej dyskusji, w której głos zabierali najwybitniejsi przedstawiciele niemieckiej nauki prawa, mającej wtedy opinię jednej z najznakomitszych w skali światowej. Petrażycki wziął udział w tej debacie, wypowiadając się krytycznie o niektórych projektowanych uregulowaniach. W szczególności wskazywał, że nie odpowiadają one ekonomicznym potrzebom. Kwestionował zbytni formalizm kodeksu i brak jego przystawiania do świadomości prawnej. Sławy niemieckiego prawoznawstwa różnie zareagowały na tezy Petrażyckiego. Gdy jedni profesorowie wręcz czuli się obrażeni, że młody Polak śmie ich pouczać, inni przyznawali mu rację. Stał się sławny, a nawet mówiono o nim *der geniale Pole*.

Petrażycki wrócił do Rosji w 1896 r. i uzyskał magisterium z prawa rzymskiego. To nie było byle co, jak mogłaby sugerować nazwa, ale poważna promocja naukowa, umożliwiająca otrzymanie stanowiska docenta, w tym przypadku na Uniwersytecie Petersburskim. Petrażycki zrobił doktorat w 1898 r., zaraz potem został nadzwyczajnym profesorem encyklopedii i historii filozofii prawa; trzy lata później był już profesorem zwyczajnym. Okres petersburski był wyjątkowo płodny naukowo w życiu Petrażyckiego. Kolejno ukazywały się jego dzieła (podaję już tylko tytuły w języku polskim i tylko najważniejszych publikacji): *Zarys filozofii prawa* (1900), *Wstęp do nauki prawa i moralności. Podstawy psychologii emocjonalnej* (1905; dwa dalsze wydania do 1908 r.), *Teoria prawa i państwa w związku z teorią moralności* (1907; wznowienie w 1910 r.) oraz *Uniwersytet i nauka* (1907). Petrażycki był cenionym wykładawcą. W Petersburgu „chodziło się na Petrażyckiego”, a słuchaczami byli nie tylko studenci prawa, ale także innych kierunków, m.in. Stanisław Leśniewski, późniejszy wielki logik, współtwórca Warszawskiej Szkoły Logicznej. Niejeden raz reakcja na wykłady Petrażyckiego była entuzjastyczna, a zdarzyło się, że studenci wynieśli go na rękach z sali wykładowej.

Petrażycki nie stronił też od działalności publicznej. Udzielał się jako publicysta, postulując równouprawnienie kobiet i piętnując antysemityzm. W 1906 r. został wybrany do I Dumy Państwowej z listy Partii Konstytucyjno-Demokratycznej (tzw. kadetów). Domagał się wprowadzenia zapowiadanych reform demokratycznych, a gdy te nie nastąpiły, podpisał Manifest Wyborski, apelujący o nieposłuszeństwo obywatelskie. W 1908 r. został skazany za swoją działalność publiczną i odsiedział trzy miesiące w twierdzy. Zdegradowano go do profesora nadzwyczajnego, a profesurę

zwyczajną odzyskał w 1915 r. Krytycznie, jak o innych kadetach, pisał o nim Lenin. Znana też jest polemika Lwa Tolstoja z Petrażyckim. Wielki pisarz nie zgadzał się z petrażyckańską koncepcją moralności. Petrażycki był chyba rozczarowany miernymi skutkami swej wcześniejszej działalności politycznej. Nie zdecydował się na współpracę z rządem Kiereńskiego, aczkolwiek został mianowany senatorem tzw. Senatu Rządzącego, ale nie brał w nim czynnego udziału. W połowie października 1917 r. wyjechał do Finlandii, niejako uchodząc przed zbliżającą się rewolucją bolszewików. Napisał tam obszerną monografię *Logika pozycyjna*, której rękopis zaginął.

Niejedną raz stawiano pytanie, czy Petrażycki był Polakiem, Rosjaninem, czy jakimś mieszańcem narodowościowym. Sam słyszałem z ust pewnego wybitnego polskiego filozofa kąśliwą uwagę o rosyjsko-polskim Petrażyckim. Otóż, w domu Petrażyckiego zawsze mówiło się po polsku, chociaż zdarzały mu się rusycyzmy. Ponoć na drzwiach swojego gabinetu w Warszawie przymocował tabliczkę „Leon Petrażycki – ordynarny (zwyczajny) profesor”. Był prezesem Towarzystwa Polskich Prawników i Ekonomistów w Petersburgu. Współpracował z Wyższymi Kursami Polskimi w stolicy Rosji (1916 r.). Brał udział w pracach Zarządu Związku Wojskowych Polaków (plany utworzenia armii polskiej w Rosji) i tzw. Polskiej Komisji Likwidacyjnej do spraw Królestwa Polskiego, utworzonej przy Rządzie Tymczasowym w 1917 r. (opieka nad Polakami i majątkiem polskim). W 1912 r. został członkiem Akademii Umiejętności. Ponoć spowodowało to jakiś incydent dyplomatyczny między Rosją a Austro-Węgrami, ale szczegóły nie są znane.

Gdy weźmie się pod uwagę wspomniane związki Petrażyckiego z Polską, nie dziwi, że mając inne propozycje (Londyn, Berlin, Oxford, Ryga), zdecydował się na objęcie profesury w Warszawie. Specjalnie dla niego utworzono profesurę socjologii prawa (pierwszą w świecie). Petrażycki brał udział w pracach Komisji Kodyfikacyjnej i był współautorem ustawy o szkołach akademickich, przyjmującej samorządowy model uniwersytetów. Miał spotkać się na prywatnej dyskusji z Józefem Piłsudskim, w ramach której poruszane były tematy prawno-etyczne, ale obaj rozmówcy nie doszli do porozumienia. Niemniej jednak, sytuacja Petrażyckiego w Warszawie nie była łatwa. Przyjeżdżając do Polski, stał się niejako uchodźcą. I dawano mu to odczuć, z biegiem lat coraz bardziej, z powodu wzrostu tendencji prawicowych w Polsce. Naraził się endecji z powodu popierania kandydatury Szymona Aszkenazego (pochodzenie żydowskie) na stanowisko profesora na Uniwersytecie Warszawskim. Petrażycki był obiektem brutalnych ataków w prasie prawicowej. Ale jego wykłady gromadziły tłumy, jak w czasach petersburskich. Przychodzili na nie profesorowie uniwersyteccy, np. Tadeusz Kotarbiński, publicyści i politycy. Petrażycki wykładał także

w Wolnej Wszechnicy Polskiej. Zachowała się anegdota o tym, że udawał się na wykłady dorożką, mimo że mieszkał na terenie uniwersytetu. Zapytany, dlaczego nie idzie pieszo, miał odpowiedzieć, iż wtedy zawsze ktoś go zagadnie i pomiesza w głowie przed wykładem, a to źle.

Mimo rozmaitych zawirowań Petrażycki był doceniany przez polski świat naukowy. Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie nadał mu doktorat honoris causa w 1927 r. W tym samym roku powołano Komitet uczczenia jubileuszu prof. Leona Petrażyckiego; chodziło o sześćdziesiąt rocznicę jego urodzin. Przewodniczył Wacław Morawski, ówczesny marszałek Sejmu, a grono członków robi wielkie wrażenie. Oto nazwiska niektórych: Marcelli Handelsman (historyk), Władysław Leopold Jaworski (prawnik), Antoni Kostanecki (prawnik), Tadeusz Kotarbiński (filozof), Stanisław Kutrzeba (prawnik), Jerzy Lande (prawnik), Kazimierz Twardowski (filozof) i Stanisław Wróblewski (prawnik). Planowano wydanie dzieł Petrażyckiego, ale skończyło się na jednym tomie (*Wstęp do nauki prawa i moralności*, 1930). Zyskał też spore uznanie międzynarodowe. W 1925 r. został członkiem Międzynarodowej Unii Prawa Porównawczego w Hadze oraz wiceprezesem Międzynarodowego Instytutu Socjologicznego w Paryżu.

Petrażycki zmarł śmiercią samobójczą 15 maja 1931 r. w Warszawie. Samobójstwo popełnił z premedytacją – zastrzelił się z pistoletu pożyczonego od krewnego. Istnieją rozmaite hipotezy, tłumaczące ten dramatyczny krok. Jedni uważają, że było to spowodowane długotrwałym kryzysem psychicznym, w końcu skutkującym całkowitym załamaniem. Miało to wynikać z rozmaitych okoliczności, zaistniałych po powrocie Petrażyckiego do Polski, tych wyżej wspomnianych, ale także z tego powodu, iż czuł się niewystarczająco doceniany. Niewykluczone, że źle znosił fakt, iż to nie on, ale Hans Kelsen jest w Polsce uważany za teoretyka numer 1 na świecie. Zwraca się także uwagę na to, że Petrażycki doszedł do przekonania, iż jego umysł nie funkcjonował tak sprawnie, jak dawniej. Faktem jest, że pracował intensywnie w okresie warszawskim. Pozostawił po sobie wiele manuskryptów, ale niczego nie ogłosił drukiem. Lektura jego prac z tego czasu skłania do wniosku, że nie są one na tak wysokim poziomie, jak te z okresu petersburskiego, a więc możliwe, że sam Petrażycki to dostrzegał. Sporu o powody jego samobójstwa zapewne nie da się rozstrzygnąć. Nie ma to zresztą żadnego znaczenia dla oceny jego twórczości, upublicznionej za życia.

Po śmierci Petrażyckiego powstało towarzystwo jego imienia, założone przez Jerzego Finkelrauta (po wojnie znanego jako Jerzy Licki). Zajmowało się ono popularyzacją idei swego patrona. Wydano kilka tomów ze spuścizny rękopiśmiennej Petrażyckiego. Wiele manuskryptów zostało zniszczonych w czasie wojny, zwłaszcza w czasie Powstania Warszawskiego.

W 1958 r. Kotarbiński wskrzesił ideę wydania prac Petrażyckiego. Kolejno wyszły: *Wstęp do nauki prawa i moralności* (1959), *Teoria państwa i prawa w związku z teorią moralności* (1959–1960) i *Wstęp do nauki polityki prawa* (1968). Potem ukazały się jeszcze: *O nauce, prawie i moralności. Pisma wybrane* (1985), *Myśli Leona Petrażyckiego* (2007) i *Polityka prawa cywilnego i ekonomia polityczna* (2017; są to fragmenty z *Die Lehre von Einkommen*). Dzieła Petrażyckiego zawsze fascynowały czytelników. Niech mi będzie wolno posłużyć się własnym wspomnieniem. Było to w 1958 r., gdy byłem studentem I roku prawa. W trakcie zajęć z teorii państwa i prawa słyszeliśmy o Petrażyckim i jego ideach jako ważnych dla prawoznawstwa. Kiedyś odwiedziłem znajomego adwokata warszawskiego i zobaczyłem w jego bibliotece *Wstęp do nauki prawa i moralności* (wydanie z 1930 r.). Poprosiłem o wypożyczenie. Po powrocie do domu w Krakowie od razu zabrałem się do lektury. Czytałem całą noc (zacząłem wieczorem) i rano skończyłem. Byłem urzeczony stylem, temperamentem polemicznym i – *last but not least* – bogactwem idei. Trudno „gdybać”, ale może gdyby nie to pamiętne dla mnie zdarzenie, nie wygłaszałbym dzisiaj odczytu o Petrażyckim.

Pełna bibliografia prac Petrażyckiego i na jego temat, obejmująca okres do 1982 r., znajduje się we wspomnianym tomie *O nauce, prawie i moralności. Pisma wybrane* z 1985 r. Oto kilka opracowań książkowych (w języku polskim) o Petrażyckim (w porządku chronologicznym): J. Kowalski, *Psychologiczna teoria prawa i państwa Leona Petrażyckiego* (1963), *Z zagadnień teorii prawa i teorii nauki Leona Petrażyckiego* (zbiór artykułów; 1969), H. Leszczyńska, *Petrażycki* (1974), K. Motyka, *Wpływ Leona Petrażyckiego na polską teorię i socjologię prawa* (1993), A. Habrat, *Ideal człowieka i społeczeństwa w teorii Leona Petrażyckiego* (2006), *Prawo i nauka w poglądach Leona Petrażyckiego* (2013; zbiór artykułów). Wiele informacji o teorii Petrażyckiego można znaleźć w tomie prac J. Landego, *Studia z filozofii prawa* (1959). Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych Polskiej Akademii Nauk przyznaje co jakiś czas nagrodę naukową im. Leona Petrażyckiego za prace z dziedziny prawa. Uniwersytet Warszawski zdecydował, że budynek Wydziału Prawa i Administracji będzie nosił imię Leona Petrażyckiego. Tyle informacji biograficznych i bibliograficznych.

Dzieło Petrażyckiego uderza swoją rozległością. Wszystko obraca się wokół teorii prawa, ale dotyka, i to w sposób bardzo istotny, wielu innych dziedzin, m.in. filozofii ogólnej, metodologii nauki, psychologii i socjologii. Petrażycki przykładał olbrzymią wagę do metodologicznych podstaw teorii prawa (i oczywiście innych nauk). Zwracał uwagę na potrzebę teorii w dobrym tego słowa znaczeniu, tj. spełniającej określone rygory meto-

dologiczne. Uważał, że ich nie ma w naukach społecznych dlatego właśnie, że nie stosują one właściwej metodologii. Teorie naukowe dotyczą klas (zbiorów) przedmiotów. W konsekwencji, pojęcia teoretyczne muszą być ogólne (klasowe), ale ogólność jest warunkiem koniecznym, lecz nie stanowi warunku wystarczającego, albowiem nie każde pojęcie ogólne jest teoretycznie płodne. Można np. wypowiedzieć wiele twierdzeń o jarzynach czy zwierzyńcu, istotnych z punktu widzenia interesów kulinarnych czy łowieckich, ale trudno uznać je za teoretyczne. W szczególności kierowanie się względami praktycznymi nie prowadzi do teorii we właściwym sensie. Z tego od razu wynika, że ocena pojęć musi brać pod uwagę ich miejsce w teoriach. W każdym razie, budowa teoretycznej aparatury pojęciowej winna być niezależna od potocznych zwyczajów terminologicznych, ponieważ są one zbyt zbytnio związane z mniej lub bardziej doraźnymi interesami praktycznymi. Natomiast klasa poddana badaniu teoretycznemu winna być jednorodna, bo tylko wtedy można formułować o niej tezy teoretyczne.

Petrażycki rozumiał teorię jako zbiór zdań ogólnych (także pojedyncze zdania), a więc typu „dla każdego x , x jest P ”. Muszą być one prawdziwe, ale to tylko warunek konieczny. Rozważmy wypowiedź (przykład Petrażyckiego): „Wszystkie cygara o wadze 10 g podlegają prawu ciężenia”. Jest ona ogólna i prawdziwa, ale nikt nie uzna jej za teorię, ponieważ nie ma tej właściwości, którą Petrażycki traktował jako podstawową właściwość poprawnej teorii, mianowicie – adekwatności. Twierdzenie adekwatne to takie twierdzenie, które daną własność prawdziwie orzeka o elementach pewnej klasy K i tylko o nich. Wspomniane stwierdzenie o cygarach jest prawdziwe o znacznie szerszym zbiorze przedmiotów, mianowicie o wszystkich obiektach, które podlegają sile ciężenia. Jest to tzw. teoria kulawa, która orzeka jakąś cechę P o pewnym zbiorze K , ale w rzeczywistości K jest tylko podzbiorem właściwym zbioru K' , o którym cecha P może być orzeczona. Inną wadą są obciążone tzw. teorie skaczące. Jest tak wtedy, gdy dana cecha P jest orzekana o zbiorze K , ale w rzeczywistości może być prawdziwie stwierdzona o zbiorze K' , będącym częścią właściwą klasy K . Petrażycki argumentował, że socjologia jest pełna teorii skaczących, w szczególności takich, które upatrują istotny moment życia społecznego tylko w jednym czynniku, np. w walce o byt, rasie itp. Takie koncepcje są fałszywe. Tak czy inaczej, teorie kulawe i skaczące są, co najwyżej, tylko częściowo prawdziwe. Jakże są sposoby ustalania i sprawdzania adekwatności teorii? Petrażycki uważał, że trzeba tu stosować rozmaite metody, dedukcyjne, indukcyjne (w szczególności kanony indukcji eliminacyjnej, sformułowane przez Johna Stuarta Milla) i analizę przyczynową.

Metodologia Petrażyckiego była niejako dzieckiem swego czasu, tj. stanu logiki na przełomie XIX i XX w. Opierał się na dziełach logików

popularnych w tym czasie, jak wspomniany Mill, Christopher Sigwart czy Wilhelm Wundt, z którymi zresztą także polemizował. Nie były mu znane prace logików matematycznych, a więc dyscypliny, która powstawała w tym samym czasie i silnie wpłynęła na rozwój metodologii w XX w. Niemniej jednak można znaleźć u Petrażyckiego idee podobne np. do tych, jakie potem głosił Karl Popper. Chodzi np. o to, że robota teoretyczna nie może być uzależniona od przeświadczeń potocznych, że kryteria teoretyczności nie są sprowadzalne do ogólności, że abstrahowanie nie zawsze jest metodą owocną, czy że teorie są schematami narzucanymi na rzeczywistość, a nie rezultatami uogólnień empirycznych.

Niemniej jednak, z dzisiejszego punktu widzenia, kryterium adekwatności jest pewną idealizacją, ponieważ większość teorii, nawet w naukach przyrodniczych, wymaga rewizji właśnie dlatego, że są (ta terminologia nie jest używana) kulawe lub skaczące, ale też nie odmawia się im poważnego waloru naukowego. Z drugiej jednak strony, warto dążyć do teorii adekwatnych, nawet w przybliżeniu, zwłaszcza w naukach społecznych. Tadeusz Kotarbiński powiedział kiedyś o metodologicznych ideach Petrażyckiego (dokładnie w 1929 r., w książce *Elementy teorii poznania, logiki formalnej i metodologii nauk*, s. 444): „Ciągle [...] żywa jest chęć, by z materiału humanistyki utworzyć nie tylko historię, lecz i teorię. Poważamy się sądzić, że szczytowy punkt w zakresie tych dążeń pod względem samowiedzy metodologicznej stanowią pisma Petrażyckiego”. Także wspomniany Leśniewski wysoko oceniał postulat adekwatności.

Aby stworzyć adekwatną teorię prawa, trzeba właściwie określić jej przedmiot, tj. odpowiedzieć na pytanie: „Czym jest prawo?” Petrażycki krytykował współczesne mu teorie prawa za to, że są skaczące. Weźmy np. pod uwagę popularną koncepcję, że normy poparte przymusem państwowym są prawem. Jest ona skacząca, dlatego że prawem są nie tylko takie normy. W ogólności, zdaniem Petrażyckiego, dotychczasowe teorie prawa dotyczą tzw. prawa w znaczeniu prawniczym, ale to jest tylko część prawa w sensie teoretycznym. Podobnie przedstawiają się rozmaite koncepcje prawa pozytywnego, np. że jest ono ustanowione wedle przepisanych reguł legislacyjnych przez uprawniony organ prawodawczy. Krytyka przeprowadzona przez Petrażyckiego dotyczyła przede wszystkim pozytywizmu prawniczego, popularnego w Niemczech pod koniec XIX w., ale także uderzała w doktryny prawno-naturalne, wedle których prawem są reguły wypływające z uniwersalnie obowiązujących zasad moralnych. Wedle Petrażyckiego, trzeba znaleźć właściwą klasę przedmiotów, które można nazwać prawem, a dopiero potem badać ją teoretycznie.

Petrażycki uznał, że prawem są pewnego typu przeżycia psychiczne. To jednak wymagało reformy psychologii. Tradycyjny podział zjawisk

psychicznych, zaproponowany przez Kanta, wyróżniał poznanie, uczucie i wolę jako trzy podstawowe typy zjawisk mentalnych. Petrażycki uznał, że jest to podział niepełny, pomijający emocje, uznawane za coś wtórnego w stosunku do przeżyć poznawczych, uczuciowych i wolicjonalnych. Emocje, wedle koncepcji Petrażyckiego, są przeżyciami elementarnymi. Mają charakter dwustronny, doznawczo-popędowy czy też czynno-bierny (ale to określenie nie jest zbyt fortunate), polegający na tym, że doznanie jest skorelowane z określonym popędem, inicjującym określone działanie, np. głód od razu wzbudza dążenie do jego zaspokojenia. Podobnie ma się sprawa z olbrzymią mnogością faktów psychicznych, przeżywanych przy rozmaitych okazjach, fundamentalnych dla ludzkiego trwania. Emocje są nie tylko elementarne, ale także pierwotne w tym sensie, że stanowią najwcześniejszy ewolucyjnie segment psychiki. Można wręcz powiedzieć, że jednostronne elementy psychiki, tj. doznania (poznanie), uczucia i akty woli, wykształciły się z emocji.

Emocje wiążą się apulsjami, tj. przeżyciami prowadzącymi do ocen pozytywnych, lub repulsjami, generującymi oceny negatywne. Ocena, wedle Petrażyckiego, nie jest czymś samoistnym, ale zrelatywizowanym do emocji. Jeśli oceny są werbalizowane, mają charakter projekcji przeżywanych emocji. Petrażycki wyróżnił tzw. emocje etyczne. Polegają one na tym, że dane doznanie, na ogół dotyczące pewnego czynu, skutkuje poczuciem obowiązku lub obowiązku i uprawnienia. W pierwszej sytuacji mamy do czynienia z przeżyciem moralnym, natomiast w drugiej – z przeżyciem prawnym, dokładniej mówiąc takim, które koreluje uprawnienia (atrybucje) i obowiązki (imperatywy). Krótko mówiąc, prawo jako takie jest zbiorem przeżyć imperatywno-atrybutywnych, natomiast moralność – zbiorem tylko imperatywnych. Typowe przeżycie prawne polega na tym, że dłużnik poczuwa się do obowiązku zapłaty długu, ponieważ wierzyciel ma stosowne uprawnienie, a przeżycie moralne polega na obowiązku dania komuś jałmużny, niezależnie od tego, czy ma prawo do jej uzyskania. Ta definicja, zdaniem Petrażyckiego, określa prawo (także moralność) w taki sposób, że można o nim wypowiadać ogólne twierdzenia, spełniające warunek adekwatności, oraz ustalać rozmaite prawidłowości dotyczące jego funkcjonowania.

Przedstawiona koncepcja nasuwa cały szereg problemów interpretacyjnych i powodów do jej krytyki. Trzeba od razu zauważyć, że psychologizm Petrażyckiego odpowiadał popularnemu na przełomie XIX i XX w. nastawieniu, że rozmaite przedmioty, np. logiczne, matematyczne, sztuka, literatura, język, nauka, religia itp., istnieją w ludzkiej psychice, a ich obiektywizacja jest rzeczą wtórną. Było to stanowisko ontologiczne, przyjęte przez wielu filozofów dla wyjaśnienia sposobu istnienia rozmaitych

wytworów ludzkich. Niemniej jednak psychologizm w rozumieniu prawa był zdecydowaną nowością. Koncepcja Petrażyckiego była oparta na psychologii introspekcyjnej. Niedługo później pojawił się psychologizm behawiorystyczny, który traktował prawo jako sposób zachowania się (realizm amerykański, realizm skandynawski). Oba sposoby patrzenia na prawo mają to wspólne, że traktują je jako coś realnego, a nie normatywnego, jak to bywa w większości odpowiedzi na pytanie: „Co to jest prawo?” Nawiasem mówiąc, wyjaśnienie tego, czym jest normatywność, nie jest łatwe w przypadku realistycznych teorii prawa i moralności, ale to sprawa zbyt skomplikowana, aby ją tutaj omawiać.

Pomijając ogólne problemy filozoficzne, psychologistyczna teoria prawa w wersji Petrażyckiego (inne koncepcje pomijam) rodziła (i nadal tak jest) rozmaite pytania szczegółowe. Przeżycia etyczne, tj. prawne i moralne, mają charakter subiektywny, natomiast prawo i moralność zdają się obiektywne. Petrażycki odpowiadał, że to prawda, ale funkcjonowanie emocji polega na tym, że ludzie zarażają się nimi. Jest to uwarunkowane biologicznie, zwłaszcza ewolucyjnie, ale także kulturowo. Prowadzi to do tego, że odpowiednie apulsje i repulsje mają charakter zestandaryzowany. Kolejny zarzut polegał na wskazaniu, że petrażycjańskie pojęcie prawa obejmuje znacznie więcej niż tradycyjne. Petrażycki argumentował, że tak właśnie ma być, albowiem koncepcja tradycyjna jest skacząca, a nie ma powodu, aby pojęcie prawa ograniczać do prawa pozytywnego czy oficjalnego (pomijam tutaj różnicę pomiędzy prawem pozytywnym i prawem oficjalnym). Nie ma powodu, aby odmawiać miana prawa przeżyciom w grupach nieformalnych, nawet przestępczych, o ile stosowne emocje są imperatywno-atrybutywne. Bronisław Malinowski, badając prawo i zwyczaj w społeczeństwach pierwotnych, twierdzi, zresztą pod pewnym wpływem Petrażyckiego, że nie można ograniczać prawa do stanowionego w sensie europejskim. Podmiotami praw i obowiązków mogą być bogowie, zwierzęta, a nawet przedmioty martwe, o ile uznaje się, że np. mamy obowiązek okazywania czci bóstwu, a ono ma uprawnienie do tego, lub mamy imperatyw pomagać zwierzętom, gdyż one mają prawa. Nawiasem mówiąc, koncepcja petrażycjańska dostarcza interesującego uzasadnienia dla tzw. praw zwierząt.

Kolejna obiekcja wskazuje, że następuje nadmierna petryfikacja przeżyć prawnych i moralnych. Jeśli X udziela jałmużny Y-kowi dlatego, że odczuwa obowiązek takiego działania, ale nie ma poczucia, że ta druga osoba ma uprawnienie, mamy do czynienia z emocją moralną, natomiast gdy Z czyni podobnie, ale kieruje się uprawnieniem Y-ka, jest to przeżycie prawne. Może być i tak, że X w kolejnym akcie da temu samemu Y-kowi pieniądze, ponieważ jego przeżycie jest imperatywno-atrybutywne. Repli-

ka Petrażyckiego znowu wskazuje, że chociaż bywają takie sytuacje, standaryzacja emocji uniformizuje prawo i moralność (tę drugą w mniejszym stopniu) w wystarczający sposób. I wreszcie, wskazuje się, że Petrażycki kierował się prawem cywilnym, gdzie korelacja imperatywno-atrybutywna jest oczywista, natomiast inaczej jest w prawie karnym, gdzie podmiot obowiązku jest bardzo wyraźny, natomiast trudno wskazać, komu przysługuje uprawnienie. Poszkodowanemu przez przestępcę? Organom egzekwującym prawo? To pytanie trzeba pozostawić otwarte w świetle omawianej koncepcji prawa.

Petrażycki uważał, że prawo odgrywa fundamentalną rolę w kształtowaniu stosunków społecznych, znacznie większą od moralności. Ujmował to metaforycznie w ten sposób, że o ile moralność jest winem (a więc czymś odświętnym) w życiu społecznym, to prawo pełni rolę gęsiego wina, czyli wody, a więc napoju niezbędnego w codziennym trwaniu. Trzeba więc traktować je poważnie. Od czasów książki *Die Lehre von Einkommen* i dyskusji wokół BGB Petrażycki intensywnie zajmował się polityką prawa. Twierdził, że emocje etyczne, w szczególności prawne, mają tendencję do nieświadomego przystosowywania się do potrzeb społecznych. Za to właśnie cenił prawo rzymskie i ganił projekt BGB, który mijał się z rzeczywistością społeczną. Uważał, że polityka prawa jest dyscypliną praktyczną, ale, zgodnie z jego ogólnymi przeświadczeniami metodologicznymi, taką, która musi być oparta na solidnych podstawach teoretycznych. Te widział w swojej psychologizycznej teorii prawa. W szczególności prawo pozytywne, ponieważ o nie chodzi przede wszystkim, winno być tak stanowione, aby odpowiadało rzeczywistym emocjom prawnym (także oczywiście moralnym) oraz ich rozwojowym tendencjom. To z kolei wymagało nie tylko analizy psychologicznej, ale także socjologicznej, biorącej pod uwagę to, że ponieważ emocje kształtują pobudki (motywy) postępowania o charakterze zasadniczym, tj. skorelowane z apulsjami i repulsjami, one decydują o tym, co jest traktowane jako dobre lub złe czy obowiązkowo-atrybutywne. Jest tedy rzeczą fundamentalną, aby znać prawidłowości zarówno psychologiczne, jak i społeczne, by kształtować odpowiednie postawy ludzkie. Petrażycki nie ukrywał, że prawo winno kształtować rzeczywistość w takim lub innym kierunku.

Teoria socjologiczna Petrażyckiego jest znana tylko fragmentarycznie. Podobno opracował obszerny rękopis socjologiczny, ale ten zaginął, może jeszcze w Finlandii lub w czasie II wojny światowej. Petrażycki twierdził, że proces rozwoju społecznego zmierza ku ideałowi społecznemu. Polega on na rozpowszechnieniu postaw sprzyjających życiu zbiorowemu, ale także indywidualnemu. Petrażycki ujmował to jako drogę ku miłości, polegającej na eliminacji tego wszystkiego, co powoduje uzasadnioną repulsję. Uważał

przy tym, że jednostki ludzkie na ogół nie mają wątpliwości, co zasługuje na apulsję, a co powinno być odrzucane. Koncepcję ideału społecznego uważał za odrodzenie prawa natury, ale nie w tradycyjnej wersji absolutystycznej, ale wypływającą z badania rzeczywistych motywów postępowania. Koncepcja ta jest podobna do idei prawa natury o zmiennej treści, zaproponowanej przez Rudolfa Stammlera, niemieckiego teoretyka prawa. Petrażycki nawet uważał, że Stammler przejął jego idee bez zaznaczenia tego. Trudno ocenić, na ile ten poważny zarzut był słuszny.

W ramach swych koncepcji socjologicznych Petrażycki zajmował się również bardziej konkretnymi sprawami, np. optymalną formą ustroju państwowego. Nie był socjalistą w sensie marksowskim (uważał marksizm za doktrynę skaczącą, z uwagi na przerysowanie roli walki klas w kształtowaniu procesów społecznych), ale w pewnym sensie był, jako członek partii kadetów, bliski jakiejś wersji socjaldemokracji. Stąd pytał np. o racjonalne uregulowanie relacji pomiędzy centralizacją a decentralizacją. Jego przewidywania na temat centralizacji socjalistycznej, wyrażone jeszcze przed I wojną światową, okazały się zaskakująco trafne. Być może wyprowadzał wnioski z prac Lenina na temat przyszłego kształtu gospodarki socjalistycznej, które musiał znać. Tak czy inaczej, prognozował, że socjalistyczna etatyzacja w rolnictwie i przemyśle będzie skutkowała marnotrawstwem na olbrzymią skalę, ponieważ jest przeciwna naturalnym ludzkim skłonnościom indywidualistycznym. Z drugiej strony, kwestionował indywidualizm totalny, gdyż z reguły prowadzi do egoizmu.

Petrażycki miał wybitnych uczniów, na których wpłynął bezpośrednio. Dwaj odegrali rolę szczególną, mianowicie Pitrim Sorokin, który wyjechał do USA i stał się jednym z najwybitniejszych socjologów XX w., i wspomniany już Jerzy Lande, profesor uniwersytetów w Wilnie i Krakowie, który systematycznie popularyzował myśl Petrażyckiego w Polsce (w tym kontekście jeszcze raz trzeba wspomnieć o Tadeuszu Kotarbińskim, który uważał politykę prawa za szczególny przypadek prakseologii). Krakowski ośrodek teoretyczno-prawny, w którym aktywni byli tacy uczniowie Landego, jak (lista alfabetyczna) Maria Borucka-Arctowa, Wiesław Lang, Kazimierz Opałek i Jerzy Wróblewski (potem w Łodzi), zostali „zarażeni” ideami Petrażyckiego i je kontynuowali w rozmaity sposób, a także przekazywali je swoim uczniom. Do tego grona należy dopisać Jana Góreckiego (cywilistę, który wyjechał do USA w 1968 r.) i Adama Podgóreckiego (profesora w Warszawie), szczególnie zasłużonego w popularyzacji idei petrażycjańskich. Jego uczniem jest Andrzej Kojder, też bardzo aktywny w ich propagowaniu. Trzeba też wspomnieć o Marii Ossowskiej, która, aczkolwiek polemizowała z Petrażyckim i Landem, to jednak poważnie traktowała ich idee. Nazwiska niektórych innych znawców i kontynuatorów

Petrażyckiego zostały wymienione w informacjach bibliograficznych. Jak Petrażycki jest znany w świecie? Wprawdzie Sorokin i inni petersburscy uczniowie Petrażyckiego upowszechniali dorobek swego mistrza, a nawet wydawali jego pisma, ale przyniosło to raczej umiarkowany efekt, podobnie jak prace późniejszych autorów. Z jednej strony nie można powiedzieć, że Petrażycki nie jest znany, ale z drugiej – że jest tak znany, jak np. Hans Kelsen, Richard Dworkin czy Herbert L. A. Hart. Gdy starałem się o fundusze na przekład angielski *Wstępu do nauki prawa i moralności*, stosowne władze przyznające granty nawet nie odpowiedziały.

Trudno oczekiwać, aby psychologistyczna teoria prawa została przyjęta za paradygmat prawoznawstwa. Mimo wszystko zbyt odbiega od tradycji prawniczej. Coś jednak pozostało z idei petrażycjańskich. W szczególności Petrażycki dał podwaliny pod teorię świadomości prawnej. Ta problematyka okazała się niezwykle żywa, także niezależnie od pomysłów Petrażyckiego, i jest szeroko podejmowana w świecie. Natomiast polscy teoretycy i socjologowie prawa, zajmujący się świadomością prawną, pozostawali (i nadal tak jest) pod decydującym wpływem idei Petrażyckiego. Drugim i oczywistym polem jest polityka prawa, popularna w Polsce wśród teoretyków, ale jakoś mało wykorzystywana w gronie ustawodawców. Jest pewnym paradoksem, że w ojczyźnie twórcy idei polityki prawa jakość ustaw jest tak niska. I po trzecie, ciągle zasługują na uwagę metodologiczne pomysły Petrażyckiego. Tak czy inaczej, Leon Petrażycki był, obok Hansa Kelsena, najwybitniejszym teoretykiem i filozofem prawa w XX w.

ZMARLI

Członkowie PAU zmarli od czerwca 2016 do czerwca 2017

Honorowy

2.08.2016 – ks. kard. Franciszek Macharski

WYDZIAŁ II

Krajowi

8.02.2017 – prof. Andrzej Tomczak, członek czynny
12.06.2017 – prof. Jan M. Małecki, członek czynny

Zagraniczni

4.01.2017 – prof. Andrzej Źaki
29.01.2017 – prof. Józef Modrzejewski-Mélèze
26.05.2017 – prof. Zbigniew Brzeziński

WYDZIAŁ III

Krajowi

4.09.2016 – prof. Adam Bielański, członek czynny
13.10.2016 – prof. Andrzej Hrynkiewicz, członek czynny
6.11.2016 – prof. Bolesław Szafirski, członek korespondent
13.02.2017 – prof. Roman Pampuch, członek czynny
8.04.2017 – prof. Wiesław Czyż, członek czynny

– 186 –

Zagraniczny

28.08.2016 – prof. Siegmund Brandt

WYDZIAŁ IV

Krajowi

25.07.2016 – prof. Krzysztof Bieniarz, członek korespondent

23.09.2016 – prof. Andrzej Tarkowski, członek czynny

29.12.2016 – prof. Aleksander Koj, członek czynny

11.01.2017 – prof. Jerzy Znosko, członek czynny

6.04.2017 – prof. Jerzy Vetulani, członek czynny

22.04.2017 – prof. Stanisław Przestalski, członek czynny

WYDZIAŁ V

Krajowi

19.11.2016 – prof. Krzysztof Wędzony, członek korespondent

30.04.2017 – prof. Mariusz Żydowo, członek czynny

WYDZIAŁ VI

Krajowy

9.10.2016 – Andrzej Wajda, członek czynny

Zagraniczny

21.02.2017 – Stanisław Skrowaczewski

Honorowy

Ks. kard. Franciszek Macharski **20 V 1927–2 VIII 2016**

Ks. kardynał Franciszek Macharski, arcybiskup metropolita krakowski, urodził się 20 maja 1927 r. w Krakowie. Naukę w zakresie szkoły średniej pobierał na tajnych kompletach w czasie okupacji, maturę zdał w roku 1945 w II Liceum im. Jana III Sobieskiego w Krakowie. Studia wyższe odbył na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, otrzymując dyplom w roku 1950, a kontynuował na Uniwersytecie we Fryburgu, gdzie w roku 1961 uzyskał doktorat z teologii pastoralnej.

Dnia 2 kwietnia 1950 r. został wyświęcony na kapłana przez kardynała Adama Sapiechę. Od roku 1961 pracował w Krakowskim Seminarium Duchownym, najpierw jako ojciec duchowny, potem profesor teologii pastoralnej, w latach 1970–1978 – rektor. W latach 1963–1978 wykładał teologię pastoralną na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie.

W dniu 29 grudnia 1978 r. został mianowany arcybiskupem metropolitą krakowskim, 6 stycznia 1979 r. – konsekrowany na biskupa przez papieża Jana Pawła II, 29 czerwca 1979 – kreowany na kardynała. Obowiązki metropolity krakowskiego spełniał do roku 2005, kiedy przeszedł na emeryturę. Zmarł 2 sierpnia 2016 r. Kilka dni przed śmiercią odwiedził go w szpitalu papież Franciszek, który udzielił mu ostatniego namaszczenia.

Jako członek Episkopatu Polski pełnił rozliczne funkcje i obowiązki, m.in. był: wiceprzewodniczącym Konferencji Episkopatu, członkiem Rady Głównej, wiceprzewodniczącym Rady Naukowej Episkopatu (1984–1989), przewodniczącym Komisji Episkopatu ds. Nauki Katolickiej, współprzewodniczącym Komisji Wspólnej Episkopatu Polski i Rządu. Różne obowiązki spełniał także w Stolicy Apostolskiej w Rzymie. Był członkiem: Rady Kardynałów i Biskupów, Sekretariatu dla Niewierzących, Kongregacji ds. Duchowieństwa, Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego. Jako legat papieski brał udział w Międzynarodowym Kongresie

Mariologicznym w Kevelaer (Niemcy) i Krajowym Kongresie Eucharystycznym na Słowacji.

Jest autorem ponad 250 przemówień i prelekcji, tak w Polsce, jak i poza jej granicami. Opublikował książkę *Duszpasterstwo we współczesnym Kościele* (1961) oraz zbiory kazań: *Służyć mądrością* (1994) i *Kazania w Kalwarii* (1994). Otrzymał doktoraty honoris causa uniwersytetu w Taipei na Tajwanie (1989), Adamson University w Manili na Filipinach (1989), Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (1992), Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie (2000), Uniwersytetu Jagiellońskiego (2000). Od roku 2006 był członkiem honorowym Polskiej Akademii Umiejętności.

Ks. kardynał Macharski był przede wszystkim duszpasterzem, a w ramach tej posługi – wielkim orędownikiem Bożego Miłosierdzia. Tym samym podejmował przesłanie papieża Jana Pawła II, który 17 sierpnia 2002 r. w Łagiewnikach opiece Bożego Miłosierdzia zawierzył cały świat. Warto podkreślić, że za swą dewizę biskupią przyjął słowa św. Faustyny: „Jezu ufam Tobie”. Toteż nie dziwi, że szczególną opieką otaczał ludzi ubogich, słabych, chorych. Pomagał także ludziom w innych potrzebach, co dało się zauważyć zwłaszcza w czasie stanu wojennego, gdy zaistniała możliwość wykupywania niektórych zatrzymanych. Dyskretną pomoc materialną niósł zresztą wielu innym potrzebującym, w tym młodym ludziom nauki, którym niełatwo było utrzymać rodzinę z asystenckiej pensji. Najczęściej nie zdawali sobie sprawy z tego, skąd otrzymują niespodziewane wsparcie.

Ks. kardynał Macharski utrzymywał bliskie, serdeczne stosunki z krakowskim światem nauki. Uczestniczył w inauguracjach roku akademickiego oraz innych uroczystościach na Uniwersytecie Jagiellońskim, brał udział w niektórych zebraniach Polskiej Akademii Umiejętności. Często można go było spotkać na koncertach Filharmonii Krakowskiej.

Był człowiekiem mądrym i niewiarygodnie skromnym. Rzadko był widziany w kardynalskiej purpurze, zazwyczaj chodził w czarnej sutannie, z niewielkim prostym krzyżem biskupim, który podarował mu Jan Paweł II. Odznaczał się głęboką pobożnością i wielką życzliwością dla ludzi. Każde spotkanie z nim było wydarzeniem jedynym w swym rodzaju – doświadczeniem bliskości, ciepła i autentycznej dobroci.

Władysław Stróżewski

WYDZIAŁ II

Krajowi

Andrzej Tomczak 12 IX 1922–8 II 2017

Prof. Andrzej Tomczak, senior historyków toruńskich, zmarł 8 lutego 2017 r. w Toruniu. Nic nie wskazywało na tak nagłe jego odejście, chociaż od grudnia 2016 r. nieco niedomagał. Nie w każdy wtorek pojawiał się – jak to było w jego zwyczaju – na nieformalnych i formalnych posiedzeniach Zakładu Archiwistyki w Instytucie Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Uniwersytet był dla niego drugim domem i był tu dla nas i tych nieco młodszych, jak i znacznie młodszych, niedościgłym wzorem. On, po prostu, żył codziennością naszej uczelni. Był wciąż aktywnym uczestnikiem wykładów i konferencji w naszym Instytucie i sam w ubiegłym roku akademickim prowadził 30 godzin wykładu „Dzieje archiwów polskich”. Jeszcze w styczniu prosił mnie o napisanie biogramu prof. Ludwika Kolankowskiego, przeznaczonego dla strony internetowej Klubu Profesorów UMK im. Ludwika Kolankowskiego, gdyż miał unieruchomioną prawą rękę na skutek urazu, którego doznał, poślizgnąwszy się w swoim mieszkaniu. Cieszył się powszechnym szacunkiem, a jego odejście pograżyło środowisko akademickie w żałobie.

Andrzej Tomczak urodził się 12 września 1922 r. we wsi Biesiekierz Górzewo w parafii Gieczno, około 30 km od Łodzi, w dawnym powiecie Brzeziny (obecnie Zgierz), jako syn Adeli z domu Twardowskiej oraz Józefa. Jego dziadkiem był wybitny polski filozof, profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie Kazimierz Twardowski, a stryjem – biskup sufragana łódzki Kazimierz Tomczak, znany z niezłomnej postawy patriotycznej w okresie okupacji hitlerowskiej, jak i w czasach PRL. Mężem ciotki, Marii Twardowskiej, był filozof i logik Kazimierz Ajdukiewicz. Szkołę powszechną i Prywatne Gimnazjum Męskie Aleksego Zimowskiego w Łodzi

ukończył Andrzej Tomczak w roku 1937, a następnie kontynuował naukę w klasie licealnej tej szkoły o profilu humanistycznym. Wybuch II wojny światowej spowodował na krótko przerwę w jego nauce. Po wcieleniu Łodzi do Rzeszy przedostał się do Generalnego Gubernatorstwa. W roku 1942, na tajnych kompletach, zdał maturę w Liceum św. Stanisława w Warszawie. Równocześnie pracował zarobkowo w podwarszawskich Młocinach, potem w Skolimowie i następnie w Głownie k. Łowicza. W tej ostatniej miejscowości nauczał na tajnych kompletach w zakresie czteroklasowego gimnazjum języka polskiego, historii i geografii. W roku 1941 wstąpił do Związku Walki Zbrojnej. Wiosną 1944 r. znalazł się w plutonie Kedywu Obwodu Brzeziny ZWZ AK (pseud. „Kmicic”, „Babinicz”). Po wyzwoleniu, już w kwietniu 1945 r., Andrzej Tomczak rozpoczął studia historyczne na Uniwersytecie w Łodzi. Wspominał, że dla wielu z jego pokolenia rzeczą najważniejszą było wówczas nadrobienie straconych lat w kształceniu się, nawet w warunkach ograniczonej suwerenności polskiego państwa. W Łodzi studiował historię średniowieczną pod kierunkiem Stanisława Zajackowskiego, nauki pomocnicze historii u Aleksandra Gieysztora i archiwistykę u Andrzeja Stebelskiego. Chodził na wykłady Ludwika Kolankowskiego z historii nowożytnej Polski, które zrobiły na nim duże wrażenie. Młodego studenta, zainteresowanego problematyką badawczą okresu Jagiellonów, przedstawiła Kolankowskiemu, wówczas doktor, później profesor Jadwiga Lechicka. Profesor obiecał Andrzejowi Tomczakowi opiekę naukową, ale już w Toruniu, gdzie obejmował urząd rektora na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika. Tak w roku 1946 znalazł się Andrzej Tomczak na studiach historycznych w Toruniu i jeszcze w tym roku Kolankowski powołał go (miał wtedy 24 lata) na stanowisko zastępcy asystenta. Stopień magistra filozofii w zakresie historii uzyskał Andrzej Tomczak 29 czerwca 1948 r. z oceną bardzo dobrą, na podstawie pracy pt. „Walenty Dembiński, ostatni kanclerz Polski Jagiellońskiej”, napisanej pod kierunkiem prof. Kolankowskiego. Recenzentem, obok prof. Kolankowskiego, był prof. Kazimierz Hartleb. W dwa lata później, 8 lipca 1950 r., Andrzej Tomczak doktoryzował się na UMK na podstawie pracy „Walenty Dembiński i jego ród”. Promotorem był Ludwik Kolankowski. W egzaminie doktorskim uczestniczyli prof. Kazimierz Hartleb i prof. Ryszard Mienicki. Równocześnie został awansowany na stanowisko starszego asystenta, ale jeszcze w tym samym roku zmuszony został do odejścia z uczelni. Warunkiem pozostania było bowiem zapisanie się do Zrzeszenia Historyków Marksistów, które miało być przeciwwagą dla Polskiego Towarzystwa Historycznego. Na ten warunek nie mógł przystać. Ostatecznie uzyskał jednak zatrudnienie w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Łodzi, gdzie pracował do roku 1957, kiedy, po październikowym przełomie, wrócił na UMK i objął stanowisko

adiunkta w Katedrze Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii. W roku 1963 w „Rocznikach Towarzystwa Naukowego w Toruniu” opublikował pracę doktorską pod nieco zmienionym tytułem *Walenty Dembiński, kanclerz egzekucji (ok. 1504–1584)*, która usytuowała go w pełni wśród znawców dziejów Polski XVI stulecia. Z kolei w roku 1964 Andrzej Tomczak habilitował się na podstawie rozprawy, opublikowanej także w „Rocznikach Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, pt. *Kancelaria biskupów włocławskich w okresie księgi wpisów (XV–XVIII w.)*. W roku 1965 został docentem i kierownikiem Zakładu Archiwistyki, którym kierował do roku 1992. Pod jego kierownictwem zarówno Zakład, jak i specjalizacja archiwistyczna na kierunku historii zyskały przodującą pozycję w kształceniu kadr archiwalnych w skali kraju. Na mocy uchwały Rady Państwa z 4 kwietnia 1974 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a następnie 19 lutego 1981 r. – profesora zwyczajnego. W latach 1973–1978 i 1981–1987 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Historii i Archiwistyki. Na członka korespondenta PAU został wybrany 9 marca 1991 r., a na członka czynnego 18 czerwca 2005 r. Najważniejszym kierunkiem badawczym Andrzeja Tomczaka była archiwistyka. Na czoło wybijają się tu dwie książki: *Zarys dziejów archiwów polskich*, II wyd. Toruń 1982, i podręcznik *Archiwistyka* (wspólnie z Bohdanem Ryszewskim), Warszawa 1989. Ważne miejsce w jego dorobku naukowym zajmuje, obok archiwistyki, historia polityczna Polski w XVI wieku i biografistyka, dyplomatyka nowożytna, geografia historyczna i historia kartografii (zob. „*Studia Historico-Archivistica*”, Wydawnictwo UMK, Toruń 2002). Wielkie są zasługi Andrzeja Tomczaka w zakresie edytorstwa źródeł. Opublikował kilka tomów lustracji dóbr królewskich w Polsce. Są to: *Lustracje województw wielkopolskich i kujawskich 1564–1565*, cz. I, Bydgoszcz 1961, ss. 269 (współwyd. C. Włodarska i J. Włodarczyk); cz. II, Bydgoszcz 1963, ss. 292; *Lustracje województw wielkopolskich i kujawskich 1789*, cz. III: *Województwo łęczyckie i brzesko-kujawskie*, Warszawa 1977, ss. 246 (przy współpracy Z. Kędzierskiej); *Lustracje województw wielkopolskich i kujawskich 1659–1665*, cz. II: *Województwo sieradzkie, łęczyckie, brzesko-kujawskie, inowrocławskie i ziemia dobrzyńska*, Toruń 1996, ss. 338 (współwyd. Zbigniew Górski, Jan Pakulski). Był również redaktorem naukowym dwóch jeszcze tomów lustracji. Nieobca była Andrzejowi Tomczakowi historia regionalna. Swojej parafii, skąd się wywodził, spłacił dług w książce z tzw. mikrohistorii pt. *Zarys dziejów parafii Gieczno do roku 1997*, Toruń 1997. Na specjalną uwagę zasługuje fakt zapraszania Andrzeja Tomczaka przez papieża Jana Pawła II do udziału w seminariach pod nazwą „Nauka – Religia – Dzieje” do Castel Gandolfo. Uczestniczył w nich i wygłosił referaty: na II Seminarium w roku 1982, wspólnie z prof. Janem M. Małeckim: *Wydarzenia 1980 roku w Pol-*

sce. *Ich charakterystyka, geneza i miejsce w ciągu polskich ruchów rewolucyjnych XVIII–XX w.* (druk po 10 latach w materiałach VI Seminarium: „Nauka – Religia – Dzieje”, pod red. Jerzego A. Janika, Kraków 1992, s. 269–290); na V Seminarium w roku 1988: *Z nowszych badań nad ustrojem Rzeczypospolitej i polskim episkopatem w XVI–XVIII w.* (druk: „Nauka – Religia – Dzieje”, pod red. Jerzego A. Janika i Piotra Lenartowicza SJ, Kraków 1990, s. 133–144); na X Seminarium w roku 1999, wspólnie z Janem M. Małeckim: *Geneza nacjonalizmów w Europie Środkowo-Wschodniej* (druk: „Nauka – Religia – Dzieje”, pod red. Jerzego A. Janika, Kraków 2000, s. 127–149) i na XII Seminarium w roku 2003, wspólnie z Janem M. Małeckim: *O czasie w badaniach historycznych i o odpowiedzialności historyka kilka uwag* (druk: „Nauka – Religia – Dzieje”, pod red. Jerzego A. Janika, Kraków 2004, s. 139–154). Temu seminarium poświęcił Andrzej Tomczak osobną książeczkę pt. *Od wyprawy górskiej do seminarium naukowego. Przyczynek do biografii Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, Toruń 1999. Nie sposób nie wspomnieć o pracy Andrzeja Tomczaka w Fundacji Archiwum Pomorskiego Armii Krajowej, w której w latach 1992–1995 był wiceprezesem. Był on miłośnikiem wędrowek górskich, na które zabierał swoich młodszych kolegów. Poświęcił im osobną książeczkę pt. *Na szlakach górskich. Z grupą toruńsko-lódzką w latach 1959–1973*, Toruń 2011. Wypromował ponad 150 magistrów i 8 doktorów. Wielu spośród jego uczniów jest dyrektorami wojewódzkich archiwów, jeden z nich był rektorem Uniwersytetu Szczecińskiego (prof. Zdzisław Chmielewski). Bibliografia prac prof. Andrzeja Tomczaka za lata 1949–2010 znajduje się w publikacji *Dorobek naukowy i dydaktyczny toruńskiego ośrodka archiwistyki*, red. Halina Robótka, Toruń 2011, s. 271–314. Za zasługi dla nauki polskiej został uhonorowany Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1979) oraz odznaczony wieloma odznaczeniami państwowymi, m.in. Złotym Krzyżem Zasługi (1967), Krzyżem Kawalerskim (1975), Oficerskim (1998), Komandorskim (2003) Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem z Mieczami Orderu Krzyża Niepodległości. Był doktorem honoris causa Uniwersytetu Szczecińskiego (2014). W roku 2015 toruńska Alma Mater przyznała mu szczególne wyróżnienie „Convalaria Copernicana”. Społeczność akademicka UMK pożegnała go uroczystie 17 lutego 2017 r. w foyer Auli UMK. Koledzy i uczniowie zaciągali warty. Żegnali go, podnosząc zasługi dla Uczelni Kopernikańskiej i nauki polskiej, rektor UMK prof. Andrzej Tretyn, dziekan prof. Stanisław Roszak, prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego prof. Krzysztof Mikulski, naczelny dyrektor Archiwów Państwowych dr Wojciech Woźniak, b. wicemarszałek Senatu RP Jan Wyrowiński i inni. Po tej akademickiej uroczystości mszę żałobną za duszę śp. Zmarłego odprawił w kościele Najświętszej Marii

Panny w Toruniu biskup ordynariusz diecezji toruńskiej dr Andrzej Suski. Następnego dnia pożegnano śp. Zmarłego w kościele parafialnym w Giecznie, przy licznych udziale archiwistów z całego kraju. Urnę z prochami śp. Zmarłego złożono w grobie rodzinnym na cmentarzu w Giecznie. Odszedł w poczuciu spełnionego obowiązku jako obywatel, uczony i profesor uniwersytecki.

Janusz Mallek

Jan M. Małecki 8 XII 1926–12 VI 2017

12 czerwca 2017 zmarł w Krakowie profesor Jan M. Małecki, jeden z najwybitniejszych polskich historyków, szczególnie zasłużony dla badań nad dziejami miast, a zwłaszcza Krakowa. Prof. Małecki został wybrany do Polskiej Akademii Umiejętności na członka korespondenta Wydziału II Historyczno-Filozoficznego w roku 1992. Członkiem czynnym Akademii został w 1995 r.

Dzieło prof. Małeckiego to przede wszystkim imponujący dorobek naukowy, będący nie tylko efektem jego talentu, ale także olbrzymiej pracowitości. W zakresie historii gospodarczej prof. Małecki położył wielkie zasługi w rozwoju badań nad dziejami handlu. Wyrazem tych zainteresowań były m.in. jego rozprawy: doktorska pt. *Studia nad rynkiem regionalnym Krakowa w XVI wieku* oraz habilitacyjna pt. *Związki handlowe miast polskich z Gdańskiem w XVI wieku i pierwszej połowie XVII wieku*, obie opublikowane w formie książkowej w latach sześćdziesiątych. To właśnie ten okres w życiu Profesora – wzbogacony dłuższym pobytem stypendialnym w Paryżu – przyniósł historiografii polskiej znaczący wkład zarówno w zakresie historycznej analizy stanu gospodarczego kraju w XVI i XVII wieku, jak i nowoczesnego metodologicznie poszukiwania zależności pomiędzy rozwojem rynku wewnętrznego Polski a jej gospodarczą, polityczną i kulturową integralnością. Zawarte w tych pracach fakty i oceny weszły szybko do kanonu naszej wiedzy o dziejach Polski XVI i XVII wieku. Szczególnie interesujące są m.in. ustalenia Profesora dotyczące miejsca Gdańska w gospodarce Rzeczypospolitej i jego powiązań z miastami polskimi.

Historia miast stanowiła drugi, a z czasem stała się głównym wątkiem działalności naukowej prof. Jana M. Małeckiego. Elbląg i Gdańsk, Sandomierz i Lwów, obok wielu innych miast, ale nade wszystko Kraków stały

się w ciągu ostatnich dziesięcioleci jego prawdziwą pasją. Trudno przecenić znaczenie prac prof. Małeckiego dla historiografii Krakowa. Ukoronowaniem jego rozległej i wielowątkowej działalności badawczej, poświęconej dawnej stolicy Polski, było podjęcie w latach siedemdziesiątych – wspólnie z Janiną Bieniarzówną – prac nad pierwszą wielką syntezą historii miasta. Owocem wieloletniej pracy są dzisiaj dwa monumentalne tomy *Dziejów Krakowa*, obejmujące okres od XVI do początku XX wieku, które nie tylko trudno przecenić na gruncie merytorycznym, ale które stały się dla wielu badaczy historii miast w Polsce wzorcem metodologicznym. Prof. Małecki był też współredaktorem i współautorem tomu czwartego, który obejmuje historię Krakowa w okresie międzywojennym, a także współredaktorem całego monumentalnego wydawnictwa, składającego się dziś z sześciu tomów. *Dzieje Krakowa* znakomicie ilustrują nie tylko szerokość zainteresowań chronologicznych Profesora (od schyłku średniowiecza po czasy współczesne), ale i różnorodność podejmowanej przez niego problematyki: od historii politycznej, poprzez historię gospodarczą i społeczną, po studia regionalne i historię kultury.

Pozycję prof. Małeckiego w historiografii Krakowa określa również jego bogata działalność edytorska pod sztandarem Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, które wyróżniło go tytułem swego członka honorowego. Profesor przejął m.in. w połowie lat osiemdziesiątych po Karolu Estreicherze funkcję redaktora „Rocznika Krakowskiego”, był także redaktorem trzech niezwykle zasłużonych serii wydawniczych: „Kraków Dawniej i Dziś”, „Kraków w Dziejach Narodu” (33 tomy!) oraz w latach 2000–2015 „Biblioteki Krakowskiej” (tomy nr 140–161).

Trudno jest dzisiaj wymienić wszystkie obszary aktywności naukowej Profesora. Jej efektem są zarówno wielkie syntezy, prace historyczno-problemowe, źródłoznawcze, biograficzne, bibliograficzne i metodologiczne, liczne artykuły recenzyjne, jak i prace popularnonaukowe. Trzeba jednak koniecznie zwrócić uwagę na ważny wątek badań nad dziejami Żydów polskich, który w ostatnich latach zaowocował kilkoma znaczącymi publikacjami. Wątek ten dobrze też odzwierciedla szersze zainteresowania Profesora problematyką wieloetniczności i mniejszości, tak charakterystyczną dla geograficznego obszaru jego zainteresowań – Krakowa, Małopolski i Europy Środkowej. Symbolizuje też format Człowieka Dialogu. Profesor należał do grupy polskich historyków, którzy już w latach osiemdziesiątych rozpoczęli precedensową współpracę z historykami z Izraela. Uczestniczył m.in. w konferencji w Jerozolimie w roku 1988, którą uznać trzeba za jeden z przełomowych momentów w budowaniu mostów dla współpracy Polaków i Żydów nad badaniami wspólnej historii. W roku 2016, jako zasłużony dla dialogu chrześcijańsko-żydowskiego

i polsko-żydowskiego, prof. Jan M. Małecki otrzymał Nagrodę im. Ks. Stanisława Musiała. Nie przypadkiem też prof. Małecki przewodniczył w latach 1996–2007 pracom Komisji Historii i Kultury Żydów Polskiej Akademii Umiejętności.

Jako członek czynny Polskiej Akademii Umiejętności prof. Jan M. Małecki aktywnie wspierał jej działalność na różnych polach. W latach 2003–2012 pełnił funkcję wicedyrektora Wydziału II Historyczno-Filozoficznego. Był też w latach 2001–2014 redaktorem naukowym serii „W Służbie Nauki”, wydawanej wspólnie przez Akademię i Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie. Wiele zawdzięcza też Profesorowi Biblioteka Naukowa PAU i PAN. Prof. Jan M. Małecki był członkiem Rady Naukowej Biblioteki przy ulicy Sławkowskiej 17 nieprzerwanie od 1981 roku – czyli przez 36 lat. W latach 2005–2010 przewodniczył Radzie. Był też od roku 2010 członkiem Kolegium Redakcyjnego „Rocznika Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, a także jej darczyńcą. Duża część domowego księgozbioru Profesora trafiła w latach 2012–2014 do jego Biblioteki.

Szczególnym rozdziałem na drodze prof. Jana M. Małeckiego, uczzonego i nauczyciela, redaktora i edytora, krakowianina i Europejczyka, była misja rektora Akademii Ekonomicznej w Krakowie, którą z poświęceniem wypełnił w latach 1981–1984, w czasie dla Polski niezwykle trudnym. Z dzisiejszym krakowskim Uniwersytetem Ekonomicznym prof. Małecki związał się trwale w roku 1961. Wraz z profesorami Stanisławem Hoszowskim i Janiną Bieniarzówną współtworzył Zakład, a później Katedrę Historii Gospodarczej, której był – do przejścia na emeryturę – wieloletnim kierownikiem. Profesor służył też swojej uczelni z wielkim oddaniem, pełniąc w niej wiele odpowiedzialnych funkcji, m.in. w latach 1975–1978 prorektora, by w roku 1981, w pierwszych w pełni demokratycznych wyborach zostać rektorem Akademii Ekonomicznej w Krakowie. To właśnie rektorowi Janowi M. Małeckiemu Akademia, a przede wszystkim jej pracownicy i studenci zawdzięczają przeprowadzenie pewną ręką przez rafa stanu wojennego wczesnych lat osiemdziesiątych.

W tej trudnej chwili prof. Małecki znakomicie wywiązał się z powierzonego mu przez społeczność akademicką mandatu zaufania. Na podkreślenie zasługuje godność i rozważa, z jaką przeprowadził Akademię przez stan wojenny. Dobrotliwy i otwarty na ludzi, dawał nam poczucie bezpieczeństwa. Jego rozważna postawa w znaczący sposób zadecydowała o tym, iż żaden pracownik lub student Akademii nie został aresztowany. Rektor Małecki w tym wyjątkowo trudnym czasie bronił podstawowych wartości i wolności nauki. Z tej próby wyszedł zwycięsko. Misję swą rektor Małecki wypełnił nie tylko z odwagą i poświęceniem, ale i wielką

życzliwością dla ludzi, gotowością do pomocy, a przy tym rzadko spotykaną skromnością. Jego osoba symbolizuje na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie historyczną zmianę na drodze wychodzenia wspólnoty akademickiej z totalitaryzmu i tworzenia fundamentów pod autonomię szkoły wyższej.

Jacek Purchla

Zagraniczni

Andrzej Żaki 6 IX 1923–4 I 2017

W styczniowe przedpołudnie 2017 roku pożegnaliśmy prof. Andrzeja Żakiego, członka zagranicznego Polskiej Akademii Umiejętności. Był nestorem polskich archeologów – wybitnym uczonym i charyzmatycznym organizatorem. W swym długim życiu naukowym rozwijał różne zainteresowania, w każdym zaś z nich pozostawił trwałe i znaczące ślady.

Andrzej Żaki urodził się jako syn nauczycieli w miejscowości Świrz koło Lwowa. Burzliwe dzieje tego miasteczka pobudzały jego zainteresowania historią, które rozwijał od lat licealnych, spędzonych w powiatowych Przemyslanach. Pod koniec wojny wyjechał do Krakowa i podjął studia na Wydziale Filozoficznym tajnego Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 1947 r. – już w warunkach jawnej działalności uczelni – uzyskał tytuł magistra historii. Rok wcześniej został stypendystą Muzeum Archeologicznego Polskiej Akademii Umiejętności, następnie zaś pracował w Funduszu Odbudowy Nauki Polskiej. Uczestniczył wówczas w licznych badaniach wykopalskich, pełniąc równocześnie obowiązki inspektora do spraw zabytków archeologicznych na obszarach województw katowickiego, krakowskiego i rzeszowskiego. W 1949 r. na Uniwersytecie im. Marii Curie-Skłodowskiej uzyskał stopień doktora na podstawie pracy *Początki kultury łużyckiej w dorzeczu górnej Wisły*.

Od roku 1950 datuje się pierwsza z naukowych i organizacyjnych aktywności Andrzeja Żakiego. Objął wówczas kierownictwo Stacji Archeologicznej na Wawelu, działającej w ramach Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego. Od tego czasu, aż do 1972 r., kierował tą placówką, niezależnie od formalnych przekształceń, jakim podlegała. Przeprowadził w tych latach badania, które przyniosły wiele wybitnych odkryć,

spośród których warto wymienić tzw. kościół B, aneksy grobowe przy rotundzie Najświętszej Marii Panny i budowlę przedromańską na dziedzińcu arkadowym. Wielką zasługą Andrzeja Żakiego było opracowanie i wdrożenie zasad badań wykopaliskowych na wielowarstwowych stanowiskach w miastach. Bardzo poważnym osiągnięciem stała się organizacja Rezerwatu Archeologicznego, w którym później znalazła miejsce głośna ekspozycja „Wawel zaginiony”.

Równocześnie z działalnością na Wawelu Andrzej Żaki zainicjował program badań nad przedlokacyjnym Krakowem. W jego ramach przeprowadzone zostały wykopaliska przy kilku kościołach romańskich i gotyckich (św. św. Andrzeja, Jakuba, Marcina, Salwatora oraz Mariackim), podsumowaniem zaś stała się wystawa „Kraków przedlokacyjny”, zorganizowana w 1959 r. z okazji 700-lecia lokacji Krakowa. Rezultatem badań Andrzeja Żakiego nad wczesnym średniowieczem Krakowa i całej historycznej Małopolski jest fundamentalna monografia jego autorstwa pt. *Archeologia Małopolski wczesnośredniowiecznej*, opublikowana w 1973 r.

Już w latach aktywności wawelskiej Andrzej Żaki zajmował się archeologią gór – swoją największą pasją naukową. Zaczynał od Karpat, w których fascynowały go zwłaszcza grodziska i zamki. Ambitnemu programowi badań nadał w 1949 r. formę Karpackiej Ekspedycji Archeologicznej, której działalność obrosła legendą i przyniosła świetne wyniki (między innymi w rezultacie wykopalisk w Wietrznie-Bóbrce, Podegrodziu, Poznachowicach Górnych, Naszacowicach oraz na zamkach w Czchowie, Czorszynie i Tarnowie). W 1958 r. doprowadził do powstania czasopisma poświęconego archeologii gór – „Acta Archaeologica Carpathica”. Przez wiele lat był jego redaktorem i zapewnił mu status wysoko cenionego periodyku.

Mieszkając od 1972 r. w Szwajcarii, Andrzej Żaki kontynuował zainteresowania archeologią gór. Prowadził badania nad osadnictwem pradziejowym i średniowiecznym w Alpach oraz studiował tamtejsze starożytne szlaki komunikacyjne. Przede wszystkim jednak zajął się problematyką andyjską. W latach 1973–1978 prowadził poszukiwania w peruwiańskiej strefie wysokogórskiej oraz badania wykopaliskowe – między innymi pod szczytem Cerro Pelón (4245 m n.p.m.). Współpracował z Uniwersytetem w Limie, jego zaś studia nad dawnym osadnictwem w krajach andyjskich są poważnym dokonaniem naukowym. Po zakończeniu badań w Peru Andrzej Żaki organizował wyprawy na wyspy Oceanu Spokojnego, między innymi na Wyspę Wielkanocną. Owocem tych studiów są prace poświęcone najdawniejszym dziejom osadnictwa na Ziemi Ognistej, Tasmanii i w Oceanii. W latach osiemdziesiątych Profesor poważnie zainteresował się archeologią Tybetu. Prace nad programem badań w Ladaku,

Zanskarze i Nepalu były bardzo zaawansowane, niestety jednak nie udało się ich zrealizować.

W czasie wieloletniego pobytu w Szwajcarii Andrzej Żaki aktywnie działał na rzecz organizacji polonijnych. Jego mieszkanie w Zurychu i dom w Gersau nad Jeziorem Czterech Kantonów były zawsze otwarte dla gości z kraju i polskich emigrantów. W 1976 r. nawiązał współpracę z Polskim Uniwersytetem na Obczyźnie. Wykładał tam archeologię i etnografię, był promotorem prac dyplomowych – magisterskiej, doktorskiej i habilitacyjnej, oraz wieloletnim redaktorem organu PUNO „Universitas”. W 1977 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. Jednym z jego najważniejszych dokonań naukowych stała się, zredagowana jeszcze przed powrotem do kraju, obszerna praca zbiorowa pt. *Święty Wojciech i jego czasy*, opublikowana pod auspicjami Polskiej Akademii Umiejętności, a poprzedzona dużym kongresem tematycznym, zorganizowanym w St. Maurice w kantonie Valais.

Andrzej Żaki, niespożyty badacz o wciąż niegasnącej pasji poznawczej, po długim życiu spoczął na cmentarzu Salwatorskim w Krakowie, położonym na południowym skłonie Wzgórza św. Bronisławy, z pięknym widokiem na ukochane góry.

Janusz Kruk

Józef Modrzejewski-Mélèze **8 III 1930–29 I 2017**

Józef Modrzejewski-Mélèze (we francuskiej wersji nazwiska Mélèze Modrzejewski) urodził się w Lublinie 8 marca 1930. W latach 1948–1952 odbył studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, specjalizując się pod kierunkiem prof. Rafała Taubenschlaga w papirologii prawniczej. Został zatrudniony w ówczesnym Zakładzie Papirologii i Praw Antycznych UW. W 1957 r. uzyskał na Wydziale Historycznym UW – zgodnie z ówczesną praktyką – odpowiadający doktoratowi stopień kandydata nauk. W 1958 r. wyjechał do Francji w ramach stypendium Fundacji Forda, z którego do kraju nie powrócił. Pracował w latach 1959–1972 w Centre National de la Recherche Scientifique (CNRS) w Paryżu. Naturalizował się we Francji w 1964 r.

W środowisku naukowym francuskim Józef Modrzejewski-Mélèze systematycznie pogłębiał i poszerzał swoją wiedzę. W latach 1958–1960 odbył studia i zakończył je dyplomem w École Pratique des Hautes Études (sekcja VI nauk ekonomiczno-społecznych). W latach 1963–1964 analogicznie zdobył dyplom na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Nancy w zakresie historii prawa i faktów społecznych. W 1970 r. uzyskał doktorat prawa (doctorat en droit) na Wydziale Prawa i Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Paryskiego w zakresie prawa rzymskiego i historii prawa, a w 1976 doktorat nauk humanistycznych (doctorat ès lettres et sciences humaines). Oba miały wysoką wówczas rangę „doktoratów państwowych”, odpowiadających naszej habilitacji. Równolegle z pracą badawczą we wspomnianym CNRS udzielał się w życiu uniwersyteckim, a mianowicie w latach 1966–1967 jako wykładowca (chargé d'enseignement) historii instytucji antycznych na Uniwersytecie Saary (w Saarbrücken), w latach 1967–1968 jako Gastprofessor w Instytucie Papirologii niemieckiego Uniwersytetu w Marburgu nad Lahną, w latach 1967–1976 jako wykładowca w zakresie historii instytucji

hellenistycznych, papirologii i epigrafiki prawnej na Uniwersytecie II w Paryżu, od 1972 r. jako dyrektor studiów w École Pratique des Hautes Études (sekcja IV historyczno-filozoficzna) i wreszcie w 1978 r. osiągnął stanowisko profesora historii starożytnej na najbardziej prestiżowym Uniwersytecie I (Sorbonny) w Paryżu. W 1992 r. został dyrektorem renomowanego centrum badań nad historią starożytną im. Gustawa Glotza Uniwersytetów Paryż I i Paryż IV.

Jako wybitny specjalista w zakresie historii instytucji antycznych, prawa antycznego i szeroko pojętej historii antycznej w jej społecznym i kulturalnym wymiarze, w tym także judaizmu, wyposażony w instrumentarium badawcze pozwalające mu efektywnie badać papirusy i epigrafikę antyczną, zyskał sobie Józef Modrzejewski-Mélèze światową renomę. Został wybrany na członka zagranicznego kilku Akademii, a mianowicie w 1972 r. Heidelberskiej Akademii Nauk, w 1984 r. Akademii Ateńskiej, w 1994 r. Polskiej Akademii Umiejętności i w 1997 r. Polskiej Akademii Nauk. Wcześniej, bo w 1964 r., został członkiem Rady Administracyjnej Instytutu Prawa Rzymskiego Uniwersytetu Paryskiego (jeszcze niepodzielnego). Był jednym z założycieli Société d'Histoire du Droit grec et hellénistique (1971). Należał do kolegów redakcyjnych najbardziej prestiżowych specjalistycznych czasopism, jak: „Revue historique de Droit français et étranger” (directeur), „Rivista internazionale di diritto romano e antico”, „Revue internationale de Droits de l'Antiquité”, „Czasopismo Prawno-Historyczne”. W 2002 r. uzyskał doktorat honoris causa Uniwersytetu w Atenach, a w 2011 r. Uniwersytet Warszawski odnowił mu uroczyscie po pięćdziesięciu latach doktorat tegoż Uniwersytetu.

W liczącym kilkaset pozycji bibliograficznych dorobku naukowym Józefa Modrzejewskiego-Mélèze wymieniam – nie tyle reprezentatywnie, co przykładowo – kilka: *Aleksander Wielki*, książka wydana w Warszawie (1958, 1961) w popularnej serii „Światowida”, tłumaczona na język hebrajski; *La règle de droit dans l'Égypte romaine* (materiały kongresu papirologicznego), New Haven–Toronto 1970; *Loi et coutume dans l'Égypte greque et romaine*, Paris 1970 (teza doktoratu państwowego); *Droit et société dans l'Égypte greque et romaine. Recherches de papyrologie et d'histoire ancienne* (Paryż 1976); *Droit impérial et traditions locales dans l'Égypte romaine*, Aldershout 1990; *Les Juifs d'Égypte. De Ramses II à Hadrien*, Paris 1991 (książka ukazała się w języku polskim, Kraków 2000, w przekładzie Joanny Olkiewicz); *Statut personnel et liens de famille dans les droits de l'Antiquité*, Aldershout 1993; *Droit et justice dans le monde greque et hellénistique* (2011).

Józef Modrzejewski-Mélèze nie zatracił nigdy więzi z Polską, choć mógł do niej fizycznie powrócić po załamaniu się systemu komunistycznego.

Był członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego na Obczyźnie, utrzymywał kontakty z uczonymi polskimi, uzyskał członkostwo dwóch polskich Akademii, został w Polsce odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Zasługi RP (2002).

Zmarł w Paryżu w wieku 87 lat i został pochowany na paryskim cmentarzu w Bagneux (arrondissement Antony).

Jerzy Wyrozumski

Zbigniew Brzeziński **28 III 1928–26 V 2017**

26 maja 2017 roku zmarł w USA członek zagraniczny PAU prof. Zbigniew Brzeziński. Pochowany został 9 czerwca w obecności przedstawicieli świata polityki amerykańskiej, w tym byłego prezydenta USA Jimmy'ego Cartera, którego był doradcą ds. bezpieczeństwa narodowego, i byłej sekretarz stanu Madeleine Albright, której był nauczycielem na Uniwersytecie Columbia, i polskiej oraz badaczki stosunków międzynarodowych. Nic w tym dziwnego – zmarł człowiek o olbrzymiej, imponującej aktywności w tych właśnie sferach.

Nakreślenie biografii intelektualnej i politycznej Zbigniewa Brzezińskiego jest wyzwaniem ze względu na rolę, jaką odgrywał w polityce światowej oraz zakres spraw, które pozostawały w kręgu jego zainteresowania. Droga życiowa, kariera i poglądy Brzezińskiego kształtowały się pod wpływem wydarzeń historycznych, które zasadniczo zmieniły porządek światowy i wpłynęły na los milionów ludzi.

Zbigniew Brzeziński urodził się w Warszawie 28 marca 1928 r. w rodzinie polskiego dyplomaty. Wyrastał w domu o wielkim kapitale kulturowym. Wyrażana przez ojca krytyczna ocena systemu komunistycznego, w szczególności zaś opis terroru stalinowskiego, określały stosunek Zbigniewa Brzezińskiego do ZSRR od najmłodszych lat (Tadeusz Brzeziński służył jako dyplomata w Niemczech w latach 1931–1935, kiedy umacniał się tam system hitlerowski, oraz w Związku Radzieckim w latach 1936–1938, kiedy Józef Stalin przeprowadzał tzw. wielką czystkę). W roku 1938, w związku z powierzeniem Tadeuszowi Brzezińskiemu, ojcu Zbigniewa, stanowiska konsula generalnego w Montrealu, rodzina opuściła Polskę. Ustanowienie władzy komunistycznej w Polsce po 1945 r. spowodowało, że rodzina Brzezińskich pozostawała na emigracji.

Poglądy Brzezińskiego były od początku kształtowane przez jego osobiste doświadczenie związane ze Związkiem Radzieckim oraz obserwację

destrukcyjnej roli totalitaryzmu (tak niemieckiego, jak i radzieckiego) w świecie. Doświadczenie to było udziałem wielu rodaków Brzezińskiego, jednak w tym przypadku przełożyło się na spójny zespół poglądów, które przedstawiał amerykańskiej opinii publicznej i decydentom na różnych etapach swojej kariery akademickiej i politycznej. W toku swojej edukacji uniwersyteckiej (na kanadyjskim uniwersytecie McGill dla uzyskania magisterium w 1950 r., a potem na Harvard University dla uzyskania doktoratu w 1953 r.) oraz kariery akademickiej, początkowo realizowanej na uczelni swego doktoratu, Brzeziński koncentrował się na problematyce sowietologicznej. Już wówczas miał dojść do wniosku, iż źródłem słabości ZSRR i potencjalną przyczyną możliwego upadku jest jego wielonarodowościowy charakter. W ocenie Brzezińskiego nacjonalizmy w poszczególnych republikach radzieckich podważały spójność imperium radzieckiego i w dłuższej perspektywie doprowadzić miały do jego rozpadu. Przedmiotem zainteresowania Brzezińskiego była możliwość wzmocnienia i wykorzystania naturalnej odrębności państw satelickich ZSRR w Europie Środkowo-Wschodniej. Znajomość polskiej i środkowoeuropejskiej specyfiki narodowościowej skłaniała Brzezińskiego do poglądu, iż Zachód (USA) mógł, poprzez umiejętną politykę, osłabić więzi między Moskwą a państwami zależnymi. Oznaczało to w pierwszym etapie wzmocnienie autonomii państw środkowoeuropejskich i osłabienie ZSRR.

Proces destalinizacji pozwalał, w ocenie Brzezińskiego, na wzmocnienie narodowych odrębności w bloku wschodnim. Właśnie Polska po 1956 r. była przykładem „narodowego komunizmu”. Tę odmienność polskiej rzeczywistości wyrażał ograniczony zakres kolektywizacji, a przede wszystkim olbrzymia rola Kościoła katolickiego, wspierająca podtrzymywanie tożsamości narodowej. Dostrzegał także odrębność jugosłowiańskiej wersji komunizmu, ale przestrzegał przed złudną nadzieją na ukształtowanie się „titoizmu” w państwach Europy Środkowo-Wschodniej.

Destalinizację postrzegał Brzeziński także jako szansę dla Zachodu. Swoje poglądy na temat stanowiska Zachodu wobec ewolucji, jakiej podlegał komunizm po 1953 r., wyłożył w dziele *The Soviet Bloc: Unity and Conflict*, Harvard University Press, Cambridge Mass. 1960 (wyd. polskie *Jedność czy konflikty*, Odnova, Londyn 1964).

Podjęta przez Chruszczowa destalinizacja „zwolniła wszystkie hamulce”, jak pisał Brzeziński. Zmiana dotyczyła także polityki zagranicznej. Chruszczow, niemający pozycji i siły Stalina, nie mógł w pełni zapewnić jedności bloku komunistycznego. Brzeziński stawiał tezę, iż w dyspozycji Moskwy pozostały wciąż instrumenty ekonomiczne i groźba izolacji ideologicznej jako narzędzia nacisku na narodowe kierownictwa komunistyczne, ale przykład rozłamu z ChRL wskazywał, że nie jest to skuteczny sposób

utrzymywania jedności bloku. Postępujące różnicowanie wewnętrzne bloku wschodniego postrzegał Brzeziński jako szansę dla Zachodu. Proponował złożoną strategię, łączącą demonstrację stanowczości wobec Moskwy (w kwestii Berlina będącej wówczas źródłem kolejnych napięć) oraz elastyczność wzmacniającą odrębność radzieckich satelitów i napięcia między ZSRR a przywódcami narodowymi.

W tym okresie swojego życia, od 1960 r., Brzeziński związał się z Columbia University (po tym, jak w 1959 r. Harvard University przyznał profesurę – Associate Professorship – Henry’emu Kissingerowi, a nie Brzezińskiemu właśnie). Wówczas w coraz większym stopniu podejmował w badaniach i wypowiedziach publicystycznych wątki definiujące i upubliczniające jego poglądy polityczne. Bywało, że w latach 60. znajdował się w konflikcie z częścią środowiska akademickiego o lewicowym profilu. Ci kontestowali poglądy Brzezińskiego na temat totalitarnego charakteru ZSRR i agresywnej polityki tego państwa oraz jego krytyczną ocenę tezy o modernizacyjnej roli państwa komunistycznego.

Brzeziński coraz częściej komentował polityczne wydarzenia w USA i w świecie. Krytycznie odniósł się do założeń polityki zagranicznej republikańskiej administracji prezydenta D. D. Eisenhowera. Zapowiedziana przez tę administrację polityka wyzwalania, mająca być bardziej zdecydowana od polityki powstrzymywania komunizmu z czasów prezydenta H. Trumana, nie wytrzymała próby sił wobec wydarzeń na Węgrzech w październiku 1956, gdzie USA zaprezentowały bierną politykę. Opinia o fiasku polityki „wyzwalania” została zaprezentowana w artykule Brzezińskiego, opublikowanym w „Foreign Affairs”. Z perspektywy lat słusznie badacze dokonali prof. Brzezińskiego nazwali go „pierwszym otwarciem politycznym artykułem”. Jak napisał, bez determinacji polityka wyzwalania nie ma sensu, jest pustym sloganem. USA wybrały nieuznawanie faktów, które miały miejsce na Węgrzech. Nieuznawanie zaś, pisał Brzeziński, „nie jest polityką, lecz wyłącznie postawą”.

W jednym ze swoich najważniejszych tekstów na temat polityki USA wobec Europy Środkowo-Wschodniej (Zbigniew Brzezinski, William E. Griffith, *Peaceful Engagement in Eastern Europe*, „Foreign Affairs” vol. 39, nr 4) stawiał Brzeziński tezę, że Waszyngton nie miał po II wojnie światowej spójnej koncepcji takiej polityki. Był zdania, iż USA powinny prowadzić politykę „pokojowego zaangażowania” w tym regionie. Miała ona w konsekwencji prowadzić do pokojowej transformacji proradzieckich reżimów komunistycznych ku modelowi socjaldemokratycznemu, opartemu na wzorze zachodnioeuropejskim. Koncepcja „peaceful engagement” została zauważona i stała się podstawą polityki „bridge building”, prowadzonej przez demokratyczne administracje amerykańskie w latach 60.

Ta właśnie polegała na budowaniu mostów polityki amerykańskiej, docierających do społeczeństw bloku komunistycznego przy rezerwie w oficjalnych stosunkach z państwami tego regionu. Już wówczas Brzeziński potwierdził swoją zdolność do strategicznego widzenia procesów czasem o lokalnym charakterze. I tak, w pracy *Alternative to Partition: For A Broader Conception of America's Role in Europe* (New York 1965) wykazywał, że zimna wojna zmieniła swój charakter, a Europa traci swoje znaczenie w polityce globalnej. Postulował podjęcie działań zmierzających do opracowania planu rozwoju Europy.

Jednoznaczny brak akceptacji dominacji radzieckiej nad Europą Wschodnią wyraziście ujawnił się, gdy prof. Brzeziński wszedł do polityki. Jego publikacje zapewniły mu współpracę z administracją prezydenta J. F. Kennedy'ego, od 1966 r. pracował dla Departamentu Stanu w administracji prezydenta L. B. Johnsona. W następnych latach krytycznie odnosił się do polityki detente, której beneficjentem był ZSRR. Tak bowiem ocenił efekty działania administracji R. Nixona i G. Forda, gdzie architektem polityki zagranicznej był także wybitny profesor Henry Kissinger. Obaj panowie jako badacze i politycy znacznie różnili się w rozumieniu polityki ZSRR. Zdaniem Brzezińskiego detente rodziło niebezpieczeństwo wyzyskania przez ZSRR pomocy ekonomicznej Zachodu dla budowy swojego potencjału, wykorzystywanego także do dominacji nad państwami zależnymi. Lata 70. były dla niego frustrujące z uwagi na zmiany, jakie zaszły w polityce zagranicznej USA. Angażował się wówczas w działalność Komisji Trójkątnej (współtworzonej przez niego), której celem było promowanie współdziałania USA z Europą Zachodnią i Japonią wobec wyzwań stojących przed rozwiniętymi państwami Zachodu. Na tym właśnie forum poznał Jimmy'ego Cartera. W roku 1970 opublikował pracę *Between Two Ages: America's Role in the Technetronic Era* (New York 1970), w której stawiał tezę, że USA wkraczają w erę postindustrialną, podczas gdy ZSRR tkwił nadal w epoce przemysłowej i z powodu ograniczeń doktrynalnych i systemowych nie będzie mógł modernizować się dalej. Sytuacja ta będzie skutkować polityczną destabilizacją w ZSRR i krajach Europy Wschodniej. Jego badania wychodziły jednak poza region Europy czy Ameryki, co najlepiej widać w pracy *The Fragile Blossom: Crisis and Change in Japan* (pol. *Kruchy kwiat. Kryzys i przemiany w Japonii*) z 1972 r.

Jako doradca do spraw bezpieczeństwa narodowego w administracji prezydenta Cartera w latach 1977–1981 miał Brzeziński bardzo istotny wpływ na kształtowanie polityki zagranicznej USA. Przyszło mu się mierzyć z wieloma kryzysami, jak przewrót w Iranie i wzięcie kilkudziesięciu zakładników czy nawiązywanie oficjalnych stosunków dyplomatycznych

z ChRL oraz agresja ZSRR na Afganistan, a wreszcie kryzys w Polsce. Doświadczył faktu wyboru Karola Wojtyły na tron Piotrowy, co w dalszych miesiącach potwierdziło wielkie znaczenie polityczne. Uczestniczył w negocjacjach układu SALT II (wycofanego przez Cartera z procesu ratyfikacji po inwazji radzieckiej w Afganistanie) oraz w negocjowaniu układu z Panamą, w którym określono status i przyszłość kanału. Odegrał bardzo istotną rolę w procesie normalizacji stosunków z Chinami, stojąc na stanowisku, że zbliżenie polityczne z Chińską Republiką Ludową będzie korzystne dla USA. Forsował pogląd o konieczności otwarcia na postulaty Pekinu bez oglądania się na reakcję Moskwy. Jego koncepcja szła dalej od stanowiska Kissingera oraz sekretarza stanu C. Vance'a. Wizyta Brzezińskiego w ChRL i rozmowy z Dengiem pozwoliły na dokonanie dyplomatycznego przełomu i otwarcie ambasady USA w Pekinie. Opowiadał się za wsparciem USA dla słabnącego reżimu szacha Rezy Pahlaviego. Jego stanowisko w sprawach irańskich było przedmiotem krytyki. Uważano, że nie docenił potencjału rewolucji islamskiej. On sam bronił swojego stanowiska, twierdząc, że polityka poparcia dla szacha nie miała alternatywy. W okresie inwazji radzieckiej w Afganistanie kierował tajną pomocą USA dla opozycji afgańskiej. Po latach przestrzegał jednak przed postępującą radykalizacją religijną w tym regionie.

Było oczywiste, że szczególnie interesował się wydarzeniami w Polsce i stało za tym nie tylko polskie pochodzenie, ale wyjątkowa zdolność rozumienia strategicznego kontekstu polskiego protestu. Obserwując rozwój sytuacji w Polsce w drugiej połowie lat 70. uznał, że sytuacja rozwija się w kierunku przesilenia politycznego. Był świadom oczekiwań społeczeństwa polskiego, ale także agresywnej postawy ZSRR. Przewidywania Brzezińskiego dotyczące kryzysu politycznego w Polsce (nawiażujące do głoszonych przez niego poglądów na temat nieuchronności kryzysu władzy komunistycznej) nie zawsze trafiały na podatny grunt w administracji. Dodajmy, że jego bezkompromisowa postawa w sprawach Iranu czy odpowiedzi na agresję radziecką w Afganistanie także natrafiała na opór. W sprawie polskiej oparł swą strategię na ekonomicznym wsparciu, mającym wzmocnić kompromisowe elementy we władzach, i na opracowaniu planu zdecydowanej reakcji na wypadek interwencji radzieckiej, co wyraźnie kontrastowało z amerykańską polityką wobec agresji ZSRR na Węgrzech w 1956 czy w Czechosłowacji w 1968 r. Informacje o tym przekazano Rosjanom, nie pozwalając się im ludzić co do zdecydowania USA. Zbudował międzynarodową koalicję Zachodu, w tym także w kontaktach z papieżem Janem Pawłem II, na rzecz zademonstrowania wspólnoty wobec zagrożeń inwazją radziecką w Polsce. W całym okresie trwania kryzysu polskiego promował Brzeziński stanowczą postawę USA, która – jak się

wydaje – była jednym z czynników powstrzymujących Moskwę przed inwazją. Był pod wrażeniem ruchu Solidarności, okazywał mu pomoc, ale także działał na rzecz tego, aby radykalizacja działań nie stała się pretekstem do inwazji radzieckiej. Ta w wymiarze strategicznym miałyby dramatyczne konsekwencje dla porządku międzynarodowego.

Swoje wspomnienia z działalności na stanowisku doradcy do spraw bezpieczeństwa zawarł w pracy *Power and Principle: Memoires of the National Security Adviser, 1977–1981* (wyd. polskie *Cztery lata w Białym Domu. Wspomnienia doradcy do spraw bezpieczeństwa państwa 1977–1981*).

Po zakończeniu aktywnej kariery politycznej powrócił do pracy akademickiej na Uniwersytecie Columbia (1981–1989), następnie objął stanowisko profesora stosunków międzynarodowych w Paul H. Nitze School of Advanced International Studies Johns Hopkins University. Od roku 1981 pracował także dla Centrum Studiów Strategicznych i Międzynarodowych (Center for Strategic and International Studies) afiliowanym przy Georgetown University do 1987 r. Podsumowaniem jego rozważań na temat imperium radzieckiego była wydana w 1990 r. praca *Grand Failure: The Birth and Death of Communism in the Twentieth Century* (pol. *Wielkie bankructwo. Narodziny i śmierć komunizmu w XX wieku*). W 1986 r. opublikował też pracę *Plan gry (Game Plan. How to Conduct the U.S.-Soviet Contest)*. Dowodził, że zachodni model rozwojowy i polityczny wygrał z modelem radzieckim, wykazując swoją przewagę. Poglądy zawarte w tej pracy spotkały się z dużym zainteresowaniem w administracji R. Reagana.

Zakończenie zimnej wojny powitał z entuzjazmem, jednak nie podzielał optymizmu, który wyrażała koncepcja „końca historii”. Ostrzegał przed napięciami w regionach newralgicznych geopolitycznie, jak Bliski Wschód. Po agresji Iraku na Kuwejt był przeciwnikiem wojny, mającej na celu zniszczenie Iraku. Postulował przedkładanie rozwiązań politycznych nad militarne, przestrzegając przed długotrwałą destabilizacją na Bliskim Wschodzie.

Zdecydowanie natomiast opowiadał się za użyciem przez USA siły w celu położenia kresu aktom ludobójstwa w czasie wojny na Bałkanach. Krytykował bierność USA wobec tego konfliktu. W 1993 r. opublikował *Out of Control: Global Turmoil on the Eve of the Twenty-First Century* (pol. *Bezład. Polityka światowa u progu XXI wieku*, 1994) wskazując m.in., jakie zagrożenia dla liberalnego systemu kapitalistycznego niesie brak zaangażowania społeczeństw w sprawy publiczne.

Wspierał przemiany demokratyczne w Polsce. Miał swój udział w sukcesie obrad Okrągłego Stołu w 1989 r. W następnych latach energicznie działał na rzecz rozszerzenia NATO, w tym o Polskę. Argumentował

w Kongresie, że rozszerzenie to nie ma na celu zabezpieczania przed nieistniejącym już zagrożeniem rosyjskim, lecz jest uzasadnione długofalowym interesem związku między USA i Europą. Jego celem jest demokratyzacja Europy oraz zapewnienie współpracy transatlantyckiej na rzecz stabilizacji międzynarodowej. Przedstawiona przez niego argumentacja oraz szeroka osobista działalność w kołach politycznych istotnie przyczyniły się do decyzji o rozszerzeniu NATO i przyjęciu Polski do Paktu. Rola Brzezińskiego w sprawach polskich jest trudna do przecenienia.

W tym okresie opublikował głośną pracę *The Grand Chessboard. American primacy and its geostrategic imperatives*, 1997 (pol. *Wielka szachownica*), poświęconą w znacznej mierze geostrategii USA w regionie Eurazji, a szczególnie Azji Centralnej (odnosząc się do teorii *heartlandu* Halforda Mackindera), w której zwracał uwagę na zjawisko, które określał mianem „globalnych Bałkanów”. USA powinny być przygotowane do odpowiedzi na kryzys, który wylaniał się w Afganistanie. W 2004 r. opublikował *The Choice: Global Domination or Global Leadership* (pol. *Wybór. Dominacja czy przywództwo*, 2004), w której krytycznie odnosi się do amerykańskiej polityki zagranicznej George’a W. Busha, zwracając szczególną uwagę na utratę globalnej wiarygodności przez Stany Zjednoczone.

Zdecydowanie negatywnie odnosił się do idei wojny prewencyjnej w Iraku. Zgadzał się, że odsunięcie Husajna może być konieczne, jednak uważał, że za taką wojną musi pójść budowa nowego, stabilnego ładu. Uważał, że interwencja w Iraku wymaga głębszego uzasadnienia. Krytycznie oceniał politykę zagraniczną administracji Busha. Nie był zwolennikiem idei promowania demokratyzacji jako remedium na wszelkie problemy polityczne i społeczne, szczególnie w regionach o braku takich tradycji. Uważał, że w takich warunkach demokracja przeradza się w plebiscyty legitymizujące reżimy ekstremistyczne.

W opublikowanej w 2007 r. pracy *Second Chance: Three Presidents and the Crisis of American Superpower* (pol. *Druga szansa. Trzej prezydenci i kryzys amerykańskiego supermocarstwa*, 2008) przeprowadził analizę porównawczą prezydentur po 1989 r., G. H. Busha, B. Clintona oraz G. W. Busha, i rozważał przyczyny załamania się optymizmu postzimnowojennego. Zwracał uwagę na rosnącą rolę Chin i skuteczność ich modelu rozwojowego, pozbawionego wymiaru demokracji i rządów prawa. Z tego powodu przestrzegał, iż USA mogą nie sprostać rywalizacji z Chinami, szczególnie na Bliskim Wschodzie, zalecając jednocześnie szersze włączanie Chin w kształtowanie porządku międzynarodowego. Zachód ma jednak „drugą szansę”, jeśli zjednoczony odpowie na wyzwanie różnic społecznych i gospodarczych w świecie.

W 2008 r. Brzeziński popierał kandydaturę Baracka Obamy. Wspierał ideę budowy tarczy antyrakietowej w Polsce. Ostatnią jego pracą jest *Strategic Vision: America and the Crisis of Global Power*, 2012 (pol. *Strategiczna wizja. Ameryka a kryzys globalnej potęgi*, 2013), w której dokonuje analizy potrzeb przyszłej polityki USA, szczególnie w odniesieniu do nowych potęg w systemie światowym (głównie Chin), krytykując też błędy popełnione przez USA w pierwszej dekadzie XXI wieku.

Jego bogaty i różnorodny dorobek naukowy był znany w świecie nauki i polityki oraz komentowany szeroko w publicystyce i mediach. Przez wiele lat znajdował się w czołówce wpływowych autorów, analityków spraw międzynarodowych.

Zbigniew Brzeziński został uhonorowany w 1981 r. Medalem Wolności przez prezydenta Jimmy'ego Cartera, a w 1995 r. otrzymał z rąk prezydenta Lecha Wałęsy Order Orła Białego (został też uhonorowany wysokimi odznaczeniami w większości państw Europy Środkowo-Wschodniej). Za usługi dla zapobieżenia interwencji radzieckiej w Polsce na początku lat 80. oraz za starania na rzecz przyjęcia Polski do NATO otrzymał doktorat honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego w roku 2000 (został też wyróżniony doktoratami honorowymi przez Katolicki Uniwersytet w Dublinie, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Warszawski, Akademię Obrony Narodowej i Uniwersytet Wileński). Polska Akademia Umiejętności uhonorowała go godnością członka zagranicznego PAU w dniu 9 marca 1991. Dodajmy, że ówczesny statut nie przewidywał jeszcze instytucji członka honorowego, co byłoby najbardziej odpowiednim docenieniem jego dokonań.

Żegnający go w katedrze św. Mateusza w Waszyngtonie oddali hołd jego wszechstronnej działalności, zdecydowaniu w głoszeniu i realizowaniu polityki, przenikliwości analitycznej i patriotyzmowi, które to uczucie kierował ku Stanom Zjednoczonym i swej Ojczyźnie.

Andrzej Mania

WYDZIAŁ III

Krajowi

Adam Bielański **14 XII 1912–4 IX 2016**

Nestor polskich chemików, profesor nauk chemicznych, profesor zwyczajny Akademii Górniczo-Hutniczej oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego; od roku 1983 do końca kierował grupą badawczą w Instytucie Katalizy i Fizykochemii Powierzchni PAN w Krakowie; członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk; członek czynny Polskiej Akademii Umiejętności.

Adam Bielański urodził się w Krakowie w 1912 r., zmarł także w Krakowie 4 września 2016 r. W tym mieście zostawił trwały ślad nie tylko jako twórca szkoły naukowej, ale także jako miłośnik muzyki i sztuki, przez 70 sezonów wierny gość Filharmonii Krakowskiej. Odszedł od nas Mistrz i ukochany Nauczyciel kilku pokoleń chemików, jeden z najznamienitszych polskich chemików, profesor Akademii Górniczo-Hutniczej, Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Instytutu Katalizy i Fizykochemii Powierzchni PAN im. Jerzego Habera w Krakowie.

Prof. Bielański działał w nauce przez 80 lat, od roku 1936 (gdy uzyskał absolutorium na Uniwersytecie Jagiellońskim) niemal do dnia odejścia na zawsze (ze stanowiska profesora w Instytucie Katalizy i Fizykochemii Powierzchni PAN). Wraz z wychowankami był twórcą Krakowskiej Szkoły Katalizy Heterogenicznej, wychował kilka pokoleń pracowników naukowych, w tym wielu profesorów. Jako uczony przekonywał swoim przykładem, że aby odnieść sukces naukowy, trzeba stawiać sobie ambitne zadania i plany badawcze, a do ich wypełnienia konieczne są rzetelna wiedza, dobrze zaplanowany, precyzyjny eksperyment i weryfikacja pomysłów na forum międzynarodowym. Przywiązywał ogromną wagę do kontaktów z zagranicą, zwłaszcza w trudnych dla polskiej nauki latach drugiej połowy XX wieku – z jego inspiracji zainicjowane zostały katalityczne

kolokwia polsko-francuskie (odbywające się w okresie 1970–1985), które zaowocowały nawiązaniem bliskiej współpracy z uniwersytetami francuskimi; długą tradycję miały także Seminarium Kraków–Jena na temat chemii powierzchni oraz kolokwia polsko-czechosłowackie. Dorobek naukowy Profesora obejmuje ogromną liczbę publikacji, ale jego dumą były podręczniki akademickie: tytuł *Podstawy chemii nieorganicznej* doczekał się od 1987 r. sześciu wydań i wielu tysięcy egzemplarzy; są one do dziś bestsellerem nie tylko dla studentów i pracowników naukowych, ale także dla młodzieży szkół średnich. Był do końca niezapomnianym wykładawcą.

Osiągnięcia naukowe prof. Bielańskiego były cenione w całym świecie: jego prace już w latach 50. ubiegłego wieku były publikowane w tak prestiżowych czasopismach naukowych, jak „Nature”, a ostatnia z nich ukazała się w „Journal of Molecular Catalysis” w roku 2015, przedostatnim... Za swoją działalność naukową został uhonorowany wieloma odznaczeniami i prestiżowymi nagrodami (m.in. medalami im. Marii Skłodowskiej-Curie, Jędrzeja Śniadeckiego, Jana Harabaszewskiego, „Plus ratio quam vis”, Nagrodą im. Erazma i Anny Jerzmanowskich), a także doktoratami honoris causa przez Akademię Górniczo-Hutniczą i Uniwersytet Wrocławski oraz tytułem Honorowego Profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Prof. Adam Bielański był członkiem rzeczywistym PAN od roku 1973, a od 1989 członkiem czynnym PAU. Kiedy zaraz po transformacjach ustrojowych działalność Polskiej Akademii Umiejętności, zawieszona w 1952 r. decyzją ówczesnego rządu, mogła zostać podjęta, jego wkład w reaktywację Akademii był nieoceniony.

Odszedł, ale niedaleko, Mistrz i Nauczyciel, Człowiek i Przyjaciel, niezapomniany Profesor Profesorów.

Ewa Broclawik

Andrzej Zygmunt Hrynkiewicz **29 V 1925–13 X 2016**

Prof. Andrzej Hrynkiewicz, fizyk, zmarł w Krakowie 13 października 2016 r. w wieku 91 lat. Urodził się 29 maja 1925 r. w Wilnie, w czasie wojny był żołnierzem Armii Krajowej o pseudonimie „Żbik”, uczestnikiem Akcji „Burza”. Po zajęciu Wilna przez Armię Czerwoną został aresztowany i zesłany do obozu pracy w kopalni węgla w Donbasie.

Zwolniony pod koniec 1945 r., wrócił do Wilna, a następnie przyjechał do Polski. Studia rozpoczął na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu w roku 1946, nieco później, pod wpływem prof. Henryka Niewodniczańskiego, przeniósł się na Uniwersytet Jagielloński.

Na początku swej kariery fizyka Hrynkiewicz zbudował – w budynku Instytutu Fizyki, mieszczącym się wówczas w Collegium Witkowskiego – osiągający napięcie do 800 000 volt mały akcelerator Van de Graafa. Później zajmował się spektroskopią jądrową, również jej zastosowaniami w badaniach skondensowanej fazy materii. Stworzył pierwsze w Polsce laboratorium magnetycznego rezonansu jądrowego oraz również pierwsze w Polsce laboratorium efektu Mössbauera.

Był profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego i Instytutu Fizyki Jądrowej im. H. Niewodniczańskiego PAN w Krakowie, dyrektorem Instytutu Fizyki UJ, dyrektorem krakowskiego Instytutu Fizyki Jądrowej, pełnomocnym przedstawicielem polskiego rządu w Zjednoczonym Instytucie Badań Jądrowych w Dubnej i wicedyrektorem tegoż Instytutu, przewodniczącym Rady ds. Atomistyki.

Był też znakomitym wykładowcą, popularyzatorem nauki o ochronie środowiska oraz propagatorem i gorącym zwolennikiem wykorzystania energii jądrowej w energetyce.

Uzyskał doktoraty honoris causa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Akademii Górniczo-Hutniczej, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika oraz

Zjednoczonego Instytutu Badań Jądrowych w Dubnej. Został wybrany – między innymi – na członka rzeczywistego Polskiej Akademii Nauk, członka czynnego Polskiej Akademii Umiejętności, członka tytularnego Académie Européenne des Sciences, des Arts et des Lettres.

W 2005 r. został odznaczony Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski „w uznaniu wybitnych zasług dla nauki polskiej, za osiągnięcia w pracy badawczej w dziedzinie energetyki jądrowej”.

Andrzej Fuliński

Bolesław Szafirski **26 VI 1935–6 XI 2016**

Profesor Bolesław Szafirski urodził się w niewielkiej wiosce Ilkowiec (powiat miechowski) w roku 1935. Do szkoły podstawowej uczęszczał w pobliskich Świecicach, później zaś kontynuował naukę w miechowskim liceum, gdzie zdał maturę w roku 1952. W latach 1952–1956 studiował matematykę na Uniwersytecie Jagiellońskim.

W roku 1959 ożenił się z lwowianką Barbarą Gadaczówną, później doktorem chemii i pracownikiem naukowym AGH. Mieli dwie córki, дочекали się ośmiorga wnuków, z którymi był bardzo związany. Razem spędzili przeszło pięćdziesiąt sześć lat, żona odeszła kilka miesięcy przed nim. Zmarł w Krakowie 6 listopada 2016 r., pochowany został na cmentarzu Rakowickim.

Jego pierwszym mistrzem był Franciszek Leja, twórca krakowskiej szkoły funkcji analitycznych, dokładnie pół wieku od niego starszy, którego był ostatnim i najmłodszym uczniem. Leja był opiekunem jego pracy magisterskiej, a następnie, w roku 1963, promotorem rozprawy doktorskiej *Zastosowanie metody punktów ekstremalnych w teorii równań różniczkowych*.

Całą swoją karierę zawodową, od zastępcy asystenta do profesora zwyczajnego, związał z Uniwersytetem Jagiellońskim. Habilitował się w roku 1971 na podstawie prac poświęconych turbulencji i opisującemu ją równaniu Hopfa. Tematyką tą zajął się z inicjatywy kilka lat starszego kolegi, Andrzeja Plisia, jednego z najwybitniejszych polskich znawców teorii równań różniczkowych. Wyniki te były później cytowane m.in. przez znanego matematyka rumuńskiego Foiaşa w jego przeglądowym artykule poświęconym równaniu Naviera-Stokesa z 1974 r., a także wykorzystane przez ukraińskich mechaników Borszczewskiego i Rudina w ich monografii z 1978 r., dotyczącej turbulencji powstającej w granicznej warstwie wody

przy kadłubie poruszającego się okrętu. Swoje prace publikował głównie w periodykach Instytutu Matematyki PAN: „Annales Polonici Mathematici” oraz „Bulletin of the Polish Academy of Sciences. Mathematics”, a także w uniwersyteckim czasopiśmie „Universitatis Iagellonicae Acta Mathematica”.

Wkrótce po habilitacji został kierownikiem Zakładu (później Katedry) Matematycznych Problemów Fizyki i Techniki w Instytucie Matematyki; w późniejszych latach był wicedyrektorem, dyrektorem i przewodniczącym Rady Instytutu Matematyki, a także, przez wiele lat, członkiem Senatu UJ. Dwukrotnie był wybierany na dziekana Wydziału Matematyki i Fizyki UJ, którą to godność piastował w latach 1987–1993. Jako zastępca przewodniczącego Komitetu Matematyki PAN w latach 1999–2002, przez prawie dwie dekady sekretarz redakcji „Annales Polonici Mathematici”, przez przeszło trzydzieści lat redaktor „Universitatis Iagellonicae Acta Mathematica”, od roku 1991 członek korespondent Polskiej Akademii Umiejętności, pracował z kolei niestrudzenie na rzecz całego polskiego środowiska matematycznego. Ukoronowaniem tej działalności był wybór na stanowisko (dwudziestego piątego) prezesa Polskiego Towarzystwa Matematycznego w roku 1999 – co pozwoliło mu udanie wprowadzić tę organizację w XXI wiek. Ponownie na tę funkcję został wybrany w roku 2001.

Jego wielką pasję stanowiła matematyka stosowana, czy, mówiąc szerzej – zastosowania matematyki. Jej rozwój w Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie nie miała ona wielkich tradycji, był w dużym stopniu jego zasługą. W latach 1984–1986 był przewodniczącym Komisji ds. Zastosowań Matematyki Komitetu Matematyki PAN, przez wiele lat zasiadał w Radzie Programowej corocznych ogólnopolskich Konferencji Zastosowań Matematyki w Zakopanem-Kościelisku. Był też pierwszym promotorem idei nauczania matematyki stosowanej na UJ w wyodrębnionej formie organizacyjnej – sekcji (a później specjalności) stosowanej na kierunku matematyka. Również wielu jego uczniów podążyło w swoich karierach naukowych w tym właśnie kierunku, choć każdy w nieco inną stronę, czasem odległą od jego zainteresowań. Mówił jednak, że właśnie ta różnorodność wybranych przez nich matematycznych ścieżek szczególnie go cieszy.

Tych uczniów zostawił niemało: wypromował trzynastu doktorów, z których trzech jest obecnie profesorami, opiekował się przeszło stu magistrantami. Do tego wypada jeszcze doliczyć siedemnastu doktorantów jego doktorantów – jak to określał – jego „wnuków naukowych”. Gdy w roku 2015, w bardzo licznym gronie przyjaciół, kolegów i uczniów, obchodzono na Uniwersytecie jego jubileuszowe osiemdziesiąte urodziny, wielką radość i satysfakcję sprawiło mu wysłuchanie referatów właśnie tego najmłodszego pokolenia jego naukowych następców.

Wielu z uczniów wspomina z ogromnym sentymentem prowadzone przez niego przez kilkadziesiąt lat seminarium – cotygodniowe spotkania w poniedziałki, już niemal wieczorem, gdy spokój i cisza na V piętrze gmachu przy ul. Reymonta 4 sprzyjały skupieniu i intelektualnej pracy. Właśnie tam stawiali oni często swoje najwcześniejsze naukowe kroki, znajdując w nim rzetelnego, acz zawsze przyjaznego, recenzenta swoich pierwszych wystąpień, przedstawianych tam doktoratów czy później habilitacji. Ale być może najlepiej zapamiętali te chwile, gdy sam brał kredę do ręki i przedstawiał trudne na ogół zagadnienia dotyczące cząstkowych równań różniczkowych – zawsze w sposób ścisły, zwięzły i elegancki.

Najpełniej może jednak charakteryzowały go nieodmienny spokój i pogoda ducha, wyrażająca się w obecnym niemal zawsze na jego twarzy uśmiechu.

Wojciech Słomczyński
Wiesław Pleśniak

Roman Pampuch

4 III 1927–13 II 2017

W lutym 2017 r. odszedł na zawsze prof. Roman Pampuch, emerytowany profesor Akademii Górniczo-Hutniczej i doktor honoris causa tej uczelni, nestor polskich ceramików, specjalista w zakresie chemii ciała stałego i inżynierii materiałowej. Był uczonym, który wniósł nieprzemijający wkład w utworzenie i rozwój światowej nauki o materiałach, zwłaszcza w zakresie materiałów i procesów ceramicznych.

Prof. Pampuch urodził się 4 marca 1927 r. w Bydgoszczy. W latach 1945–1948 studiował na Wydziale Chemii Politechniki Śląskiej. Po studiach podjął pracę w Głównym Instytucie Górnictwa, gdzie prowadził badania procesów pirolizy oraz uwodorniania węgla. Z tego zakresu uzyskał w 1954 r. doktorat na Politechnice Wrocławskiej. W roku 1955 podjął pracę w Instytucie Materiałów Ogniotrwałych, ukierunkowując dalszą swą działalność naukową na ceramikę. W 1962 r. rozpoczął pracę na Wydziale Ceramicznym AGH, zorganizowanym w 1949 r. przez wybitnego uczonego prof. Adama Bielańskiego i pozostał wierny Akademii i wydziałowi do końca życia. Habilitował się w 1963 r. na Wydziale Metalurgicznym AGH, w 1969 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1976 r. – profesora zwyczajnego. W roku 1983 wybrany został na członka korespondenta, w 1993 r. na członka rzeczywistego PAN i w tym roku także na członka czynnego PAU.

Prof. Pampuch pełnił wiele funkcji w Akademii Górniczo-Hutniczej. Był m.in. kierownikiem pracowni Fizykochemii Krzemianów Katedry Chemii Krzemianów (1962–1967), dyrektorem Instytutu Ceramiki Specjalnej i Ogniotrwałej (1969–1973), kierownikiem autorskiej Katedry Nauki o Materiałach i Ceramiki Specjalnej (1967–2000), prodziekanem Wydziału Inżynierii Materiałowej i Ceramiki (1964–1968) i dziekanem Wydziału w latach 1969–1972.

Zasadnicza działalność naukowa prof. Pampucha przypadła na okres tworzenia się nowoczesnej nauki o procesach ceramicznych i wniósł on w to dzieło poważny wkład. Jego pierwsze prace dotyczyły krystalochemii krzemianów i przemian fazowych w krzemianach, szczególnie procesów rozkładu termicznego i określenia natury amorficznych faz przejściowych w procesach rozkładu glinokrzemianów. Kolejno uwaga naukowa prof. Pampucha skoncentrowała się na podstawowym dla ceramiki procesie, jakim jest spiekanie. Udało mu się po raz pierwszy sformułować i eksperymentalnie potwierdzić rolę przegrupowania ziaren w pierwszym etapie spiekania oraz wskazać na rolę naprężeń wewnętrznych w stadium konsolidacji i rozrostu ziaren w tym procesie. Rozwinął też teorię spiekania materiałów o wiązaniach kowalencyjnych.

Wszystkie te badania stanowiły istotny wkład w rozwój chemii ciała stałego. Powstała wtedy książka *Chemia ciała stałego*, autorstwa J. Derenia, J. Habera, R. Pampucha, pozostaje stale podstawowym i aktualnym podręcznikiem w tej dziedzinie. Podobnie jak cykl autorskich książek o budowie, otrzymywaniu i właściwościach materiałów ceramicznych, wydanych w Polsce i za granicą przez wydawnictwo Elsevier, które stały się w świecie podstawową literaturą o popularności podobnej jak czołowy podręcznik ceramiki autorstwa W. O. Kingery'ego.

Wiedza i zdobyte doświadczenie badawcze pozwoliły prof. Pampuchowi włączyć się w rozwój w latach 70. nowych na świecie interdyscyplinarnych kierunków naukowych, jakimi były nauka o materiałach i oparta na niej inżynieria materiałowa. Już w roku 1964 prof. Pampuch rozpoczął wykłady z przedmiotu nauka o materiałach. Były to pierwsze kroki do tworzenia się na AGH i w Polsce kierunku inżynieria materiałowa. Kolejno nastąpiła przebudowa w duchu inżynierii materiałowej nauczania i badań na Wydziale Ceramicznym AGH, w którą wraz z prof. Pampuchem zaangażowali się m.in. prof. E. Goerlich i prof. S. Mrowec. W efekcie, w 1970 r. wydział ten przekształcił się w Wydział Inżynierii Materiałowej i Ceramiki. Kształtowanie się inżynierii materiałowej w AGH znalazło silne wsparcie w równoległych działaniach na Politechnice Warszawskiej pod kierunkiem prof. W. Grabskiego i prof. S. Wojciechowskiego, a na Politechnice Śląskiej prof. A. Maciejnego, których efektem było powstanie na tych uczelniach Wydziałów Inżynierii Materiałowej. Stopniowo kierunek inżynieria materiałowa rozwijał się na innych wydziałach AGH, a obecnie występuje w nauczaniu i badaniach we wszystkich uczelniach technicznych w kraju. W rozwoju inżynierii materiałowej istotną rolę odgrywały i odgrywają nadal książki prof. Pampucha. Swoją szeroką wiedzę Profesor pozostawił bowiem w postaci 31 książek i podręczników akademickich, w tym 4 wydanych w języku angielskim. Stanowią one nadal podstawowe źródła wie-

dzy dla naukowców i studentów w kraju i za granicą. Oprócz wspomnianej fundamentalnej i nadal aktualnej *Chemii ciała stałego* należy wspomnieć o pierwszym w Polsce autorskim podręczniku *Podstawy nauki o materiałach* i kolejnych licznych książkach z tego zakresu.

Podejście zgodne z duchem inżynierii materiałowej zaowocowało opracowaniem w Katedrze Nauki o Materiałach Ceramiki Specjalnej AGH pod kierunkiem prof. Pampucha szeregu technologii zaawansowanych materiałów kompozytowych, które zostały także wdrożone do produkcji. Profesora interesowały także niekonwencjonalne technologie materiałowe, a szczególnie samorozwijająca się synteza wysokotemperaturowa, zwana SHS. W tym obszarze wkładem w rozwój światowej nauki było zastosowanie SHS do syntezy związków kowalencyjnych, odkrycie specyficznego mechanizmu „wędrującej strefy reakcyjnej” w SHS oraz nowe metody kształtowania unikatowej mikrostruktury materiałów ceramicznych drogą wykorzystania SHS. Otrzymano tą drogą m.in. proszki ceramiczne azotków i węglików oraz nowe związki m.in. fazy typu MAX.

Wśród osiągnięć prof. Pampucha znajduje się również chemiczna krystalizacja z fazy gazowej, m.in. diamentów. W latach 70. były to prace badawcze i rozwiązania o charakterze pionierskim. W nawiązaniu do wcześniejszych doświadczeń w badaniach nad węglami prof. Pampuch kontynuował prace z zakresu fizykochemii węgla i procesów karbonizacji związków organicznych i wraz ze współpracownikami opracował nowe tworzywa w postaci włókien i kompozytów węgiel-węgiel, spełniające rolę implantów bioaktywnych. Był więc jednym z prekursorów nowej dyscypliny naukowej, którą jest inżynieria biomedyczna.

Prof. Pampuch stworzył na Akademii Górniczo-Hutniczej nowoczesną szkołę naukową inżynierii materiałów ceramicznych, znaną i liczącą się w świecie. Był promotorem 33 doktorów tej specjalności, z których 10 uzyskało stopień doktora habilitowanego i tytuł profesorski. Naukowcy wychowani przez prof. Pampucha stworzyli własne zespoły, kontynuujące dzieło Mistrza. Do tego grona można zaliczyć profesorów: Krzysztofa Haberko, Wiesława Ptaka, Ludosława Stobierskiego, Stanisławę Jonas, Jerzego Lisa, Stanisława Błażewicza, Martę Błażewicz, Jana Chłopka i innych, należących do kolejnych młodszych pokoleń.

Prof. Pampuch zorganizował w roku 1964 Komisję Nauk Ceramicznych Oddziału PAN w Krakowie oraz wydawnictwo „Prace Komisji Nauk Ceramicznych PAN”, które działają do dziś. Pracował także aktywnie w IV Wydziale PAN, w Komitecie Nauki o Materiałach i III Wydziale PAU. Współpracował blisko z Fundacją na rzecz Nauki Polskiej i Komitetem Badań Naukowych. Był współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Ceramicznego, Polskiego Towarzystwa Materiałoznawczego i Pol-

skiego Towarzystwa Biomateriałów, które nadały mu godność członka honorowego.

W roku 1996 Profesor został laureatem nagrody Prezesa Rady Ministrów RP za całokształt osiągnięć naukowych. Uzyskał także nagrody Ministra Edukacji Narodowej i Rektora AGH za osiągnięcia naukowe i dydaktyczne. W 1999 r., na wniosek Rady Wydziału Inżynierii Materiałowej i Ceramiki, otrzymał nadany przez Senat AGH tytuł doktora honoris causa za wybitny wkład w rozwój nauki o materiałach i inżynierii materiałów ceramicznych, stworzenie znanej w świecie polskiej szkoły ceramiki specjalnej oraz za szczególne zasługi w nauczaniu i rozpowszechnianiu wiedzy w tej dziedzinie. W 2006 r. prof. Pampuchowi – jako obywatelowi Krakowa wybitnie zasłużonemu dla miasta – przyznano Nagrodę Miasta Krakowa. W 2015 r. za całokształt działalności w zakresie chemii otrzymał Nagrodę imienia Antoniego Hoborskiego – „Diamentową Kulę”.

Prof. Pampuch był czołową postacią światowej i europejskiej inżynierii materiałowej i niekwestionowanym autorytetem w zakresie tworzyw ceramicznych. W 1988 r. był jednym z sześciu członków założycieli The World Academy of Ceramics z siedzibą we Włoszech i jej prezydentem, a do 2012 r. – redaktorem naczelnym jej organu „Ceramics International”. Był członkiem komitetów redakcyjnych wielu światowych i krajowych czasopism oraz komitetów naukowych kilku światowych kongresów ceramicznych, a także zapraszano go do wygłaszania na międzynarodowych konferencjach *keynotes* i *invited lectures*. Prof. Pampuch jako *visiting professor* prezentował wykłady na kilkunastu uniwersytetach USA, Japonii, Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Belgii i Włoch. Za swe osiągnięcia naukowe i organizacyjne uhonorowany został Nagrodą im. Leo Stuijts’a, przyznaną przez Europejskie Towarzystwo Ceramiczne, a także zaszczytnym tytułem „Fellow of ECERS”.

Pogrzeb Profesora odbył się 21 lutego 2017 r. na cmentarzu Podgórskim w Krakowie. Zgromadził liczne grono przyjaciół, współpracowników, uczniów i wychowanków Profesora, żegnających wybitnego naukowca, oddanego nauczyciela i wspianą człowieka.

Jerzy Lis
Zygmunt Kolenda

Wiesław Czyż **2 V 1927–8 IV 2017**

Profesor Wiesław Czyż, wybitny fizyk, członek czynny Polskiej Akademii Umiejętności, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk, twórca krakowskiej teoretycznej fizyki wysokich energii, urodził się w Lublinie 2 maja 1927 i zmarł w Krakowie 8 kwietnia 2017. Jego edukację w lubelskim gimnazjum przerwała wojna, tak że maturę uzyskał w ramach tajnego nauczania. W czasie wojny rodzina była mocno zaangażowana w ruch oporu. Matka, w randze majora, była dowódcą Oddziałów Kobięcych w lubelskim okręgu Armii Krajowej, siostra – aresztowana w 1940 roku za udział w konspiracji i zesłana do obozu w Ravensbrück – była jednym z „królików doświadczalnych”, na których dokonywano zbrodniczych eksperymentów medycznych. Wiesław, należący do oddziału „Zapory”, najpierw działał jako łącznik, a później został jednym z najmłodszych zaprzysiężonych żołnierzy Armii Krajowej.

Po wojnie Wiesław ukończył studia matematyki na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, ale już w 1948 roku przeniósł się do Krakowa, rozpoczynając pracę w Instytucie Fizyki UJ, gdzie w 1955 uzyskał doktorat na podstawie rozprawy o oddziaływaniach spinowych w materii jądrowej. Niedługo potem został zatrudniony w nowo powstałym Instytucie Fizyki Jądrowej, gdzie zorganizował Zakład Fizyki Teoretycznej, którym kierował przez następne 34 lata. Wychował wielu wybitnych ludzi i pozostawił dojrzały zespół, który nadal utrzymuje wysoki poziom badań oraz standardów akademickich.

Wiesław Czyż był zapalonym taternikiem, członkiem Klubu Wysokogórskiego, toteż pierwsze lata w Krakowie dzielił pomiędzy pracę naukową a liczne pobyty w Zakopanem. W 1957 roku wstąpił w związek małżeński z Marią Turnau, która okazała się wspaniałą żoną i towarzyszką życia oraz odegrała ogromną rolę w krakowskim środowisku fizyków

teoretyków, stwarzając niepowtarzalną atmosferę serdecznej przyjaźni i wzajemnej pomocy.

W ciągu długich lat pracy Wiesław Czyż spędził wiele czasu w znakomitych ośrodkach fizyki na całym świecie. Pierwszą ważną cezurą w jego życiu jako fizyka był wyjazd do Instytutu Nielsa Bohra w Kopenhadze, gdzie przebywał dwa lata (1957–1959). Tam właśnie zainteresował się fizyką wysokich energii, która miała stać się głównym obszarem jego badań i źródłem późniejszych sukcesów. Instytut Nielsa Bohra był wówczas jednym z najważniejszych na świecie ośrodków fizyki teoretycznej i stąd prawdziwą „Mekką” dla najwybitniejszych fizyków tego czasu. Toteż Wiesław Czyż był uczestnikiem licznych rozmów i dyskusji z wieloma wybitnymi fizykami, takimi jak Aage Bohr, Ben Mottelson, Gordon Baym, Torleif Ericson, Sheldon Glashow, Jeffrey Goldstone, Kurt Gottfried i Leo Kadanoff (z niektórymi opublikował wspólne prace). Zaowocowało to bliskimi przyjaźniami, trwającymi wiele lat, i miało istotny wpływ na rozwój fizyki teoretycznej w Krakowie.

Po krótkim pobycie w Polsce pojechał na rok do Stanfordu, gdzie pracował głównie z Dirkiem Waleczką, analizując możliwości badania struktury jąder atomowych za pomocą rozpraszania elektronów (w Stanfordzie był wtedy największy na świecie liniowy akcelerator elektronów). Wyprowadzone przez Czyża i Waleczkę reguły sum stały się ważnym narzędziem dla tej analizy i są do dziś stosowaną metodą badawczą. Co ważniejsze, Wiesław zorientował się, że stanowią one dobry punkt wyjścia do opisu rozpraszania cząstek złożonych przy wysokich energiach. Toteż niedługo potem, już po powrocie do Polski oraz w czasie kolejnego wyjazdu do Stanów Zjednoczonych (tym razem zaproszony do National Bureau of Standards i uniwersytetu w Stony Brook), opublikował kilka fundamentalnych prac na ten temat, które do dziś są podstawą tej bardzo intensywnie rozwijanej dziedziny fizyki. Współpracował wówczas z Leonardem Maximonem. Z tych czasów pochodzi też wieloletnia przyjaźń z Jamesem Bjorkenem i całą jego rodziną.

Jako znany w świecie ekspert w zakresie oddziaływań wysokich energii był zapraszany do wielu ważnych ośrodków fizyki, głównie w Stanach Zjednoczonych. Lista miejsc, gdzie pracował, jest doprawdy imponująca. Oprócz Stanfordu, Stony Brook i National Bureau of Standards, o których już wspominałem, należy dodać Seattle, Urbana i Charlottesville. Podróżował również po Europie, pracując m.in. w CERNie, w Utrechcie, w Monachium i w Tel Awiwie.

Poza działalnością ściśle badawczą Wiesław Czyż brał również aktywny udział w organizacji życia naukowego. W latach 1972–1994 był redaktorem naczelnym najstarszego polskiego czasopisma fizycznego „Acta

Physica Polonica” (seria B), któremu przywrócił wysoki światowy poziom. Współorganizował też Letnie Szkoły Fizyki Teoretycznej w Zakopanem, które już od 57 lat przyciągają wybitnych wykładowców i rzesze studentów z całego świata, a w czasach realnego socjalizmu były jednym z niewielu okien na Zachód dla całej polskiej fizyki wysokich energii. Liczne kontakty Wiesława Czyża z wybitnymi fizykami ze Stanów Zjednoczonych i Europy naturalnie odegrały przy tym ogromną rolę.

W 1988 roku Wiesław Czyż powrócił do pracy w Instytucie Fizyki UJ, gdzie wykładał mechanikę kwantową uczestnikom studiów doktoranckich i gdzie pozostał aż do emerytury w 1997 roku. Pozostaje tajemnicą archiwów PZPR, dlaczego organizacja partyjna sprzeciwiała się przez kilka lat jego zatrudnieniu na uniwersytecie.

Jeszcze będąc kierownikiem Zakładu Teorii w Instytucie Fizyki Jądrowej, Wiesław Czyż utrzymywał bliski kontakt z grupą fizyków na Uniwersytecie Jagiellońskim. Dzięki temu poznałem go w połowie lat sześćdziesiątych, co zaowocowało wieloletnią współpracą i przyjaźnią. Pracowaliśmy razem właściwie do końca i dla mnie była to prawdziwa przyjemność, a mam nadzieję, że Wiesław również nie był niezadowolony. Trudno pisać o własnych pracach, powiem więc tylko, że były one głównie zastosowaniem wyników Wiesława dotyczących rozpraszania cząstek złożonych. Kilka z nich wpłynęło w istotny sposób, jak sądzę, na rozwój badań w zakresie wielorodnej produkcji cząstek, a także struktury cząstek silnie oddziałujących.

Wiesław Czyż był człowiekiem o bardzo szerokich horyzontach, wybiegających daleko poza fizykę teoretyczną. Miłośnik muzyki (miał słuch absolutny i w młodości grał na skrzypcach). Namiętny czytelnik literatury pięknej (zwłaszcza poezji), ale nade wszystko biografii wybitnych pisarzy i poetów. Bywało, że prowadził – czasem wielogodzinne – rozmowy z Wiesławą Szymborską, dzieląc się swoimi spostrzeżeniami wyniesionymi z lektur. Jako wyjaśnienie warto dodać, że noblistka często wpadała porozmawiać i napić się kawy do lubomierskiego domku państwa Czyżów (oddalonym o sto metrów od naszego – pustego – domu, gdzie mieszkała w czasie wakacji), dzięki czemu miejsce to było chętnie odwiedzane przez jej przyjaciół i stało się dobrze znane w krakowskim światku literackim. W ten sposób i ja miałem szczęście poznać panią Wisławę, a nawet uzyskać od niej formalny tytuł „dobrodzieja”.

Kończąc, czuję konieczność zaznaczenia, że spotkanie tego wybitnego, niezwykle skromnego, dobrego i skrajnie uczciwego człowieka odczuwam jako wielkie wydarzenie, które w ogromnym stopniu wpłynęło na mój stosunek do fizyki i do życia w ogóle. Wiem na pewno, że w ten sposób opisuję również odczucia wielu moich kolegów i uczniów, którzy mieli

szczęście spotkać i poznać bliżej Wiesława Czyża. Zostawił po sobie ślad w postaci wybitnych prac, w postaci wybitnych uczniów oraz w postaci serdecznego żalu po jego śmierci, doznawanego przez wszystkich, którzy mieli szczęście go poznać.

Andrzej Białas

Zagraniczny

Siegmund Brandt 17 VII 1936–28 VIII 2016

Siegmund Brandt urodził się w Berlinie. Studia odbył na uniwersytecie w Bonn pod kierunkiem prof. Wolfganga Paula (laureata Nagrody Nobla z fizyki w 1989 r.). Jako pracę dyplomową (1959 r.) zbudował niewielką komorę pęcherzykową do badania cząstek produkowanych w synchrotronie swej uczelni. W latach 1961–1965 przebywał na stażu naukowym w CERN w Genewie. Zajmował się tam badaniami cząstek wytwarzanych w akceleratorze CERN. Wyniki dotyczące produkcji cząstek dziwnych były podstawą jego doktoratu, który uzyskał w 1963 r. Właśnie w CERN rozpoczęły się jego kontakty i przyjaźń z wieloma polskimi fizykami.

W 1966 r. Brandt zaczął pracę na uniwersytecie w Heidelbergu jako *Privatdozent*. W 1972 r. przeniósł się do Siegen, gdzie został mianowany profesorem i prorektorem nowej uczelni, *Gesamthochschule*, powstającej z połączenia istniejących tam szkół. Wniósł znaczący wkład w organizację nowego uniwersytetu, który wkrótce wybił się wysoko w rankingu uczelni niemieckich.

Prof. Brandt specjalizował się w fizyce cząstek elementarnych, a także w analizie danych doświadczalnych. Prowadził wraz ze swą grupą badania z wykorzystaniem zderzaczy pozyton-elektron w DESY w Hamburgu. W tych badaniach uzyskano potwierdzenie istnienia tzw. gluonów, nośników oddziaływań między kwarkami. W tym wypadku istotną rolę odegrało wprowadzenie w 1979 r. przez Brandta, wspólnie z innym profesorem z Siegen, Hansem-Dieterem Dahmenem, nowej zmiennej, tzw. „potrójności” (*triplicity*), ułatwiającej wydzielenie spośród wszystkich zarejestrowanych oddziaływań takiej próbki, w której udział gluonów przejawiał się w produkcji trzech jetów, zamiast zwykle obserwowanych dwóch.

Następnie Brandt brał udział w eksperymentach przy użyciu zderzacza LEP w CERN, gdzie odkryto i zbadano nośniki oddziaływań słabych: bozony W i Z .

Prof. Brandt cieszył się uznaniem i szacunkiem wśród fizyków. Dowodem na to było powierzenie mu przewodnictwa Rady Naukowej DESY. Był także przewodniczącym Sekcji Fizyki Niemieckiego Towarzystwa Fizycznego.

Prof. Brandt był autorem doskonałych podręczników akademickich. Pierwszym był bardzo nowoczesny podręcznik metod stosowanych w analizie danych doświadczalnych. Miał on kilka wydań, w tym polskie pt. *Metody statystyczne i obliczeniowe analizy danych* (PWN, Warszawa 1974). Drugie, znacznie rozszerzone wydanie, pt. *Analiza danych*, ukazało się nakładem PWN w 1998 r. W przedmowie autor napisał wtedy:

Ponowne wydanie mojej książki po polsku sprawiło mi wielką radość. Fakt ten przywołuje wspomnienia tych lat, kiedy jako doktorant w Genewie zaczynałem wraz z innymi fizykami, w tym z Polami, posługiwać się w praktyce metodami omawianymi w tej książce. Zapoczątkowana wówczas przyjaźń z wieloma polskimi fizykami trwa do dziś.

Brandt i Dahmen wpadli na rewelacyjny pomysł zilustrowania pewnych pojęć mechaniki kwantowej przy użyciu grafiki i filmów generowanych komputerowo. Pierwsze wydanie książki *The Picture Book of Quantum Mechanics* ukazało się w 1985 r. i wywołało sensację, ponieważ nie było przedtem na rynku wydawniczym podobnego podręcznika wstępu do mechaniki kwantowej. Recenzje w najbardziej prestiżowych periodykach były entuzjastyczne. W „Nature” napisano, że „jest to książka jedyna w swoim rodzaju”. Według opinii zamieszczonej w „American Journal of Physics”, najlepsi studenci i wszyscy ich nauczyciele akademicki będą chcieli sięgać do tego uporządkowanego, graficznego przeglądu mechaniki kwantowej. W „Scientific American” stwierdzono, że: „na podstawie przedstawionych grafik studenci mogą budować intuicję kwantową”. Nic więc dziwnego, że podręcznik Brandta i Dahmena został wkrótce przełożony na kilka języków, w tym na chiński i japoński. Polskie tłumaczenie wydane zostało przez PWN w 1989 r., a kolejne ukazało się w 2002.

Zachęcenii sukcesem tej książki autorzy opracowywali kolejne, coraz bardziej rozszerzane i unowocześniane wersje (*The Picture Book of Quantum Mechanics*, *Interactive Quantum Mechanics*, *Quantum Mechanics on the Personal Computer*, *Quantum Mechanics on the Macintosh*). Do książek tych dołączane były płyty z programami i generowanymi komputerowo filmami.

Po przejściu na emeryturę w 2001 r. prof. Brandt zajął się głównie historią fizyki, którą się interesował od młodości. W 2009 r. Oxford University Press wydało jego obszerne dzieło *The Harvest of a Century*. Prof. Brandt przedstawił tam w stu krótkich rozdziałach najważniejsze wydarzenia i odkrycia w fizyce ostatniego stulecia. Książka ta uzyskała bardzo pochlebne recenzje w czołowych periodykach naukowych.

Książki prof. Brandta ukazały się łącznie w dziesięciu językach.

Siegmund Brandt wielokrotnie odwiedzał Polskę. Wygłaszał wykłady w Krakowie i w Warszawie, brał udział w konferencjach, a polscy fizycy odwiedzali często Siegen. Wybór na członka zagranicznego PAU w 2011 r. przyjął z radością i wzruszeniem. Z jego odejściem straciliśmy wypróbowanego przyjaciela, a fizyka – wybitnego uczonego.

Andrzej Kajetan Wróblewski

WYDZIAŁ IV

Krajowi

Krzysztof Bieniarz **20 VIII 1933–25 VII 2016**

Krzysztof Bieniarz urodził się we Lwowie. Po ukończeniu Technikum Rybackiego w Krakowie odbył studia na Wydziale Zootechnicznym Wyższej Szkoły Rolniczej (WSR) w Krakowie (przemianowanej później na Akademię Rolniczą, a obecnie Uniwersytet Rolniczy), które ukończył w 1955 r. Na uczelni tej przeszedł wszystkie szczeble swojej kariery naukowej – od laboranta i asystenta do profesora zwyczajnego (1988).

W latach 1978–1981 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Zoologii Stosowanej na Wydziale Zootechnicznym. Dzięki jego inicjatywie w 1982 r. powołany został Samodzielny Zakład Ichtiobiologii i Rybactwa, przemianowany później na Katedrę Ichtiobiologii i Rybactwa. Funkcję kierownika obu jednostek pełnił do roku 1989. Od roku 1984 przez wiele lat był dodatkowo konsultantem naukowym w Rybackim Zakładzie Naukowym w Zatorze. Przez jedną kadencję sprawował obowiązki prodziekana na Wydziale Zootechnicznym oraz przewodniczył Senackiej Komisji ds. Oceny Pracowników Jednostek Pozawydziałowych.

Prof. Krzysztof Bieniarz odbył szereg krótko- i długoterminowych zagranicznych staży naukowych. W latach 1967/1968 przebywał w Ukraińskim Instytucie Naukowo-Badawczym Rybactwa w Kijowie. W 1982 r. prowadził seminaria naukowe w trzech ośrodkach naukowych w Kanadzie (University of Alberta w Edmonton, Memorial University of Newfoundland w St. John's i Department of Fisheries and Oceans – West Vancouver Laboratory w Vancouver). W 1984 r. zajmował się badaniami w Wielkiej Brytanii na University of Sheffield w Sheffield, a w 1988 r. przebywał na stażu w Belgii na Katholieke Universiteit w Leuven jako *Visiting Professor*.

Głównymi zainteresowaniami naukowymi Profesora były ichtiobiologia i rybactwo, a w szczególności endokrynologia rozrodu ryb oraz gospodarka rybacka na zbiornikach zaporowych. Miał niezwykle talent łączenia nauki o podstawowym znaczeniu poznawczym z wykorzystaniem odkryć naukowych w praktyce. Prowadził badania nad wpływem warunków chowu na wartość odżywczą ryb słodkowodnych. W swojej działalności zajmował się również takimi zagadnieniami, jak określanie wieku ryb, wpływ światła i ciemności oraz temperatury na ryby, badanie ichtiofauny rzek i zbiorników zaporowych, określanie strat w czasie przepływu ryb przez turbiny elektrowni wodnych.

Prof. Krzysztof Bieniarz zainicjował w Polsce badania nad endokrynologią rozrodu ryb i temu zagadnieniu poświęcił znaczną liczbę swoich publikacji, w większości zamieszczonych w renomowanych zagranicznych czasopismach naukowych. Całość doświadczeń z zakresu rozrodu ryb zawarł w podręczniku pt. *Rozród ryb*, który opublikował wraz z prof. Piotrem Eplerem. Jest to podręcznik o podstawowym znaczeniu dla badaczy zajmujących się rozrodem ryb, a także praktyków ichtiologów i studentów rybactwa.

Do najważniejszych osiągnięć Profesora należy zaliczyć współautorstwo unikatowej metody obliczania strat przy przepływu ryb przez turbiny elektrowni wodnych, autorstwo prac, które wykazały wpływ światła na niektóre cechy fizjologiczne i morfologiczne troci, pstrąga potokowego i tęczowego, współautorstwo w opracowaniu przyżyciowej metody pobierania gonad u karpia, inspirację i promotorstwo pracy doktorskiej, w której opracowano metodę przyżyciowego określania dojrzałości płciowej samicy karpia, współautorstwo prac, które określiły optymalne warunki chowu i żywienia, jak również charakterystykę wzrostu węgorzy w sztucznych warunkach. Kierował lub był wykonawcą kilku grantów naukowych.

Ostatnie swoje lata pracy Profesor poświęcił badaniom nad wpływem różnych warunków chowu na jakość mięsa karpi, głównie pod kątem zawartości cholesterolu i kwasów tłuszczowych.

Wyniki swoich badań przedstawił w ponad 200 publikacjach naukowych, z których 130 to oryginalne prace twórcze.

Prof. Krzysztof Bieniarz łączył w sobie entuzjazm i pasję do pracy naukowej. Cieszył się wielkim autorytetem i szacunkiem. Wykształcił liczną kadrę specjalistów zajmujących się rybactwem. Był promotorem 14 prac doktorskich i kilkudziesięciu prac magisterskich oraz autorem lub współautorem 10 naukowych ekspertyz dla jednostek gospodarczych i autorem ponad 20 ekspertyz dla prokuratur i sądów. W 1998 r. został wybrany do wąskiego grona członków korespondentów Polskiej Akademii Umiejętności. Aktywnie uczestniczył w wielu konferencjach naukowych, a także w pra-

cach Komisji Nauk Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych PAU. W 2005 r. zorganizował ogólnopolską Konferencję Naukową „Rozród ryb”, która cieszyła się dużym zainteresowaniem ichtiologów. W latach 2005–2007 pełnił funkcję sekretarza Wydziału Przyrodniczego PAU. Był także członkiem wielu rad naukowych, m.in.: Instytutu Biologii Stosowanej AR w Krakowie (1976–1978), Instytutu Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie (1975–1991, w latach 1977–1991 przewodniczący), Instytutu Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN w Jabłonie (1990–2003). Od 1987 r. przez szereg lat był członkiem Komitetu Biologii Rozrodu Zwierząt Użytkowych PAN i przewodniczącym Komisji Biologii Rozrodu Niższych Kręgowców w ramach tego Komitetu. Od 1962 r. był aktywnym członkiem Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego. Współpracował też z Zakładem Biologii Wód PAN, będąc inicjatorem i głównym autorem podręcznika *Biologia stawów rybnych*.

Przez kilkadziesiąt lat wchodził w skład Komitetu Naukowego dwóch czasopism naukowych: „Rivista Italiana Di Acquacoltura” (od 1989) i „Electronic Journal of Polish Agricultural Universities” (od 2002).

Współpracował również z Polskim Związkiem Wędkarskim, będąc członkiem Rady Naukowej PZW przy Zarządzie Głównym PZW w Warszawie oraz członkiem Rady Naukowej przy Zarządzie Okręgu PZW w Nowym Sączu.

Za swoje osiągnięcia otrzymał Nagrody (zespołową i indywidualną) III° Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Nagrodę Polskiej Akademii Nauk. Został też odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznaką z Wieńcami PZW i Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Zmarł 25 lipca 2016 r. Spoczął na cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Jego śmierć jest ogromną stratą dla polskiej i światowej nauki. Odszedł człowiek wielkiego serca, prawy i skromny, wybitny uczony, wychowawca wielu pokoleń młodzieży akademickiej i kadry naukowej, zasłużony nauczyciel akademicki.

Włodzimierz Popek
Marian Tischner

Andrzej Krzysztof Tarkowski **4 V 1933–23 IX 2016**

We wrześniu 2016 roku odszedł prof. Andrzej Krzysztof Tarkowski – członek Polskiej Akademii Umiejętności, Polskiej Akademii Nauk, członek zagraniczny Francuskiej Akademii Nauk, Amerykańskiej Akademii Nauk, Academia Europaea. Pan Profesor pełnił także liczne funkcje – był członkiem prezydium PAN (1990–1992), wiceprzewodniczącym Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego (1982–1985), członkiem oraz przewodniczącym Zespołu Biologii, Nauk o Ziemi i Ochrony Środowiska KBN/MNiSW (1997–2004), a także wiceprzewodniczącym Rady Fundacji na rzecz Nauki Polskiej (2000–2004). Był wyróżniany za swoje prace licznymi nagrodami, m.in. Nagrodą im. Alberta Brecheta Belgijskiej Akademii Królewskiej (1980), Fundacji im. Alfreda Jurzykowskiego (1985), International Embryo Transfer Society (1991), Japan Prize Foundation – tzw. Japońskim Noblem (2002), Nagrodą Fundacji na rzecz Nauki Polskiej (2013), a także odznaczeniami państwowymi, doktoratami honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Wszystkie te wyróżnienia świadczą o tym, że był osobą wybitną. Przede wszystkim jednak był charyzmatycznym nauczycielem, stworzył polską szkołę embriologii i był przewodnikiem po świecie nauki dla wielu pokoleń biologów.

Studia na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Warszawskiego prof. Tarkowski rozpoczął na początku lat 50. XX wieku. Już podczas studiów został zatrudniony na stanowisku zastępcy asystenta. Naukę biologii rozwoju zaczął pod opieką prof. Augusta Dehnela, profesora Uniwersytetu Warszawskiego, który w Białowieży prowadził badania nad rozwojem ryjówek. Swoje prace prof. Tarkowski kontynuował później w Warszawie w laboratoriach Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi (później Wydziału Biologii) Uniwersytetu Warszawskiego. Na tej uczelni obronił pracę doktorską, zrobił habilitację, uzyskał tytuł profesora. Pomimo licznych staży i wyjazdów zagranicznych wracał na Wydział Biologii UW i do Zakładu Embriologii, którym kierował od 1964 aż do 2003 roku. Czasy,

kiedy podejmował najważniejsze dla siebie wątki badawcze, były trudne, dostęp do odczynników i sprzętu bardzo ograniczony – często materiały przysyłali koledzy z zaprzyjaźnionych zagranicznych laboratoriów. W tych bardzo niekomfortowych warunkach Profesor stworzył zespół naukowy, wraz z którym dokonywał swoich największych odkryć. Wykazał, że rozwój ssaków ma charakter regulacyjny – zniszczenie jednego blastomeru nie zaburza bowiem rozwoju zarodka, że połączenie dwóch zarodków prowadzi do powstania normalnie rozwijającego się osobnika chimerowego, że oocyty ssaka można aktywować partenogenetycznie, że blastomery można ze sobą łączyć, prowadząc do powstania komórek tetraploidalnych. Analizował mechanizmy zapłodnienia. Podejmował liczne próby reprogramowania komórek – marzył o czymś, co udało się osiągnąć w 1996 roku, kiedy to zespół Wilmuta sklonował owcę Dolly. Niemal do końca życia śledził zachowanie się komórek w organizmach chimerowych, powstałych z komórek dwóch różnych gatunków (myszy i szczura) – praca na ten temat ukazała się w roku 2017. Wyniki jego badań były publikowane w „Nature” i innych wiodących czasopismach naukowych, ich efekty są do dziś wykorzystywane w diagnostyce przedimplantacyjnej uzyskanych *in vitro* zarodków (biopsje blastomerów), w klonowaniu zwierząt (aktywacja partenogenetyczna oocytów) czy uzyskiwaniu zwierząt genetycznie zmodyfikowanych (chimery, zarodki tetraploidalne). Wkład prof. Tarkowskiego w rozwój biologii eksperymentalnej ssaków jest ogromny. Równie ogromny jest jego udział w kształceniu nowych adeptów embriologii. Wielu uczniów oczarował swoimi wykładami. Tym, którzy z nim współpracowali, stworzył unikatowe środowisko do pracy. Było to możliwe dzięki jego ogromnej pasji, energii i ciąglemu stawianiu trudnych pytań, wyznaczaniu często na pierwszy rzut oka nieosiągalnych celów. Dla Profesora nie było rzeczy niemożliwych, technik, których nie należałoby się nauczyć. Jego codzienna praca w laboratorium, ciągle zachęcanie, ciągle stawianie wyzwań sprawiło, że na świat nauki, na świat „nieznanego”, które czeka na odkrycie, otworzył wielu studentów. Raz rozbudzona przez Profesora ciekawość była trudna do wyciszenia. Niektórzy ze studentów Profesora zostali jego współpracownikami, inni stworzyli własne grupy badawcze, zarówno w Polsce, jak i na świecie. Przyciągał do siebie jednak nie tylko ogromnym autorytetem i byciem naukowcem przez duże N, ale także poczuciem humoru, pasją do fotografii, zamięłowaniem do dobrej lektury, do produkcji wyśmienitych nalewek i chleba na zakwasie. Odszedł, pozostawiając rozpoczęte eksperymenty i niedokończone rozmowy.

Maria A. Ciemerych-Litwinienko
Barbara Płytycz

Aleksander Koj 26 II 1935–29 XII 2016

Profesor Aleksander Koj, członek czynny PAU (od 1990 r.) i rzeczywisty PAN, wybitny biochemik o międzynarodowej sławie, wieloletni rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, urodzony 26 lutego 1935 r., zmarł 29 grudnia 2016. Jego dziadek i pradziadek byli kowalami. Ojciec początkowo był nauczycielem w szkole powszechnej, a po drugiej wojnie światowej i uzupełnieniu wykształcenia jako docent wykładał technologię żywienia w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Aleksander podczas wojny uczył się w domu. Po wojnie, po przeprowadzce rodziców do Częstochowy tam uczęszczał do szkół. Egzamin dojrzałości zdał w Liceum Ogólnokształcącym im. H. Sienkiewicza w Częstochowie w 1951 r. W tym samym roku, za specjalnym zezwoleniem ministerstwa, mając zaledwie 16 lat, rozpoczął studia na Akademii Medycznej w Krakowie. W młodości w szkole często recytował wiersze podczas rozmaitych akademii, a w okresie studiów występował w amatorskim teatryku studenckim, związanym z kablem „Piwnica pod Baranami”. Uważał później, że nabyte wówczas doświadczenia okazały się przydatne, gdy jako uczony i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego występował publicznie przed szerokim audytorium.

Nigdy nie uprawiał sportu wyczynowo, zawsze jednak dbał o aktywność fizyczną. Jeździł na nartach i łyżwach, chodził na pływalnię, przez lata przed pracą systematycznie grał w tenisa. W ostatnich latach, gdy był już ciężko chory, dopóki mógł, uprawiał *nordic walking*, spacerując z kijami na ścieżkach łąk przyległych do Kampusu Uniwersyteckiego.

Jako student drugiego roku, pod wpływem prof. Bolesława Skarżyńskiego, zainteresował się biochemią. Gdy był studentem trzeciego roku medycyny, prof. Skarżyński zatrudnił go na pół etatu jako młodszego asystenta w Katedrze Chemii Fizjologicznej, jak wówczas nazywano biochemię. Prowadził wtedy zajęcia laboratoryjne ze starszymi od siebie kole-

żankami i kolegami. Już wtedy podjął decyzję, że w przyszłości nie będzie praktykującym lekarzem, ale uczonym zajmującym się biochemią medyczną. Temu postanowieniu pozostał konsekwentnie wierny przez całe swoje życie. Nie przeszkodziło to jednak, aby kończąc studia w 1957 r., odbył pełny staż kliniczny i potem, mając uprawnienia jako lekarz, uzyskał specjalizację z zakresu analityki medycznej. Ukończył także dwumiesięczny kurs pracy z radioaktywnymi izotopami i w 1960 r. był zatrudniony jako inspektor ochrony radiologicznej miasta Krakowa. Pracę naukową jako biochemik kontynuował przygotowując rozprawę doktorską pod kierunkiem prof. Skarżyńskiego. Pracę *Synteza glutationu w komórkach krwi ludzkiej* obronił w 1961 r. na Wydziale Lekarskim AM w Krakowie. Wzorem uczonego był dla niego prof. Leon Marchlewski, twórca i pierwszy kierownik Katedry Chemii Fizjologicznej przy Wydziale Lekarskim UJ. Do końca życia prof. Koj, we wszystkich miejscach jego pracy, zawsze nad jego biurkiem wisiała stara fotografia, przedstawiająca prof. Leona Marchlewskiego przy stole laboratoryjnym. Przygotowując doktorat, poznał kończącą w tej samej katedrze pracę magisterską studentkę UJ Annę Marchlewską, córkę rektora Teodora Marchlewskiego i wnuczkę prof. Leona Marchlewskiego, która została jego żoną. Anna Marchlewska-Koj, podobnie jak jej mąż, pracowała później także jako profesor zwyczajny na UJ.

Po doktoracie, w 1963 r., Aleksander Koj wyjechał na półroczny staż do Londynu, gdzie pracował w National Institute for Medical Research pod kierunkiem prof. Arthura S. McFarlane’a. W 1967 r. ponownie wyjechał na roczny staż do tego samego Instytutu w Londynie, gdzie pracował pod kierunkiem profesorów A. S. McFarlane’a i Sir Petera Medawara. Gdy w 1968 r., chcąc ukończyć przygotowywanie pracy habilitacyjnej, zwrócił się do władz uczelni z podaniem o zgodę na przedłużenie stażu, został zwolniony z pracy na Akademii Medycznej (nie żył już wtedy prof. Skarżyński). W tym okresie jego starsza koleżanka z AM dr hab. Maria Sarnecka-Keller, wówczas jako docent, organizowała pracownię biochemii zwierząt w powstającej pod kierunkiem prof. Ignacego Reifera Katedrze Biochemii i Biofizyki UJ. Aleksander Koj został w tej katedrze zatrudniony jako adiunkt 1 maja 1968 r. Od tego czasu aż do emerytury pracował na Uniwersytecie Jagiellońskim. Habilitował się w 1969 r. na podstawie rozprawy *Wpływ urazu na szybkość syntezy fibrynogenu* na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ. Profesorem nadzwyczajnym (tytułarnym) został w 1976 r., a w 1991 – profesorem zwyczajnym. Po śmierci profesor Marii Sarneckiej-Keller w 1984 r. został kierownikiem Zakładu Biochemii Zwierząt w Instytucie Biologii Molekularnej UJ i prorektorem UJ, miał wówczas 49 lat.

Wielokrotnie odbywał dłuższe staże zagraniczne w Anglii, USA i Kanadzie: półroczny staż w Londynie w 1963 r., w latach 1967–1968 roczny

staż w Londynie, w latach 1976–1977 i 1983–1984 staże w Kanadzie, w Hamilton, w MacMaster University jako *visiting research professor*, a na przełomie lat 1991–1992 półroczny pobyt jako *visiting professor* w Athens, Georgia w USA.

Pracując na Uniwersytecie Jagiellońskim prof. Aleksander Koj pełnił wiele ważnych funkcji: dyrektora Instytutu Biologii Molekularnej UJ (1977–1981), prorektora UJ (1984–1987), trzykrotnie rektora UJ (1987–1990, 1993–1996, 1996–1999). Pełnił również wiele odpowiedzialnych funkcji z wyboru poza Uniwersytetem. Był przewodniczącym Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego i Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP).

Mimo tytułu zaszczytnych i bardzo absorbujących funkcji w życiu akademickim zawsze aktywnie prowadził badania naukowe. Były one jego pasją, i to sukcesy naukowe dawały mu największą satysfakcję.

Tematyka zainteresowań naukowych prof. Koja skryształizowała się podczas pobytu w Anglii w latach 60. ubiegłego wieku. Wcześniej, z prof. Szczepkowskim i kolegami, późniejszymi profesorami J. Frendo i W. Zgliczyńskim, zajmował się enzymami zawierającymi siarkę i żelazo. W tej dziedzinie badań byli pionierami, a ich prace do dzisiaj, po ponad 50 latach, są cytowane. W Anglii, pod wpływem profesorów A. S. McFarlane’a i Sir Petera Medawara, zaczął badać białka osocza wytwarzane przez organizm podczas stanów zapalnych, zwane białkami ostrej fazy. Skupił się na badaniach peptydów i białek wytwarzanych w wątrobie. W pracy wykorzystywał model izolowanej, perfundowanej poza organizmem wątroby. Szybko zdobył sobie międzynarodowe uznanie specjalistów. Jego artykuł przeglądowy, opublikowany w 1974 r., *Structure and function of plasma proteins*, był cytowany ponad 450 razy. Uznany przez redakcję „Current Contents” za „citation classic”, był ponownie omawiany przez prof. Koja po ponad 20 latach na łamach tego wydawnictwa. Wraz ze swoim uczniem, późniejszym profesorem, Adamem Dubinem w latach 70. zaczął stosować metody rozdzielania i analizy białek w oparciu o ich elektroforezę w żelach poliakrylamidowych. Był także pionierem stosowania w badaniach ilościowych i jakościowych biologicznie aktywnych peptydów i białek metody tzw. „rakietek”, wykorzystującej cienkowarstwową elektroforezę w połączeniu z immunologiczną identyfikacją rozdzielanych cząsteczek. Stosując te metody, wykonał wiele badań peptydów i białek wydzielanych przez wątrobę i komórki układu odpornościowego w stanach zapalnych ostrej fazy i peptydów regulujących ich funkcje, zwanych cytokinami. Dużo uwagi poświęcił także badaniom enzymów rozkładających białka (enzymów proteolitycznych) i ich inhibitorom. Dzięki tym pracom zdobył duże uznanie międzynarodowe, a ich wyniki były i są nadal często cytowane

w literaturze światowej. Po pobytach w Kanadzie i USA w latach 1983–1984 i 1991–1992 rozszerzył wykorzystywane w badaniach modele o analizę aktywności komórek w hodowlach *in vitro*. Wyrazem tych zainteresowań było utworzenie Zakładu Biochemii Komórki UJ, którym kierował do przejścia na emeryturę.

Prof. Aleksander Koj był autorem i współautorem ponad 160 oryginalnych prac badawczych, w zdecydowanej większości ogłoszonych w angielskich międzynarodowych czasopismach naukowych, a także kilkudziesięciu artykułów przeglądowych i innych opracowań, między innymi dotyczących filozofii nauki i organizacji życia akademickiego. Opublikował także, wraz ze współpracownikami, najczęściej z dr Joanną Beretą, profesorem UJ, skrypty i podręczniki biochemii dla studentów biologii molekularnej, biochemii i biotechnologii. Z 8 książek, których był autorem i współautorem, najbardziej znana jest *The Acute Phase Response*, wydana w 1985 r. przez Elsevier-North Holland. Ostatnia książka jego autorstwa, zatytułowana *Trzy kadencje*, została wydana w roku 2016 i jest poświęcona wspomnieniom i dokumentom z lat, w których piastował godność rektora UJ.

Pod kierunkiem prof. Koja trzynastu jego uczniów uzyskało stopień doktora, a kilkoro z nich później stopień doktora habilitowanego i tytuł profesora.

Działalność naukowa prof. Aleksandra Koja została uhonorowana przyznaniem mu wielu różnorodnych, bardzo zaszczytnych wyróżnień i nagród. Został przez cztery uniwersytety uhonorowany doktoratem honoris causa: Uniwersytet w Cleveland w 1990 r., Hartford University w Connecticut w 1995, State University of New York, Buffalo w 1999 i Uniwersytet Jagielloński w 2005. Otrzymał wiele nagród: Nagrodę Sekretarza Naukowego PAN w 1977 i 1986 r., Nagrodę Ministerstwa Edukacji Narodowej I stopnia w 1988 r., Nagrodę Fundacji na rzecz Nauki Polskiej w 1996, Nagrodę Fundacji Alfreda Jurzykowskiego w 1998, Medal KEN w 1983, w 2006 r. otrzymał także nagrodę Miasta Krakowa za osiągnięcia w dziedzinie nauki i techniki. W 2011 r. został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Tak bogaty w sukcesy naukowe – jako uczonego i organizatora życia naukowego – dorobek zawdzięczał prof. Koj przymiotom swego charakteru.

Był niezwykle pracowity i sumienny. Sypiał 5–6 godzin na dobę. Twierdził, że miał dzięki temu 3–4 godziny więcej czasu na pracę i aktywne życie. Wszystkie obowiązki starał się zawsze spełniać jak najlepiej. Gdy wyznaczył sobie jakiś cel, dążył do jego realizacji konsekwentnie i z pełnym zaangażowaniem. Potrafił jednak zmienić swoje zdanie na jakiś te-

mat. Początkowo, na przykład, nie był zwolennikiem idei prof. Andrzeja Pelczara, rektora UJ w latach 1990–1993, organizowania kampusu uniwersyteckiego na osiedlu Ruczaj. Sądził, że lepiej byłoby odzyskać dawne tereny Uniwersytetu przy Alejach Trzech Wieszczów, tam gdzie dzisiaj jest Uniwersytet Rolniczy, oraz tereny przy ulicy Oleandry. Gdy jednak zmienił zdanie, jako rektor podczas drugiej i trzeciej kadencji (w latach 1993–1999) zaangażował się w realizację projektu kampusu z pełnym entuzjazmem. Tę pracę kontynuowali kolejni rektorzy UJ, profesorowie Franciszek Ziejka, Karol Musiał i Wojciech Nowak, idąc drogą wytyczoną przez rektorów Andrzeja Pelczara i Aleksandra Koja. Dzięki ich wspólnemu wysiłkowi Uniwersytet Jagielloński uzyskał możliwość rozwoju w XXI wieku przyrodniczych badań naukowych i nauczania na wysokim, światowym poziomie.

Gdy prof. Koj był już bardzo chory, systematycznie porządkował swe dokumenty. Zebrał i oprował w kilku tomach wszystkie swoje publikacje, dzieląc je na działy tematyczne. Satysfakcją było dla niego ukończenie i wydanie wspomnianej już książki *Trzy kadencje*.

Prof. Aleksander Koj pozostanie w historii polskiej nauki jako wybitny uczony biochemik o międzynarodowej sławie, nauczyciel wielu pokoleń biochemików, zasłużony i oddany Uniwersytetowi Jagiellońskiemu jego wieloletni prorektor i rektor. Jego postać stanowi dla następców wzór umiłowania nauki i pasji badawczej, sumienności, pracowitości i konsekwentnego działania.

Włodzimierz Korohoda

Jerzy Znosko **20 I 1922–11 I 2017**

W dniu 11 stycznia 2017 r. zmarł Jerzy Znosko, emerytowany profesor zwyczajny, członek czynny PAU, członek rzeczywisty PAN, jeden z najwybitniejszych geologów polskich i europejskich. Jego specjalnością była geologia regionalna (stratygrafia, tektonika), a główne osiągnięcia naukowe to przedstawienie ewolucji geologicznej Europy Środkowej w postaci szeregu map geologicznych, uwzględniających palinspastykę i paleogeografię, rozmieszczenie głębokich wierceń i ważniejszych złóż mineralnych (zwłaszcza rud metalicznych).

Urodzony w Łodzi 20 stycznia 1922 r., Jerzy był synem kombatanta 4. dywizji gen. Żeligowskiego. Ojciec Jerzego, inwalida wojenny poważnie ranny w bitwie pod Radzyminem, był przez dłuższy czas hospitalizowany w szpitalach polowych, gdzie poznał przyszłą jego matkę. Jerzy uczęszczał do szkoły powszechnej i średniej w Łodzi, ale jego główne zainteresowania w tym czasie koncentrowały się raczej na sporcie (florety). Miał dwóch młodszych braci.

W sierpniu 1939 r. Jerzy Znosko został zmobilizowany do batalionu wartowniczego Wojska Polskiego, później wcielony do Podlaskiej Brygady Kawalerii pod dowództwem gen. Franciszka Kleeberga; brał udział w bitwie pod Kockiem.

W czasie okupacji niemieckiej Jerzy Znosko był pracownikiem fizycznym, następnie kreślارzem, początkowo w Łodzi, później w Berlinie. Po kapitulacji Niemiec powrócił do kraju, zdał maturę i rozpoczął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim. Ukończył je w 1950 r. jako magister geologii i paleontologii. W 1948 r., jeszcze podczas studiów, został asystentem w Zakładzie Geologii UJ, kierowanym przez prof. Mariana Książkiewicza. Niestety, nie na długo: „Z asystentury zostałem w 1950 wyrzucony ze

względów ideologiczno-politycznych...” – pisze prof. Znosko w swoich wspomnieniach.

Prof. Książkiewiczowi Znosko zawdzięczał „pomoc w potrzebie”. Dzięki jego poparciu został zatrudniony w (Państwowym) Instytucie Geologicznym.

W tym okresie pracowałem na stanowisku asystenta prof. Książkiewicza. W Zakładzie Geologii, który mieścił się w Kolegium Kołłątaja przy ul. Św. Anny 6 w Krakowie, panowały koleżeńskie stosunki, i to wówczas nawiązała się przyjaźń między mną a starszym ode mnie o siedem lat Jerzym, która przetrwała aż do ostatnich jego dni.

Po śmierci pierwszej żony, Krystyny, w 1948 r., poślubionej zaledwie dwa lata wcześniej, Jerzy ożenił się ponownie. Z drugą żoną, także Krystyną, mieli troje dzieci, Elżbietę, Tadeusza i Jana. W 1953 r. Jerzy otrzymał w Warszawie mieszkanie służbowe i przeniósł się wraz z całym Zakładem Rud Żelaza do warszawskiego Instytutu Geologicznego. Z Instytutem Geologicznym był związany aż do końca swojej działalności naukowej, pełniąc w nim liczne funkcje organizacyjne i naukowe. W latach 1972–1980 był także kierownikiem Zakładu Nauk Geologicznych Polskiej Akademii Nauk, który w 1980 r. został przemianowany na Instytut.

Był członkiem i wiceprzewodniczącym Komitetu Nauk Geologicznych PAN, wiceprezesem PAU (1994–2000), członkiem Carpatho-Balkan Geological Association, Commission for Tectonics (1963–1974), wiceprezydentem International Geological Correlation Programme (1974–1986), członkiem Polskiego Towarzystwa Geologicznego (od 1951, wiceprezesem w latach 1981–1999, członkiem honorowym od 1986) oraz honorowym członkiem Deutsche Geologische Gesellschaft (1998), ponadto w latach 1958–1971 był członkiem Tectonic Subcommission of International Geological Congress (1958–1971) oraz przewodniczącym Rady Programowej (od 1996) Stowarzyszenia dla Głębokich Badań Geologicznych.

Prof. Znosko był laureatem Państwowej Nagrody Naukowej III (1955) oraz II (1988) stopnia, Nagrody Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych I stopnia w zakresie geologii (1999), został ponadto odznaczony Medalem „Za udział w wojnie obronnej 1939 roku” (1995) i Krzyżem Kampanii Wrześniowej 1939 roku (Londyn, 1985) oraz Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (1989). W 2002 r. przyznano mu Medal im. Mikołaja Kopernika Polskiej Akademii Nauk.

Był autorem kilkuset pozycji bibliograficznych, w tym wielu map geologicznych, opublikowanych w kraju i za granicą. Bardzo ważne były jego studia paleontologiczne i stratygraficzne oraz złożowe – rud żelaza, z wierceń w obrębie jury okolic Łęczycy, jak też studia złożowe w pro-

terozoiku północno-wschodniej Polski. Ostatnim jego znaczącym opracowaniem była Mapa tektoniczna Polski w skali 1 : 500 000, w której dokonał syntezy budowy geologicznej Polski.

Kochany Jerzy, będzie nam Ciebie brakowało! Twój wieloletni przyjaciel

Krzysztof Birkenmajer

Jerzy Adam Gracjan Vetulani **21 I 1936–6 IV 2017**

W dniu 6 kwietnia 2017 r., w godzinach wieczornych, odszedł na zawsze prof. Jerzy Vetulani, wybitny naukowiec, psychofarmakolog, neurobiolog, biochemik, profesor nauk przyrodniczych, popularyzator wiedzy, człowiek zasłużony dla życia kulturalnego i społecznego.

Urodził się 21 stycznia 1936 r. w Krakowie, w rodzinie profesorskiej. Ojciec był profesorem historii prawa polskiego i wybitnym znawcą prawa kanonicznego, a matka doktorem filozofii ze specjalizacją biologii. Naukę szkolną rozpoczął podczas drugiej wojny światowej na tajnych kompletach, a potem kontynuował w Szkole Ćwiczeń. W 1948 r. zaczął uczęszczać do Liceum im. H. Sienkiewicza w Krakowie, a po jego rozwiązaniu – do Liceum B. Nowodworskiego, które ukończył w roku 1952 ze świadectwem dojrzałości z wyróżnieniem. W tym samym roku został przyjęty na studia biologiczne na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ, które kontynuował na specjalności fizjologia zwierząt. Już w okresie studiów (jako student IV roku) w marcu 1956 r. rozpoczął pracę naukową jako wolontariusz w Zakładzie Farmakologii PAN, kierowanym przez prof. Janusza Supniewskiego. W 1957 r. uzyskał tytuł magistra biologii i następnie od września 1957 r. podjął pracę asystenta na pół etatu. Równocześnie rozpoczął studia chemiczne na Wydziale Matematyczno-Fizyczno-Chemicznym UJ, które ukończył w roku 1962 (specjalność – chemia teoretyczna). W 1967 r., na podstawie dysertacji o działaniu pochodnych izoksazolu i pirazolu na metabolizm ustroju zwierzęcego, przedstawionej w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu (promotor – prof. Józef Hano), uzyskał stopień naukowy doktora nauk przyrodniczych. Wkrótce potem, jako stypendysta Rikera, wyjechał na rok do Wielkiej Brytanii, gdzie pracował pod kierownictwem prof. A. S. V. Burgena w Cambridge, opanowując metody spektrofluorymetryczne. Po powrocie do Polski zaczął

pracować w dziedzinie psychofarmakologii pod kierunkiem prof. Maja, wykorzystując znajomość metod spektrofotometrycznych do oznaczania amin biogennych i opanowując podstawowe techniki behawioralne.

Praca habilitacyjna Jerzego Vetulaniego dotyczyła interakcji pomiędzy neuroleptykami a związkami zaburzającymi metabolizm amin biogennych: inhibitorami monoaminooksydazy i inhibitorami beta-hydroksylazy dopaminowej. Po ukończeniu i złożeniu pracy habilitacyjnej wyjechał na prawie dwa lata do USA (1973–1975), gdzie pracował jako *Research Associate Professor* w Vanderbilt University. Opanowując nowe techniki laboratoryjne, prowadził wspólnie z Fridolinem Sulserem badania nad zmianami generacji cAMP w czasie podawania leków przeciwdepresyjnych. Badania te posłużyły do sformułowania obowiązującej powszechnie przez długi czas teorii działania leków przeciwdepresyjnych poprzez beta-downregulację. Hipoteza ta była pierwszą hipotezą mówiącą o działaniu leków psychotropowych przez wywoływanie zmian adaptacyjnych i przyniosła mu uznaną pozycję międzynarodową. Poświęcona temu pierwsza praca opublikowana została w 1975 r. w prestiżowym czasopiśmie naukowym „Nature” (Vetulani i Sulser, 1976) i była szeroko cytowana (do dzisiaj ponad 600 powołań).

Po powrocie do Polski w 1976 r. ukończył przewód habilitacyjny w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu (opiekun – prof. Józef Hano) i został powołany na stanowisko kierownika nowo powstałego Zakładu Biochemii w Instytucie Farmakologii PAN, którym kierował przez ponad 30 lat. Tytuły profesorskie otrzymał w 1983 (profesor nadzwyczajny) i 1989 r. (profesor zwyczajny). Od 2007, w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego, kontynuował pracę w Instytucie Farmakologii PAN w niepełnym wymiarze godzin jako emerytowany profesor w Zakładzie Biochemii Mózgu (kierowanym przez prof. Irenę Nalepę i będącym jednym z dwóch zakładów, które powstały po podziale Zakładu Biochemii).

Problematyka badań naukowych, prowadzonych w kierowanym przez prof. Vetulaniego przez ponad 30 lat Zakładzie Biochemii, dotyczyła behawioralnych i biochemicznych aspektów działania leków przeciwdepresyjnych i neuroleptyków, antagonistów kanałów wapniowych i pochodnych tetrahydroizochinoliny oraz różnych aspektów pamięci i uczenia, a także uzależnień lekowych. Jego dorobek naukowy obejmuje ponad 240 prac oryginalnych, kilkanaście prac przeglądowych, 27 rozdziałów w książkach, ponad 100 prac popularnonaukowych, liczne recenzje książek naukowych oraz inne opracowania i drobne notki popularyzatorskie (ponad 220 drobnych notek popularnonaukowych pod nazwiskiem J. Latini) oraz prawie 300 publikowanych abstraktów zjazdowych. Był także autorem lub współ-

autorem 7 książek, współredaktorem (z Januszem Heitzmanem) książki *Farmakoterapia depresji* i tłumaczem książki C. K. Ericsona *Nauka o uzależnieniach*.

Odkrycia naukowe przyniosły mu liczne nagrody, wśród nich Międzynarodową Nagrodę Anna Monika II klasy za badania nad mechanizmami działania elektrowstrząsu (1983; jedyna w Polsce Nagroda Anna Monika tej klasy), Nagrodę Kopernikańską PAU i Miasta Krakowa (1996), Nagrodę Konorskiego (2001). Jest również laureatem wielu nagród Sekretarza Naukowego PAN i Wydziału Nauk Medycznych PAN. W roku 2003 uzyskał Nagrodę Prezesa Rady Ministrów za całokształt dorobku naukowego, a w 2004 – doktorat honorowy na Wydziale Lekarskim Śląskiej Akademii Medycznej. W tym samym roku został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, a w roku 2006 otrzymał Medal Jędrzeja Śniadeckiego. W roku 2008 tytuł doktora honoris causa nadał mu Łódzki Uniwersytet Medyczny.

Prof. Jerzy Vetulani aktywnie uczestniczył w organizacji nauki i był członkiem wielu gremiów, mających wpływ na kształt badań naukowych w Polsce. W latach 1994–2001 pełnił funkcję zastępcy dyrektora ds. naukowych Instytutu Farmakologii PAN w Krakowie. Od 2003 r. do końca swoich dni pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Farmakologii PAN. Od roku 1996 był członkiem czynnym PAU (członek korespondent od 1991 r.), od roku 2008 – członkiem korespondentem PAN. Był także członkiem Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów (przez dwie kadencje) oraz sekretarzem Komitetu Nauk Fizjologicznych PAN (1978–1981) i przewodniczącym Komitetu Neurobiologii PAN (2007–2011). Był członkiem rad naukowych Instytutu Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego PAN i Instytutu Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej im. M. Mossakowskiego PAN. Od 1988 r. był członkiem honorowym Indian Academy of Neuroscience, a w ostatnich miesiącach swojego życia został honorowym członkiem Oxford Neurological Society (w lutym 2017 r.).

Prof. Vetulani był również członkiem licznych towarzystw naukowych, krajowych i międzynarodowych, w tym Collegium Internationale Neuro-Psychopharmacologicum (CINP; członek Rady w latach 1992–1998) i European College of Neuropsychopharmacology (ECNP) oraz członkiem Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika (wiceprezes od 1984 do 2016), członkiem Polskiego Towarzystwa Badań Układu Nerwowego (członek założyciel i prezes w latach 1999–2001) i Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego. Był członkiem Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauk (członek Rady w latach 1990–1996, członek Zarządu – 1996–2000) i Polskiego Towarzystwa Bioetycznego.

Był członkiem Rad Programowych wielu czasopism naukowych, takich jak „Pharmacological Reports” – dawniej „Polish Journal of Pharmacology” (redaktor naczelny w latach 1993–1996), „Farmakoterapia w Psychiatrii i Neurologii”, „Lęk i Depresja”, „Psychogeriatrya Polska” oraz „Neuropsychiatria i Neuropsychologia”.

Szczególnie warto podkreślić działalność popularyzatorską prof. Vetulaniego o zdecydowanym wydźwięku społecznym. Uprawiał ją sporadycznie już od lat 60., publikując artykuły przyrodnicze i drobne notki edukacyjne w czasopiśmie „Wszechświat” (pod własnym nazwiskiem lub jako J. Latini). Później, w roku 1981, został redaktorem naczelnym „Wszechświata” – tego najstarszego polskiego czasopisma popularnonaukowego, i pełnił tę funkcję przez 21 lat, do roku 2002. Przez kolejne lata (od 2003 do kwietnia 2011) był przewodniczącym jego Rady Redakcyjnej, a w ostatnich latach życia pełnił funkcję wiceprzewodniczącego, współredagując dział *Wszechświat przed 100 laty*.

W powojennej historii Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika prof. Jerzy Vetulani był jedną z ważniejszych postaci. Odznaczony Złotą Odznaką, był też członkiem honorowym Towarzystwa. Dzięki jego aktywności Towarzystwo zdobywało sponsorów i rozgłos. Najbardziej znanym cyklem wykładów, w których Profesor był stałym wykładowcą od 1999 do 2016 r., był Tydzień Mózgu w Krakowie. W ostatnich latach w wykładach tych corocznie uczestniczyły setki słuchaczy. Niestety, wykład zaplanowany w marcu 2017 r. już się nie odbył z powodu wypadku, któremu prof. Vetulani uległ tydzień wcześniej.

Prof. Vetulani był również członkiem European Dana Alliance for Brain (EDAB) – organizacji poświęcającej się propagowaniu wiedzy o mózgu. Oprócz wykładów wygłaszanych w Krakowie w ramach Tygodnia Mózgu, zapraszany był także na warszawski Tydzień Mózgu i Festiwal Nauki, a także do wielu innych miast w Polsce. Był też organizatorem „Kawiarni Naukowej” PAU, prowadzącej comiesięczne posiedzenia naukowe dla szerokiej publiczności. Wygłaszał odczyty otwarte, np. w ramach Komisji Zagrożeń Cywilizacyjnych PAU, Galicyjskiej Szkoły Zdrowia, Akademii Pełni Życia. Wykładał również dla młodzieży licealnej bądź zapraszany do krakowskich liceów, bądź w ramach organizowanych przez Galicyjską Szkołę Zdrowia „Lekcji Magistrackich” w Urzędzie Miasta Krakowa. Był zapraszany do wykładów na zjazdach Krajowego Funduszu na rzecz Dzieci oraz Uniwersytetu Dziecięcego w Krakowie i Wrocławiu. Prof. Vetulani jest autorem niezwykle poczytnych książek popularnonaukowych, między innymi: *Dzień dzisiejszy i jutro neurobiologii*; *Jak usprawnić pamięć*; *Mózg: fascynacje, problemy, tajemnice* (za tę książkę w 2011 r. otrzymał Nagrodę Krakowskiej Książki Miesiąca); *Piękno neurobiologii*; *A w ko-*

nopiach strach; Bez ograniczeń. Jak rządzi nami mózg (wyróżnienie „Książka i Róża” Marszałka Małopolskiego 2016).

Poza pisaniem artykułów i książek popularyzował nauki neurobiologiczne w programach naukowych w radiu i telewizji: przygotował internetowy kurs *Neurobiologia i życie* dla Copernicus College oraz nagrał cykl wykładów dla Akademickiej Telewizji Naukowej, która sfilmowała również jego wykład na Wszechnicy PAN. Upowszechniał wiedzę, udzielając wywiadów na tematy naukowe w prasie czy na seminariach w innych Instytutach. Wygłaszał regularne felietony naukowe oraz współuczestniczył w opracowaniu programu edukacyjnego dla dzieci („Pytanko na śniadanko”) w Radiu Kraków. Prowadził wykłady w Warszawskim Studium Filozoficzno-Teologicznym. Jego działalność na polu popularyzacji wiedzy dostrzegły władze PAN i prof. Vetulani został powołany w skład Rady Upowszechniania Nauki przy Prezydium PAN. W grudniu 2012 r. odebrał z rąk minister nauki i szkolnictwa wyższego Barbary Kudryckiej nagrodę specjalną VIII edycji konkursu „Popularyzator Nauki”, organizowanego przez MNiSW oraz PAP, za całokształt działalności popularyzatorskiej.

Prof. Vetulani był także utalentowanym, świetnie wykładającym nauczycielem akademickim: do roku 1999/2000 prowadził wykłady monograficzne z psychofarmakologii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ, przez kilkanaście lat prowadził wykłady kursowe „Neuroscience” w Szkole Medycznej dla Cudzoziemców CMUJ. W latach 2006–2014 prowadził także kursowy wykład „Podstawy neurobiologii” w Katedrze Psychologii UJ. Od roku 2007 był profesorem Małopolskiej Wyższej Szkoły im. J. Dietla, od 2015 – członkiem jej Senatu. Od wielu lat był stałym współorganizatorem sympozjów, organizowanych początkowo przez Wyższą Szkołę Pedagogiczną (obecnie Uniwersytet Pedagogiczny), potem kontynuowanych przez Małopolską Szkołę Wyższą im. J. Dietla, a także współorganizował wiele tzw. „Szkół Zimowych Instytutu Farmakologii PAN”. Wykładał również często na konferencjach szkoleniowych i posiedzeniach regionalnych oddziałów Polskiego Towarzystwa Lekarskiego i PT Psychiatrycznego, a także na konferencjach szkoleniowych, organizowanych przez różne organy samorządowe i organizacje pozarządowe. Od czerwca 2010 r. prowadził, korzystając z pomocy swojego wnuka, blog „Piękno neurobiologii” na WordPress.

Aktywność społeczna i popularyzatorska przyniosła mu wiele wyróżnień, między innymi Złotą Odznakę PTP im. Kopernika (1986), Odznakę Miasta Krakowa „Honoris Gratia” (2009), Nagrodę im. Zbyszka Thiellego (2011) od Polskiej Sieci Polityki Narkotykowej „za bezkompromisowe wsparcie swym autorytetem naukowym działań na rzecz humanizacji polskiej polityki narkotykowej”, tytuł Racjonalisty Roku 2011 od Polskiego

Stowarzyszenia Racjonalistów „za konsekwentne pobudzanie neuronów nie tylko własnych, ale i cudzych”, został też wyróżniony tytułem Człowieka Roku 2013 przez „Gazetę Krakowską” za „nieustrudzoną popularyzację nauki i pomoc w poznawaniu mózgu przy pomocy mózgu”. W roku 2014 otrzymał Nagrodę „Kaganiec Oświaty” magazynu antropologicznego „Gadający Pies”, w 2015 – Nagrodę „Sztuka Życia” fundacji „Świat ma sens” oraz ICIE (International Center for Innovation in Education) Award for Creativity, a w roku 2016 – Nagrodę Starosty Powiatu Gorlickiego „Mosty Starosty” za „niecodzienną umiejętność popularyzacji osiągnięć naukowych dla szerokiego kręgu odbiorców”.

Działalność naukowa i popularyzowanie nauki nie były jedynymi domenami jego aktywności: od czasów studenckich przejawiał również zamiłowania społeczne i artystyczne. W czasach studenckich związał się z grupą, która założyła w 1956 r. Rewolucyjny Związek Młodzieży (RZM). Do aktywności społecznej wrócił w 1980 r., pracując jako członek Komisji Zakładowej „S” przy Oddziale i Placówkach PAN w Krakowie oraz jako członek Komisji Porozumiewawczej Nauki NSZZ „Solidarność”. W latach 1987–1989 był członkiem Zarządu „S” Regionu Małopolska, pod koniec tego okresu – członkiem Prezydium Zarządu. Zajmował się głównie sprawami programowymi oraz odradzaniem organizacji „S” na terenie Małopolski. Po legalizacji „S” był członkiem Krakowskiego Komitetu Obywatelskiego (1989–1990) i Krakowskiego Klubu Solidarności (1994–1995). Był członkiem Rady reaktywowanego Towarzystwa Popierania i Krzewienia Nauk, biorąc aktywny udział w pracach jego Komisji do spraw Polityki Naukowej, przygotowującej program przebudowy nauki polskiej. W roku 2002 został członkiem założycielem stowarzyszenia społecznego „Forum dla Małopolski” i kandydował na stanowisko prezydenta miasta. Był także wiceprzewodniczącym Stowarzyszenia dla Małopolski oraz członkiem honorowym Galicyjskiej Szkoły Zdrowia i Akademii Pełni Życia. Ponadto był fundatorem i członkiem Rady Fundacji na rzecz Zdrowego Mózgu – Cogni Coalition, której celem jest zwiększenie świadomości Polaków w zakresie roli dobrej kondycji mózgu. W grudniu 2016 r. prof. Vetulani został członkiem Rady Ambasadorów Małopolskiego Centrum Nauki, będącej ciałem doradczym dla inicjatywy utworzenia nowego unikatowego miejsca na mapie Krakowa – budowy Małopolskiego Centrum Nauki (MCN).

Znajdował też czas – zwłaszcza w młodości – na rozwijanie zainteresowań kulturą i sztuką. W latach 1955–1962 był członkiem zarządu i prelegentem w Krakowskim Dyskusyjnym Klubie Filmowym Studentów. Był też jednym z pionierów aktywnie działających w kabarecie „Piwnica pod Baranami” (w latach 1954–1961), prowadząc tam spektakle w czasie

wyjazdu Piotra Skrzyneckiego za granicę (1958). Przez wiele lat, aż do tragicznej śmierci, był członkiem Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych oraz członkiem Kapituły „Lauru Krakowa”. Wraz z poetą i piosenkarzem Leszkiem Długoszem opracował oryginalny spektakl *Rozumie mój*, w którym interpretuje z punktu widzenia neurobiologa dawne i współczesne utwory wybitnych poetów. Od roku 2010 regularnie pojawiał się w „Gadającym Psie”, kabarecie, którego atmosferę porównał do początków „Piwnicy pod Baranami”.

Prof. Jerzy Vetulani w ciągu blisko 60 lat pracy naukowej w Instytucie Farmakologii PAN dokonał istotnych odkryć naukowych, z powodzeniem kierował zespołami ludzkimi, kształcąc liczne grono uczniów, i zdobył niewątpliwą pozycję międzynarodową. Równocześnie odegrał ważną rolę w popularyzacji i upowszechnianiu nauki. Był osobowością wszechstronną, zawsze chętną do dzielenia się swą bogatą wiedzą i doświadczeniem, i do udzielania pomocy wszystkim, którzy się o to do niego zwracali.

Miał liczne grono przyjaciół, zarażał energią i pomysłami. Zawsze dowcipny, był wyjątkową osobą, człowiekiem wielu talentów. Jego życiorys wypełniłby zapewne biografie kilku osób, a wyróżniał się nie tylko w pracy naukowej, ale także organizacyjnej – i to nie wyłącznie na rzecz środowiska naukowego – oraz w popularyzacji nauki.

Irena Nalepa
Elżbieta Pyza

Stanisław Przestalski

3 IX 1927–22 IV 2017

W dniu 22 kwietnia 2017 r. zmarł w wieku 90 lat prof. Stanisław Przestalski, członek czynny PAU, organizator i wieloletni (1952–1997) kierownik Katedry Fizyki i Biofizyki Uniwersytetu Przyrodniczego (dawniej WSR) we Wrocławiu. Był wybitnym uczonym, nauczycielem akademickim wielu pokoleń młodzieży i opiekunem naukowym liczного grona pracowników naukowych różnych ośrodków akademickich w Polsce oraz znanym na całym świecie specjalistą w zakresie biofizyki błon biologicznych, organizatorem 13 międzynarodowych konferencji „Schools of Biophysics of Membrane Transport”.

Urodził się 3 września 1927 r. we Lwowie. Ojciec jego jako Orłę Lwowski walczył w obronie Lwowa, a po ukończeniu prawa na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie był sędzią. Z początkiem lat 30. rodzice Stanisława Przestalskiego zostali przeniesieni do Łodzi. Tam, przed wybuchem wojny, ukończył on piątą klasę szkoły powszechnej. Gdy zaczęła się wojna, matka ze Stasiem i jego siostrą uciekali najpierw do Warszawy, potem przez Siedlce i Brześć aż do Lwowa. Po dwóch miesiącach udało im się wrócić do ojca do Łodzi. W 1941 r. przenieśli się do Tuszyńka pod Łodzią, gdzie, mając 14 lat, późniejszy profesor zaczął pracować jako goniec, a potem po 10 godzin dziennie w stolarni. Wieczorami nadal uczył się, początkowo sam, a później jeździł raz w tygodniu do Łodzi do profesora gimnazjalnego, nauczyciela matematyki i algebry. W styczniu 1945 r. powrócił z rodzicami do Łodzi, gdzie po czterech miesiącach ukończył gimnazjum i zaczął uczęszczać do liceum. Przerwał naukę w liceum i wspólnie z kolegą Andrzejem Bajerm, późniejszym profesorem, biologiem o światowej sławie, też członkiem PAU, zagranicznym (od 2003 r.), uczyli się sami do matury eksternistycznej, którą zdali po roku nauki w 1946 r. Gdy w tym samym roku jego ojciec jako sędzia został przeniesiony z Łodzi

do Wrocławia, tam rozpoczął studia na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (kierunek fizyka). Podczas studiów rozpoczął pracę jako asystent stażysta, a po uzyskaniu stopnia magistra w 1951 r. kontynuował pracę jako asystent, później starszy asystent. Już w 1952 r. jego opiekun naukowy, profesor fizyki doświadczalnej Jan Nikliborc, zaproponował mu w wyodrębniającej się uczelni – Wyższej Szkole Rolniczej we Wrocławiu, zorganizowanej od podstaw Katedry Fizyki i Biofizyki. Od tej pory do emerytury prof. Przestalski pracował w WSR, przekształconej obecnie w Uniwersytet Przyrodniczy.

Początkowo zajął się radiobiologią i agrofizyką, a w szczególności fizyką gleby. Pracę doktorską (promotorem był prof. Jan Wesołowski) obronił w 1959 r. na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego. Wcześniej spędził kilka miesięcy na stażu w Wageningen w Holandii. W 1958 r. zainteresował się biofizyką błon biologicznych. Tej dziedziny dotyczyła rozprawa habilitacyjna, zatytułowana *Fizyczne aspekty zjawiska przenikania jonów fosforanowych do czerwonych ciałek krwi*, obroniona w 1964 r. Stanowisko docenta habilitowanego uzyskał w 1965 r., profesorem nadzwyczajnym (tytułarnym) został w 1971, a zwyczajnym w 1978.

Prof. Przestalski był promotorem kilkunastu doktoratów, a czterem jego współpracowników uzyskało stopień doktora habilitowanego. Większość z nich jest obecnie profesorami na uczelniach Wrocławia, Opola, Zielonej Góry, Kielc i Lublina. Obecnie Katedrą Biofizyki i Fizyki Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu kieruje uczennica prof. Przestalskiego, prof. dr hab. Halina Kleszczyńska.

Dorobek naukowy prof. Przestalskiego obejmuje ponad 200 prac naukowych, ogłoszonych w międzynarodowych czasopismach, oraz skrypty i podręczniki biofizyki (podręcznik wydany przez PWN: *Fizyka z elementami biofizyki i agrofizyki*, miał kilka wydań, podobnie jak podręcznik *Elementy fizyki, biofizyki i agrofizyki* z 2001 r.).

Prof. Przestalskiego interesowały zagadnienia z zakresu agrofizyki i biofizyki komórki. Zajmował się wpływem na organizmy żywe izotopów promieniotwórczych i ich wykorzystaniem w medycynie i rolnictwie.

Większość oryginalnych prac prof. Przestalskiego dotyczyła początkowo badań fizyki gleby, a w szczególności zachowania się wody w glebie pod wpływem działających na nią rozmaitych sił oraz jej oddziaływania z cząstkami gleby. Przez kilkadziesiąt lat, od 1959 r., jego liczne prace z zakresu biofizyki poświęcone były badaniu fizycznych właściwości błon biologicznych, ich przepuszczalności i oddziaływania na nie rozmaitych substancji. Cykl wieloletnich badań dotyczył analizy właściwości błon czerwonych ciałek krwi. Szczególnie duże zainteresowanie wzbudziły wy-

niki badań działania herbicydów i pestycydów oraz metali (ołowiu, kadmu i cynku) na błony komórkowe. Badania te były prowadzone metodami fizyki i biologii molekularnej, a ich wyniki mają duże znaczenie praktyczne. Ostatnie prace prof. Przestalskiego poświęcone były analizie sił fizycznych działających w żywej komórce.

Badaniami prof. Przestalskiego i jego współpracowników interesowali się uczeni w wielu krajach. Był on zapraszany do udziału w międzynarodowych sympozjach i kongresach, a także do wygłoszenia cyklów wykładów na rozmaitych uczelniach w Niemczech, Wielkiej Brytanii i we Włoszech.

Szczególnie wielkie są zasługi prof. Przestalskiego w organizowaniu współpracy biofizyków i biologów pracujących w Polsce z wybitnymi uczonymi niemal ze wszystkich krajów świata. Przez 25 lat organizował znane w świecie nauki Międzynarodowe Szkoły, poświęcone badaniom dotyczącym błon biologicznych – „Biophysics of Membrane Transport”. Zorganizował 13 takich szkół. Trwały po 10 dni. Zwykle liczyły około stu uczestników, których mniej więcej połowę stanowili goście z zagranicy. Zawsze, oprócz wykładów w języku angielskim (co w latach 60. i 70. nie było powszechne), pozostawało kilka godzin popołudniowych przeznaczonych na swobodne dyskusje. Wykłady były potem publikowane w formie licznych tomów „Proceedings”. Wygłaszali je wybitni uczeni, których odkrycia naukowe i wyniki badań są dzisiaj przedstawiane we wszystkich nowoczesnych podręcznikach biofizyki, biologii komórkowej i molekularnej. Gdy tylko któryś uczony dokonał ważnego odkrycia z zakresu badań błon biologicznych lub cytoszkieletu, był zapraszany do jego zaprezentowania. Podczas 13 szkół wykłady wygłosiło kilkuset wybitnych uczonych. Czas pozostawiany na swobodne dyskusje pozwalał wielu młodym, zaczynającym karierę naukową, na osobiste poznanie tych uczonych. Dzięki temu kilkudziesięciu, jeśli nie kilkuset, młodych Polaków mogło odbyć staże naukowe w czołowych ośrodkach naukowych w innych krajach, zwykle na koszt strony zapraszającej. Kilkudziesięciu z nich zostało później profesorami i nawiązało międzynarodowe kontakty naukowe na wiele lat. Dzisiaj dużo się mówi i pisze o konieczności „umiędzynarodowienia” polskiej nauki. Prof. Przestalski przez lata skutecznie to realizował, pokazując, jakie działania wiodą do wprowadzania polskich uczonych do środowiska nauki światowej. Prof. Przestalski był nie tylko szanowany i ceniony jako uczony i nauczyciel. Był powszechnie lubianym, bardzo dobrym i mądrym człowiekiem, pełnym osobistego uroku. Dzięki tym przymiotom nikt z najwybitniejszych, o światowej sławie uczonych biofizyków, biologów komórkowych i molekularnych oraz biotechnologów nigdy mu nie odmówił udziału w organizowanych przez niego sympozjach i szkołach. Nie do przecenienia są jego zasługi dla pol-

skiej nauki i dla rozwoju naukowego wielu polskich uczonych. Dużo zrobił dla polskiej biofizyki i biochemii, ale także dla licznych młodszych uczniów, koleżanek i kolegów nie tylko z Wrocławia.

Prof. Stanisław Przestalski pełnił wiele odpowiedzialnych i ważnych funkcji w życiu akademickim. Przez wiele lat był członkiem Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów. Był członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności i wiceprzewodniczącym Komisji Przyrodniczo-Medycznej PAU we Wrocławiu. Był członkiem komitetów redakcyjnych czasopism naukowych, a także wielu komitetów i komisji PAN, członkiem honorowym Komitetu Agrofizyki i Komitetu Cytobiologii, przewodniczącym Komisji Chemii, Fizyki i Techniki w Biologii Wrocławskiego Oddziału PAN. Był również członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Biofizycznego i Polskiego Towarzystwa Biologii Komórki.

W uznaniu dla działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej prof. Stanisław Przestalski był wielokrotnie wyróżniany. W 2001 r. otrzymał tytuł doktora honoris causa Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Odznaczony został Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1997), Odznaką honorową „Za zasługi dla województwa zielonogórskiego”, Medalem 35-lecia Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu, Medalem „Za zasługi dla Wydziału Rolniczego Akademii Rolniczej we Wrocławiu”, Medalem im. Michała Oczapowskiego „Za wybitny wkład w rozwój nauk agrofizycznych”, otrzymał także tytuł honorowy „Zasłużony Nauczyciel” (1979).

Prof. Stanisław Przestalski, wraz ze swą pasją badawczą, zdolnościami dydaktycznymi, opieką nad młodszymi koleżankami i kolegami, zaangażowaniem w organizowanie międzynarodowej wymiany idei i współpracy, na zawsze pozostanie w historii polskiej nauki drugiej połowy XX wieku jako wzór uczonego, nauczyciela i organizatora życia akademickiego.

Włodzimierz Korohoda

Zagraniczny

Andriej A. Wieliczko¹ 27 VI 1931–11 XI 2015

W dniu 11 listopada 2015 r. zmarł w Moskwie światowej sławy paleogeograf i geolog czwartorzędu, profesor Andriej Aleksejewicz Wieliczko, członek zagraniczny PAU od 19 czerwca 2004 r.

Urodził się 27 czerwca 1931 r. w Rostowie nad Donem. W 1953 r. ukończył studia na Wydziale Geografii Uniwersytetu Moskiewskiego pod kierunkiem prof. Konstantina Konstantinowicza Markowa. W 1957 r. uzyskał stopień kandydata nauk, a w 1967 r. doktora. Tytuł profesora otrzymał w 1980 r., a w 1995 r. został członkiem Rosyjskiej Akademii Nauk. Pracował w Instytucie Geografii Akademii Nauk Związku Radzieckiego, a następnie Rosyjskiej Akademii Nauk. Od 1972 r. był kierownikiem Laboratorium Paleogeografii w tym instytucie, ważnego ośrodka badań czwartorzędu, przemianowanego w 1992 r. na Laboratorium Geografii Ewolucyjnej.

Szeroki wachlarz kierunków badawczych Andrieja Wieliczki obejmował: paleogeografię młodszego kenozoiku (łącznie z paleoklimatologią, paleopedologią, paleokriologią), paleoekologię człowieka pierwotnego, analizę stanu współczesnego środowiska przyrodniczego i prognozy zmian z uwzględnieniem czynnika antropogenicznego.

W międzynarodowym gronie badaczy czwartorzędu Wieliczko pojawił się wkrótce po warszawskim kongresie INQUA w 1961 r., kiedy to w Lublinie powstała Podkomisja Stratygrafii Lessu Europy pod przewodnictwem Juliusa Finka z Wiednia. Młody geograf z Moskwy zwrócił na siebie uwagę międzynarodowego grona nie tylko dlatego, że reprezentował państwo, którego obszar obejmuje przynajmniej połowę europejskiej pokrywy lessowej, ale i dlatego, że – jak szybko się okazało – miał już wielkie

---

¹ Nekrolog dostarczono w 2017 r.

doświadczenie w badaniach lessu. Badania te obejmowały nie tylko północną strefę lessów ukraińskich, ale również mniej znaną w zachodniej Europie, usytuowaną na jej wschodzie rozległą strefę osadów lessopodobnych (*ljossowidnych suglinkow*). Andriej Wieliczko znał już wówczas języki obce, stąd jego uwagi i wypowiedzi na dorocznych lessowych sympozjach terenowych (Czechosłowacja, Niemcy, Austria, Węgry, Rumunia, Bułgaria, Jugosławia) miały zawsze szczególne znaczenie.

Od początku aktywności naukowej Andrieja Wieliczki pojawia się wśród jego zainteresowań wątek człowieka prądziejowego. Wówczas, a więc w połowie ubiegłego wieku, w wielu krajach europejskich zaznacza się wzrost zainteresowań pradziejami człowieka na tle stratygrafii geologicznej i jego związkiem ze zmianami środowiska przyrodniczego. Pierwsze prace Wieliczki o tej tematyce pochodzą z lat 1957–1961 i dotyczą głównie geologicznego wieku stanowisk paleolitycznych Równiny Rosyjskiej. Ponadto zwracał uwagę na możliwość wykorzystywania materiałów archeologicznych do datowania osadów plejstoceńskich. W kolejnych latach badania w tym zakresie rozwija Wieliczko we współpracy ze specjalistami różnych kierunków przyrodniczych: geologicznych, paleopedologicznych, paleobotanicznych, paleozoologicznych. Sprzyja temu istnienie interdyscyplinarnego zespołu pracującego pod jego kierownictwem. Efektem są prace wieloautorskie, dotyczące poszczególnych stanowisk, głównie dorzeczy Donu i Desny, publikowane m.in. w monograficznych tomach pod jego redakcją lub współredakcją, oraz opracowania syntetyczne, dotyczące m.in. wpływu środowiska na rozwój społeczności pradziejowych.

Prof. Wieliczko systematycznie wprowadzał na arenę europejską swych współpracowników z Laboratorium (Tatiana Morozowa, Nina Czebotariewa, Władimir Griczuk, Margarita Faustowa, Anastasia Markowa i in.). Był to zespół specjalistów z różnych dziedzin nauk o Ziemi, dających gwarancję wysokiego poziomu badań interdyscyplinarnych i syntez paleogeograficznych. One właśnie stawały się z czasem głównym celem prac Wieliczki, realizowanym przez redagowanie naukowe i współautorstwo wielu monografii i kilku atlasów tematycznych.

Prof. Wieliczko swymi badaniami wniósł wielki wkład w obecne rozpoznanie czwartorzędu całej Ziemi. Chodzi tu nie tylko o regionalne w swej skali, trwałe wyniki dotyczące stratygrafii lessu (np. briańska gleba kopalna jako stratotyp dla interstadiału briańskiego), ale przede wszystkim o ogólnoswiatowe syntezy o głębokiej treści paleogeograficznej, oparte na dokładnej znajomości z autopsji dokumentów kenozoicznej przeszłości wielkiego obszaru od Karpat po Kamczatkę i od Morza Barentsa po Morze Kaspijskie, ze szczególnym uwzględnieniem zmian klimatu.

W latach 80. Laboratorium Paleogeografii Instytutu Geografii AN ZSRR opracowało wspólnie z Zakładem Geomorfologii i Hydrologii Instytutu Geografii PAN monografię porównawczą paleogeografii obszarów Polski i Niziny Rosyjskiej w ostatnim glacie i holocenie.

Przykładem dorobku w badaniach lessu może być aktywny jego udział w redagowaniu specjalnego numeru „Quaternary International” w 2006 r., dedykowanego pamięci Martona Pečsi, następcy Juliusa Finka w roli przewodniczącego Podkomisji Lessu INQUA.

Ważną pozycją dotyczącą osadnictwa pradziejowego na tle środowiska przyrodniczego jest wydana w 2008 r. książka pod wspólną redakcją A. A. Wieliczki i S. Z. Wasiliewa, podsumowująca duży projekt związany z Międzynarodowym Rokiem Polarnym: *Droga na północ – środowisko i najstarsze osadnictwo Arktyki i Subarktyki*. Wieliczko jest pierwszym współautorem opublikowanej w tej książce syntezy, dotyczącej systemów adaptacji człowieka do środowiska w górnym paleolicie, mezolicie i neolicie Europy Wschodniej.

Takie szczególne predyspozycje badawcze otworzyły prof. Wieliczce drogę do ścisłej współpracy z najlepszymi specjalistami w Stanach Zjednoczonych i publikowania tam razem z nimi kolejnych monografii. Zaslugą Andrieja było, wspólnie z E. Wrightem z Minnesoty, przetłumaczenie i wydanie równoległe monografii czwartorzędu terytorium byłego Związku Radzieckiego w języku angielskim i monografii czwartorzędu Stanów Zjednoczonych w języku rosyjskim. Ta wymiana zbliżyła do siebie obie szkoły naukowe.

Profesor jednocześnie aktywnie działał w krajowych i międzynarodowych organizacjach i programach badawczych, m.in. jako: wiceprzewodniczący Międzynarodowej Unii Badań Czwartorzędu (INQUA), przewodniczący Komisji Atlasu Paleogeograficznego Czwartorzędu i wiceprzewodniczący Komisji Cyklu Radiowęglowego INQUA, członek komitetu programu „Globalne zmiany w przeszłości” PAGES, Międzynarodowego programu Geosfery i Biosfery, członek narodowego komitetu programu IGBP. Od 2002 r. wchodził w skład Międzynarodowego Zespołu do Oceny Zmian Klimatycznych (IPCC), był przewodniczącym komisji „Ewolucja środowiska” Międzynarodowej Unii Geograficznej. Był także członkiem wielu komitetów redakcyjnych rosyjskich i międzynarodowych czasopism, w tym polskiego „Studia Quaternaria”.

Wyrazem powszechnego uznania jego zasług jest nadanie mu tytułu honorowego członka INQUA i wielu Towarzystw Naukowych, m.in., Królewskiego Towarzystwa Geograficznego Belgii, Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Stowarzyszenia Geomorfologów Polskich.

W 1996 r. specjalna komisja przy Prezydencie Federacji Rosyjskiej i Ministerstwie Nauki i Technologii Federacji Rosyjskiej wyróżniła A. Wieliczkę tytułem twórcy szkoły naukowej – geografii ewolucyjnej. Szkoła ta działała w oparciu o zespół stworzonego przez niego Laboratorium Geografii Ewolucyjnej. Zespół, opierając się na badaniach przeszłości, skupił się na ocenie współczesnego i prognozowaniu przyszłego stanu geosfery, kształtującego się pod wpływem czynników tak przyrodniczych, jak i antropogenicznych, wyrażającego się w globalnym ociepleniu i wyczerpywaniu zasobów Ziemi. Uważał to za nasz obowiązek jako uczonych, a zarazem obywateli Ziemi. Do prac w tym zakresie należy jego monografia z mapami i tablicami zmian zasięgów stref klimatycznych Eurazji w przypadku globalnego wzrostu temperatury atmosfery o 2°C. Można ufać, że jego uczniowie będą rozwijać ten kierunek badań.

Andrej lubił i doceniał znaczenie prac terenowych. Pracował na stanowiskach geologicznych i paleolitycznych prawie do ostatnich swych dni. W terenie rysował, a właściwie malował każde odsłonięcie lessu kolorowymi kredkami. Miał ich zawsze komplet w swej terenowej torbie.

Andrej Wieliczko miał także inne talenty – tworzył grafiki, rysunki, akwarele. Leży przed nami pięknie wydany w 2013 r. album jego prac malarskich. Podczas swoich licznych podróży po świecie uwieczniał z natury krajobrazy. Pobyty w Polsce zaakcentował w albumie panoramami Wawelu i Warszawskiej Starówki, a widok dworku Chopina w Żelazowej Woli wisiał wśród innych obrazów w jego moskiewskim mieszkaniu.

On przyrodę nie tylko badał, ale był nią zafascynowany i ją kochał. Odszedł badacz środowiska z wielkiej rosyjskiej szkoły przyrodników. Pozostanie w naszej pamięci jako przyjaciel wielu polskich geografów i geologów, z którym mieliśmy szczęście wiele lat współpracować.

*Teresa Madeyska
Józef Edward Mojski
Leszek Starkel*

WYDZIAŁ V

Krajowi

Krzysztof Wędzony **20 II 1955–19 XI 2016**

Prof. Krzysztof Wędzony urodził się 20 lutego 1955 r. w Krakowie. Studia na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego ukończył w roku 1980. Całe swoje życie zawodowe i karierę naukową związał z Instytutem Farmakologii Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, gdzie uzyskał stopień doktora (1987), doktora habilitowanego (1998) i tytuł profesora (2006).

W Instytucie pełnił różne funkcje, w tym kierownika Pracowni Farmakologii i Biostruktury Mózgu Zakładu Farmakologii (od 2001), zastępcy dyrektora do spraw naukowych (2003–2006), dyrektora Instytutu (od 2007) i kierownika Zakładu Farmakologii (od 2008).

Swoje badania prowadził też w wielu ośrodkach naukowych za granicą, w tym w: Instytucie Badań Mózgu w Amsterdamie (Holandia), Instytucie Medycyny Doświadczalnej Maxa Plancka w Getyndze (Niemcy), Instytucie Farmakologii Doświadczalnej i Klinicznej Uniwersytetu we Freiburgu (Niemcy), Zakładzie Psychologii Uniwersytetu Tuftsa w Bostonie (USA) oraz Ośrodku Badawczym Centralnego Układu Nerwowego firmy farmaceutycznej Boehringer-Ingelheim w Mediolanie (Włochy).

Działalność badawcza prof. Krzysztofa Wędzonego dotyczyła głównie mechanizmu działania leków przeciwdepresyjnych, neurobiologii i farmakoterapii schizofrenii oraz farmakologii antagonistów receptorów dla pobudzających aminokwasów (NMDA).

Jego badania nad lekami przeciwdepresyjnymi doprowadziły do stwierdzenia, że leki te, podawane wielokrotnie, nasilają farmakologiczne efekty środków pobudzających układ dopaminergiczny mózgu, a co za tym idzie – dostarczyły dowody na istotną rolę dopaminowego systemu

neuroprzebieżnikowego w klinicznej skuteczności wielokrotnie podawanych leków przeciwdepresyjnych.

W badaniach nad różnymi aspektami schizofrenii prof. Krzysztof Wędzony stwierdził, między innymi, że antagoniści receptorów NMDA powodują uwolnienie mózgowej dopaminy i wykazują właściwości psychotropowe. Wykazał też udział receptorów serotoninowych typu 5-HT_{1A} w kontroli uwalniania dopaminy, dowodząc, że mogą one stanowić nowy punkt uchwytu działania leków przeciwpsychotycznych (neuroleptycznych). Do bardzo ważnego osiągnięcia należy też zaliczyć opracowanie nowego tzw. neurorozwojowego zwierzęcego modelu schizofrenii, opartego na blokadzie receptorów NMDA w okresie neonatalnym.

Wyniki swoich badań publikował w renomowanych czasopismach międzynarodowych („Journal of Neuroscience”, „European Journal of Neuropharmacology”, „European Journal of Neuroscience”, „Neuroscience” itp.). Był autorem blisko 150 pełnotekstowych prac oryginalnych, które bardzo często były cytowane w światowym piśmiennictwie.

Prof. Krzysztof Wędzony wypromował 4 doktorów i opiekował się 2 habilitacjami. Kierował wieloma grantami, finansowanymi przez KBN, MNiSW, NCN, oraz grantem w VI Ramowym Programie Unii Europejskiej. Kilkakrotnie był powoływany jako ekspert Komisji Europejskiej, oceniający wnioski grantowe w ramach VI i VII Programu Ramowego.

Za swoje osiągnięcia naukowe prof. Krzysztof Wędzony był wielokrotnie nagradzany. Między innymi otrzymał Nagrodę im. Mikołaja Kopernika fundacji Miasta Krakowa i Polskiej Akademii Umiejętności, Nagrodę im. Tadeusza Browicza Wydziału Lekarskiego PAU, Nagrodę Sekretarza Naukowego PAN, Nagrodę Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego. Został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Od roku 2011 był członkiem korespondentem PAU.

Prof. Krzysztof Wędzony przyczynił się w istotny sposób do rozwoju Instytutu Farmakologii PAN w Krakowie, pełniąc przez 10 lat funkcję jego dyrektora. Miał własną wizję rozwoju Instytutu, którą konsekwentnie realizował. Instytut pod jego kierunkiem pozyskał duży grant badawczy, przyznany przez MNiSW, a finansowany ze środków Unii Europejskiej, tzw. Grant **Depresja–Mechanizmy–Terapia** (DEMETER), w którym 24 zadania badawcze, dotyczące mechanizmów depresji i działania leków przeciwdepresyjnych, wykonywały praktycznie wszystkie zespoły Instytutu. Był również współautorem wniosku, na podstawie którego przyznano Instytutowi, wspólnie z Wydziałem Lekarskim Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, status Krajowego Naukowego Ośrodka Wiedzącego (KNOW). Ponadto, wspólnie z Instytutem Katalizy PAN w Krakowie, wspomnianym wyżej Wydziałem Lekarskim CMUJ oraz Instytutem Chemii

UJ doprowadził do utworzenia i finansowania międzywydziałowego, interdyscyplinarnego studium doktoranckiego (MOLMED). Dzięki jego staraniom Instytut uzyskał duży grant na cele inwestycyjne i remontowe, dzięki któremu powstało w nim 5 innowacyjnych pracowni badawczych i przeprowadzono kapitalny remont jego infrastruktury. Pracował też na rzecz polepszenia organizacji pracy w Instytucie, reorganizując pracę Zwierzętarni i Działu Informacji Naukowej. Opracował i wprowadził w życie dwa motywacyjne systemy nagradzania pracowników naukowych – za poziom prac naukowych (QUALITAS) oraz za liczbę publikacji (QUANTITAS), które w istotny sposób przyczyniły się do wzrostu aktywności naukowej Instytutu.

Prof. Krzysztof Wędzony był nie tylko znakomitym uczonym oraz organizatorem i inspiratorem życia naukowego, ale także człowiekiem o szerokich horyzontach, miłośnikiem literatury, sztuki i muzyki, a także pasjonatem fotografii i narciarstwa. Był człowiekiem bardzo prawym, wrażliwym, życzliwym, obdarzonym dużym poczuciem humoru. Powyższe cechy jego osobowości powodowały, że cieszył się autorytetem, uznaniem, a nade wszystko sympatią swoich kolegów i współpracowników.

Edmund Przegaliński

Ryszard Przewłocki

Mariusz Maciej Żydowo **2 VII 1925–30 IV 2017**

Prof. Mariusz Maciej Ojcomił Żydowo urodził się 2 lipca 1925 r. w Kutnie. W latach 30. wraz z rodzicami przeprowadził się do Gdyni. Jako uczeń był członkiem harcerstwa, aktywnie działającego w Gdyni w okresie międzywojennym. Tuż przed wybuchem II wojny światowej rodzina opuściła Gdynię i zamieszkała ponownie w Kutnie, gdzie młody Mariusz pracował na kolei. Po zakończeniu II wojny światowej rodzina Profesora powróciła do Gdyni, a on rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Akademii Lekarskiej w Gdańsku. W czasie studiów (1945–1950) pracował w Zakładzie Chemii Lekarskiej ALG, kierowanym przez prof. Włodzimierza Mozołowskiego, byłego kierownika Katedry Chemii Fizjologicznej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, który w latach 1919–1921, w randze kapitana, był dowódcą kompanii przybocznej marszałka Józefa Piłsudskiego.

W 1951 r. uzyskał stopień doktora nauk medycznych na Wydziale Lekarskim AMG (promotor prof. W. Mozołowski). W latach 1958–1959, jako stypendysta fundacji Rockefellera, odbył staż naukowy na Wydziale Biochemii Uniwersytetu Cambridge (Wielka Brytania). Do 1960 r. pracował w Katedrze i Zakładzie Chemii Fizjologicznej AMG jako asystent, później adiunkt, od 1960 r. jako docent; habilitował się w tym samym roku na podstawie rozprawy pt. *Naturalna ultrafiltracja krwi pod wpływem adrenaliny*. W latach 1962–1965 pełnił funkcję kierownika Zakładu Chemii Biologicznej Wydziału Farmaceutycznego AMG. W 1966 r. został profesorem nadzwyczajnym, zaś w 1978 r. profesorem zwyczajnym. Od 1966 r. do chwili przejścia na emeryturę w 1995 r. kierował Zakładem Biochemii Wydziału Lekarskiego z Oddziałem Stomatologicznym AMG.

Profesor na przestrzeni blisko 20 lat był pełnomocnikiem Rektora AMG do spraw budowy Zakładów Teoretycznych (dzisiaj Collegium Biomedicum) i wyposażenia ich w nowoczesną aparaturę badawczą. Pomimo upływu

ponad 40 lat od zakończenia tej budowy cały czas zaskakuje dalekowzroczność Profesora w zastosowaniu wielu wewnętrznych rozwiązań architektonicznych i funkcjonalnych tego gmachu.

Profesor był autorem wielu prac naukowych, z których większość została opublikowana w renomowanych czasopismach naukowych, jak np.: *Biochem J*, *Biochim Biophys Acta*, *Metabolism*, *J Mol Cell Cardiol*, *Clinica Chimica Acta*, *Biopolymers*, *Mol Genet Metab*, *Gen Pharmacol*, *Int J Biochem* i *Comp Biochem Physiol*. Najważniejsze osiągnięcia naukowe Profesora dotyczyły badań nad oczyszczaniem, właściwościami katalitycznymi, kinetycznymi i regulacyjnymi oraz rolą fizjologiczną deaminazy AMP zwierząt zmienno- i stałocieplnych. Ważnym nurtem badań naukowych Profesora były prace nad molekularnymi mechanizmami powstawania martwicy mięśnia sercowego. Ponadto zajmował się badaniem: (1) białek miofibrili mięśni szkieletowych, (2) wewnątrzkomórkową lokalizacją enzymów, (3) toksycznym działaniem etanolu oraz wysokich dawek witaminy D₃. Na uwagę zasługują jego interesujące artykuły, dotyczące zagadnień bioetyki.

Profesor był promotorem kilkunastu rozpraw doktorskich oraz opiekunem kilku prac habilitacyjnych. Wielu jego współpracowników i uczniów zostało profesorami i pełniło lub pełni funkcje kierownicze nie tylko w Polsce. Znaczący autorytet Profesora przyczynił się do jego wyboru na rektora podczas pierwszych demokratycznych wyborów w Akademii Medycznej w Gdańsku w 1981 r. Niestety, już 31 sierpnia 1982 r. władze stanu wojennego, decyzją ministra zdrowia i opieki społecznej, z przyczyn politycznych odwołały Profesora z tej funkcji.

Profesor pełnił wiele funkcji poza macierzystą uczelnią. Zorganizował Gdańskie Stowarzyszenie Akademickie i był jego pierwszym przewodniczącym. W latach 1962–1968 był przewodniczącym Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Biochemicznego. Był wieloletnim członkiem Rady Naukowej Instytutu im. Nenckiego PAN i wiceprzewodniczącym Komisji Biochemii i Biofizyki PAN (1976–1980) oraz członkiem Komisji Nauk Fizjologicznych PAN. 3 maja 1990 r. został członkiem Wydziału Lekarskiego Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, gdzie był redaktorem i autorem jednego z rozdziałów monografii *Dzieje nauczania medycyny na ziemiach polskich*, wydanej przez PAU w 2001 r.

W roku 1984 Profesor był pomysłodawcą i organizatorem pierwszej Konferencji Dydaktycznej Kierowników Katedr Biochemii Wydziałów Lekarskich w Polsce, która odbyła się w Gdańsku. Od tego czasu wszyscy kierownicy zakładów biochemii uczelni medycznych w Polsce spotykają się corocznie na konferencjach, podczas których dyskutowane są problemy nauczania biochemii studentów medycyny. Był to znaczący początek integracji tego środowiska naukowo-dydaktycznego.

Profesor był członkiem wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych. Od 1959 r. należał do Biochemical Society. Był honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Biochemicznego oraz członkiem komitetu redakcyjnego pisma „Acta Biochimica Polonica”.

Profesor był osobą bardzo cenioną nie tylko w macierzystej uczelni, ale także w środowisku naukowym Gdańska i Polski. Wyrazem tego były nagrody za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną na rzecz swej uczelni, miasta Gdańska, towarzystw naukowych, lokalnych i krajowych. Profesor uzyskał wiele odznaczeń, wyróżnień i nagród. Do najważniejszych należy zaliczyć: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1973), tytuł Zasłużonego Nauczyciela (1981), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1995), doktorat honoris causa Akademii Medycznej w Gdańsku (1995), Nagrodę Naukową im. Jana Heweliusza (1998), Medal Księcia Mściwoja II (2000), „Medicus Nobilis” (2011) oraz nagrody PAN i Ministra Zdrowia.

Profesor przez wiele lat, będąc już na emeryturze, wygłaszał wykład z historii medycyny i biochemii dla studentów II roku Wydziału Lekarskiego. Dużo miejsca poświęcał w nim profesorom Jakubowi Parnasowi i Włodzimierzowi Mozołowskiemu. Przedstawiając zasługi tego drugiego dla rozwoju biochemii w Gdańsku i w Polsce, często wspominał o marszałku Józefie Piłsudskim i jego dużym wpływie na dalsze losy profesora.

Wychowankowie i współpracownicy Profesora napisali: „Odejdzie Pana Profesora, wspaniałego człowieka, naukowca i nauczyciela, który był ważną częścią naszego życia, pogrążyła nas w głębokim smutku i żalu. Był to dla nas wielki zaszczyt i przywilej, że mogliśmy Profesora poznać, pracować razem przez wiele lat i uczyć się od tak wybitnego mistrza. Jego mądre rady pozostają z nami. Na zawsze pozostanie w naszej pamięci”.

Janusz Limon

WYDZIAŁ VI

Krajowy

Andrzej Wajda 6 III 1926–9 X 2016

Był okrętem flagowym polskiej kinematografii od czasu, kiedy ona zaistniała w świadomości publicznej jako istotna część polskiej kultury. Wcześniej, u początków powojennej Polski, pewien rozgłos zdobyła Wanda Jakubowska jako była więźniarka Kазetu, opowiadająca o nim w *Ostatnim etapie*, i Aleksander Ford, który pierwszy przedstawił zagładę polskich Żydów w *Ulicy Granicznej*, a później, wpisując się w ramy obowiązującego realizmu socjalistycznego, zabłysnął *Młodością Chopina* i *Piątką z ulicy Barskiej*. Największą zasługą Forda pozostanie jednak wypromowanie Andrzeja Wajdy z jego debiutanckim *Pokoleniem*, które, nawiązując do włoskiego neorealizmu i mimo sporej dawki propagandowej nieprawdy, było filmem pokoleniowym i wzruszało nawet tych, którzy sceptycznie odbierali apoteozę komunistycznej Armii Ludowej. Pierwszym bezspornym triumfem Andrzeja był *Kanał*, nakręcony na fali popaździernikowej odwilży, nagrodzony w Cannes i będący do dzisiaj najpiękniejszym hołdem, jaki kino złożyło Powstańcom Warszawy.

Wydaje mi się czymś niestosownym wymieniać dalsze dokonania Andrzeja, które bezspornie przeszły do historii nie tylko kina, ale całej kultury, i nie tylko polskiej, ale też światowej. Żle przyjęty przez władze *Popiół i diament*, epickie *Popioły* i *Ziemia obiecana*, *Dyrygent* i *Bez znieczulenia*, aż po niedawny przejmujący *Katyń* i trylogię *Człowiek z marmuru*, *Człowiek z żelaza* i *Wałęsa. Człowiek z nadziei* – ten ostatni to film niemożliwy do nakręcenia, a jednak stał się słusznie Andrzeja tytułem do chwały.

W innym nurcie Andrzejujowych filmów plasują się olśniewające *We-sele*, nie mniej doskonały *Pan Tadeusz*, świetna *Zemsta*, adaptacje Iwa-szkiewicza: *Brzezina*, *Panny z Wilka*, obok obyczajowych *Niewinnych*

czarodziejów, autorskiego *Wszystkiego na sprzedaż* czy *Polowania na mu-
chy*, po ostatnie, nieoczekiwanie aktualne *Powidoki*.

Pominałem szereg tytułów, spośród których tylko *Pannę Nikt* ośmielę się zaliczyć do utworów mniej udanych. Mam natomiast prywatne upodobanie do kilku dzieł Andrzeja, których on sam, moim zdaniem, nie docenił i zarzucał mi zwykłą przekorę – to przede wszystkim *Bramy Raju* według Andrzejewskiego, *Piłat i inni* według Bułhakowa, *Kronika wypadków miłosnych* według Konwickiego – wszystkie trzy przesycane metafizyczną tęsknotą, której pewien niedostatek odczuwałem oglądając *Smugę cienia* (metafizyka, tak obecna u Józefa Konrada, nigdy w żadnej innej adaptacji nie przebiegała się na ekran).

Mimowolnie zaczynam recenzować z pamięci dokonania Andrzeja, zamiast podsumować je – konstatacją o tym, że był niezwykle wszechstronnie utalentowany i czegokolwiek się dotknął robiąc filmy, zamieniał to w cenny kruszec. To samo trzeba odnieść do teatru, bo ta bardziej ulotna dyscyplina długie lata pochłaniała go na równi z filmem. Jako widz mam zanotowane w pamięci: jego warszawską *Sprawę Dantona*, *Lot nad kukulczym gniazdem*, *Z biegiem lat, z biegiem dni* w Krakowie i tamże *Hamleta* ze Stuhrem, wreszcie oglądanych w Moskwie *Braci Karamazow* po rewelacyjnej krakowskiej *Nastazji Filipownie*.

Andrzej był także malarzem, jego rysunki towarzyszyły mu w działaniach filmowych i teatralnych. Był też pedagogiem i stworzył oryginalną i bardzo potrzebną, własną mistrzowską szkołę. Sam pozbawiony akademickich tytułów, wyczuł ogromną potrzebę wsparcia absolwentów uczelni filmowych, którzy zanim odnajdą swoje miejsce na nieprzyjaznym rynku, potrzebują duchowego i materialnego wsparcia.

Przypuszczam, że stosunek Andrzeja do młodych był częścią jego recepty na młodość, którą utrzymał do śmierci. Był zaprzeczeniem akademizmu. Powtarzał, że w każdym filmie zмага się jako konkurent z twórcami wszystkich pokoleń, szczególnie tych najmłodszych. Potrafił parę razy w latach realnego socjalizmu zagrozić drogę ludziom bez talentu, którzy pchali się do zawodu, ale też ofiarnie pomagał tym, u których spostrzegał talent, i miał w sobie dość zachwyty dla cudzych dokonań, by pokonać zwykłą ludzką zawiść, od której chyba żaden artysta nie jest wolny.

Andrzej był modelowym twórcą polskim i właśnie przez to międzynarodowym. W wielu filmach sięgał do genezy naszej współczesności i potrafił opowiadać o niej tak, że stawała się ona istotna dla ludzi niemających żadnych związków z Polską. Jego *Kanał* oraz *Popiół i diament* weszły do światowego kanonu kinematografii w czasach, kiedy o Polsce mało było słyhać w świecie. Człowiek z marmuru, żelaza i nadziei to

najbardziej uniwersalne opowieści o momencie polskiej chwały, jaką była „Solidarność”.

Andrzej nie był poliglotą, a jednak odniósł sukces, kręcąc filmy w obcych językach – angielskim, francuskim, niemieckim, serbskim, a nawet japońskim (adaptacja *Idioty* Dostojewskiego). Urodzony na wschodzie Polski Andrzej miał ogromny „słuch” na Dostojewskiego (i to zarówno na ekranie, jak i na scenie), niemniej był człowiekiem Zachodu w swoim poszanowaniu jednostki i jej historycznej roli.

Jako obywatel Andrzej tworzył przez pierwszą połowę swojego życia w warunkach Polski Ludowej, ale nie był nigdy eksponentem władzy, okazjonalnie przyjmował jej hołdy (szczególnie gorące po *Ziemi obiecanej*), ale nigdy tej władzy nie legitymizował, jak mu dziś zarzucają małoduszni zawistnicy. Miał natomiast Andrzej niebawale wycucie ducha czasu i to zawistnicy nazywają niesprawiedliwie objawem oportunistu, zamiast podziwiać tę rzadką wśród artystów zdolność rozumienia historii w chwili jej powstania.

Z tego wycucia wziął się w życiu Andrzeja chwalebny epizod uczestnictwa w pierwszym Senacie po odzyskaniu przez Polskę suwerenności politycznej.

Wielu ludzi, do których sam się zaliczam, widziało w Andrzeju modelowego patriotę, człowieka patrzącego na świat przez pryzmat Polski, patrzącego krytycznie, z miłością, ale też często z gniewem. Dopełnieniem patriotyzmu musi być otwarcie na świat, ciekawość świata i docenienie innych kultur. Muzeum Sztuki Japońskiej w Krakowie, które Andrzej z Krystyną powołali do życia, jest tego widocznym dowodem.

Środowiska artystyczne są z natury dalekie od jedności – Andrzej miał wielką zdolność łączenia twórców ponad podziałami w imię jedności, która była naszą siłą. Działal w Stowarzyszeniu Filmowców Polskich i promował młodych w trudnym czasie, gdy przewodził zespołowi „X”. Wywarł wpływ na wiele pokoleń artystów, był obecny w życiu publicznym i wyznaczał standardy postępowania w trudnych czasach transformacji, do końca swych długich dni troszczył się o kulturę jako całość, o naród jako część Europy i całej ludzkości, o ducha, któremu nie wolno pozwolić zgasnąć, bo wtedy nasze życie traci sens. Trudno nam będzie bez Andrzeja i bądźmy mu wdzięczni za wszystko, co pozostawił po sobie.

Krzysztof Zanussi

Zagraniczny

Stanisław Skrowaczewski 3 X 1923–21 II 2017

Dyrygenci często żyją bardzo długo i pozostają aktywni niemal do końca życia. Leopold Stokowski przeżył 95 lat, Arturo Toscanini – 90, Pierre Monteux – 89, Bruno Walter – 86, by wymienić tylko kilku najbardziej znanych. Zmarły w tym roku Stanisław Skrowaczewski ukończyłby w październiku 94 lata. Działalność koncertową rozpoczął jako nastolatek. W roku 1934 wystąpił z pierwszym recitalem fortepianowym (transmitowanym przez radio), a ostatnim koncertem dyrygował jesienią ubiegłego roku. Stanowi to absolutny rekord – 82 lata intensywnej działalności artystycznej.

Skrowaczewski był niewątpliwie tym, kogo potocznie określa się mianem *Wunderkinda*. W siódmym roku życia zaczął komponować, w trzynastym wystąpił w rodzinnym Lwowie w podwójnej roli – pianisty i dyrygenta – wykonując *III Koncert fortepianowy* Beethovena. Zapowiadał się na świetnego wirtuoza, lecz kontuzja obu dłoni, której doznał podczas bombardowania w 1944 r., przekreśliła jego szanse na karierę pianistyczną. Po przymusowym wysiedleniu Polaków ze Lwowa, gdy zamieszkał w Krakowie, w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej podjął studia kompozycji (pod kierunkiem Romana Palestra) i dyrygentury (pod kierunkiem Waleriana Bierdiajewa). Jeszcze jako student w 1946 r. objął stanowisko drugiego dyrygenta Filharmonii we Wrocławiu.

Rok później stypendium Ministerstwa Kultury i Sztuki pozwoliło mu na kontynuację studiów w Paryżu. Jak większość kompozytorów polskich, którzy w latach trzydziestych studiowali we Francji, trafił do legendarnej Nadii Boulanger. Pod jej kierunkiem doskonalił umiejętności kompozytorskie, u Pawła Kleckiego zaś – dyrygenckie. Miał też wówczas okazję dyrygować Orchestre Radio-Symphonique de Paris.

Po powrocie do kraju jego dyrygencka kariera nabrała tempa. W latach 1949–1954 był dyrektorem artystycznym i pierwszym dyrygentem Filharmonii Śląskiej w Katowicach, potem przez dwa lata pierwszym dyrygentem Filharmonii w Krakowie, a w 1956 r. związał się z Filharmonią Narodową. Odnosił również sukcesy jako kompozytor, m.in. w Liège otrzymał nagrodę za *III Kwartet smyczkowy*, *Uwerturę 1947* wyróżniono na Konkursie im. Szymanowskiego, a *Suita symfoniczna* zdobyła Złoty Medal na Konkursie Kompozytorskim w Moskwie w 1956 r. W tym samym roku przyznano mu pierwszą nagrodę na międzynarodowym konkursie dyrygenckim Akademii Santa Cecilia w Rzymie. Miała się stać dla Skrowaczewskiego początkiem międzynarodowej kariery, choć zrazu nic na to nie wskazywało. Wzbudził wprawdzie sensację, ale gdy wrócił do kraju, koledzy zaczęli spoglądać na niego kosym okiem, a Ministerstwo Kultury i Sztuki zaproponowało mu objęcie drugorzędnej wówczas orkiestry w Bydgoszczy.

Propozycję tę odebrałem jako policzek – wspominał ten fakt wiele lat później. – Nie mogłem się na to zgodzić, zostałem więc „na lodzie”. Dyrygowałem dorywczo za granicą. Kiedy dostałem propozycję wyjazdu do Ameryki [...] zdałem sobie sprawę, jak nienormalna atmosfera towarzyszyła mojej pracy w Polsce. Musiałem opuścić kraj, aby umieć spojrzeć na to wszystko z dystansu.

Propozycję wyjazdu do Stanów Zjednoczonych otrzymał dwa lata po rzymskim sukcesie od George’a Szella, który przyjechał do Polski z orkiestrą z Cleveland. Amerykański debiut Skrowaczewskiego okazał się na tyle udany, że zaowocował kolejnymi zaproszeniami – między innymi do Nowego Jorku. Stojąc przed Nowojorską Filharmonią, Skrowaczewski nie wiedział, że przyjechali posłuchać go wysłannicy orkiestry z Minneapolis, szukający nowego szefa. Polski artysta wywarł na nich jak najlepsze wrażenie, zaproszono go więc do Minneapolis. Najpierw otrzymał kontrakt roczny, później trzyletni, wreszcie bezterminowy. W 1966 r. przyjął obywatelstwo amerykańskie.

Minneapolis Symphony Orchestra (od 1970 r. przemianowaną na Minnesota Orchestra) Skrowaczewski kierował w latach 1960–1979, dyrygując równocześnie gościnnie wieloma zespołami w Ameryce, Azji i Europie. Zapraszały go również teatry operowe, wśród nich Wiener Staatsoper i nowojorska Metropolitan Opera. W 1979 r. odszedł z Minneapolis, by – jak mówił – zaznać pełnej niezależności artystycznej (i zyskać więcej czasu na komponowanie). W 1984 r. przyjął jednak propozycję kierowania najstarszą brytyjską zawodową orkiestrą – Hallé w Manchesterze, i w ciągu sześciu lat uczynił z niej czołowy zespół europejski. Dopiero rozstawszy się z tym zespołem, poprzestał na stałych gościnnych występach. Jako główny dy-

rygent gościnny z Saarländischer Rundfunk Orchester nagrał komplet symfonii Antona Brucknera, w 2002 r. uhonorowany w Cannes nagrodą za najlepsze nagranie muzyki symfonicznej końca XIX wieku. Regularnie koncertował w Japonii, gdzie od 2007 r. do śmierci był głównym dyrygentem Yomiuri Nippon Symphony Orchestra w Tokio.

Do Polski zaproszono go po upływie prawie trzydziestu lat, pod koniec istnienia PRL-u. Wystąpił wówczas z Hallé Orchestra w ramach festiwalu Wratislavia Cantans w 1987 r. Tym koncertem świętował 40-lecie swojej pracy artystycznej, za jej początek uznał bowiem koncert, który parę tygodni po zakończeniu wojny dał w kompletnie zniszczonym wówczas Wrocławiu. W następnych dekadach powracał już regularnie, najczęściej po to, by dyrygować orkiestrą Filharmonii Narodowej lub Narodową Orkiestrą Symfoniczną Polskiego Radia w Katowicach. W maju 2002 r. przyjął nawet stanowisko pierwszego dyrygenta gościnnego NOSPR-u. Polska publiczność niecierpliwie czekała na każdy jego przyjazd. Ostatni koncert w kraju dał wiosną 2016 r., zbiegiem okoliczności we Wrocławiu. 92-letni artysta zadyrygował wówczas monumentalną *VII Symfonią* Antona Brucknera (ponad 70 minut muzyki bez przerwy), stwarzając z orkiestrą Narodowego Forum Muzyki kreację na najwyższym poziomie.

Dyrygował głównie repertuarem klasycznym, po twórczość powstałą w pierwszej połowie XX wieku. Stosunkowo rzadko sięgał po dzieła Bacha i Händla. Jego świat muzyczny stanowiły przede wszystkim utwory Beethovena, Schuberta, Schumanna, Brahmsa, a szczególnie Brucknera i Szostakowicza. Pokażne miejsce zajmowała jednak w jego repertuarze polska muzyka współczesna. Był pod tym względem raczej wyjątkiem, bowiem polscy dyrygenci na ogół wykonują na świecie dzieła ze standardowego repertuaru, niemal automatycznie gwarantujące gorące przyjęcie przez przeciętnych melomanów. Skrowaczewski przeciwnie, odważał się na to, by wprowadzać na estrady utwory Witolda Lutosławskiego, Krzysztofa Pendereckiego, a także Romana Palestra, Grażyny Bacewicz, Henryka Mikołaja Góreckiego, Tadeusza Bairda, Wojciecha Kilara i innych. Potrafił też zainteresować nimi wielu wykonawców.

Roman Jasiński, wieloletni dyrektor redakcji muzycznej Polskiego Radia w Warszawie, wspominał:

Skrowaczewski tak szybko i pewnie zaawansował w hierarchii dyrygentów marki światowej, [gdyż] był to nie tylko muzyk tęgi i dyrygent doskonały, lecz też człowiek doskonale się prezentujący, znakomicie wychowany, do przesady ugrzeczniony, a też posiadający w wysokim stopniu umiejętność obcowania z ludźmi. A to w Stanach Zjednoczonych się liczy, i to bardzo.

Istotnie, Skrowaczewski był również dyrygentem nietypowym w życiu prywatnym. Mistrzowie batuty, przyzwyczajeni do komenderowania i narzucania swojej woli muzykom, taki sposób zachowania często przenoszą na relacje pozazawodowe – jemu było to całkowicie obce.

Osobiście miałem wielką przyjemność z obcowania z tym niezwykle ciekawym człowiekiem, pełnym empatii, nieczęsto opowiadającym o sobie (jakże rzadka cecha wśród artystów!), zainteresowanym swoimi rozmówcami. Był wszechstronnie wykształcony i odczytany (w czasie wojny studiował filozofię, którą pasjonował się do końca życia), biegle władał kilkoma językami. Pozostawał w rozmowach niezmiennie pogodny i, co też rzadkie wśród muzyków, nigdy nie mówił źle o kolegach, nawet o tych, którzy (o czym dobrze wiedziałem) nie należeli do osób mu życzliwych. Bardzo lubiłem jego niespodziewane telefony, rozpoczynające się zawsze od słów wypowiedzianych jakby niepewnym głosem: „Krzysztof... witaj... jak Danuta?”, co było wstępem do niekiedy nawet godzinnej rozmowy. Lubiałem też, gdy ponosiła go fantazja i opowiadał historie dość odległe od prawdy, ale robił to tak barwnie i zajmująco... Pamiętam, jak kiedyś przekonywał mnie, że istnieją źródła, z których wynika, że Mozart dożył sędziwego wieku. Zmienił tylko nazwisko i przestał komponować.

Podobnie jak Witold Lutosławski, należał do wymierającego już pokolenia ludzi o ogromnej kulturze i nienagannych formach. Dla polskiej sztuki jego śmierć oznacza niepowetowaną stratę, dla jego bliskich – ogromny żal po odejściu Przyjaciela.

Krzysztof Meyer

Alfabetyczny spis członków PAU

A

Abramowicz Halina 27
Adamczyk Zbigniew 19
Albrecht Jan 22
Alexandrowicz Stefan Wi-
told 20
Allen William Richard 29
Amaldi Ugo 27
Angielski Stefan 23
Askenase Philip W. 30
Aurenche Olivier 26
Avineri Shlomo 26
Ayer Jerzy 13

B

Baczkowski Krzysztof 15
Bajer Andrzej 29
Balcerowicz Leszek 17
Balcerzan Edward 14
Ballester Xaverio 25
Bałus Wojciech 14
Bammesberger Alfred 25
Barnard Eric A. 30
Bartke Andrzej 29
Bartmiński Jerzy 13
Bartol Krystyna 13
Bartosz Grzegorz 21
Bartoszyński Kazimierz 14
Beauvois Daniel 26
Bednarczuk Leszek 14
Berger Karol 31
Berglund Björn 29
Berindei Dan 26
Bettolo Giovanni 30
Będziński Romuald 19
Białas Andrzej 18
Białynicki-Birula Iwo 19

Bielański Adam 18
Bielicki Tadeusz 21
Bieniarz Krzysztof 21
Bilińska Barbara 21
Biliński Szczepan 20
Birkenmajer Krzysztof 20
Bjorken James D. 27
Bodziony Jakub 19
Bogucka Maria 15
Bogucki Andrij 29
Bogusławski Andrzej 13
Boitani Pietro 25
Bojarski Bogdan 19
Bolecki Włodzimierz 14
Borowski Andrzej 13
Boruta Tadeusz 24
Borysiewicz Leszek K. 29
Boryś Wiesław 14
Borzyszkowski Józef 17
Bosák Pavel 29
Brandt Siegmund 27
Bratoš Sava 28
Brazis Romuald 28
Brix Emil 26
Broclawik Ewa 19
Brogi Bercoff Giovanna
25
Bronk Andrzej 17
Brown Eric H. 29
Bryła Jadwiga 21
Brzeziński Zbigniew 26
Brzozowski Tomasz 22
Buchwald-Pelcowa Paulina
13
Buczko Włodzimierz 23
Budaj Andrzej 23
Bunjak Petar Ž. 25

Buras Andrzej J. 28
Busza Wit 28

C

Cantù Francesca 26
Cęckiewicz Witold 24
Chain Benjamin M. 30
Chapeville François 30
Che Michel 28
Chlebda Wojciech 14
Chorąży Mieczysław 22
Chrobak Tadeusz 21
Chromy Bronisław 24
Chrzanowski Adam 29
Cienciała Anna M. 26
Ciesielski Zbigniew 18
Cios Krzysztof 28
Colizzi Vittorio 30
Crossley Bernard Paul 25
Crugten Alain van 25
Czekalski Stanisław 23
Członkowska Anna 22
Czopek Sylwester 17
Czuczwar Stanisław 23
Czyż Wiesław 18
Čolović Ivan 27

D

Dalfen Joachim 25
Danielewicz Jerzy 13
Danielewicz Magdalena 14
Darzyńkiewicz Zbigniew
30
Davies Norman 27
Delaperrière Maria 25
Demkowicz Leszek Feliks
28

Dietl Tomasz 19
 Diller Hans Jürgen 25
 Dohnalik Tomasz 19
 Domagała Wenancjusz 24
 Domański Juliusz 15
 Doroszewski Jan 22
 Dulak Józef 24
 Dziembowski Wojciech 19

E

Eichmann Klaus 30

F

Fedorowski Jerzy 20
 Fieguth Rolf 25
 Fikus Marian 25
 Fillitz Hermann 26
 Flad Hans-Dieter 30
 Frick David 26
 Fritz Peter 29
 Frohlich Edward D. 30
 Francisz Wojciech 21
 Fuliński Andrzej 18

G

Gajda-Krynica Janina 17
 Gajek Bernhard 26
 Ganten Detlev 30
 Gąsiorowski Antoni 17
 Gierowski Stefan 25
 Gispén Willem Hendrik 30
 Gliwicz Zbigniew Maciej 21
 Głowiński Michał 13
 Górecki Henryk 19
 Górski Andrzej 22
 Górski Jan 23
 Gömöri György 26
 Göthert Manfred 30
 Grabke Hans Jürgen 28
 Grabowska Anna 21
 Graciotti Sante 26
 Gräsbeck Armas Ralph Gustaf 30
 Gregory Kenneth 29
 Grochowski Maciej 13
 Grodzińska Krystyna 20
 Grodziski Stanisław 15

Gromada Tadeusz 27
 Grotowski Kazimierz 18
 Gryglewski Ryszard Jerzy 23
 Guterch Aleksander 21
 Gutkowska Jolanta 30
 Györy Kálmán 28

H

Haenni Anne-Lise 30
 Hansen John A. 30
 Hanusiewicz-Lavallee Mirosława 14
 Harrison Stephen 26
 Hartwig Julia 25
 Hawiger Jacek 30
 Hänsel Bernhard 27
 Heller Michał 15
 Helman Alicja 14
 Heuer Rolf-Dieter 28
 Hofmann Sigurd 28
 Holgate Stephen Townley 30
 Hołowiecki Jerzy 24
 Hrycak Jarosław 27
 Hryniewicz Andrzej 18

I

Ingarden Krzysztof 25
 Isozaki Arata 31
 Iwaniec Henryk 28
 Iwańczak Wojciech 17

J

Jacobsen Hans-Adolf 27
 Jačov Marco 27
 Janion Maria 13
 Januszewicz Włodzimierz 23
 Jarząb Barbara 24
 Jassem Jacek 24
 Joachimiak Andrzej 28
 Jura Czesław 21
 Jurczak Janusz 19
 Jurkiewicz Jerzy 19

K

Kahl Hans 27

Kalczyńska-Scheiwiller Aliana 31
 Kaliszan Roman 24
 Kaluża Zenon 27
 Karliner Marek 28
 Kastory Andrzej 17
 Kawecka-Jaszcz Kalina 24
 Kawiak Jerzy 23
 Kieda Claudine 29
 Kijewska Agnieszka 17
 Kilarski Wincenty 20
 Kiryk Feliks 15
 Kiselman Christer Oscar 28
 Kisielow Paweł 23
 Kisiński Jan 19
 Kleinkauf Horst 30
 Klinowski Jacek 28
 Kłoczowski Jerzy 15
 Knoll Joseph 30
 Kockel Franz 29
 Koenigswald Wighart von 29

Koj Aleksander 20
 Kokot Franciszek 23
 Kolenda Zygmunt 19
 Konturek Stanisław Jan 23
 Korbel Andrzej 19
 Korohoda Włodzimierz 20
 Korpak Adam 31
 Korpanty Józef 13
 Korus Kazimierz 14
 Korytowska Maria 14
 Kossut Małgorzata 21
 Kostkiewiczowa Teresa 13
 Kostowski Wojciech 23
 Kostrzewski Andrzej 21
 Kotarba Adam 20
 Kotlarczyk Janusz 20
 Kovács István 27
 Kowalska-Stus Hanna 15
 Kozłowski Jan 20
 Kozłowski Janusz K. 16
 Kozłowski Stefan Karol 17
 Krawczyk Marek 24
 Krąpiec Marek Antoni 21
 Kruk Janusz 17
 Krynicki Ryszard 25

Kucza-Kuczyński Konrad
25

Kulczycki Łukasz 30
Kupiec-Weglini Jerzy W.
30

Kurczewska Joanna Maria
17

Kwapien Stanisław 19
Kwiecińska Barbara 21

L

Lamotte Maxime G. 29
Langer Salomon Z. 30
Laurent-Zielińska Maryla
26

Lebioda Łukasz 30
Legocki Andrzej B. 21
Limon Janusz 23
Limon Jerzy 15
Lipa Jerzy Józefat 22

Lipatow Aleksander W. 26
Lipkowski Janusz 19
Lipska Ewa 25
Lipski Janusz 30
Littauer Uriel Z. 30
Łożek Wojen 29
Löw Ryszard 26
Lupa Krystian 25

Ł

Łanczont Maria Grażyna
22
Ławski Jarosław Mariusz
15

Łazarewicz Jerzy W. 24
Łętowska Ewa 17
Łomnicki Adam 20
Łossowski Piotr 17
Łuczka Jerzy 19

M

Macharski Franciszek kard.,
13
Machnik Jan 16
Madeyska Teresa 22
Maier Giulio 28
Majewski Lech 25

Malendowicz Ludwik Ka-
zimierz 24
Maliński Tadeusz 30
Małecki Jan M. 16
Małecki Maciej Tadeusz
24

Małkiewicz Adam 14
Małek Janusz 16
Mang Herbert A. 28
Mania Andrzej 17
Marciniec Bogdan 19
Marinelli Luigi 26
Markham Schulz Anne 26
Masłowski Michał 26
Massalski Tadeusz B. 28
Mastalerz Lucyna 24
Maślanka Julian 14
Matthess Georg 29
Matwijowski Krystyn 17
Matyjaszewski Krzysztof
28
Matyszkiewicz Jacek 22
Mazurkiewicz Roman 15
Mączyński Andrzej 16
Mąkosza Mieczysław 18
Medwecka-Kornaś Anna
20

Meyer Krzysztof 25
Michalik Jan 14
Michalski Sergiusz 15
Michałowska Teresa 14
Michel Alain 26
Michel Bernard 27
Migoń Piotr 22
Milgrom Feliks 30
Minissi Nullo 26
Mitchison N. Aviron 30
Modrzejewski-Mélèze Józef
27

Mojski Józef Edward 20
Moncada Salvador 30
Montgomery Hugo 26
Morycowa Elżbieta 20
Moskalewski Stanisław 23
Mossakowski Stanisław 14
Motuza Gedyminas 29
Mróz Lech Jacek 17
Mróz Zenon 18

Murariu Dumitru T. 29
Musiał Jacek 23
Mühle Eduard 26
Myjak Adam 25
Myśliwiec Michał 24

N

Nalepa Jerzy 17
Nałęcz Maciej Jan 22
Narębski Wojciech 21
Narkiewicz Krzysztof 24
Nowrocki Stanisław 21
Ney Roman 21
Niedźwiedz Tadeusz 21
Niemczyk Stanisław 25
Nikolskij Siergiej Michaj-
łowicz 28
Nizioł Józef 18
Nizankowska-Mogilnicka
Ewa 24
Nowakowska Maria 19
Nowicka-Jeżowa Alina 14
Nowotny Janusz 28
Nycz Ryszard 15

O

Ochman Wiesław 25
Oelert Walter 28
Oganessian Yuri 28
Olszewski Henryk 17
Ostrowski Jan 14
Ostrowski Włodzimierz 23
Otręba Ryszard K. 25
Ożóg Krzysztof 17

P

Palczewski Krzysztof 29
Pampuch Roman 18
Paoletti Rodolfo 30
Parthier Benno 29
Pasternak Charles A. 29
Pavúk Juraj 27
Pawlik Wiesław W. 23
Pawłucki Wiesław 19
Pazdan Maksymilian 17
Pelc Jerzy 16
Penczek Stanisław 18

- Penderecki Krzysztof 25
 Pflug Peter 28
 Pilc Andrzej 24
 Pipes Ryszard 27
 Plečkaitis Roman 27
 Pleśniak Wiesław 18
 Płytycz Barbara 22
 Podbielski Henryk Antoni 15
 Pokorski Stefan 18
 Pomian Krzysztof 27
 Popiela Tadeusz 23
 Poprzeczka Maria 15
 Posern-Zieliński Aleksander 17
 Pótlawski Andrzej 17
 Prokop Jan 15
 Przeglasiński Edmund 23
 Przewłocka Barbara Elżbieta 24
 Przewłocki Ryszard 24
Przestalski Stanisław 20
 Ptak Włodzimierz 23
 Pullat Raimo 27
 Purchla Jacek 17
 Puzynina Jadwiga 14
 Pużyński Stanisław 24
 Pyza Elżbieta 22
- R**
- Raczyk Pál 27
 Radyszewski Rostysław 36
 Radzikowski Czesław 23
 Rajski Jerzy 17
 Rao Naropantul A. 30
 Ratajczak Mariusz Z. 30
 Razowski Józef 22
 Redlich Krzysztof 19
 Rodziński Stanisław 25
 Roniewicz Ewa Wanda 22
 Rosset François 26
 Rothe Hans 26
 Rykwert Joseph 26
 Rystad Göran 27
 Rzędowski Jerzy 29
- S**
- Safjan Marek 17
 Salerno Alfredo 30
 Salmonowicz Stanisław 16
 Salwa Piotr 15
 Samorajski Tadeusz 30
 Samsonowicz Henryk 16
 Sanak Marek 24
 Sarna Tadeusz 22
 Sawicki Stefan 14
 Schenker Alexander M. 26
 Schich Winfried 27
 Schild Romuald 16
 Schilling Robert 26
 Schinzel Andrzej 18
 Schopper Herwig 28
 Schousboe Arne 30
 Schramm Gottfried 27
 Schultze Brigitte 26
 Schuster-Śewc Heinz 26
 Sela Michael 29
 Selmaj Krzysztof 24
 Severs Nicholas John 29
 Seweryn Andrzej 24
 Siciak Józef 18
 Siemek Jakub 19
 Siemionow Maria Zofia 30
 Siemssen Rolf H. 28
 Sinzinger Helmut F. 30
 Skotnicki Aleksander 24
 Skórczewski Krzysztof 25
Skrowaczewski Stanisław 31
 Slomiany Bronisław 30
 Sławek Tadeusz 15
 Smak Józef 19
 Smith John F. 28
 Smolarski Andrzej 18
 Sobiczewski Adam 18
 Soergel Volker Hermann 28
 Sokolewicz Zofia 17
 Sokołowski Robert 27
 Sołtysiński Stanisław 17
 Sosnowski Ryszard 18
 Söding Paul 28
 Stabryła Stanisław 14
 Stachowski Marek 15
 Stala Marian 15
 Starkel Leszek 21
 Staruszkiewicz Andrzej 18
 Starzyk Jerzy R. 22
 Stoika Rostysław 29
 Stroock Daniel 28
 Stróżewski Władysław 16
 Strzałka Kazimierz 22
 Strzałkowski Adam 18
 Strzelczyk Jerzy 16
 Stuchlik Leon 22
 Suchanek Lucjan 14
 Suchodolski Stanisław 16
 Sulima-Kamiński Andrzej 27
 Suwalsky Mario 29
Szafirski Bolesław 19
 Szala Stanisław 24
 Szczepańska-Sadowska Ewa 23
 Szczucki Lech 16
 Szefer Gwido 20
 Sztompka Piotr 16
 Szybalski Wacław 29
 Szymura Jacek M. 22
- Ś**
- Ślącza Andrzej 22
- T**
- Tadeusiewicz Ryszard 20
 Taranczewski Paweł Maria 25
Tarkowski Andrzej 21
 Tarnowski Karol 17
 Taylor Tomasz Robert 28
 Tendera Michał 23
 Terano Akira 30
 Thomas John Meurig 28
 Tischner Marian 21
 Tokarski Ryszard 15
 Tołłoczko Tadeusz S. 24
 Tołstojowa Swietłana 26
 Tomaszewski Mieczysław 25
Tomczak Andrzej 16
 Topolińska Zuzanna 14
 Trautman Andrzej 19
 Trojanowski Tomasz 24
 Truszczyński Marian 21

Trzebski Andrzej 23
 Turała Michał 19
 Turlejski Krzysztof 22
 Tylikowski Andrzej 20
 Tymowski Michał 17

U

Uchman Alfred 22
 Udalski Andrzej 20
 Undas Anetta 24
 Urbańska Krystyna 29
 Uruszczak Wacław 17
 Uspienski Boris A. 26

V

Vasoli Cesare 27
 Vehviläinen Olli 27
 Veltman Martinus 28
 Venclova Tomas 31
Vetulani Jerzy 21

W

Wachs Israel E. 28
 Wadström Torkel 30
Wajda Andrzej 24
 Walliser Otto H. 29
 Waltoś Stanisław 16
 Wandycz Piotr Stefan 27
 Wasylińska Krystyna 22
 Waszczyszyn Zenon 19
 Watt Donald Cameron 27
 Weiner January 21

Welser Rudolf 27
 West Stephanie Roberta 26
 Wetzel Andreas 29

Weyers Hans-Leo 27
Wędzony Krzysztof 24

Węgrzyn Grzegorz 22
 White John E.C.T. 26

Wieliczko Andriej A. 29
 Wierzbicka Anna 26

Wierzbowski Stefan 22
 Wierzchowski Kazimierz 24

Wiesinger Peter 26
 Więcek Andrzej 24

Wiktor Andrzej 22
 Wilczek Frank 28

Witczak Tadeusz 15
 Witkowski Andrzej 20

Wittmann Roland 27
 Wizi Sylvester 30

Włodarski Maciej 15
 Włodek Zofia 17

Wojcicki Stanley G. 28
 Wojtkowski Maciej 20

Woleński Jan 16
 Wolfendale Arnold 28

Wolpert Lewis 29

Woyciechowski Michał 22
 Woźniak Zenon 16

Wójcicki Ryszard 17
 Wróblewski Andrzej Kaje-

tan 19
 Wydra Wiesław 15

Wyka Marta 15
 Wyrozumski Jerzy 16

Z

Zagajewski Adam 25
 Zajadło Jerzy 17

Zaleski C. Pierre 28
 Zalewska Agnieszka 19

Zalewski Kacper 19
 Zanussi Krzysztof 25

Zamecki Jan Charles 28
 Zarzycki Kazimierz 21

Zawadzki Roman M. 15
 Zemann Josef 29

Zembala Marek 23

Zembala Marian 24

Zemła Kazimierz G. 25

Zernack Klaus 27

Ziegler Peter A. 29

Ziejka Franciszek 14

Ziemba Antoni 15

Ziółkowski Marek 17

Znosko Jerzy 21

Zoll Andrzej 16

Zrałek Marek 19

Ż

Żaki Andrzej 27

Żernicka-Goetz Magdalena
 29

Żydowo Mariusz 23

Żylicz Maciej 22

